

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТЕСЛЮК ДМИТРО ЮРІЙОВИЧ

УДК 343.36 (477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ В
УКРАЇНІ

Спеціальність – 081 Право

Галузь знань – 08 Право

Подается на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Д.Ю. Теслюк

Науковий керівник: **Созанський Тарас Іванович** – кандидат юридичних наук, професор.

Львів – 2024

АНОТАЦІЯ

Теслюк Д.Ю. Кримінально-правова охорона суддів в Україні. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 2024.

Забезпечення незалежності та недоторканності носіїв судової влади – суддів – є обов’язковою умовою належного функціонування судової системи будь-якої держави. В Україні кримінально-правова охорона діяльності суддів забезпечується, насамперед, наявністю в Розділі XVIII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» норм, які передбачають кримінальну відповідальність за здійснення протиправного впливу на суддю у той чи інший спосіб (зокрема, ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів», ст. 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного», ст. 378 «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного», ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв’язку з їх діяльністю, пов’язаною із здійсненням правосуддя»). Крім того, частково на кримінально-правову охорону діяльності певної категорії суддів також спрямовані ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» та ст. 346 «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» КК України. Положення складів кримінальних правопорушень, які містяться у цих нормах, стали предметом цієї дисертації.

Перший розділ дисертації присвячено з’ясуванню загальних засад дослідження кримінально-правової охорони діяльності суддів за допомогою виявлення стану дослідження питання кримінально-правової охорони діяльності суддів у юридичній літературі та висвітлення відповідальності за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав ЄС.

Проведений аналіз доктринальних джерел дав можливість розподілити питання, які у своїй сукупності складають предмет дослідження цієї дисертації, на три великих групи. До першої з них належать питання, відносно яких у кримінально-правовій науці досягнуто більш менш визначених позицій. На нашу думку це: питання генезису та історичного розвитку проблем кримінально-правової регламентації відповідальності за посягання на діяльність суддів; міжнародно-правові стандарти встановлення кримінальної відповідальності у цій сфері; соціальна обумовленість криміналізації відповідних посягань тощо.

До другої групи належать проблеми, які не знайшли свого одностайного вирішення та висвітлення в узгоджених наукових позиціях вчених, - це проблеми встановлення змісту родового об'єкта посягань на правосуддя, їх видових та безпосередніх об'єктів. Особливо на цей процес впливає проведена конституційна реформа, яка, як видається, здатна істотно вплинути на розуміння проблем об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя. Проблемними також є практично всі питання, пов'язані із формулюванням ознак відповідних кримінальних правопорушень, що входять у групу посягань на діяльність суддів в Україні. Немає єдності вчених і у підходах щодо правил кримінально-правової кваліфікації аналізованих посягань та їх караності.

Аналіз наукових джерел та судової практики не виявив проблем, які зовсім не були предметом розгляду представників науки кримінального права. Однак, застосування системного підходу до висвітлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, дав можливість поглянути на багато проблем під новим кутом зору, виявити розбіжності та суперечності, які ще не були предметом аналізу у науці кримінального права.

Узагальнюючи досвід регламентації посягання на діяльність суддів у окремих державах ЄС, варто зазначити, що дослідження відповідних кримінальних законів, дало змогу зробити відповідні висновки. У жодному із

проаналізованих кримінальних законів держав ЄС із найвищим Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції немає окремих норм про посягання на діяльність виключно судді: суддя в них або взагалі прямо не виокремлюється як потерпілий, або може прямо зазначатися в певній статті кримінального закону, але поряд з іншими спеціальними потерпілими.

Відсутність спеціальних норм про посягання на діяльність суддів у більшості держав-членів ЄС із найвищим Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції ставить під сумнів доцільність їх виокремлення у чинному КК України. Більше того, сам факт наявності в кримінальному законі тих чи інших спеціальних норм далеко не завжди сприяє реалізації завдань КК України. Надмір кримінально-правового регулювання не сприяє послідовності правозастосування, створюючи труднощі при здійсненні кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань. Тому у роботі розглядається позиція про можливість виключення з КК України надмірних спеціальних кримінально-правових норм як найоптимальніше вирішення проблеми. Поряд із тим, із урахуванням правових реалій, аналізу піддається чинне кримінальне законодавство і підсумком такого аналізу є пропозиції з його удосконалення без кардинальної зміни вектору кримінально-правової політики.

У другому розділі дисертації розглянуті об'єктивні та суб'єктивні ознаки складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною суддів в Україні. Говорячи про об'єкт відповідних складів кримінальних правопорушень, варто констатувати, що в поняття «правосуддя», як основи для формування розуміння родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України, включається 1) власне правосуддя як діяльність суду; 2) діяльність органів та осіб, які сприяють здійсненню судами правосуддя; та 3) відносини, пов'язані із виконанням рішень судів України. Кримінальні правопорушення, які є предметом цього дослідження і пов'язані із посяганням на діяльність суддів в Україні, з точки зору родового об'єкту посягання логічно знаходять своє

місце у першій з наведених вище складових розуміння правосуддя – посягають на правосуддя у власному, конституційному смислі цього терміна: реалізації судом судової влади шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур (ст. 1 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»). Із урахування такого розуміння об'єкта вирішені питання потерпілого та предмета аналізованих складів.

Розгляд об'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною суддів в Україні, у роботі проведено на підставі того, що із урахуванням основних, кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, за конструкцією об'єктивної сторони, можна виокремити 3 (три) формальних склади (ч.1 ст. 346; ч.1 ст. 376; ч.1 ст. 377 КК України); 4 (чотири) матеріальних склади (ч.3 ст. 346; ч.3 ст. 377; ч.ч. 1 та 2 ст. 378 КК України) та 5 (п'ять) змішаних формально-матеріальних складів (ст. 112, ч.2 ст. 346; ч.2 ст. 376; ч.2 ст. 377 та ст. 379 КК України) кримінальних правопорушень. Це визначило послідовність та порядок висвітлення відповідних ознак складів.

У дисертації стосовно ознак об'єктивної сторони складів аналізованих кримінальних правопорушень зроблено декілька важливих висновків, які вплинули на формулювання пропозицій із удосконалення правової регламентації норм, що містять склади кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів. Так, доцільним у ст. 376 КК України видається використання терміну «вплив» у поєднанні із словами «у будь-який спосіб»; потерпілого у диспозиціях аналізованих кримінально-правових норм варто називати єдиним спільним терміном «суддя», визначивши його у примітці до ст. 376 КК України як суддю, присяжного та їх близьких родичів та членів сім'ї тощо. У роботі сформульовано низку інших пропозицій, які спрямовані на удосконалення кримінального законодавства України і стосуються здебільшого формулювання об'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, які є предметом цієї дисертації.

Аналіз ознак суб'єкта складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, свідчить, що суб'єкт у них загальний, а при кваліфікації того чи іншого кримінального правопорушення слід зважати на вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, оскільки у складах, передбачених частинами 2 статей 346 і 377 КК України (лише у формі умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження), частинами 3 статей 346 і 377, частиною 2 статті 378 та статтями 112, 379 КК України він понижений і становить 14 років. На практиці такі кримінальні правопорушення найчастіше вчиняються підозрюваним або обвинуваченим у кримінальному провадженні, рідше – іншими учасниками судового провадження (зокрема, потерпілим, позивачем, особою, яка притягається до адміністративної відповідальності) або родичами таких осіб.

Суб'єктивна сторона усіх досліджуваних складів кримінальних правопорушень характеризується метою або мотивом вчинення кримінального правопорушення. Обов'язковою ознакою втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України) є мета перешкодити виконанню суддею службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення. Зважаючи на законодавчі недоліки її формулювання, а також складність встановлення і доведення на практиці, вважаємо слушною ідею відмовитися від мети як ознаки складу цього кримінального правопорушення, замінивши її вказівкою на зв'язок посягання з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя.

В диспозиціях ст. ст. 377-379, 346 та 112 КК України вказівка на мету або мотив вчинення кримінального правопорушення є опосередкованою – шляхом використання законодавцем формулювання «у зв'язку з діяльністю», яке означає мету (не допустити чи перепинити правомірну діяльність потерпілого або змінити характер останньої) або мотив вчинення кримінального правопорушення (помсти за таку діяльність). При цьому, аналізовані кримінальні правопорушення можуть вчинятися як у зв'язку з теперішньою діяльністю (з метою припинити правомірну діяльність

потерпілого або змінити характер останньої), так і майбутньою (з метою не допустити правомірну діяльність потерпілого) чи минулою (з мотивів помсти за таку діяльність) діяльністю відповідного потерпілого.

Третій розділ дисертації присвячено висвітленню особливостей кваліфікації та притягнення до відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів.

Дослідження особливостей кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів в Україні, у дисертації проведено із урахуванням здобутків теорії кримінальної-правової кваліфікації. Правила її проведення, які пропонуються у спеціальній літературі та судовій практиці стосовно аналізованих посягань перевірено на відповідність принципам кримінально-правової кваліфікації та загальноновизнаним підходам. Проаналізовано наявні правові позиції Верховного Суду та запропоновано власне бачення правил кваліфікації відповідних посягань. Зокрема констатовано, що зважаючи на співвідношення ст. 376, з одного боку, та ст. ст. 377-379 КК України, з іншого, як загальної та спеціальних кримінально-правових норм, втручання у діяльність судді, яке передбачене як самостійне кримінальне правопорушення у статтях 377-379 КК України, підлягає кваліфікації лише за відповідною частиною ст. 377, 378 чи 379 КК України; відтак, ст. 376 КК України підлягає застосуванню в тих випадках, коли втручання у діяльність судді здійснюється в такій формі, яка не охоплюється жодною із норм статей 377-379 КК України.

Аналіз пеналізації посягань на діяльність суддів в Україні дає можливість стверджувати залежність рівня та інтенсивності репресії від виду норм, в яких закріплені відповідні санкції. Законодавець надає правозастосовувачу досить широкий арсенал інструментів кримінально-правового впливу на осіб, яких визнано винними у посяганні на суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя. Урахування зв'язків підпорядкування та координації, вертикальних та горизонтальних, дає

можливість виявити неузгодженість санкцій за подібні (аналогічні) кримінальні правопорушення. Цю ситуацію можна виправити у два основних способи: 1) точковими змінами кримінального законодавства, спрямованими на системне узгодження відповідних санкцій; 2) зміною підходу до формування кримінального законодавства в цілому, виключенням необґрунтованих спеціальних норм та використання інших засобів диференціації кримінальної відповідальності.

У роботі проаналізовані не лише положення чинного кримінального законодавства, а й практика його застосування, як у контексті кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із посяганням на діяльність суддів, так і у частині використання засобів, які можна віднести до кримінальної відповідальності. Було проаналізовано більшість доступних вироків, які містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень – всього 37. Щодо кримінальних правопорушень, відносно яких ці вирокі було постановлено, то розподіл виглядає таким чином: за ст. 376 КК – 5 вироків; ст. 377 КК – 30 вироків; ст. ст. 378 та 379 КК – по одному вирокі.

Варто відзначити, що практика застосування кримінального законодавства дає можливість перевірити адекватність санкцій лише щодо одного посягання, визначеного у ст. 377 КК України «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного». Емпіричне дослідження дає підстави для висновку про адекватність відповідної санкції.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, кримінально-правова охорона, діяльність суддів, злочин, кримінальні правопорушення проти правосуддя, об'єкт кримінальних правопорушень проти правосуддя, втручання у діяльність судових органів, погроза, насильство, знищення або пошкодження майна, посягання на життя, вбивство, суддя чи присяжний, замах на вбивство, кримінально-правова кваліфікація, спеціальні кримінально-правові норми, кримінальна відповідальність.

ANNOTATION

Teslyuk D.Yu. Criminal law protection of judges in Ukraine. Qualifying scientific work as a manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the speciality 081 "Law". Lviv State University of Internal Affairs. Lviv, 2024.

Ensuring independence and immunity of judges is a prerequisite for the proper functioning of the judicial system of any state. In Ukraine, criminal law protection of judges is ensured, first of all, by the presence in Chapter XVIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine (hereinafter - the CC of Ukraine) "Criminal Offences against Justice" of provisions that provide for criminal liability for unlawful influence on a judge in one way or another (in particular, Art. 376 "Interference in the activities of judicial bodies", Article 377 "Threat or violence against a judge, people's assessor or juror", Article 378 "Intentional destruction or damage to property of a judge, people's assessor or juror", Article 379 "Attempt on the life of a judge, people's assessor or juror in connection with their activities related to the administration of justice").

In addition, Article 112 "Attempt on the life of a state or public figure" and Article 346 "Threat or violence against a state or public figure" of the Criminal Code of Ukraine are also partially aimed at criminal legal protection of the activities of a certain category of judges. The provisions of the corpus delicti of criminal offences contained in these provisions are the subject of this thesis.

The first chapter of the thesis is devoted to clarifying the general principles of the study of criminal law protection of judges' activities by identifying the state of research on the issue of criminal law protection of judges' activities in the legal literature and highlighting the liability for encroachment on the activities of judges under the laws of certain EU States.

The analysis of the doctrinal sources made it possible to divide the issues which together constitute the subject matter of this thesis into three large groups. The first of these includes the issues on which the criminal law science has reached

more or less definite positions. In our opinion, these are: the issues of genesis and historical development of the problems of criminal law regulation of liability for encroachments on the activities of judges; international legal standards for establishing criminal liability in this area; social determination of criminalisation of the relevant encroachments, etc.

The second group includes the problems that have not found their unanimous solution and coverage in the agreed scientific positions of scholars: these are the problems of establishing the content of the generic object of offences against justice, their specific and direct objects. This process is particularly influenced by the ongoing constitutional reform, which seems to be able to significantly affect the understanding of the problems of the object of criminal offences against justice. Almost all issues related to the formulation of the signs of the relevant criminal offences, which are included in the group of encroachments on the activities of judges in Ukraine, are also problematic. There is also no consensus among scholars on the rules of criminal law qualification of the analysed offences and their punishability.

The analysis of scientific sources and court practice did not reveal any problems which were not considered by the representatives of criminal law science at all. However, the application of a systematic approach to the coverage of the content of objective and subjective elements of criminal offences related to the protection of judges' activities made it possible to look at many issues from a new perspective, to identify discrepancies and contradictions which have not yet been analysed in the science of criminal law.

Summarising the experience of regulating attacks on the activities of judges in individual EU states, it should be noted that the study of the relevant criminal laws has led to the following conclusions. None of the analysed criminal laws of the EU states with the highest Rule of Law Index in the field of criminal justice has separate provisions on attacks on the activities of judges exclusively: they either do not directly single out judges as victims at all, or they may be directly mentioned in a particular article of the criminal law, but along with other special victims.

The absence of special provisions on attacks on the activities of judges in most EU Member States with the highest Rule of Law Index in the field of criminal justice calls into question the expediency of their allocation in the current CC of Ukraine. Moreover, the mere fact that the criminal law contains certain special provisions does not always contribute to the implementation of the objectives of the CC of Ukraine. Excessive criminal law regulation does not contribute to the consistency of law application, creating difficulties in the criminal law qualification of the relevant offences. Therefore, the article considers the position that excessive special criminal law provisions may be excluded from the CC of Ukraine as the most optimal solution to the problem. At the same time, taking into account the legal realities, the author analyses the current criminal legislation and the result of such analysis is proposals for its improvement without a fundamental change in the vector of criminal law policy.

The second chapter of the thesis examines the objective and subjective features of the corpus delicti of criminal offences related to the protection of judges in Ukraine. Speaking about the object of the respective corpus delicti of criminal offences, it should be noted that the concept of "justice" as the basis for forming an understanding of the generic object of criminal offences under Section XVIII of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine includes 1) justice itself as the activity of a court; 2) the activity of bodies and persons facilitating the administration of justice by courts; and 3) relations related to the enforcement of judgments of Ukrainian courts. The criminal offences which are the subject of this study and which are related to the encroachment on the activities of judges in Ukraine, in terms of the generic object of the encroachment, logically find their place in the first of the above components of the understanding of justice - in terms of the generic object of the encroachment, they encroach on justice in the constitutional sense of the term: the exercise of judicial power by the court through the administration of justice within the framework of relevant court procedures (Article 1 of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges"). With this

understanding of the object in mind, the author addresses the issues of the victim and the subject matter of the analysed compositions.

The objective features of the *corpus delicti* of criminal offences related to the protection of judges in Ukraine are considered in this work on the grounds that, taking into account the basic, qualified and especially qualified *corpus delicti* of criminal offences related to the protection of judges in Ukraine, according to the objective side, 3 (three) formal *corpus delicti* can be distinguished (Part 1 Art. 346; Art. 376, part 1; Art. 377, part 1); 4 (four) material elements (Art. 346, part 3; Art. 377, part 3; Art. 378, parts 1 and 2) and 5 (five) mixed formal and material elements (Art. 112, part 2, Art. 346; Art. 376, part 2; Art. 377 and Art. 379) of criminal offences. This determined the sequence and procedure for covering the relevant elements of *corpus delicti*.

In the thesis, on the characteristics of the objective side of the elements of the criminal offenses under consideration, several important conclusions were made that influenced the formulation of proposals to improve the legal regulation of the rules containing the elements of criminal offenses related to the protection of the activities of judges. Thus, the use of the term "influence" in combination with the words "in any way" in Art. 376 of the Criminal Code of Ukraine seems to be legitimate; the victim in the dispositions of the criminal law norms under consideration should be called the only general term "judge", defined in the note to Art. 376 as judge, jury, and their immediate relatives and family members, etc. The research formulates several other proposals aimed at improving the criminal legislation of Ukraine and mainly relating to the formulation of objective signs of criminal offenses, which are the subject of this dissertation.

An analysis of the characteristics of the subject of criminal offenses related to an encroachment on the activities of judges indicates that they have a common subject, and when qualifying a particular criminal offense, one should take into account the age at which criminal liability may arise, since the compositions provided for in parts 2 of Articles 346 and 377 of the Criminal Code of Ukraine (only in the form of intentional moderate bodily injury), parts 3 of articles 346 and

377, part 2 of art. 378 and articles 112, and 379 of the Criminal Code of Ukraine, it is reduced to 14 years. In practice, such criminal offenses are most often committed by a suspect or accused in criminal proceedings, less often by other participants in judicial proceedings (in particular, the victim, the plaintiff, a person held administratively liable), or relatives of such persons.

The subjective side of all studied criminal offenses is characterized by the purpose or motive for committing a criminal offense. A mandatory sign of interference in the activities of the judiciary (Article 376 of the Criminal Code of Ukraine) is the goal of preventing a judge from performing his/her official duties or achieving an unjust decision. Taking into account the legislative shortcomings of its formulation, as well as the complexity of establishing and proving in practice, we consider it correct to abandon the purpose as a sign of the composition of this criminal offense, replacing it with an indication of the connection of the assault with the activities of the judge related to the administration of justice.

In the dispositions of Art. Art. 377-379, 346, and 112 of the Criminal Code of Ukraine, an indication of the purpose or motive for committing a criminal offense is indirect – through the use by the legislator of the wording “in connection with activities”, which means the goal (to prevent or stop the lawful activity of the victim or change the nature of the latter) or the motive for committing a criminal offense (revenge for such activities). At the same time, the analysed criminal offenses can be committed both in connection with current activities (to stop the lawful activity of the victim or change the nature of the latter), and future (in order to prevent the lawful activity of the victim) or past (based on revenge for such activities)) the activities of the relevant victim (or his/her close relative).

The third section of the thesis is devoted to highlighting the features of qualification and prosecution for criminal offenses related to encroachment on the activities of judges.

The study of the characteristics of the qualification of criminal offenses related to encroachment on the activities of judges in Ukraine in the thesis was carried out taking into account the achievements of the theory of criminal law

qualification. The rules for its implementation, which are proposed in the specialized literature and judicial practice concerning the attacks in question, have been checked for compliance with the principles of criminal law qualification and generally accepted approaches. The existing legal positions of the Supreme Court are analysed, and our vision of the rules for qualifying relevant encroachments is proposed. In particular, it was stated that given the ratio of Art. 376, on the one hand, and Art. Art. 377-379 of the Criminal Code of Ukraine, on the other hand, as general and special criminal law norms, interference in the activities of a judge, provided for as an independent criminal offense in Articles 377-379 of the Criminal Code of Ukraine, is subject to qualification only under the relevant part of Art. 377, 378, or 379 of the Criminal Code of Ukraine; therefore, Art. 376 of the Criminal Code of Ukraine is subject to application in cases where interference in the activities of a judge is carried out in a form that is not covered by any of the norms of Articles 377-379 of the Criminal Code of Ukraine.

An analysis of the penalization of attacks on the activities of judges in Ukraine allows us to assert the dependence of the level and intensity of repression on the type of norms in which the corresponding sanctions are enshrined. The legislator provides the law enforcement officer with a fairly wide arsenal of tools of criminal legal influence on persons found guilty of encroaching on judges in connection with their administration of justice. Taking into account the connections of subordination and coordination, vertical and horizontal, allows us to identify the inconsistency of sanctions for similar (analogous) criminal offenses. This situation can be corrected in two main ways: 1) targeted changes in criminal legislation aimed at systematically harmonizing the relevant sanctions; 2) changing the approach to the formation of criminal legislation in general, excluding unfounded special norms and using other means of differentiating criminal liability.

The work analyses not only the provisions of the current criminal legislation but also the practice of its application both in the context of the criminal legal classification of criminal offenses related to an encroachment on the activities of judges and in terms of the use of means that can be attributed to criminal liability.

The majority of available sentences contained in the Unified State Register of Judicial Decisions were analysed – 37 in total. As for the criminal offenses in respect of which these sentences were passed, the distribution is as follows: under Art. 376 of the Criminal Code – 5 sentences; Art. 377 Criminal Code – 30 sentences; Art. Art. 378 and 379 of the Criminal Code – one each.

It is worth noting that the practice of applying criminal law makes it possible to verify the adequacy of sanctions only in one offense, as defined in Art. 377 of the Criminal Code of Ukraine “Threat or violence against a judge, people's assessor or juror” Empirical research provides grounds for concluding the adequacy of the corresponding sanction.

Key words: criminal offense; criminal law protection; activities of judges; crime; criminal offenses against justice; object of criminal offenses against justice; interference in the activities of the judiciary; threat; violence; destruction or damage to property; encroachment on life; murder; judge or jury; attempted murder; criminal law qualifications; special norms; criminal liability.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. Випуск 62. С. 1.100-1.111. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.62.1.100-1.111>.

2. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. Випуск 63. С. 4.75-4.88. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.63.4.75-4.88>.

3. Теслюк Д.Ю. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 713-717. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/174>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

4. Теслюк Д.Ю. Правосуддя як родовий об'єкт кримінально-правової охорони суддів. *VII (XX) Львівський форум кримінальної юстиції «30 років розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуте і що втрачене?»: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції (16-17 вересня 2021 року)*. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С.180-184.

5. Теслюк Д. Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування* : збірник тез наук.-практ. семінару, 01 грудня 2023 р. Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 99-104.

ЗМІСТ

ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ	26
1.1 Стан дослідження питання кримінально-правової охорони діяльності суддів у юридичній літературі.....	26
1.2. Відповідальність за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав Європейського Союзу	38
Висновки до першого розділу.....	48
РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДІВ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОХОРОНОЮ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ В УКРАЇНІ	52
2.1 Об'єктивні ознаки складів правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні	52
2.2. Суб'єктивні ознаки складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні.....	114
Висновки до другого розділу.	154
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОСЯГАННЯМ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУДДІВ, В УКРАЇНІ	160
3.1. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, в Україні.....	160
3.2 Відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні.....	171
Висновки до третього розділу.....	181
ВИСНОВКИ	184
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	194
ДОДАТКИ	218

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Забезпечення незалежності та недоторканності носіїв судової влади – суддів – є обов’язковою умовою належного функціонування судової системи будь-якої держави. В Україні кримінально-правова охорона діяльності суддів забезпечується, насамперед, наявністю в Розділі XVIII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» норм, які передбачають кримінальну відповідальність за здійснення протиправного впливу на суддю у той чи інший спосіб (зокрема, ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів», ст. 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного», ст. 378 «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного», ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв’язку з їх діяльністю, пов’язаною із здійсненням правосуддя»). Крім того, частково на кримінально-правову охорону діяльності певної категорії суддів також спрямовані ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» та ст. 346 «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» КК України.

Належне застосування цих норм на практиці, а відтак – реальне забезпечення кримінально-правової охорони діяльності суддів, зумовлює необхідність комплексного дослідження відповідних складів кримінальних правопорушень, встановлення їхнього взаємозв’язку між собою та зі складами інших кримінальних правопорушень, виявлення проблемних питань застосування досліджуваних кримінально-правових норм та наукового обґрунтування способів їх вирішення як шляхом формулювання рекомендацій для правозастосувачів, так і шляхом удосконалення КК України в цій сфері.

Окремі аспекти задекларованої проблематики досліджували такі науковці як: Г.Є. Бершов, Є.М. Блажівський, В.І. Борисов, Є.О. Бунін,

Р.В. Кархут, О.О. Кваша, В.В. Кудрявцев, Т.С. Лосич, О.В. Мандро, О.К. Марін, А.Г. Мартіросян, С.С. Мірошніченко, В.В. Мульченко, Н.Я. Отчак, Л.М. Палюх, О.С. Сотула, В.І. Тютюгін, М.В. Шепітько, В.С. Яковлева та інші. Водночас комплексного аналізу кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні до цього часу здійснено не було, що зумовлює актуальність проведеного дослідження. Адже воно сприятиме системному тлумаченню кримінального закону в частині регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з охороною діяльності суддів, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню єдності та правильності правозастосування, а також формулюванню науково обґрунтованих шляхів удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність в частині досліджуваної проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів науково-дослідної роботи факультету № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія злочинам, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на період 2018–2021 рр. (номер державної реєстрації 0118U005374); «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» на період 2021–2024 рр. (номер державної реєстрації 0121U113930).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 04.11.2020 року № 4).

Мета і завдання дослідження. *Мета дисертації:* шляхом комплексного дослідження кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань та пропозиції щодо удосконалення кримінального законодавства у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- з'ясувати стан дослідження питання кримінально-правової охорони діяльності суддів у юридичній літературі;
- дослідити законодавство окремих держав Європейського Союзу на предмет встановлення у ньому відповідальності за посягання на діяльність суддів;
- проаналізувати об'єктивні ознаки складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні;
- здійснити аналіз суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні;
- розкрити особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, в Україні
- дослідити особливості відповідальності за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні.

Об'єкт дослідження: кримінально-правова охорона правосуддя в Україні.

Предмет дослідження: кримінально-правова охорона діяльності суддів в Україні.

Методи дослідження обрано з урахуванням мети і завдань дисертації, а також її об'єкта та предмета. Під час підготовки дисертації застосовувалося поєднання загальнонаукових і спеціальних юридичних методів дослідження, зокрема: *порівняльно-правовий метод* – для дослідження питань відповідальності за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав Європейського Союзу з метою відшукування позитивного досвіду кримінально-правової охорони діяльності суддів в інших країнах та використання найкращих зразків такої охорони у кримінальному законодавстві України (підрозділ 1.2); *системний метод* – у процесі комплексного дослідження кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні як системи відповідних норм, встановлення їхнього співвідношення як між собою, так і з іншими нормами кримінального права, а також при дослідженні санкцій аналізованих кримінально-правових норм (розділи 2, 3);

метод юридичної герменевтики – під час тлумачення окремих положень КК України та понять теорії кримінального права (усі розділи); *догматичний* – для виявлення проблем кримінально-правової регламентації відповідальності за посягання на діяльність суддів, формулювання пропозицій щодо удосконалення КК України (усі розділи); *метод документального аналізу* – у рамках дослідження судової практики, що стосується предмета дослідження (розділ 2, 3); *методи формальної логіки, в тому числі аналіз, синтез, порівняння та узагальнення* – під час встановлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів у Україні; у процесі зіставлення наукових позицій щодо вирішення дискусійних питань; для формулювання висновків та пропозицій (усі розділи дисертації). Ці та інші методи наукового пізнання використано у взаємозв'язку.

Емпіричною базою дослідження є матеріали судової практики із Єдиного державного реєстру судових рішень та Бази правових позицій Верховного Суду (досліджено доступні вироки та ухвали судів першої та апеляційної інстанцій, постанови Верховного Суду, що стосуються предмета дослідження), а також рішення Конституційного Суду України та постанови Пленуму Верховного Суду України.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні, в якому містяться рекомендації щодо правильної кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань, а також пропозиції, спрямовані на удосконалення кримінального законодавства в цій частині. Основні положення, що становлять наукову новизну дисертації та виносяться на захист, полягають в тому, що:

вперше:

- запропоновано виключити Голову та суддів Верховного Суду і вищих спеціалізованих судів України з числа державних діячів, які є потерпілими у складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст.

112 та 346 КК України. Посягання на життя, недоторканість та здоров'я цих осіб запропоновано кваліфікувати за відповідними статтями про кримінальні правопорушення проти правосуддя;

- запропоновано уніфікувати позначення та визначення потерпілого у всіх складах кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні. Таким потерпілим у диспозиціях відповідних статей вказується «суддя», а зміст цього поняття визначається у примітці першої ж відповідної статті та охоплює собою: власне суддю, присяжного та близьких родичів чи членів їх сім'ї;

- на основі позитивного зарубіжного досвіду, положень Конституції України та системного підходу запропоновано визначення диспозиції статті про загальну норму, яка передбачає основний склад кримінального правопорушення, пов'язаного із охороною суддів в Україні: вплив на суддю у будь-який інший спосіб, ніж передбачено у статтях 377-379 цього Кодексу, у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя;

- на основі аналізу ознак таких кримінально-правових понять, як погроза та насильство запропоновано формулювання складів, передбачених у ч. 1 та ч. 2 ст. 377 КК України, із використанням цих понять без зайвої деталізації, але з урахуванням певних особливостей. Так, у ч. 1 ст. 377 КК України має бути відображена підстава відповідальності за погрозу вбивством, іншим насильством, знищенням або пошкодженням майна щодо судді у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя за наявності реальних підстав побоюватись її реалізації. Відповідальність же за реалізацію цих погроз відповідно до запропонованої у дисертації моделі наставатиме за ч. 2 ст. 377 КК – насильство щодо судді; ч.3 ст. 377 – заподіяння йому тяжких тілесних ушкоджень; ст. 379 – посягання на його життя; ст. 378 – умисне знищення або пошкодження його майна. Посягання на особисту свободу судді, яке також є проявом насильства, залежно від обставин може бути кваліфіковане або за ч. 2 ст. 377 КК, або за запропонованою до включення у КК України ст. 377-1

«Захоплення судді як заручника». Сформульовано відповідні пропозиції щодо змін та доповнень КК України;

- з огляду на потребу виокремлення судді як самостійного потерпілого, посягання на блага якого у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя потребуватиме кваліфікації вчиненого за нормами розділу про кримінальні правопорушення проти правосуддя, запропоновано доповнити КК України самостійною статтею про кримінальну відповідальність за захоплення судді як заручника;

удосконалено:

- положення про те, що видовим об'єктом складів кримінальних правопорушень, що пов'язані з охороною суддів в Україні, є правосуддя у конституційному значенні – як реалізація судом судової влади у рамках відповідних судових процедур;

- розуміння ознак суб'єкта всіх різновидів складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні;

- положення про форми, види та зміст вини щодо всіх різновидів складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні;

набули подальшого розвитку:

- положення про те, що Голова та судді Конституційного Суду України не є потерпілими від кримінальних правопорушень, склади яких закріплені у ст. ст. 376, 377-379 КК України;

- положення про те, що зміст поняття «інші тяжкі наслідки» не повинен охоплювати різновиди наслідків, щодо яких у аналізованому складі можуть бути різні форми вини. Щодо кримінального правопорушення, передбаченого у ч.2 ст. 378 КК України, у роботі запропоновано у кваліфікованому складі виокремити заподіяння шкоди в особливо великих розмірах, а наслідки для життя та здоров'я потерпілого перенести в особливо кваліфікований склад;

- теоретичні рекомендації щодо кримінально-правової кваліфікації посягань на діяльність суддів. Констатовано, що під час кримінально-правової кваліфікації посягань на діяльність суддів в Україні варто враховувати характер співвідношення кримінально-правових норм, передбачених у ст. ст. 112, 346, 376, 377-379 КК України, як між собою, так і з іншими нормами. Правильне визначення типу такого співвідношення дасть можливість провести кримінально-правову оцінку вчиненого без порушень засад і принципів кримінально-правової кваліфікації;

- висновки щодо пеналізації посягань на діяльність суддів в Україні, зокрема стосовно залежності рівня та інтенсивності репресії від виду норм, у яких закріплені відповідні санкції. Законодавець надає правозастосовувачу досить широкий арсенал інструментів кримінально-правового впливу на осіб, яких визнано винними у посяганні на суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що висновки та рекомендації, наведені у дисертації, можуть бути використані:

- у *правотворчій діяльності* – для удосконалення кримінального законодавства України в частині нормативної регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з охороною діяльності суддів;

- у *правозастосовній діяльності* – для розв'язання компетентними органами проблемних питань кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів;

- у *науково-дослідній діяльності* – для подальших наукових досліджень проблематики кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні;

- в *освітньому процесі* – для підготовки підручників, навчальних посібників і методичної літератури та викладання навчальних дисциплін кримінально-правового циклу (Акт впровадження результатів дисертації в освітній процес ЛьвДУВС №10 від 29.01.2024 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є результатом власних розробок автора. Наукові положення, розробки прикладного характеру, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором самостійно.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і результати дисертації доповідалися автором на засіданнях кафедри кримінального права і кримінології факультету №1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції ЛьвДУВС та апробовані автором на VII Львівському форумі кримінальної юстиції (16-17 вересня 2021 року) та науково-практичному семінарі «Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування» (м. Львів, 01 грудня 2023 року).

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено у п'яти наукових працях. Серед них три статті, опубліковані в журналах, визнаних Міністерством освіти і науки України науковими фаховими виданнями з юридичних наук категорії «Б», та 2 праці апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінок, із яких основний текст – 175 сторінок, список використаних джерел (216 найменувань) – 24 сторінки, додатки – 31 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ

1.1 Стан дослідження питання кримінально-правової охорони діяльності суддів у юридичній літературі

Будь яке дослідження проблем кримінального права повинно будуватися на фундаменті, який йому надає вітчизняна кримінально-правова наука. Питанням удосконалення кримінально-правової регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення проти правосуддя приділено в Україні достатньо багато уваги. Відповідні проблеми розглядалися і вирішувалися на рівні докторських та кандидатських дисертацій, монографічному рівні, їм було присвячено велику кількість наукових статей та публікацій тез доповідей на наукових та науково-практичних заходах регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівнів.

З одного боку такий стан речей значно спрощує дослідження, оскільки проведені авторами дослідження містять науково обґрунтовані положення, які можуть лягти в основу наступного дослідження, яке проводиться у цій дисертації. З іншого боку, велика кількість публікацій ставить перед дослідником складне завдання систематизації наявної інформації, виокремлення суперечливих позицій та прогалін, організації власного дослідження відповідно до результатів з'ясування стану дослідження проблеми.

Стосовно проблеми, яка є предметом цієї дисертації, з'ясування стану дослідження питання кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні в юридичній літературі повинно враховувати аспект динаміки змін, які відбулися і відбуваються у правовій системі нашої держави. Важливе значення при цьому відіграє конституційна реформа правосуддя, яка була проведена у 2016 році. І хоча кримінально-правові норми, які містять досліджувані склади кримінальних правопорушень, у своїй більшості не зазнавали змін у зв'язку із зміною Конституції України, стверджувати про

відсутність впливу конституційної реформи на встановлення змісту ознак відповідних складів, було б не вірно. Цей фактор також повинен бути врахований при аналізі стану дослідження піднятих у роботі проблем.

До 2016 року у доктрині кримінального права України були виконані та успішно захищені дисертаційні роботи, які присвячувалися або загальним питанням протидії злочинам проти правосуддя, або кримінально-правовій протидії окремим злочинам, які посягають на діяльність суддів в Україні. Йдеться про роботи С.С. Мірошниченка [156, 157] та В.О. Копанчука [119].

Поряд із тим, базові ґрунтовні роботи, які присвячувалися розв'язанню матеріально-правових проблем відповідальності за злочини проти правосуддя в цілому, виконані та представлені науковій громадськості після 2016 року. Йдеться про дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, виконані М.В. Шепітьком та Л.М. Палюх.

М. Шепітько у 2018 році захистив докторську дисертацію на тему «Теоретико-методологічні засади формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя» та видав відповідну монографію [212]. Основними результатами дослідження автора стали: обґрунтування необхідності включення нових норм, що містять склади злочинів проти правосуддя, до розділу XVIII КК України, таких як «Відмова від правосуддя», «Самосуд», «Фальсифікація доказів», «Погроза або насильство щодо слідчого або прокурора», «Умисне знищення або пошкодження майна слідчого або прокурора», «Посягання на життя слідчого або прокурора», «Втручання у діяльність слідчого або прокурора», «Втручання у діяльність експерта, спеціаліста або оцінювача», «Насильство щодо свідка, потерпілого, експерта або оцінювача» та ін.; виключення певної кількості існуючих злочинів проти правосуддя з розділу XVIII КК України («Порушення права на захист», «Втеча зі спеціального лікувального закладу» та ін.) [214, с.24-25]. Враховуючи наведене, автор намагається обґрунтувати необхідність

включення до КК більшої кількості спеціальних норм, які стосуються кримінально-правової охорони якнайбільшого числа учасників відносин правосуддя. У цій дисертації буде зроблено спробу поглянути на систему відповідних норм через призму охорони діяльності суддів та з метою виявлення та усунення системних розбіжностей у регламентації відповідних кримінальних правопорушень.

Цікавою є спроба автора визначити поняття типового злочину проти правосуддя як умисної активної поведінки учасника судочинства (провадження) або іншої зацікавленої особи, спрямованої на унеможливлення здійснення правосуддя шляхом насильства, обману або іншим способом [214, с.30]. У нашій роботі ми спробуємо визначити, чи посягання на діяльність судді відповідає цим ознаками типового злочину проти правосуддя, чи ні, адже за гіпотезою дослідження, діяльність суддів в Україні охороняється не лише нормами про кримінальні правопорушення проти правосуддя, а й нормами з інших розділів Особливої частини КК України.

Аналізуючи роботи М.В. Шепітька, які присвячувалися кримінальним правопорушенням проти правосуддя, варто звернути увагу, що автор більшу увагу приділив питання кримінально-правової політики та фундаментальним дослідженням системи протидії злочинам проти правосуддя, що, ймовірно, обумовлено докторським рівнем дисертації. Цим же, напевно, обумовлено те, що М.В. Шепітько не розглядав окремі проблеми формулювання та несуперечності ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів.

Л.М. Палюх у 2021 році захистила докторську дисертацію на тему «Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя», а перед тим у 2020 році світ побачила однойменна монографія [171]. У своїх роботах, авторка обґрунтувала та довела багато положень, які лягли в основу цієї дисертації. Так, зокрема, у дисертації висунуто і обґрунтовано положення про доцільність забезпечення однакового

законодавчого підходу при визначенні форм психічного, фізичного насильства до учасників суспільних відносин щодо здійснення судочинства, виконання судових рішень, за застосування якого до відповідних спеціальних потерпілих повинна наставати кримінальна відповідальність, враховуючи принцип рівності громадян перед законом (зокрема щодо рівної кримінально-правової охорони усіх учасників провадження), диференціації кримінальної відповідальності, а також на підставі узагальнення даних судової практики. Крім того, дослідниця достатньо обґрунтовано стверджує, що нею запропоновано у кримінально-правових нормах, що встановлюють відповідальність за протиправний вплив на учасників відносин щодо здійснення судочинства, виконання судових рішень критерієм диференціації форм (проявів) фізичного насильства визначити небезпеку такого насильства для життя і здоров'я потерпілого і передбачити у диспозиціях відповідних норм конкретні форми (прояви) фізичного насильства, уникаючи використання для їх позначення оціночних понять (наприклад, таких як «насильство», «інші насильницькі дії») [172, с.5]. Не зі всіма пропозиціями вченої варто погоджуватись, адже применшувати значення та можливості для забезпечення справедливого судового розгляду оцінних ознак у складах кримінальних правопорушень, не можна.

Поряд із тим, дисертація Л.М. Палюх є чи не найповнішим сучасним дослідженням можливих питань кримінального права у сфері кримінальних правопорушень проти правосуддя, в якому розкриваються методологічні засади дослідження цього виду злочинності, проблеми становлення, зарубіжного досвіду регламентації та соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за правопорушення проти правосуддя; родового об'єкту та системи таких посягань та юридичний аналіз всіх без винятку складів кримінальних правопорушень проти правосуддя.

Комплексний характер розглядуваної дисертації та намагання авторки вичерпно охарактеризувати предмет дослідження, обумовили недостатньо глибокі розвідки часткових, окремих проблем, які входять у предмет нашого

дослідження. Крім того, авторка не часто звертала свою увагу за межі XVIII розділу Особливої частини КК України, а наше дослідження, не обмежується формальними рамками структури КК. Таким чином, незважаючи на повноту так вичерпність дослідження кримінальних правопорушень проти правосуддя, робота Л.М. Палюх залишає простір для нових міркувань у межах цієї дисертації.

Дослідженню проблем кримінальної відповідальності за окремі кримінальні правопорушення проти правосуддя або їх групи, які предметно співпадають із предметом цієї дисертації, присвячені роботи багатьох дослідників, які успішно захистили свої дослідження у період з 2011 по 2017 рр. Йдеться про дисертації Г.Є. Бершова, Є.О. Буніна, Т.С. Лосич, О.В. Мандро, А.Г. Мартіросяна, В.В. Мульченка. Всі ці дисертації виконані за дії попередньої редакції Конституції України у частині регламентації правосуддя (тільки робота Т. Лосич була захищена на початку 2017 року, однак вочевидь виконувалася раніше), тому окремі їх висновки втратили актуальність. Поряд із тим, абсолютна більшість положень цих дисертацій належно обґрунтована та лягла в основу наукових результатів цієї дисертації.

Так, А.Г. Мартіросян у своїй роботі «Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя», зокрема, прийшов до висновків про те, що видовим об'єктом злочинів, передбачених ст. ст. 376, 377, 378 та 379 КК України, є порядок суспільних відносин, що забезпечує незалежність судді, народного засідателя чи присяжного шляхом охорони їх професійної діяльності, життя, здоров'я, майна, а також життя, здоров'я, майна їхніх близьких родичів як необхідної умови для належного здійснення правосуддя. Крім того, автором визначено співвідношення між термінами «втручання» та «перешкоджання» як загальне й часткове (рід і вид). Відповідно, констатовано, що перешкоджання – це діяння, у результаті здійснення якого настають наслідки у вигляді недопущення належного здійснення правосуддя, а втручання не потребує встановлення настання таких наслідків. Тому в процес правосуддя можна втрутитися, але це не буде перешкоджанням

здійсненню правосуддя [151, с.5]. Водночас робота містить й положення, які поставлені нами під сумнів і не підтримуються у цій дисертації. Це стосується, зокрема, висновку про доцільність внесення змін у диспозиції статей 377-379 КК України шляхом зміни формулювання «у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя» на таке: «з метою недопущення діяльності щодо здійснення правосуддя, перешкоджання їй або помсти за її здійснення». Не можемо підтримати також те, що погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо його близьких осіб може сприйматися як виявлення наміру або різновид психічного насильства [151, с.6]. Ці та інші положення дисертації А.Г. Мартіросяна детально розглядатимуться у цій роботі згодом.

У дисертації Г.Є. Бершова «Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів» надана комплексна кримінально-правова характеристика кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 376 КК України. Автор відстоює позицію про те, що необхідною є кримінально-правова охорона від незаконного впливу не лише щодо судді та присяжного, а й особи, яка зарахована до резерву на заміщення вакантних посад судді з метою перешкодити зайняттю нею посади судді, виконанню службових обов'язків чи добитися іншої неправомірної поведінки на посаді судді [19, с.6]. Питання про коло потерпілих від кримінальних правопорушень, спрямованих проти діяльності суддів в Україні також стануть предметом дослідження і цієї дисертації. Однак погодитись із наведеною пропозицією автора не видається можливим. Натомість інші положення роботи викликають підтримку та можуть знайти свій розвиток на сторінках цього дослідження. Так, цілком вірно автор зазначає, що ним запропоновано до оперування в ст. 376 КК категорією «незаконний вплив на суддю», крім того, ним запропоновано детальний опис мети втручання в діяльність судових органів – перешкоджання всебічному, повному та об'єктивному розгляду справи чи будь-якого звернення громадянина чи службової особи. В

кінцевому рахунку запропоновано нову редакцію ст. 376 КК України із надмірною, як на нашу думку, деталізацією ознак складу відповідного кримінального правопорушення [19, с.15]. Ці та інші положення аналізуються у роботі та є науковим підґрунтям власних висновків.

Поряд із цим, робота Г.Є. Бершова присвячена лише одному зі складів кримінальних правопорушень, які пов'язані із охороною суддів в Україні, виконана до конституційної реформи і їй бракує комплексного підходу при розв'язанні проблем, які виникають у сфері протидії злочинності, що заподіює шкоду суддям у зв'язку із їх діяльністю.

Комплексний підхід у дослідженні проблем кримінальної відповідальності за посягання на суддів, пов'язаних із їх професійною діяльністю, представлений у дисертації В.В. Мульченко на тему «Кримінально-правова охорона недоторканості суддів в Україні». Цікавим при цьому є те, що автор до кримінальних правопорушень, які на його думку заподіюють шкоду недоторканості суддів, відносить посягання, передбачені ст. ст. 377-379 КК і не відносить злочину, визначеного ст. 376 КК. Поряд із цим, положення дисертації про те, що недоторканість суддів є обов'язковою складовою нормального функціонування правосуддя в Україні не викликає сумнівів та заслуговує на підтримку [160, с.6]. У своїй роботі автор детально та аргументовано дослідив проблеми соціальної обумовленості кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за посягання на недоторканість суддів; родовий, видовий та безпосередні об'єкти досліджуваних кримінальних правопорушень; визначив поняття потерпілого від злочинів, передбачених ст. ст. 377-379 КК, та з'ясував загальні та спеціальні ознаки предмета злочину, передбаченого ст. 378 КК; розкрив об'єктивну сторону відповідних складів (визначив ознаки суспільно небезпечного діяння, зміст та види суспільно небезпечних наслідків); проаналізував суб'єктивну сторону та суб'єкта злочинів, передбачених ст. ст. 377-379 КК; дослідив проблему кримінально-правової охорони честі та гідності суддів як обов'язкових складових їх недоторканості. У висновках

роботи автором сформульовані пропозиції щодо редакцій нових кримінально-правових норм щодо образу судді або іншого учасника правосуддя та наклепу на суддю або іншого учасника правосуддя [160, с.19]. Не зі всіма висновками, які містяться у дисертації В.В. Мульченка варто погоджуватись і підтримувати, однак більшість з її положень є цілком обґрунтованими і такими, які заслуговують на підтримку.

Цій же ж групі кримінальних правопорушень (ст. ст. 377-379 КК України) присвячена дисертація, яка також захищена у 2014 році авторства О.В. Мандро на тему «Кримінальна відповідальність за злочини, що посягають на життя та здоров'я судді, народного засідателя чи присяжного». Автор досить вдало дослідив історичні передумови становлення кримінальної відповідальності за окреслені злочини; здійснив порівняльно-правовий аналіз національного та зарубіжного кримінального законодавства, яке регламентує відповідальність за злочини, що посягають на життя та здоров'я судді, народного засідателя чи присяжного; визначив особливості соціальної обумовленості криміналізації відповідних посягань; охарактеризував об'єктивні та суб'єктивні елементи відповідних складів злочинів, розкриваючи при цьому їх обов'язкові та факультативні ознаки; дослідив зміст кваліфікуючих ознак відповідних злочинів та здійснив відмежування від суміжних діянь. Не проігнорував О.В. Мандро також особливості застосування покарання за відповідні кримінальні правопорушення та сформулював пропозиції щодо удосконалення кримінального законодавства у цій сфері [145, с.6]. Аналізована дисертація, як і попередні, містить безліч корисних пропозицій, реалізація яких здатна була б покращити ситуацію із захистом професійної діяльності суддів від кримінально-протиправних посягань. Всі вони будуть враховані у нашому дослідженні. Поряд із тим, робота О.В. Мандро містить пропозиції, з якими складно погодитись. Так, наприклад, не обґрунтованою видається пропозиція відмовитись від використання конструкції «посягання на життя» у ст. 379 КК України. Зауваження викликає також пропозиція об'єднання у одній частині

однієї статті КК посягання на здоров'я та майно судді. Видається, що відповідні посягання можна регламентувати значно краще. Крім того, автор також обмежив предмет дослідження посяганнями, які містяться у розділі XVIII Особливої частини КК. При цьому варто пам'ятати, що судді (нехай й найвищого у державі рангу) є потерпілими у складах правопорушень, передбачених ст. ст. 112 та 346 КК України.

У 2015 році було захищено кандидатську дисертацію Є.О. Буніним на тему «Втручання у діяльність судових органів за Кримінальним кодексом України: аналіз складу злочину та питання кваліфікації». У цій роботі автор сконцентрував свою увагу на складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України, що також відбилося на відсутності комплексного підходу та системності у розгляді проблем кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні. У результаті дослідження науковець по новому обґрунтував доцільність подальшого збереження у КК України відповідальності за втручання в діяльність судових органів; автором також обґрунтовано доцільність використання терміну «вплив» як обов'язкової ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 376 КК; розширення кола потерпілих, включивши також народного засідателя (передбачався у той час Конституцією України та процесуальним законодавством) та присяжного та аргументував інші, не менш важливі положення [31, с.7]. Поряд із цим навряд чи варто погоджуватися із позицією автора про те, що безпосереднім об'єктом досліджуваного посягання є суспільні відносини, які забезпечують незалежне й самостійне здійснення правосуддя (діяльність суду щодо вирішення у порядку конституційного судочинства, розгляду цивільних, кримінальних справ, справ про адміністративні правопорушення та інших проваджень) тобто правосуддя у вузькому сенсі у частині віднесення до нього конституційного судочинства. Розбіжність у підходах полягає, видається, у редакціях Конституції України, які діяли на час написання дисертації Є.О. Буніним та цієї роботи.

Окремому складу кримінального правопорушення, що пов'язаний з охороною діяльності суддів в Україні, присвячено дослідження Т.С. Лосич на тему «Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного». Авторка у цій роботі, як впливає з її назви та визначення предмету дослідження, сконцентрувалася на висвітленні проблем, пов'язаних із складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 377 КК України. У дисертації вчена розкрила зміст міжнародно-правових стандартів кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного з позиції базових джерел міжнародного права ООН, джерел права Ради Європи, а також національних джерел кримінального права окремих суверенних держав. Нею виокремлено три змістовні складові зазначених стандартів: вплив на існування кримінально-правової заборони інституту універсальних прав людини; наявність визнаної у всьому світі загальної громадської потреби у незалежному, безсторонньому, об'єктивному та законному судочинстві; існування різних національних законодавчих способів забезпечення кримінально-правової охорони судді, народного засідателя чи присяжного. Крім того, авторкою розроблено критерії відмежування погрози або насильства щодо цих потерпілих від суміжних складів злочинів та доведено, що ознаками, які дають можливість провести таке відмежування, є об'єкт злочину, коло осіб, які можуть виступати потерпілими від цих злочинів, особливості об'єктивної та суб'єктивної сторін злочину. Т.С. Лосич запропонувала оновлену модель законодавчої конструкції ст. 377 КК, яка враховує міжнародно-правові стандарти, позитивний зарубіжний досвід законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного [134, с.4]. Ця робота також позбавлена комплексного характеру та не враховує багато системних проблем, які виникають у кримінально-правовій регламентації охорони діяльності суддів в Україні.

Науковою основною дисертації стали також наукові публікації авторів проаналізованих вище дисертацій, які відображають їх погляди на часткові проблеми, що в них розглядаються.

Крім того, у роботі враховано наукові підходи та позиції, висловлені у навчальній літературі, яка щодо кримінальних правопорушень проти правосуддя, є достатньо обширною та якісною. Йдеться про положення підручників з Кримінального права України, науково-практичних коментарів до КК України та навчальних посібників. Так, наприклад, ми розділяємо багато підходів щодо окремих питань кримінальних правопорушень проти правосуддя, що викладені у навчальних посібниках за редакцією В.І. Борисова та В.І. Тютюгіна [97] та Н.Ю. Карпової [99].

Розгляд проблем об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, базуватиметься на результатах досліджень, які вже стали класичними у теорії кримінального права. Так, наприклад, питання об'єкта та предмета відповідних складів кримінальних правопорушень, базуватиметься на теорії об'єкта, що розроблялася В.Я. Тацієм [198]. Питання, пов'язані з кримінально-правовою кваліфікацією аналізованих кримінальних правопорушень, ґрунтуються на розробках В.О. Навроцького [162]. Проблеми відповідальності за кримінальні правопорушення, що посягають на діяльність суддів, розв'язуються із урахуванням наукових висновків Ю.А. Пономаренка та Р.Ш. Бабанли [176, 15].

Ґрунтовними та такими, результати яких заслуговують на використання у цьому дослідженні, є дисертаційні роботи, присвячені дотичним питанням кримінальної відповідальності за посягання на інших, крім суддів, осіб, діяльність яких відповідно до вітчизняної кримінально-правової політики, також підпадає під охорону норм кримінального права. Йдеться про роботи таких дослідників, як А.В. Бойко [27], Н.В. Вербицька [38], С.В. Владимиренка [75], І.М. Залялова [96] та М.М. Комарницький [116].

Аналіз цих та багатьох інших доктринальних джерел, дав можливість розподілити питання, які у своїй сукупності складають предмет дослідження цієї дисертації та три великих групи. До першої з них належать питання, відносно яких у кримінально-правовій науці досягнуто більш менш визначених позицій. Ці питання не потребують прискіпливої уваги сучасного дослідника, оскільки є в цілому вирішеними. Їх є, на нашу думку, не багато: це питання генезису та історичного розвитку проблем кримінально-правової регламентації відповідальності за посягання на діяльність суддів [17, с.50-59]; міжнародно-правові стандарти встановлення кримінальної відповідальності у цій сфері [140, с.305-311]; соціальна обумовленість криміналізації відповідних посягань тощо [115; 138, с.120-126; 174, с.171-177].

До другої групи належать проблеми, які не знайшли свого більш-менш одностайного вирішення та висвітлення в узгоджених наукових позиціях вчених. Таких проблем найбільше: це проблеми встановлення змісту родового об'єкта посягань на правосуддя, їх видових та безпосередніх об'єктів. Особливо на цей процес впливає проведена конституційна реформа, яка, як видається, здатна істотно вплинути на розуміння проблем об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя. Вирішення потребує також пов'язана із наведеним вище проблем класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя, обрання правильних критеріїв її проведення та обґрунтування результатів. У цьому контексті цікавим є розв'язання проблеми віднесення суддів Конституційного Суду України до кола потерпілих від посягання, передбаченого ст. 376 КК України. Проблемними також є практично всі питання, пов'язані із формулюванням ознак відповідних кримінальних правопорушень, що водять у групу посягань на діяльність суддів в Україні. У цій роботі ми вважаємо, що до такої групи входять кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 112, 346, 376, 377-379 КК України. Характер співвідношення між нормами, які закріплені у цих статтях також потребує свого з'ясування та належного висвітлення. Немає

єдності вчених і у підходах щодо правил кримінально-правової кваліфікації аналізованих посягань та їх караності.

Незважаючи на досить невелику судову практику у справах щодо кримінальних правопорушень, які є предметом цієї дисертації, не можна стверджувати її одноманітність та сталість підходів до вирішення спірних питань, що також обумовлює відсутність єдності у підходах вчених.

Аналіз наукових джерел та судової практики не виявив проблем, які зовсім не були предметом розгляду представників науки кримінального права. Однак, застосування системного підходу до висвітлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, дав можливість поглянути на багато проблем під новим кутом зору, виявити розбіжності та суперечності, які ще не були предметом аналізу у науці кримінального права.

Питання, які належать до другої та третьої виділених у поточному підрозділі дисертації груп, і стали предметом найбільш прискіпливої уваги цього дослідження.

1.2. Відповідальність за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав Європейського Союзу

Вивчення досвіду зарубіжних держав збагачує будь-яке наукове дослідження. У сучасному світі складно собі уявити ґрунтовне дослідження будь-якого правового явища, обґрунтування перспектив його розвитку та напрямків удосконалення без вивчення позитивного іноземного досвіду в цій частині. Адже, як слушно відзначає М.І. Хавронюк, за допомогою компаративного методу можуть бути визначені найбільш досконалі з техніко-юридичного боку, науково обґрунтовані, апробовані на практиці та актуальні положення кримінального законодавства держав континентальної Європи, частиною якої є Україна, під кутом зору як їх можливого врахування під час

подальшого удосконалення КК України, так і загалом гармонізації кримінального законодавства європейських держав [209, с.8].

Перш ніж перейти до аналізу кримінальних законів держав-членів Європейського Союзу, варто відзначити, що в КК України містяться спеціальні норми про посягання на діяльність суддів. Зокрема, кримінально-правова охорона їхньої діяльності забезпечується насамперед в межах Розділу XVIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя», в якому містяться норми про:

- втручання в діяльність судді (ст. 376 КК України);
- погрозу або насильство щодо судді або його близьких родичів (ст. 377 КК України);
- умисне знищення або пошкодження майна судді або його близьких родичів (ст. 378 КК України);
- посягання на життя судді або його близьких родичів (ст. 379 КК України).

Крім того, кримінально-правова охорона діяльності окремої категорії суддів (Голови чи судді Верховного Суду чи вищих спеціалізованих судів) поруч з іншими спеціальними потерпілими – державними діячами – здійснюється також в межах Розділу I «Злочини проти основ національної безпеки України» та Розділу XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» Особливої частини КК України. Останні містять норми про посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України) та погрозу або насильство щодо державного чи громадського діяча (ст. 346 КК України).

Слід звернути увагу, що науковці відзначають чимало проблем конструювання перелічених статей КК України, а також труднощів при встановленні співвідношення та розмежування відображених у них норм як між собою, так і з іншими нормами КК України. Очевидно, проблеми

кваліфікації цих кримінальних правопорушень виникають і в правозастосовній практиці.

Відтак, дослідження законодавства держав Європейського Союзу на предмет відображення у ньому кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, сприятиме відшукуванню позитивного досвіду кримінально-правової охорони діяльності суддів в інших країнах.

У доктрині кримінального права України є ґрунтовні дослідження зарубіжного досвіду окремих держав Європейського Союзу у протидії певним посяганням на діяльність суддів. Серед інших виділяються роботи Р.В. Кархута, який досліджував досвід Республіки Польща у протидії втручанням у діяльність суддів [100, с.158-160; 102, с.97-100; 103, с.181-187]. Окремі проблеми у порівняльному аспекті піднімала і Т.С. Лосич [133, с.146-155].

Зважаючи на складність вивчення досвіду усіх держав-членів Європейського Союзу, вважаємо за доцільне проаналізувати законодавств тих країн, які характеризуються найвищим Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції (Rule of Law Index Scored by Criminal Justice) у 2023 році [1]. Варто відзначити, що Україна із Індексом 0.36 знаходиться на 97-му місці у світовому рейтингу. Відтак, вивчення досвіду тих держав, які мають значно вищі показники Індексу верховенства права у сфері кримінальної юстиції, може допомогти виявити позитивні аспекти кримінально-правового регулювання посягань на діяльність суддів та відшукати шляхи удосконалення кримінального законодавства України в цій частині.

Перше місце у світовому рейтингу за Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції посідає *Фінляндська Республіка* (Індекс 0.84). Аналіз її Кримінального кодексу [2] дозволяє зробити висновок, що, хоч у ньому і міститься Розділ 15 «Правопорушення проти відправлення правосуддя» («Offences against the administration of justice»), у цьому розділі немає спеціальних норм про посягання на діяльність суддів. Відтак, відповідні кримінальні правопорушення підлягають кваліфікації за іншими

(загальними) нормами кримінального закону Фінляндії. Так, у ньому міститься Розділ 16 «Правопорушення проти органів державної влади» («Offences against public authorities»). У цьому розділі встановлено кримінальну відповідальність за вчинення певних діянь щодо державного службовця (a public official): насильницький опір (ст. 1), опір (ст. 2), а також перешкодження (ст. 3).

Зокрема, ст. 1 «Насильницький опір державному службовцю» Розділу 16 КК Фінляндії встановлює кримінальну відповідальність для особи, яка:

1) застосовує або погрожує застосуванням насильства з метою примусу державного службовця до виконання або утримання від виконання службового обов'язку, пов'язаного із здійсненням владних повноважень,

2) іншим чином у зв'язку з таким службовим обов'язком застосовує або погрожує застосуванням насильства щодо державного службовця, який виконує службовий обов'язок, або

3) застосовує насильство до державного службовця або особи, яка перебуває у визначених цим кодексом стосунках із ним, з метою помсти за виконання такого службового обов'язку.

Ст. 2 «Опір державному службовцю» Розділу 16 КК Фінляндії передбачає привілейований склад кримінального правопорушення щодо насильницького опору державному службовцю, «враховуючи незначність насильства чи погрози чи інші обставини, пов'язані з правопорушенням».

У свою чергу, ст. 3 «Перешкодження державному службовцю» встановлює відповідальність за незаконне перешкодження або спробу перешкодити виконанню службового обов'язку, або ускладнення його виконання без застосування або погрози застосування насильства.

Тут варто згадати, що в чинному КК України законодавець, встановлюючи у ст. 376 кримінальну відповідальність за «втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення», не

зазначає у диспозиції жодних винятків із форм такого втручання. Це породжує труднощі при кваліфікації такого втручання в діяльність судді, яке полягає, зокрема, у погрозі або насильстві щодо нього, які передбачені як самостійні кримінальні правопорушення у ст. 377 КК України. Очевидно, що формулювання диспозиції ч. 1 ст. 376 КК України із зазначенням у ній негативних ознак складу кримінального правопорушення, подібно до ст. 3 Розділу 16 КК Фінляндії, сприяло б однозначності та послідовності правозастосування у цій частині.

Крім описаних вище статей Розділу 16, у п. 4 ч. 1 ст. 2 «Вбивство» Розділу 21 «Вбивство та тілесні ушкодження» КК Фінляндії встановлено кримінальну відповідальність за вбивство державного службовця під час виконання службових обов'язків із забезпечення громадського порядку чи безпеки чи через виконання службового обов'язку.

На другому місці у світі із Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції 0.83 – *Королівство Данія*. Кримінальний кодекс Данії [6] також не містить спеціальних норм про посягання на діяльність суддів. Однак, подібно до КК Фінляндії, у ньому міститься Розділ 14 «Злочини проти публічної влади тощо», який охоплює вчинення відповідних злочинів проти «будь-якої особи, яка зобов'язана діяти в силу державної служби чи обов'язків» у зв'язку з виконанням нею своїх обов'язків. Зокрема, у § 119 КК Данії встановлено кримінальну відповідальність за насильство, погрозу насильством або публічне чи умисне поширення погрози насильством щодо такої особи, у § 119а – за порушення спокою такої особи шляхом контактування чи переслідування її, у § 119б – за напад на неї з предметами.

Очевидно, вчинення таких діянь щодо суддів також охоплюється нормами цього розділу.

На третьому місці серед держав-членів ЄС (на четвертому – у світовому рейтингу) – *Королівство Швеція* (Індекс 0.79). Як і у двох попередніх кодексах, у Кримінальному кодексі Швеції [8] не виокремлено спеціальних норм про посягання на діяльність суддів, але Розділ 17 «Про правопорушення

проти публічної діяльності тощо» («On offences against public activities etc.») Частини 2 «Про правопорушення» («On Offences») містить норми про посягання на державного службовця («a public official»). Так, у ст. 1 цього розділу встановлено відповідальність за вплив шляхом насильства або погрози насильством на державного службовця при виконанні ним своїх службових повноважень, або з метою примусу державного службовця вжити, або перешкодити вжити заходів при здійсненні ним своїх повноважень, або з метою помсти за такий захід, а у ст. 2 – за інші, крім зазначених у попередній статті, дії, спрямовані на примус або перешкоджання державному службовцю у здійсненні ним службових повноважень, або помсту за виконання ним службових повноважень, і що спричиняють страждання, збитки чи інші незручності для державного службовця, або погрозу вчинення таких дій.

Як бачимо, як і у ст. 3 Розділу 16 КК Фінляндії, у ст. 2 Розділу 17 КК Швеції законодавець також формулює негативну ознаку складу передбаченого у ній правопорушення: «у будь-який інший спосіб, ніж зазначений у статті 1» («in a way other than those referred to in Section 1»). Подібна конструкція може бути використана для удосконалення диспозиції ч. 1 ст. 376 КК України. Наприклад, її можна сформулювати таким чином: «втручання в будь-якій *іншій формі, ніж передбачена у статтях 377-379 цього Кодексу*, в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення».

На четвертому місці серед держав-членів ЄС (на п'ятому – у світі) – *Австрійська Республіка* (Індекс 0.79). У її кримінальному законі [7] встановлена кримінальна відповідальність за примушування чи перешкоджання шляхом насильства чи погрози його застосування щодо окремих судів (Конституційного Суду, Адміністративного Суду або Верховного Суду) чи суддів цих судів. Так, у § 250 «Примус конституційного представницького органу, уряду, Конституційного Суду, Адміністративного Суду або Верховного Суду» КК Австрії встановлено кримінальну відповідальність за примушування або перешкоджання шляхом насильства

чи погрози його застосування здійснювати свої повноваження взагалі або в певному сенсі серед інших державних органів також Конституційному Суду, Адміністративному Суду або Верховному Суду, силою або погрозою застосування сили. А у § 251 встановлена кримінальна відповідальність за такий вплив на окремих членів відповідних державних органів. Зокрема, за цією статтею настає відповідальність за примушування або перешкоджання шляхом насильства або погрози його застосування здійснювати свої повноваження взагалі або в певному сенсі, у тому числі, судді Конституційного Суду, Адміністративного Суду або Верховного Суду.

Щодо інших суддів, то такі посягання на них можуть бути оцінені за § 269 «Опір державній владі» чи § 270 «Фізичний напад на службову особу» КК Австрії. Зокрема, у ч. 1 § 269 встановлена кримінальна відповідальність за перешкоджання владі або службовій особі здійснити офіційну дію насильством або погрозою його застосування, а у ч. 2 цієї статті – за примушування влади або службової особи до здійснення офіційної дії насильством або погрозою його застосування. Фізичний напад на службову особу під час офіційної дії карається за § 270 КК Австрії.

На п'ятому місці серед держав Європейського Союзу (на шостому – у світі) за Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції – **Федеративна Республіка Німеччина** (Індекс 0.78). У § 113 «Опір судовому виконавцю» Розділу 6 «Опір представнику влади» Кримінального закону ФРН встановлено кримінальну відповідальність за опір із застосуванням сили або погрозою застосування сили посадовій особі або солдату бундесверу, призначеному для виконання законів, розпоряджень, що мають силу закону, вироків, судових рішень або розпоряджень, під час виконання ним такої службової дії і при цьому вчинення на нього нападу із застосуванням фізичної сили [98, с.158]. Варто відзначити, що в § 11 «Визначення людей та речей» німецького кримінального закону є пряма вказівка, що в розумінні цього закону той, хто згідно з німецьким правом є суддею, є посадовою особою [98, с.32].

Щодо спеціальних норм, які б містили пряму вказівку про вплив саме на суддю, то в Кримінальному законі ФРН встановлено кримінальну відповідальність за антиконституційне завдання наклепницької образи (§ 90b) чи застосування примусу (§ 105-106) лише щодо конституційного суду федерації чи федеральної землі або їх членів. У § 90b «Антиконституційне завдання наклепницької образи конституційним органам» встановлено кримінальну відповідальність для тих, хто публічно, на зборах або за допомогою розповсюдження періодичних видань завдає наклепницької образи законодавчому органу, уряду або конституційному суду федерації чи федеральної землі або їх членам у такий спосіб, який загрожує репутації держави, і в результаті цього навмисно докладає зусиль до порушення стабільності у Федеративній Республіці Німеччина або до порушення конституційних принципів [98, с.135]. Що цікаво, як і в австрійському кримінальному кодексі, у Кримінальному законі ФРН окремо встановлено відповідальність за застосування примусу щодо конституційного суду федерації або федеральної землі загалом (§ 105), а окремо – щодо їх членів (§ 106). Так, у § 105 «Застосування примусу до конституційних органів» відповідальність встановлена для тих, хто з застосуванням сили або з погрозою застосування сили протизаконно примушує, зокрема, конституційний суд федерації або федеральної землі не здійснювати свої повноваження або здійснювати їх у визначеному смислі. А у § 106 «Застосування примусу до федерального президента або до членів конституційного органу» – для тих, хто з застосуванням сили або з погрозою завдання відчутного зла протизаконно примушує, зокрема, члена конституційного суду федерації або федеральної землі не здійснювати свої повноваження або здійснювати їх у визначеному смислі [98, с.148].

Цікаво те, що у Кримінальному законі ФРН містяться спеціальні норми про підкуп судді (ч. 2 § 333; ч. 2 § 334).

Серед держав-членів ЄС шосте місце у рейтингу за Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції (дев'яте місце – у світі)

посідає *Республіка Естонія* (Індекс 0.75). Аналіз Карного кодексу Естонії [5] дозволяє відзначити, що він структурно схожий на чинний КК України. Так, в Особливій частині естонського кримінального закону міститься Розділ 18 «Правопорушення проти здійснення правосуддя», в Підрозділі 1 «Перешкоджання здійсненню правосуддя» якого містяться спеціальні норми про посягання на діяльність судді, зокрема:

- § 302 «Вплив на здійснення правосуддя шляхом заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю»;

- § 303 «Вплив на здійснення правосуддя»;

- § 305 «Образа суду»;

- § 305-1 «Наклеп на суд».

Зокрема, у § 302 КК Естонії встановлено кримінальну відповідальність за заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю з метою примусити суддю, народного засідателя, слідчого, прокурора, представника учасників судового провадження, арбітражного керуючого, експерта, інтерпретатора чи перекладача або інших осіб, які беруть участь у здійсненні правосуддя, вчинити дії всупереч інтересам правосуддя або з помсти за виконання цією особою своїх обов'язків. У § 303 естонського кримінального закону передбачено відповідальність за застосування насильства щодо особи, яка бере участь у здійсненні правосуддя, або вплив на неї в інший спосіб з метою примусити її вчинити дії всупереч інтересам правосуддя чи з помсти за виконання такою особою своїх обов'язків. Як бачимо, естонський законодавець в межах § 302-303 об'єднав посягання на різних потерпілих, пов'язаних із здійсненням правосуддя. В Україні втручання в діяльність, погроза або насильство щодо них підлягає кримінально-правовій оцінці за різними статтями КК України (наприклад, погроза або насильство щодо судді – за ст. 377, щодо працівника правоохоронного органу – за ст. 345, щодо захисника чи представника особи – за ст. 398 КК України).

Також, на відміну від України, в КК Естонії встановлено кримінальну відповідальність за образу (§ 305) та за наклеп на суд, суддю чи народного засідателя у зв'язку з їхньою участю у здійсненні правосуддя (§ 306).

Варто відзначити, що раніше в КК Естонії містилася також норма про пошкодження або знищення майна судді, але з 01.01.2015 набрали чинності зміни, якими § 304 «Пошкодження або знищення майна суддів, народних засідателів, слідчих, прокурорів, захисників, представників потерпілих або їх близьких осіб» було виключено з кримінального закону.

На сьомому місці серед держав-членів ЄС (на десятому – у світовому рейтингу) – *Королівство Нідерландів* (Індекс 0.74). Як і більшість із попередньо проаналізованих кримінальних законів, КК Нідерландів [3] не містить спеціальних норм про погрозу чи насильство щодо судді або посягання на його життя. Водночас він містить норми про примушування та опір державному службовцю (a civil servant), які, очевидно, охоплюють вчинення цих діянь і щодо судді. Так, примушування державного службовця до вчинення службової дії або до утримання від вчинення законної службової дії шляхом насильства чи будь-якої іншої дії або шляхом погрози їх застосування карається за ст. 179 КК Нідерландів, а опір державному службовцю під час законного виконання ним своїх службових обов'язків шляхом застосування насильства чи погрози його застосування – за ст. 180 кримінального закону Королівства Нідерландів. Також у ст. 185 КК Нідерландів встановлено відповідальність за спричинення на судовому засіданні або в місці, де державний службовець публічно виконує свої службові обов'язки, неспокою та не залишення його після наказу компетентних органів або від їхнього імені.

Крім того, у ст. 304 КК Королівства Нідерландів зазначено, що напад, у тому числі такий, що призводить до тяжких тілесних ушкоджень чи смерті (ст. 300-303 КК Нідерландів) карається суворіше (терміни позбавлення волі можуть бути збільшені на третину), якщо він вчинений щодо державного

службовця під час або у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків на законних підставах.

Водночас варто відзначити, що в кримінальному законі Королівства Нідерландів міститься окрема норма про «підкуп» судді. Так, у ч. 1 ст. 178 КК Нідерландів встановлено відповідальність за надання подарунка чи обіцянки судді або надання або пропозицію надати йому послугу з метою вплинути на рішення у справі, яка ним розглядається. Вчинення зазначених діянь з метою отримання обвинувального вироку у кримінальній справі є кваліфікованим складом і тягне відповідальність за ч. 2 цієї статті.

Наступне – восьме – місце серед держав-членів ЄС (тринадцяте – у світовому рейтингу країн) посідає *Велике Герцогство Люксембург* (Індекс 0.73). У Карному кодексі Люксембургу [4] встановлено відповідальність за образу фактами, словами, жестами, погрозами, написами або малюнками, серед інших потерпілих, зокрема, судді при виконанні ним своїх обов'язків або у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків (ст. 275), а також за завдання йому удару у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків (ст. 279).

Висновки до першого розділу.

Підсумовуючи викладене у першому розділі дисертації, відзначимо, що аналіз доктринальних джерел кримінального права, дав можливість розподілити питання, які у своїй сукупності складають предмет дослідження цієї дисертації та три великих групи.

До першої з них належать питання, відносно яких у кримінально-правовій науці досягнуто більш менш визначених позицій. Ці питання не потребують прискіпливої уваги сучасного дослідника, оскільки є в цілому вирішеними. Це питання: генезису та історичного розвитку проблем кримінально-правової регламентації відповідальності за посягання на діяльність суддів; міжнародно-правові стандарти встановлення кримінальної

відповідальності у цій сфері; соціальна обумовленість криміналізації відповідних посягань тощо.

До другої групи належать проблеми, які не знайшли свого більш-менш одноставного вирішення та висвітлення в узгоджених наукових позиціях вчених: це проблеми встановлення змісту родового об'єкта посягань на правосуддя, їх видових та безпосередніх об'єктів. Особливо на цей процес впливає проведена конституційна реформа, яка, як видається, здатна істотно вплинути на розуміння проблем об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя. Вирішення потребує також пов'язана із наведеним вище проблем класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя, обрання правильних критеріїв її проведення та обґрунтування результатів. У цьому контексті цікавим є розв'язання проблеми віднесення суддів Конституційного Суду України до кола потерпілих від посягання, передбаченого ст. 376 КК України. Проблемними також є практично всі питання, пов'язані із формулюванням ознак відповідних кримінальних правопорушень, що водять у групу посягань на діяльність суддів в Україні. У цій роботі ми вважаємо, що до такої групи входять кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 112, 346, 376, 377-379 КК України. Характер співвідношення між нормами, які закріплені у цих статтях також потребує свого з'ясування та належного висвітлення. Немає єдності вчених і у підходах щодо правил кримінально-правової кваліфікації аналізованих посягань та їх караності.

Незважаючи на досить невелику судову практику у справах щодо кримінальних правопорушень, які є предметом цієї дисертації, не можна стверджувати її одноманітність та сталість підходів до вирішення спірних питань, що також обумовлює відсутність єдності у підходах вчених.

Аналіз наукових джерел та судової практики не виявив проблем, які практично не були предметом розгляду представників науки кримінального права у контексті кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні. Однак, застосування системного підходу до висвітлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з

охороною діяльності суддів, дав можливість поглянути на багато проблем під новим кутом зору, виявити розбіжності та суперечності, які ще не були предметом аналізу у науці кримінального права.

Узагальнюючи дослідження кримінальних законів окремих держав-членів Європейського Союзу на предмет закріплення у них норм про посягання на діяльність суддів, можна зробити такі висновки:

- у більшості із проаналізованих кримінальних законів держав ЄС, що посідають найвищі місця в рейтингу країн за Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції у 2023 році, відсутні спеціальні норми про посягання на діяльність суддів, а «вплив» на суддів у зв'язку з їхньою діяльністю оцінюється як посягання у тій чи іншій формі на діяльність державного службовця (Фінляндська Республіка, Королівство Данія, Королівство Швеція, Королівство Нідерландів);

- у кримінальних законах окремих країн містяться спеціальні норми про певні форми посягання лише на деяких суддів: в Австрійській Республіці – на суддю Конституційного Суду, Адміністративного Суду або Верховного Суду, в Федеративній Республіці Німеччина – на члена конституційного суду федерації або федеральної землі; при цьому, в обидвох названих кримінальних законах ці потерпілі перелічені в одній статті поряд з іншими спеціальними потерпілими;

- лише у двох із проаналізованих кримінальних законів містяться спеціальні норми про окремі форми посягання на діяльність судді (Республіка Естонія та Велике Герцогство Люксембург), але у цих нормах суддя перелічений поряд з іншими спеціальними потерпілими.

Тобто, у жодному із проаналізованих кримінальних законів держав ЄС із найвищим Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції немає окремих норм про посягання на діяльність виключно судді: суддя в них або взагалі прямо не виокремлюється як потерпілий, або може прямо зазначатися в певній статті кримінального закону, але поряд з іншими спеціальними потерпілими.

Очевидно, що не допустимо запозичувати іноземний досвід без врахування національних правових традицій, а також без попереднього детального аналізу системи норм про посягання на діяльність суддів в чинному КК України, їхнього співвідношення між собою та з іншими кримінально-правовими нормами. Водночас відсутність спеціальних норм про посягання на діяльність суддів у більшості держав-членів ЄС із найвищим Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції ставить під сумнів доцільність їх виокремлення у чинному КК України.

Більше того, сам факт наявності в кримінальному законі тих чи інших спеціальних норм далеко не завжди сприяє реалізації завдань КК України. Дослідниця спеціальних кримінально-правових норм дійшла до висновку, що багато із наявних в КК України спеціальних норм не виконують своїх функцій як спеціальних кримінально-правових норм, що зумовлено насамперед недоліками їхнього законодавчого конструювання та порушенням співвідношення між санкціями відповідних норм [192, с.151]. Відтак, надмір кримінально-правового регулювання не сприяє послідовності правозастосування, створюючи труднощі при здійсненні кримінально-правової кваліфікації відповідних посягань.

Варто відзначити, що розробники проекту нового Кримінального кодексу України [128] намагаються мінімізувати у ньому кількість спеціальних кримінально-правових норм. Так, хоч у проекті КК України і виокремлено Книгу восьму «Кримінальні правопорушення проти правосуддя», проте розробники пропонують передбачити у ній лише одну норму про посягання на діяльність судді – ст. 8.1.5 «Незаконний вплив на суддю», за якою каратиметься незаконний вплив на суддю (чи його близьку людину) у зв'язку зі здійсненням правосуддя.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДІВ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОХОРОНОЮ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ В УКРАЇНІ

2.1 Об'єктивні ознаки складів правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні

До числа об'єктивних ознак складу будь-якого правопорушення теорія кримінального права беззастережно відносить ознаки, які об'єднуються у таких елементах складу, як об'єкт та об'єктивна сторона. Розкрити об'єктивні ознаки складу чи складів кримінальних правопорушень – означає запропонувати вичерпну характеристику об'єктові складу правопорушення; предмету складу кримінального правопорушення; потерпілому як ознаці складу правопорушення та численній групі ознак об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення: суспільно-небезпечному діянню, суспільно-небезпечному наслідку, причиновому зв'язку, способу, засобам та знаряддям, часу, місцю, обстановці вчинення кримінального правопорушення. Частина з наведених ознак належать до так званих факультативних ознак складу кримінального правопорушення, іншими словами, вони характерні не складам. Однак, у тих складах кримінальних правопорушень, в яких вони або безпосередньо зазначені, або прямо впливають з інших ознак, їх наявність є обов'язковою.

Розкриваючи поняття об'єкта складів правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, варто насамперед визначитися із тим, що розуміється під цим поняттям у дисертації.

Відомо, що теорія кримінального права не виробила єдиного підходу до розуміння поняття об'єкта складу кримінального правопорушення в цілому, а тим більше, складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів.

Кримінально-правова наука містить велику кількість досліджень, які акумулюють наявні у доктрині підходи до розуміння об'єкта складу кримінального правопорушення. Наявні відповідні положення і у роботах, присвячених проблемам охорони змісту та учасників правосуддя. Так, наприклад, зазначається, що у теорії сучасного кримінального права питання щодо розуміння об'єкта злочину продовжує залишатися дискусійним. Під ним розуміють: а) суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом (М.І. Бажанов, В. К. Гришук, Н. О. Гуторова, Б. О. Кириць, М. Й. Коржанський, В. О. Навроцький, А. В. Савченко, В. Я. Тацій та ін.); б) охоронювані кримінальним законом певні соціальні блага, цінності (Є. В. Фесенко, П. С. Матишевський, С. В. Гавриш); в) людина (Г. П. Новосьолов); г) окремі особи або групи осіб (І. Я. Козаченко, З. А. Незнамова); д) соціально значимі інтереси, блага, цінності, які охороняються законом про кримінальну відповідальність (А. В. Наумов, А. В. Пашковська); е) порядок суспільних відносин, визначений нормами кримінального права, а також визначені соціальні блага (Г. В. Чеботарьова); є) першим об'єктом є завжди соціальна оболонка, інші ж об'єкти – всередині цієї оболонки (В. М. Трубніков); ж) порядок суспільних відносин, який охороняється законом про кримінальну відповідальність (П. П. Андрушко, О. М. Костенко, А. В. Ландіна); з) правовідносини (О. М. Готін, С. Я. Лихова, Л. П. Медіна та ін.) [83, с.107].

За іншим підходом до групування наукових позицій об'єктом злочину визнають: правові норми (А. А. Піонтковський, М. С. Таганцев, В. Д. Спасович)¹; суспільні відносини (Д. С. Азаров, В. К. Глістін, М. Й. Коржанський, А. А. Музика, Б. С. Нікіфоров, В. Я. Тацій); правові відносини (С. Я. Лихова, О. М. Готін, І. І. Присяжнюк); правові блага (інтереси) (В. М. Винокуров, С. Б. Гавриш); охоронюваний кримінальним законом порядок відносин між людьми в суспільстві (О. М. Костенко); людина (Г. П. Новосьолов, В. П. Ємельянов); соціальні цінності (П. П. Андрушко, Є. В. Фесенко)⁷; соціальна безпека (О. Зателєпін) [28, с.307].

Нам же видається, що вирішення питання розуміння об'єкта складу кримінального правопорушення має важливе значення як для розв'язання теоретичних проблем кримінального права, так і для практики правозастосування. Саме тому, ми спробуємо розглянути цю проблему у межах інтегративного підходу, який би охоплював всі основні положення теорії об'єкта складу правопорушення.

Так, звісно, найрозповсюдженішим та прийнятним у більшості досліджень, є підхід, згідно якого саме суспільні відносини становлять собою той феномен, якому вчиненням кримінального правопорушення заподіюється шкода. Конструкція суспільних відносин як об'єкта кримінального правопорушення отримала широке визнання тому, що, на нашу думку: 1) дає можливість структурно урахувати основні ознаки цього елемента складу правопорушення: потерпілого та предмет складу кримінального правопорушення; 2) дає можливість логічно та наочно продемонструвати механізм заподіяння шкоди об'єктові складу кримінального правопорушення; 3) може стати основою для інтегративного підходу визначення об'єкта складу кримінального правопорушення.

Так, наприклад, охоронювані кримінальним законом соціальні блага, цінності, людина, особа, соціально значимі інтереси – все це органічно вписується у загальновизнану структуру суспільних відносин і не перебуває у суперечності із останньою, а отже також може визнаватися об'єктом складу, але не окремо, як самостійний феномен, а як складова суспільних відносин: їх предмет, суб'єкт або прояв соціального зв'язку.

Тісно пов'язані із явищем суспільних відносин також правовідносини – адже це ніщо інше як урегульовані правом суспільні відносини; неможливо уявити також порядок суспільних відносин чи правопорядок без феномену суспільних відносин, адже перші два поняття це певні форми організації суспільних відносин.

Таким чином, переходячи до розгляду проблем об'єкта складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в

Україні, ми виходимо з того, що об'єктом складу правопорушення в цілому є суспільні відносини.

Серед переваг концепції «суспільні відносини – об'єкт кримінального правопорушення» є те, що суспільні відносини цілком логічно піддаються класифікації, результати якої обумовлюють логічну структуру Кримінального кодексу України [120].

Науці кримінального права відома класифікація об'єкта кримінального правопорушення «за вертикаллю» на загальний, родовий та безпосередній і ми розпочнемо саме з цієї класифікації. Загальний об'єкт кримінального правопорушення – вся сукупність суспільних відносин, поставлених під охорону кримінального закону [113, с.2], яким кримінальним правопорушенням заподіюється або може бути заподіяна шкода. Питання загального об'єкта кримінального правопорушення у науці кримінального права, як правило, ставиться у контексті визначення загального кола діянь, які є криміналізованими, меж криміналізації та відмежування кримінальних правопорушень від інших видів деліктів у правовій системі держави. У контексті нашого дослідження більш актуальним є розв'язання проблеми родового об'єкту складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні, виокремлення їх безпосередніх об'єктів та констатація обґрунтованості виділення зі всіх кримінальних правопорушень саме такої групи.

Розпочати розгляд питань об'єкта, видається потрібно зі з'ясування поняття «правосуддя», як його вживає законодавець у кримінальному законодавстві. Це обмовлено тим, що:

1) більшість зі всіх виокремлених нами складів правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, розташована у розділі XVIII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя», а отже їх родовим об'єктом є саме суспільні відносини, які забезпечують це благо цивілізації;

2) ті кримінальні правопорушення, склади яких також охороняють діяльність суддів в Україні, але статті про які розташовані поза розділом XVIII Особливої частини КК України, гіпотетично також посягають на правосуддя. Проте у структурі безпосереднього об'єкта цих складів відносини правосуддя відіграють іншу роль, оскільки вони не є частиною суспільних відносин, які складають родовий об'єкт відповідних посягань;

3) центральним потерпілим від всіх кримінальних правопорушень, склади яких є предметом цієї дисертації, є суддя. Суддя – особа, яка реалізовує судову владу шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур [187]. Саме із реалізацією цієї функції пов'язані всі посягання, зміст ознак складів яких ми і розкриємо на сторінках роботи.

Таким чином, правосуддя – ключове поняття, яке потребує встановлення свого змісту задля належного розкриття об'єкту складів досліджуваних кримінальних правопорушень.

У рішенні Конституційного Суду України від 10.01.2008 р. у справі № 1-рп/2008 зазначено, що «правосуддя – це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду та вирішення в судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ» [190]. Аналізуючи зміст статей розділу XVIII Особливої частини КК України, можна зробити висновок, що низка кримінальних правопорушень, які містяться у ньому не посягають на правосуддя у розумінні, запропонованому Конституційним судом України. Саме тому вчені криміналісти пропонують розуміти правосуддя у значенні родового об'єкта складів відповідних правопорушень у вузькому та широкому розуміннях і стверджують, що якщо йдеться про правосуддя як родовий об'єкт посягань, визначених у розділі XVIII Особливої частини КК України, то варто говорити про широке розуміння правосуддя. Тут позиції різних авторів фактично збігаються.

Так, М.В. Шепітько зазначав, що в юридичній літературі під правосуддям розуміється: 1) правозастосовна діяльність суду з розгляду і

вирішення в установленому законом процесуальному порядку віднесених до його компетенції цивільних, господарських, кримінальних і адміністративних справ з метою охорони прав та свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів держави; 2) діяльність державних органів – судів по розгляду та вирішенню в судових засіданнях у встановленому законом порядку цивільних та кримінальних справ [213, с.17].

Підтримуючи формулювання правосуддя у широкому значенні, О.О. Кваша зазначає, що поняття «правосуддя» повинно розумітися в ідентичному значенні як у конституційному, так і в кримінальному, цивільному, адміністративному та інших галузях права. Під час визначення об'єкта злочинів проти правосуддя слід виходити з того, що правосуддя здійснюють винятково суди, а окремі правоохоронні органи, які не є органами правосуддя, сприяють його об'єктивному і законному здійсненню [109, с.376-382; 108, с.278-282].

О.І. Заліско запропонував «під правосуддям розуміти специфічну діяльність суду з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також діяльність інших органів і осіб, які сприяють діяльності суду по відправленню правосуддя (органи дізнання, досудового слідства, прокуратура, установи, які виконують рішення суду, що набрали законної сили, захисники, представники особи з надання правової допомоги, судові експерти тощо), метою якої є досягнення справедливості, розв'язання конфлікту, захист прав та свобод людини, юридичних осіб, держави» [94, с.103].

Інші автори також вказують на те, що правосуддя у КК України має ширший зміст. Наприклад, правосуддя – це діяльність судових органів з розгляду справ чи проваджень усіх форм судочинства, а також інших органів й осіб, на яких покладений обов'язок сприяти здійсненню судом правосуддя та забезпечувати виконання його рішень. У вузькому значенні, під родовим об'єктом злочинів, передбачених Розділом XVIII Особливої частини КК, виходячи з назви, необхідно розуміти сукупність суспільних відносин у сфері

здійснення судової влади, в широкому ж значенні, правосуддя – це нормальна (законна) діяльність органів правосуддя, до числа яких включаються органи, що сприяють здійсненню правосуддя (органи слідства, прокуратури, органи, на які покладено обов'язок по виконанню рішень суду) [35, с.186]. Або: визначення, що трактує правосуддя як діяльність тільки суду, є вузьким і таким, що не відображає усіх важливих його складових. Адже правосуддя, як функція держави, хоча й здійснюється виключно судами, але забезпечується законною та значимою роботою спеціальних органів. Тобто діяльність, спрямована на вирішення завдань, які стоять перед правосуддям, починається ще до судового розгляду справи у суді, коли по справі проводиться дізнання, досудове слідство або досудова підготовка матеріалів. Вона також здійснюється і після винесення по справі обвинувального вироку чи рішення, коли вирок чи рішення набуває законної сили та виконується [36, с.345-346].

Таким чином, існуючий стан кримінального законодавства у частині розділу XVIII Особливої частини КК України не залишає вченим вибору щодо визначення змісту правосуддя з двох частин: 1) правосуддя у власному, конституційному змісті терміну та 2) відносини, які сприяють здійсненню правосуддя.

Поряд із цим, варто напевно, зауважити, що наведений підхід не є виправданим. Про це зазначалося і у спеціальній літературі. Так, Л.М. Палюх цілком справедливо зазначає, що таке розуміння «правосуддя» у назві розділу кримінального закону викликає зауваження. Як видається, це не вирішує проблему визначення родового об'єкта розглядуваної групи злочинів, оскільки поняття «правосуддя» не може бути вжите законодавцем в одному значенні у кримінальному матеріальному законодавстві, а в іншому – у процесуальному [169, с.3]. Щоправда виходом з цієї ситуації авторка пропонує заміну термінів: термін «правосуддя» замінити на термін «судочинство». Авторка, зокрема, зазначає, що з урахуванням викладеного вище видається, що більш вдало було б сформулювати назву розділу з використанням терміну «судочинство». Хоча слід зауважити, що поняття

«судочинство» не охоплює діяльність органів та установ, що виконують кримінальні покарання, діяльність спеціалізованих лікувальних закладів, що виконують постанову судді про примусове лікування хронічних алкоголіків і осіб, хворих на наркоманію, діяльність органів внутрішніх справ із виконання рішення суду про встановлення адміністративного нагляду, що є основним безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених відповідним розділом КК України... Отже, родовий об'єкт злочинів, передбачених розділом XVIII КК України, можна визначити як судочинство та встановлений законом порядок виконання судових рішень. Очевидно необхідно закріпити і відповідну назву розділу XVIII КК України – «Злочини проти порядку судочинства та виконання судових рішень» [169, с.7].

У літературі можна зустріти й інші позиції, які по суті відтворюють наведений підхід, адже на перший план висуваються процедурні аспекти правосуддя. Так, А.П. Мазур зазначає, що правосуддя варто розглядати як складний, системний, багаторівневий процес, що включає багато різних стадій та відносно самостійних етапів діяльності, які, у свою чергу, здійснюються різними суб'єктами, що діють заради єдиної мети, в інтересах суб'єктів права. Суб'єктами правосуддя є система державних органів та посадових осіб, кожен з яких має свій правовий статус та виконує передбачені для нього законодавством функції. Суб'єкти правосуддя тісно пов'язані між собою єдиними по суті та характеру юридичними підставами, процесуальними формами, умовами і метою діяльності. Правосуддя досягається лише об'єднаними, спільними, добре організованими та узгодженими зусиллями згаданих суб'єктів, до яких належить суд, органи прокуратури, дізнання, досудового слідства, працівники інших правоохоронних органів, які забезпечують утримання під вартою, виконання судових рішень та вироків [141, с.366].

Видається, що підтримувати цю пропозицію не варто, адже замінюючи терміни, ми, по суті, істотно змінюємо зміст тих суспільних відносин, які підлягають охороні нормами КК України. Тут варто підтримати висловлену у

літературі позицію про те, що недоліками такого підходу, як видається, є те, що наведені визначення мають «операційний» характер, визначаючи правосуддя як діяльність, процедуру, а не цінність. Здається, у цьому прихована помилка розуміння об'єкта охорони. Розуміння правосуддя як процедури принижує значення цього блага, адже можна винести неправосудне рішення із дотриманням всіх процедурних аспектів, а правосуддя постраждає [148, с.222].

Не підтримують «процедурний підхід» й інші вчені, зазначаючи, що використання терміну «судочинство» не вирішує питання родового об'єкту по суті, а лише здійснить підміну терміну «правосуддя» та буде пов'язане тільки з вузьким розумінням останнього [30, с.334].

Таким чином, ми вважаємо, що поняття правосуддя у кримінальному законодавстві мало би використовуватися у власному, конституційно-правовому смислі, як діяльність, яку в Україні здійснюють виключно суди. Звісно, що враховуючи чинну редакцію КК України, ця позиція не може бути реалізована.

У цьому контексті варто проаналізувати проєкт КК України, який розробляється робочою групою з питань розвитку кримінального права, створеною Указом Президента України №584/2019 від 07.08.2019 року. Особлива частина проєкту Кримінального кодексу побудована за іншим принципами, ніж чинний кримінальний закон. Вона складається з Книг, які своєю чергою – з розділів. У аспекті, який нас цікавить, проєкт КК містить Книгу восьму «Кримінальні правопорушення проти правосуддя». Ця Книга складається з трьох розділів, які за логікою побудови КК складають зміст поняття правосуддя, що використовується розробниками. Це розділи 8.1. «Злочини проти основ правосуддя», 8.2. «Кримінальні правопорушення проти сприяння правосуддю» та 8.3. «Кримінальні правопорушення проти порядку виконання судового рішення» [128]. Таким чином, підхід розробників нового КК України фактично не відрізняється від наявного: змістом правосуддя як об'єкту складів відповідних правопорушень автори

проєкту охоплюють відносини (або цінності) які складають основи правосуддя, відносини зі сприяння правосуддю та порядок виконання судових рішень.

Отже, тенденція розвитку кримінального законодавства залишається незмінною. У поняття «правосуддя», як основи для формування розуміння родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом XVIII Особливої частини КК України, включається 1) власне правосуддя як діяльність суду; 2) діяльність органів та осіб, які сприяють здійсненню судами правосуддя; та 3) відносини, пов'язані із виконанням рішень судів України.

Кримінальні правопорушення, які є предметом цього дослідження і пов'язані із посяганням на діяльність суддів в Україні, з точки зору родового об'єкту посягання, логічно знаходять своє місце у першій з наведених вище складових розуміння правосуддя.

Для того, щоб підтвердити зроблене вище припущення, варто розглянути положення теорії кримінального права, які стосуються класифікації складів кримінальних правопорушень проти правосуддя і відшукати місце складів, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні у цій класифікації.

У спеціальній літературі висловлювалася точка зору, яку складно оспорити, і яка відображає, напевно, всі наукові пошуки у частині з'ясування питання класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя. Так, В.А. Ахмедов зазначив, що єдиної наукової класифікації злочинів проти правосуддя на сьогодні не існує. Водночас більшість дослідників погоджуються з тим, що така класифікація має практичний сенс для законодавчої систематизації правових норм, що охороняють правосуддя від протиправних посягань. Особливо важливим є формулювання чітких критеріїв відмежування злочинів проти правосуддя від злочинів, які охороняють суміжні суспільні відносини, наприклад, злочини проти авторитету органів державної влади [13, с.278].

Класифікування кримінальних правопорушень можливе із використанням різних класифікаційних критеріїв – ознак, на підставі яких відбувається поділ поняття «кримінальне правопорушення проти правосуддя» із визначенням у розділі XVIII Особливої частини КК України обсягом.

Так, наприклад, класифікація кримінальних правопорушень за ознаками суб'єкта виглядає у спеціальній літературі так: 1) кримінальні правопорушення проти правосуддя, що вчиняються службовими особами, які здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя (ст. ст. 371, 372, 373, 374, 375, 380, 381 КК України); 2) кримінальні правопорушення проти правосуддя, вчинювані особами, на яких покладені обов'язки зі сприяння у здійсненні правосуддя (ст. ст. 384, 385, 387 КК України); 3) кримінальні правопорушення проти правосуддя, вчинювані засудженими або особами, які перебувають під вартою (ст. ст. 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395 КК України); 4) кримінальні правопорушення проти правосуддя, вчинювані особами, які не мають безпосереднього відношення до здійснення правосуддя (ст. ст. 376, 377, 378, 379, 382, 383, 386, 388, 396 КК України); 5) кримінальні правопорушення, що посягають на життя, здоров'я, особисту безпеку, інші блага і інтереси захисників чи представників особи у зв'язку з їхньою діяльністю з надання правової допомоги (ст. ст. 397, 398, 399, 400 КК України) [123, с.573-574].

Якщо уважно придивитися, то склади кримінальних правопорушень, які є предметом цієї дисертації, відносяться до четвертої класифікаційної групи «кримінальні правопорушення проти правосуддя, вчинювані особами, які не мають безпосереднього відношення до здійснення правосуддя». Нам видається, що це досить спірна класифікаційна група, адже складно визначити зміст ознак, якими повинен бути наділений суб'єкт, щоб склад попав саме до цієї групи. Всі учасники процесів (цивільного, господарського, адміністративного та кримінального) крім суддів не мають безпосереднього відношення до здійснення правосуддя. Тому, кримінальне правопорушення, наприклад, передбачене ст. 373 КК України також можна віднести не до

першої, а до четвертної групи. З іншого боку, як свідчить аналіз судової практики, більшість кримінальних правопорушень, передбачених, наприклад, ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів», вчиняються особами, які мають процесуальний статус. Типовим прикладом такого кримінального правопорушення є ситуація, в якій Обвинувачений ОСОБА_4 22.01.2018, приблизно о 13.05 год., перебуваючи в приміщенні залу судового засідання № 1104 Апеляційного суду м. Києва по вул. Солом'янській, 2-а у м. Києві, в ході відкритого судового засідання, у якому приймав участь в якості позивача, отримавши відмову колегії суддів Апеляційного суду м. Києва, під головуванням судді ОСОБА_7, у задоволенні поданого ним клопотання, не погоджуючись з вказаним рішенням Апеляційного суду м. Києва, реалізуючи умисел, направлений на втручання в діяльність головної судді ОСОБА_7 з метою перешкодити виконанню нею службових обов'язків, о 13.12 год., підійшов до столу, за яким перебували судді, кинув паперовий пакет з порошкоподібною речовиною білого кольору, який заздалегідь підготував і утримував в руці, у головуючу суддю ОСОБА_7, удар яким прийшовся у ліву частину голови судді ОСОБА_7, оглушивши останню на деякий час. Від удару пакет розірвався, з нього висипалась порошкоподібна речовина білого кольору, потрапивши на волосся і одяг судді, на стіл зі справою. Вказаними умисними діями ОСОБА_4 порушив звичайний режим роботи суддів, вчинив втручання в діяльність судді з метою перешкодити виконанню нею службових обов'язків [66].

З цієї ж причини не можна погодитися із достатньою обґрунтованістю класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя за ознаками суб'єкта, що наведена у одному з підручників з кримінального права. Так, автори підручника зазначають, що найкраще особливості кримінальних правопорушень проти правосуддя розкриваються у разі створення їх системи за критерієм «суб'єкт»; за цим критерієм виділяють такі групи кримінальних правопорушень проти правосуддя: 1) що вчиняються службовими особами, які здійснюють чи забезпечують здійснення правосуддя (ст. ст. 371, 372, 373,

374, 375, 376-1, 380, 381, , 381-1, ч. 2 ст. 387 КК України); 2) що вчиняються засудженими та особами, які перебувають під вартою (ст. ст. 389, 389-1, 390, 391, 392, 393, 394, 395 КК України); 3) що вчиняються іншими учасниками провадження (ст. ст. 383, 384, 385, ч. 1 ст. 387 КК України); 4) що вчиняються особами, які не є учасниками кримінального провадження (ст. ст. 376, 377, 378, 379, 382, 386, 388, 396, 397, 398, 399, 400 КК України) [122, с.791].

Говорячи про критерії класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя, варто відмітити, що ознаки суб'єкта відповідних складів, використовуються вченими досить часто. Так виглядає, що популярність цього класифікаційного критерію обмовлена специфікою суспільних відносин, які поставлені під охорону кримінального закону положеннями розділу XVIII Особливої частини КК України. Так, ще стосовно положень КК України 1960 року, проф. В.О. Навроцький розглядаючи механізм заподіяння шкоди об'єкту злочинів проти правосуддя, зазначав, що «відносини по здійсненню правосуддя можуть бути порушені як «зсередини» – шляхом вчинення відповідних діянь працівниками органів правосуддя, іншими учасниками процесу, так і «ззовні» – діяннями осіб, стосовно яких здійснюється правосуддя, інших громадян». Шкода правосуддю може бути заподіяна внаслідок: 1) порушення суддями та посадовими особами органів правосуддя покладених на них обов'язків із розгляду, вирішення, виконання рішень у кримінальних, цивільних та адміністративних справах; 2) протиправного впливу на працівників органів правосуддя та інших осіб; 3) невиконання чи протидії виконанню рішень органів правосуддя; 4) перешкоджання діяльності органів правосуддя чи ненадання їм необхідного сприяння. На основі цього вчений виділяє чотири групи посягань на правосуддя, що передбачені у різних главах Особливої частини КК: злочини, що вчиняються суддями та посадовими особами правоохоронних органів; протиправний вплив на учасників правосуддя; невиконання чи протидія виконанню рішень органів правосуддя; перешкоджання діяльності органів правосуддя [161, с.12].

Ця ідея знайшла свій розвиток і більш пізніх роботах представників Львівської школи кримінального права. Л.М. Палюх, розглядаючи проблеми класифікації відповідних правопорушень, відзначила, що за механізмом заподіяння шкоди відносинам щодо здійснення судочинства та виконання судових рішень варто виділити такі групи злочинів проти правосуддя:

1. Злочини проти правосуддя, що вчиняються «ззовні» (тобто особами, які не є учасниками процесуальних відносин або необов'язково є їх учасниками) шляхом протиправного впливу на суддів, учасників судочинства, осіб, що покликані сприяти судочинству або надавати правову допомогу. Спільним для цих злочинів є те, що вони вчиняються загальним суб'єктом і становлять суспільно небезпечний вплив на судочинство шляхом протиправного впливу на суд, учасників судочинства, осіб, що покликані сприяти судочинству або надавати правову допомогу. До цієї групи злочинів варто віднести склади злочинів, передбачені статтями 376, 377, 378, 379, 386, 397, 398, 399, 400 КК України.

2. Злочини проти правосуддя, що вчиняються «із середини» (учасниками процесуальних відносин або особами, які покликані в силу закону до виконання обов'язків у судочинстві або щодо виконання судових рішень) і полягають у невиконанні або порушенні виконання ними своїх обов'язків у межах відносин судочинства чи виконання судових рішень. Спільним для цієї групи злочинів є те, що вони вчиняються спеціальним суб'єктом – учасником процесуальних відносин або відносин щодо виконання судових рішень, який не є службовою особою, однак на якого законом покладаються певні обов'язки в межах відносин судочинства чи виконання судових рішень (свідок, потерпілий, експерт, засуджений чи інші особи, на яких закон покладає обов'язки сприяти судочинству). До цієї групи варто віднести злочини, передбачені статтями 383, 384, 385, 387, 388, 396, 382, 400-1 КК України, а також усі злочини проти правосуддя, що вчиняються засудженими, особами, взятими під варту, а також до яких встановлений адміністративний нагляд (передбачені статтями 389–395 КК України).

3. Злочини проти правосуддя, що вчиняються «із середини» (службовими особами органів, які ведуть процес (здійснюють судочинство)) і полягають у порушенні виконання ними службових обов'язків у судочинстві. Спільним для цієї групи злочинів є те, що вони вчиняються спеціальним суб'єктом – особами, які ведуть процес (суддями, слідчими, прокурорами, іншими службовими особами, які є учасниками процесуальних відносин). До цієї групи варто віднести злочини, передбачені статтями 371, 372, 373, 374, 375, 376-1, 380, 381 КК України [170, с.178].

Аналіз цієї класифікації також засвідчує її небездоганність. Кримінальні правопорушення, які є предметом цієї дисертації, віднесені авторкою до першої групи: кримінальні правопорушення проти правосуддя, що вчиняються «ззовні» з обумовленням того, що це особи, які не є учасниками процесуальних відносин або необов'язково є їх учасниками. Це обумовлення руйнує всю класифікацію. Можна задатися одним простим питанням: а якщо особи є учасниками процесуальних відносин – посягання відбувається «ззовні» чи «з середини».

Враховуючи наведене вище, згаданий критерій – суб'єкт складу, учасник відносин, не може бути визнаний таким, на підставі якого можна провести належну класифікацію кримінальних правопорушень проти правосуддя.

У спеціальній літературі зустрічаються й інші класифікації, проведені на підставі інших критеріїв. Так, наприклад, В.І. Тютюгін використав одночасно декілька ознак, які поклав у основу запропонованої ним класифікації. Автор, зокрема, зазначає, що виходячи зі сфери тих суспільних відносин щодо відправлення правосуддя, на які посягають ті чи інші злочини, передбачені розділом XVIII Особливої частини КК, а також ураховуючи специфіку їх об'єктивної сторони і суб'єктів, усі вони можуть бути розподілені на певні групи, які посягають на відносини, що забезпечують:

1) належну реалізацію конституційних принципів здійснення правосуддя (статті 371, 372, 374, 375, 376, 376-1 і 397 КК України);

2) охорону життя, здоров'я, власності, особистої безпеки суддів, народних засідателів, присяжних та інших учасників провадження (статті 377-379, 398-400 КК України);

3) одержання достовірних доказів та істинних висновків під час здійснення провадження (статті 373, 383-386 КК України);

4) своєчасне розкриття та припинення злочинних посягань (статті 380, 381, 387, 395, 396 КК України);

5) належне виконання судових актів та заходів впливу, що ними призначені (статті 382, 388, 389, 389-1, 390-394 КК України) [125, с.570].

Аналізуючи цей підхід, зазначимо, що він відображає, швидше, не класифікацію, яка за правилами формальної логіки обов'язково проводиться із використання одного критерію, а групування певного обсягу об'єктів, якими у даному разі є склади правопорушень проти правосуддя. Використання такого підходу призвело до необґрунтованого роз'єднання правопорушень, які посягають на діяльність суддів у двох різних групах. При цьому чому кримінальне правопорушення, передбачене ст. 376 КК посягає на реалізацію конституційних принципів правосуддя, а інші, передбачені ст. ст. 377-379 – ні, жодним чином не зрозуміло. Адже життя, здоров'я, власність та особиста безпека суддів охороняється кримінальним законом не самі по собі, а у контексті виконання ними функцій зі здійснення правосуддя.

Видається, що більш обґрунтованим є підхід, відповідно до якого класифікацію кримінальних правопорушень, об'єднаних у розділі Особливої частини КК за ознаками родового об'єкта посягання, необхідно проводити за цим самим критерієм – об'єктом кримінального правопорушення іншого рівня – видовим. Так, М.В. Шепітько, наприклад, зазначив, що із урахуванням широкого розуміння поняття правосуддя, відповідно до видових об'єктів злочинів проти правосуддя, їх можна класифікувати на:

1) суспільні відносини, що забезпечують формування доказів або іншої інформації, що має оціночний характер, під час здійснення правосуддя (статті 371, 372, 373, 383, 384, 385, 386, 387, 396 КК);

2) суспільні відносини, що забезпечують вирішення завдань суду під час здійснення правосуддя (статті 375, 376, 376¹, 377, 378, 379, 380, 381 КК);

3) суспільні відносини, що забезпечують вирішення завдань, які стоять перед захисником (представником) особи під час здійснення правосуддя (статті 374, 397, 398, 399, 400 КК);

4) суспільні відносини, що забезпечують виконання судового рішення під час здійснення правосуддя (статті 382, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395 КК) [211, с.131-132].

Як бачимо, відповідно до цієї класифікації, склади кримінальних правопорушень, які становлять предмет дисертаційного дослідження, об'єднані у одній класифікаційній групі яка відповідає наведеному вище розумінню змісту правосуддя як базового поняття об'єкта аналізованих кримінальних правопорушень – суспільні відносини, що забезпечують вирішення завдань суду під час здійснення правосуддя. Іншими словами – правосуддя як діяльність суду. Таким чином, використання істотної ознаки поняття «кримінальні правопорушення проти правосуддя» і проведення на її основі природної класифікації, підтверджує зроблене нами припущення про те, що кримінальні правопорушення, які є предметом цього дослідження і пов'язані із посяганням на діяльність суддів в Україні, з точки зору родового об'єкту посягання, посягають на правосуддя у власному, конституційному смислі цього терміна: реалізації судом судової влади шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур (ст. 1 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

До групи складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні, належать не лише склади, розташовані у розділі XVIII Особливої частини КК України (статті 376, 377-379 КК). До цієї групи найімовірніше можна віднести й склади, передбачені ст. 112 КК України «Посягання на життя державного чи громадського діяча» у частині посягання на життя Голови чи суддів Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів, вчинене у зв'язку з їх державною діяльністю. Також

варто замислитись про те, чи охороняє діяльність суддів стаття 346 «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» КК України. Серед потерпілих у цій статті також названі голова чи судді Верховного Суду чи вищих спеціалізованих судів у зв'язку з їх державною діяльністю. Якщо включати до групи аналізованих складів, склад, передбачений ст. 112 КК, то немає причин не включати до цієї групи і посягання, передбачене ст. 346 КК України.

Один з цих складів знаходиться у розділі I Особливої частини КК «Злочини проти основ національної безпеки», а другий у розділі XV Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів». Таким чином, виходить дещо парадоксальна ситуація, що посягання на життя одних і тих самих осіб з одних і тих самих мотивів заподіює насамперед шкоду основам національної безпеки, а посягання на особисту безпеку та здоров'я тих самих осіб за тих самих умов – заподіює шкоду вже авторитетові органів державної влади. Раціональне пояснення цій ситуації відшукати не вдалося.

Виходячи з положень теорії кримінального права стосовно безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення та різновидів його структурних елементів, можна зробити висновок, що правосуддя нарівні із життям, здоров'ям та особистою безпекою людини, входять у структуру безпосередніх об'єктів складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 112 та 346 КК України як додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт у разі, якщо державну діяльність Голови та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів розглядати у контексті здійснення ними правосуддя.

В принципі, така ситуація не дивна, враховуючи розуміння правосуддя окремими вченими так, що це не дає підстав розмежувати кримінальні правопорушення проти правосуддя та кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади. Наприклад, А.В. Воронцов зазначає, що

родовий об'єкт злочинів проти правосуддя – це встановлений порядок діяльності, який забезпечує нормальне (законне) функціонування органів досудового розслідування, прокуратури, суду, органів і установ виконання покарань та реалізації конституційних принципів їх діяльності [76, с.44]. Іншими словами, йдеться про порядок управління тільки у сфері юстиції – виокремлена з відносин, які охороняються нормами розділу XV Особливої частини КК, сфера.

Подібно визначає родовий об'єкт кримінальних правопорушень проти правосуддя й С.С. Дідик, зазначаючи, що родовим об'єктом злочинів проти правосуддя є встановлений законодавством та поставлений під охорону нормами кримінального законодавства порядок відносин у суспільстві, що забезпечує нормальну діяльність правосуддя, органів та осіб, що сприяють його належному здійсненню. Відповідно до розуміння правосуддя як родового об'єкта злочинів проти правосуддя буде логічним у чинному КК розділ XVIII «Злочини проти правосуддя» назвати «Злочини проти правосуддя та порядку діяльності, що сприяє його здійсненню» [89, с.320].

Саме наявність у науці кримінального права цих та подібних підходів зробило можливим появу у інших, крім розділу XVIII, розділах Особливої частини складів, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні. Такий законодавчий підхід видається помилковим, оскільки не відповідає ні системі кримінально-правової охорони суспільних відносин, ні логіці. Крім того, чинна редакція КК України у цій частині перенасичена спеціальними нормами, які, враховуючи і стан теорії кримінального права, і практику його застосування, є відверто зайвими, загромаджують текст закону, не мають жодного практичного значення і лише потенційно ускладнюють правозастосування.

Примітно, що ст. 344 КК України «Втручання у діяльність державного діяча» у переліку осіб, щодо яких здійснюється незаконний вплив не містить ні Голову, ні суддів Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів. Це цілком логічно і усуває надмірну конкуренцію між нормами, які закріплені у

ст. 344 та ст. 376 КК України «Втручання у діяльність судових органів». При порівнянні цих двох норм, їх безпосередніх об'єктів, можна цілком впевнено стверджувати, що законодавець відрізняє відносини щодо авторитету органів державної влади або порядку управління від відносин із забезпечення правосуддя.

Цього не можна стверджувати, аналізуючи співвідношення норм, викладених у ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» та ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійснення правосуддя» КК України та іншої пари: ст. 346 «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» та ст. 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного» КК України. При характеристиці безпосередніх об'єктів цих правопорушень, чітко розмежувати основи національної безпеки, порядок управління та правосуддя вже не вдасться, адже не зрозуміло, що мав на увазі законодавець, зазначаючи «у зв'язку з їх державною діяльністю» у ст. 112 та ст. 346 КК України. Якщо державна діяльність Голови та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів полягає у здійсненні правосуддя, тоді незрозумілою є їх окрема від інших суддів кримінально-правова охорона. Якщо йдеться про якусь іншу «державну діяльність», тоді вказані у аналізованих нормах склади кримінальних правопорушень ще можна якось розмежувати: якщо, наприклад, відбулося посягання на життя судді Верховного Суду у зв'язку із здійсненням ним правосуддя, тоді відповідальність наставатиме за ст. 379 КК, а якщо у зв'язку із якоюсь іншою державною діяльністю – то за ст. 112 КК України. Однак, якою іншою державною діяльністю мають займатися судді Верховного Суду?

Задля усунення такої складності у розмежуванні відповідних ознак, вважаємо за доцільне виключити з переліку потерпілих державних діячів у складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 112 та 346 КК України Голову та суддів Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів.

Якщо у попередній частині роботи ми погодитись із тим, що кримінальні правопорушення, які є предметом цього дослідження і пов'язані із посяганням на діяльність суддів в Україні, з точки зору родового об'єкту посягання, посягають на правосуддя у власному, конституційному смислі цього терміна: реалізації судом судової влади шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур, то питання структури їх безпосереднього об'єкта ще підлягають висвітленню.

Так, відносно просту структуру безпосереднього об'єкта має склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України «Втручання в діяльність судових органів». У спеціальних дослідженнях відзначається, що кримінальні правопорушення, передбачені ст. 376, 377, 378, 379 КК України посягають на конституційні принципи здійснення правосуддя в сфері незалежності та недоторканості суддів, а отже й посягають вони на незалежність суду і судової діяльності, визначати як кримінально карані посягання, які спричиняють шкоду встановленому законодавством порядку суспільних відносин, що забезпечує незалежність судді, народного засідателя чи присяжного [152, с.170].

У іншій роботі зазначається, що основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України, можна визначити як суспільні відносини, які забезпечують гарантії незалежності суддів у такому аспекті – заборона втручання у здійснення судочинства [171, с.318].

Оскільки під час вчинення діяння, яке підпадає під ознаки основного складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України, іншим об'єктам кримінально-правової охорони шкода не заподіюється, є всі підстави вважати цілком обґрунтованим висновок про те, що безпосереднім об'єктом цього посягання виступатимуть відносини забезпечення незалежності та недоторканості судді, яка визначена у ст. 126 Конституції України: вплив на суддю у будь якій формі забороняється. Окремі вчені досить вдало цитують рішення консультативних органів ЄС з цього приводу.

Так, наприклад, зазначається, що гарантія незалежності суддів у виді їх недоторканності та імунітету має важливе значення. Так, у Висновку № 1 Консультативної ради європейських суддів 2001 р. підкреслюється, що незалежність суддів, яка виражається у тому числі в їх імунітеті, є прерогативою чи привілеєм, що надається не на користь власних інтересів суддів, а для забезпечення верховенства права та в інтересах тих осіб, які прагнуть та очікують правосуддя [215, с.121].

Інша ситуація із складами кримінальних правопорушень, передбаченими у кваліфікованому складі втручання у діяльність судових органів та статтями 377-379 КК України.

У науковій літературі стверджується, що основний безпосередній об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 377, 379 КК України, можна визначити як суспільні відносини, що забезпечують гарантії незалежності суддів, присяжних у таких аспектах – заборона втручання у здійснення судочинства, особиста недоторканість, недоторканість членів їх сім'ї, близьких родичів. Основний безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 378 КК України, можна визначити як суспільні відносини, що забезпечують гарантії незалежності суддів, присяжних у таких аспектах – заборона втручання у здійснення судочинства, недоторканість майна судді та його членів сім'ї, близьких родичів [171, с.318].

Дозволимо собі не погодитись з авторкою у цьому підході. Справа у тому, що у цих складах структура безпосереднього об'єкта ускладнена. Поряд із основним безпосереднім об'єктом, яким виступає незалежність і недоторканість судді (народного засідателя, присяжного тощо), з'являються додаткові обов'язкові та додаткові факультативні об'єкти посягання. При цьому ми виходимо із практично загальноновизнаного розуміння того, що основний безпосередній об'єкт знаходиться в межах родового об'єкта і є суспільними відносинами, на які в першу чергу посягає кримінальне правопорушення. Додатковий безпосередній об'єкт – це ті суспільні

відносини, посягання на які здійснюється чи може здійснюватися одночасно з посяганням на основний безпосередній об'єкт [198, с.144].

При цьому додатковий безпосередній об'єкт поділяється на додатковий обов'язковий об'єкт – це такий об'єкт, який у даному складі злочину страждає завжди, у будь-якому випадку вчинення певного злочину. Цьому об'єкту, як і основному, завжди заподіюється шкода внаслідок вчинення злочину або створюється загроза її заподіяння, і без нього діяння взагалі не визнається злочином, або хоч і визнається таким, проте вчинене кваліфікується за іншою статтею КК. Додатковий факультативний об'єкт – це такий об'єкт, який у разі вчинення певного злочину може існувати поряд із основним, а може бути і відсутнім. При цьому кваліфікація від цього не змінюється. При цьому важливо зазначити, що вказаними об'єктами можуть бути визнані лише ті суспільні відносини, які законодавець поставив під охорону конкретної кримінально-правової норми [198].

Що ж є додатковими об'єктами посягань, що становлять собою предмет цієї дисертації. Видається, що структура безпосереднього об'єкта складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 376 (кваліфікований вид), 377-379 КК України можна викласти у формі таблиці:

Рис. 2.1.1

Склад кримінального правопорушення, передбачений:	Основний безпосередній об'єкт	Додатковий обов'язковий об'єкт	Додатковий факультативний об'єкт
ч.2 ст. 376 КК України	незалежність і недоторканість судді		нормальна службова діяльність у частині заборони зловживання службовим становищем
ч.1 ст. 377 КК України	незалежність і недоторканість судді	особиста безпека людини	

ч.2 ст. 377 КК України	незалежність і недоторканість судді	тілесна недоторканість або здоров'я людини	
ч.3 ст. 377 КК України	незалежність і недоторканість судді	здоров'я людини	
ч.1 ст. 378 КК України	незалежність і недоторканість судді	власність	
ч.2 ст. 378 КК України	незалежність і недоторканість судді	власність	життя та здоров'я людини, громадська безпека тощо
ст. 379 КК України	незалежність і недоторканість судді	життя людини	

Наступним питанням, яке необхідно висвітлити у контексті розгляду об'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, є проблема потерпілого.

Як впливає із самої назви аналізованої групи кримінальних правопорушень та аналізу ознак відповідних складів, потерпілий є їх обов'язковою ознакою. Коло потерпілих визначено безпосередньо у статтях КК, які містять відповідні склади: у ст. 376 КК – суддя; у ст.ст. 377-379 КК – суддя, народний засідател, присяжний або їх близькі родичі.

У статтях 112 та 346 КК України серед потерпілих, які визнаються законодавцем державним діячем названі: Голова та судді Верховного Суду та Голова та судді вищих спеціалізованих судів. У контексті цих складів кримінальних правопорушень, варто втрутитися у дискусію, яка триває на сторінках наукової літератури стосовно того, чи є суддями і чи здійснюють правосуддя Голова та судді Конституційного Суду України [16, с.53-58].

Думки щодо цього у спеціальній літературі розділилися. В.К. Грищук та Л.М. Палюх у своїй спільній науковій статті зазначають, що для того, щоб відповісти на це запитання, слід звернутися до положень доктрини

конституційного права. Його вирішення залежить від того, чи можна визнати КСУ, виходячи з природи його повноважень, судовим органом, чи здійснює він правосуддя. Таке звернення дало авторам можливість констатувати, що слід підтримати позицію про те, що КСУ є судовим органом, який не входить у систему судів загальної юрисдикції, який у межах своєї юрисдикційної діяльності (конституційного судочинства) поєднує функції правосуддя, офіційного тлумачення Конституції України, конституційного контролю, захисту конституційних прав і свобод особи, правової охорони Конституції України, забезпечення додержання принципу поділу державної влади [83, с.110-111].

З іншого боку, існує позиція, яка представлена у роботах О.К. Маріна, який стверджує безпідставність віднесення Конституційного Суду України до судової системи, а суддів Конституційного Суду до осіб, які здійснюють правосуддя у конституційно-правовому розумінні. Так, автор припустив, що введення Конституційного Суду України до системи правосуддя у розумінні об'єкта охорони КК України ґрунтувалося на положеннях ст. 124 Конституції у первинній редакції цього документа, де зазначалося, що судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Після конституційної реформи, в результаті якої наведене положення було виключене з Основного закону, а в Конституції було створено самостійний розділ, що присвячений Конституційному Судові, предмет для дискусії, на думку О. Маріна, зник. Чинне конституційне положення ст. 127 «Правосуддя здійснюють судді» «виводить» Конституційний Суд із системи правосуддя у конституційно-правовому розумінні, а отже, й кримінально-правове розуміння повинно бути конституційно релевантним, зазначає автор [148, с.225].

Видається, друга позиція є більш обґрунтованою і такою, що заслуговує підтримки. Більше того, на її користь можна навести й додаткові аргументи безпосередньо кримінально-правового характеру. Так, у роботі вже зазначалося, що у ст. 344 КК України «Втручання у діяльність державного

діяча», серед потерпілих не названі судді Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів та їх Голови. Зроблено це, очевидно, для того, щоб не конкурувати зі ст. 376 КК, яка встановлює відповідальність за відповідні діяння щодо родового поняття «суддя». Однак Голова та судді Конституційного Суду України серед адресатів незаконного впливу у ст. 344 КК названі. Таким чином, хоча і не прямо, однак, законодавець також не вважає Голову та суддів Конституційного Суду України особами, незаконний вплив на яких заподіює шкоду відносинам із забезпечення правосуддя у тому смислі цього терміну, який у нього вкладається Конституцією України.

Отже, враховуючи наведене, вважаємо достатньо обґрунтованою і такою, що заслуговує на підтримку позицію, що Голова та судді Конституційного Суду України не є потерпілими від кримінальних правопорушень, склади яких закріплені у ст. ст. 376, 377-379 КК України. Щодо складів кримінальних правопорушень, передбачених у ст. ст. 112 та 346 КК України, то вказані категорії осіб передбачені серед спеціальних потерпілих «державних діячів», що враховуючи нашу попередню пропозицію виключити з цих статей згадку про інших суддів, не суперечить підтримуваному підходу.

Насамперед варто визначитися із потребою у збереженні серед потерпілих такої категорії, як народні засідателі. Така форма прямої демократії у судовій владі передбачалася Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 року № 2453-VI і законодавством про судоустрій та процесуальним законодавством до цього. Так, ст. 58 відповідного закону передбачала, що народним засідателем є громадянин України, який у випадках, визначених процесуальним законом, та за його згодою вирішує справи у складі суду разом із професійним суддею, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя [187]. Відповідно до цього положення народний засідатель, як особа, яка залучена до здійснення правосуддя, підлягала кримінально-правовій охороні нарівні зі суддею та присяжним у ст. 377-379 КК України. Однак, судова

реформа 2016 року, яка оформилася і внесенням змін до Конституції України і новим Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 року № 1402-VII не містить такої форми прямої демократії у сфері правосуддя. Таким чином, найочевиднішим є висновок про потребу виключення зі переліку потерпілих у складах кримінальних правопорушень, спрямованих на охорону суддів в Україні такого потерпілого як народний засідатель. Очевидність цієї пропозиції відображається й у спеціальній літературі. Так, Л.М. Палюх у 2020 році зазначила, що відносно такої категорії осіб як народні засідателі, – оскільки сьогодні їх не передбачено у регулюючому законодавстві, то вказівку на цю категорію осіб, треба виключити з норм, передбачених ст. ст. 377-379 КК України [171, с.332]. Дивним є те, що починаючи з 2016 року, коли така потреба узгодження законодавства виникла, законодавець прийняв до КК десятки змін, однак так і не виключив народних засідателів з числа потерпілих у складах, передбачених вказаними статтями КК.

Таким чином, відповідно до положень Конституції України та регулятивного законодавства, правосуддя в Україні здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних. Іншими словами, тільки ці категорії осіб, оскільки беруть безпосередню участь у суспільних відносинах зі здійснення правосуддя, можуть бути потерпілими у складах кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною суддів в Україні.

Зміст ознак цих спеціальних потерпілих встановити не складно із використанням положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Так, ст. 52 цього закону зазначає, що суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі. Визначаючи поняття судді як потерпілого від посягань, передбачених ст. ст. 112, 346, 376, 377-379 КК України необхідно виходити з ознак, які закріплені саме у цьому визначенні. Це дає підстави для

невизнання потерпілими у аналізованих складах інших категорій осіб, які також можуть мати назву «судді», але не є такими у розумінні Конституції України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Йдеться, наприклад, про третейські суди та міжнародний комерційний арбітраж. Хоча діяльність цих органів також урегульована Законами України [189; 184], вони не здійснюють правосуддя, а їх судді не перебувають під спеціальною охороною кримінального права України.

Відповідно до ст. 63 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом, та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучаються до здійснення правосуддя. Відповідно до ч.2 цієї ж статті присяжний виконує практично всі обов'язки судді під час здійснення правосуддя, тому прирівнення його статусу до статусу судді задля вирішення завдання його кримінально-правової охорони є цілком виправданим.

У цьому контексті заслуговує на підтримку висловлена у спеціальній літературі пропозиція доповнити коло потерпілих осіб у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України «Втручання в діяльність судових органів» вказівкою на присяжного [31, с.5; 19, с.8].

Ще однією категорією потерпілих від посягання, що є предметом цієї дисертації, є визначені у ст. ст. 377-379 КК України близькі родичі судді або присяжного. Використання конструкції «близькі родичі» є цілком виправданим із урахуванням того, що суддя або присяжний підлягає підвищеній кримінально-правовій охороні не сам по собі, а як ключовий учасник суспільних відносин із забезпечення правосуддя у частині недоторканості та незалежності судді. Очевидно, що ці поняття не слід сприймати буквально, адже вплинути, порушити недоторканість та незалежність судді можна не лише шляхом впливу безпосередньо на нього. Легко уявити собі ситуацію, коли посягання на незалежність правосуддя здійснюється шляхом впливу на осіб, які є важливими для судді, і такий вплив

на цих осіб здатний вплинути на здійснення суддею або присяжним правосуддя.

Відомою у теорії кримінального права є проблема визначення такого кола осіб, вплив на яких здатний здійснити свій подальший вплив на справжнього адресата, у розглядуваному випадку – судді. Законодавець у цьому питанні є традиційно непослідовний. Так, у аналізованих складах йдеться про «близьких родичів». Але це не єдина конструкція, яка використовується у КК для позначення відповідного кола осіб. Так, наприклад, якщо йдеться про журналістів, які категорії потерпілих, що потребують спеціальної кримінально-правової охорони (ст. 348-1 КК, наприклад), то законодавець визначає відповідне коло із використанням термінів «близькі родичі чи члени сім'ї». Щодо службової особи – коло осіб, які поряд із нею підлягають охороні, визначається терміном «близькі» (ст. 350 КК України). Очевидно, що змістовне наповнення цих кіл різне і такі відмінності навряд чи мають обґрунтоване виправдання.

З точки зору правової визначеності, здається більш обґрунтованим використання конструкції «близькі родичі та члени сім'ї», поняття яких визначено у п.1 ч.1 ст. 3 КПК України як чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі. Враховуючи те, що це визначення з'явилося у правовій системі із прийняттям КПК України у 2012 році, вважаємо за доцільне внести зміни у диспозиції відповідних статей КК України і у всіх випадках термін «близькі родичі» чи «близькі» замінити на термін «близькі родичі та члени сім'ї». При цьому використати сполучник «та», а не «чи», як це зроблено у складах кримінальних правопорушень проти журналістів.

У той же час варто задуматись про вивільнення тексту КК від зайвих складних конструкцій та переліків, якщо це можна зробити без шкоди для змісту кримінально-правової норми, яка визначає склад кримінального правопорушення. З цією метою пропонується викласти відповідні положення у примітці до ст. 376 КК, зазначивши: під суддею у цій статті та статтях 377, 377-1 (у разі згоди із потребою її прийняття, яка буде обґрунтована пізніше – Д.Т.), 378 та 379 КК України слід розуміти суддю, присяжного, їх близьких родичів та членів сім'ї.

У такому разі, диспозиції статей 376, 377-379 можна буде вивільнити від зайвого переліку спеціальних потерпілих без втрати змісту кримінально-правової охорони, адже ключовим поняттям у цих складах залишається суддя як особа, яка безпосередньо здійснює правосуддя.

Серед об'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, спрямованих на охорону суддів в Україні, варто зупинитися також на такій ознаці об'єкта складу, як предмет. Предметом кримінального правопорушення слід вважати будь-які речі матеріального світу, з певними властивостями яких кримінальний закон пов'язує наявність у діях особи ознак конкретного складу кримінального правопорушення [198, с.123].

Йдеться про склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 378 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного». Визначений цей предмет достатньо лаконічно «майно, що належить судді...». Це наштовхує на міркування про те, що основні ознаки майна, що належить судді і виступає предметом правопорушення, передбаченого ст. 378 КК України та основні ознаки майна як предмету кримінальних правопорушень проти власності, зокрема, передбаченого ст. 194 КК України, збігаються. Таким чином, встановлюючи фізичну, соціальну, економічну та юридичну ознаки майна, ми повинні виходити з положень, які властиві загальному розумінню майна, як предмету кримінальних правопорушень проти власності [86, с.38-39].

Очевидно, що крім загальних ознак, майно, як предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 378 КК України, повинно бути наділене специфічними ознаками, яке й вирізняє його з-поміж іншого майна. Це необхідна умова виокремлення спеціальної норми [29, с.233-240]. Як зазначається у спеціальній літературі, не всі кримінальні правопорушення, які супроводжуються знищенням або пошкодженням майна відносяться до кримінальних правопорушень проти власності, їх відмінність полягає у властивостях і призначенні його предмета, який зазнає знищення або пошкодження, він не пов'язаний з розміром заподіяної шкоди, що є обов'язковою ознакою кримінального правопорушення проти власності, передбаченого ч.1 ст. 194 КК [79, с.101-102; 11; 87, с.265-275].

Отже, спеціальною ознакою предмета у нашому випадку є те, що майно належить судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам. Про це прямо вказано у диспозиції ст. 378 КК України. При цьому термін «належить» слід тлумачити як те, що воно є у судді чи присяжного або їх близьких родичів та членів сім'ї на праві власності або перебуває у їх володінні чи користуванні на підставі різного роду цивільно-правових договорів чи інших законних підставах [171, с.338; 143, с.85-87]. Іншим способом протлумачити формулювання кримінального закону стосовно належності відповідного майна, підстав немає.

У судовій практиці вдалося відшукати лише один вирок, який винесено за ст. 378 КК України. За обставинами провадження особу визнано винною у пошкодженні шляхом підпалу будинку доньки судді, який колись засуджував винного за вчинення правопорушення, і засуджено за ч.2 ст. 378 КК України до шести років позбавлення волі [72].

З точки зору конструкції об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, склади кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною суддів в Україні, є різними. Найпростіше їх різноманіття відобразити у таблиці.

№	Стаття КК	Формулювання об'єктивної сторони у диспозиції статті	Вид складу за конструкцією об'єктивної сторони
1.	112 КК	Посягання на життя... Голови чи суддів Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів...	змішаний (формально- матеріальний)
2.	ч. 1 ст. 346 КК	Погроза вбивством, заподіянням шкоди здоров'ю, знищенням або пошкодженням майна, а також викраденням або позбавленням волі щодо ... Голови чи суддів Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів...	формальний
3.	ч. 2 ст. 346 КК	Заподіяння особам, зазначеним в частині першій цієї статті, середньої тяжкості тілесних ушкоджень чи легких тілесних ушкоджень, нанесення побоїв чи вчинення інших насильницьких дій ...	змішаний (формально- матеріальний)
4.	ч. 3 ст. 346 КК	Заподіяння особам, зазначеним в частині першій цієї статті, тяжких тілесних ушкоджень ...	матеріальний
5.	ч. 1 ст. 376 КК	Втручання в будь-якій формі в діяльність судді ...	формальний
6.	ч. 2 ст. 376 КК	Ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені особою з використанням свого службового становища	змішаний (формально- матеріальний)
7.	ч.1 ст. 377 КК	Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна ...	формальний
8.	ч.2 ст. 377 КК	Заподіяння ... побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень ...	змішаний (формально- матеріальний)
9.	ч.3 ст. 377 КК	Заподіяння ... тяжкого тілесного ушкодження ...	матеріальний
10.	ч.1 ст. 378 КК	Знищення або пошкодження майна...	матеріальний

11.	ч.2 ст. 378 КК	Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки	матеріальний
12.	ст. 379 КК	Вбивство або замах на вбивство...	змішаний (формально-матеріальний)

Таким чином, із урахуванням основних, кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, за конструкцією об'єктивної сторони, можна виокремити 3 (три) формальних склади (ч.1 ст. 346; ч.1 ст. 376; ч.1 ст. 377 КК України); 4 (чотири) матеріальних склади (ч.3 ст. 346; ч.3 ст. 377; ч.ч. 1 та 2 ст. 378 КК України) та 5 (п'ять) змішаних формально-матеріальних складів (ст. 112, ч.2 ст. 346; ч.2 ст. 376; ч.2 ст. 377 та ст. 379 КК України) кримінальних правопорушень.

Розпочнемо із формальних складів. Основним, на нашу думку, серед складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, є склад, передбачений у ст. 376 КК України «Втручання у діяльність судових органів». Об'єктивна сторона цього складу виражена у диспозиції ч.1 цієї статті словами «втручання у будь-якій формі в діяльність судді...» і за своїм характером у цьому сформульована найбільш абстрактна заборона загального характеру. З першого погляду може видатись, що це безсумнівна перевага саме такого способу формулювання диспозиції кримінально-правової норми і абстрактний характер цієї статті не створюватиме складнощів ні у теорії, ні на практиці. Проте це не так. Саме абстрактне формулювання норми ставить перед дослідником та правозастосовувачем дві основні проблеми: 1) формальна визначеність заборони та 2) відмежування її від конкретних форм втручання у діяльність, відповідальність за які встановлено у самостійних кримінально-правових нормах.

Вирішення цих проблем взаємопов'язане одне з одним. Очевидно, якщо вдало розв'язати питання встановлення змісту, який вклав законодавець у цю норму, то й питання розмежування можна буде вирішити із використанням конкретних критеріїв, що впливатимуть із відповідного змісту [111, с.228-236; 216, с.126-131].

Першим питання, яке варто розглянути, встановлюючи зміст поняття «втручання у будь-якій формі...» є те, чи вказане діяння може бути вчинене шляхом бездіяльності, у пасивній формі.

Вказівка в законі на те, що втручання може відбуватися у будь-якій формі може призвести до висновку про можливість вчинення цього кримінального правопорушення як у активній, так і у пасивній формі. Поряд із тим у спеціальній літературі зазначається, що у визначенні втручання (вплив) апріорі закладається його розуміння як активної форми людської поведінки. Поряд із цим відомо, що активність соціальна, фізична не завжди збігається з активністю юридичною, зокрема у контексті розмежування дії та бездіяльності як форм суспільно небезпечного діяння. Відомо, що під суспільно небезпечною діяльністю розуміється невиконання особою покладених на неї юридичних обов'язків, якщо вона могла і повинна була їх виконати. Однак специфіка досліджуваного складу злочину в будь-якому випадку передбачає зовнішній по відношенню до діяльності судді вплив, який у жодному разі не може вчинятися шляхом невиконання обов'язків певним суб'єктом. Звичайно, можна змодельовати ситуацію, коли особа шляхом невиконання своїх обов'язків щодо своєчасної виплати заробітної плати судді, або ж щодо невиконання чи неналежного виконання цивільно-правової угоди із суддею намагається таким чином вплинути на нього з метою перешкодження його службовій діяльності чи добитися прийняття неправосудного рішення. Однак, і в цьому випадку необхідно вчинити активні дії щодо доведення до відома судді (шляхом погрози, вимоги, вказівки тощо) інформації про мету такого невиконання своїх юридичних обов'язків і необхідні дії з боку судді – як умови виконання. Тобто в будь-якому разі вплив

на суддю має бути однозначним для розуміння останнім його значенні і усвідомлення цієї обставини винним. Таким чином, злочин, передбачений ст. 376 КК України, може бути, на нашу думку, виключно у форму суспільно небезпечної дії [21, с.53-54].

В цілому, з наведеними аргументами варто погодитись. Однак при цьому необхідно уточнити, що за аналогією із іншими формами кримінально-протиправної поведінки, які визначені достатньо абстрактно, такими як, наприклад, вимагання неправомірної вигоди, ухилення від сплати податків тощо, є підстави стверджувати про неоднорідність їх реальних форм. Так, наприклад, у примітці до ст. 354 КК України зазначено: під вимаганням неправомірної вигоди слід розуміти вимогу щодо надання неправомірної вигоди з погрозою вчинення дій або бездіяльності з використанням свого становища, наданих повноважень, влади, службового становища стосовно особи, яка надає неправомірну вигоду, або умисне створення умов, за яких особа вимушена надати неправомірну вигоду з метою запобігання шкідливим наслідкам щодо своїх прав і законних інтересів. З цього нормативного положення у науці кримінального права робиться висновок, кримінальний закон, судячи з його тексту, передбачає дві форми вимагання – відкрити та завуальовану. При цьому, останню форму вимагання неправомірної вигоди не слід називати пасивною, оскільки вона може реалізуватися шляхом як дій, так і бездіяльності [92, с.181].

Видається, що подібна ситуація може спостерігатися і з втручанням у діяльність, яка у абсолютній більшості випадків полягатиме у активних діях, однак, напевно, можна сконструювати й випадки змішаної форми поведінки – активно-пасивної. Так, наприклад, уявімо собі, що сторона у провадженні надає публічні послуги, одержувачем яких може виступити суддя у цьому провадженні. Особа, розуміючи свою можливість вплинути на хід вирішення справи із використанням своїх повноважень, використовує цю ситуацію, бездіє, не надає відповідних послуг, порушуючи при цьому законні права та інтереси судді як громадянина, який має право їх одержати, даючи судді

зрозуміти, що ситуація виправиться у разі прийняття рішення на користь особи. В даному випадку ми маємо піддавати кримінально-правовій оцінці бездіяльність особи: невиконання нею свого обов'язку при необхідності та можливості його виконати. Єдине, що додає аналізованій ситуації активного характеру, є те, що учасник провадження повинен дати судді зрозуміти, що він не виконає свого обов'язку до тих пір, доки суддя не прийме потрібного рішення. А це, швидше за все, можна зробити лише у активній формі.

Використання законодавцем у ст. 376 КК України словосполучення «втручання в будь-якій формі в діяльність...» має гранично абстрактний характер, що неодноразово піддавалось критиці у спеціальній літературі. Так, в одній з робіт небезпідставно зазначалося, що виклад ч.1 ст. 376 КК України через використання поняття «втручання» має невизначений характер, не сприяє ефективному застосуванню аналізованої норми. Невизначеність змісту такої ознак об'єктивної сторони означає, що встановлення обсягу цього поняття віддається на відкуп теорії. А з огляду на неоднозначність тлумачення терміну «втручання» в науці така ситуація є неприпустимою [26, с.185].

Інші вчені зауважують, що законодавець неоднозначно описує діяння, яке називає терміном «втручання». Це може бути вплив у будь-якій формі, незаконний вплив у будь-якій формі, вчинення у будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності, збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, а у ст. 376 КК суспільно небезпечне діяння у диспозиції не описується. Таким чином, порушено принцип однаковості застосування норм кримінального законодавства, що у свою чергу, безпосередньо залежить від правильного розуміння використаних у цих нормах термінів [95, с.66].

Враховуючи наведене важливим є перевірка того, чи адекватним є термін «втручання...» та в яких конкретно формах воно може здійснюватися у контексті ст. 379 КК України [114, с.169-171; 168, С.153-160].

Щодо першого питання, думається, що необхідно зазначити таке. Встановлюючи кримінальну відповідальність за втручання у діяльність

інших спеціальних потерпілих (зокрема, у ст. 343 «Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця» та ст. 344 «Втручання у діяльність державного діяча» КК України), законодавець використовує словосполучення «втручання у діяльність» лише в назві статті. Натомість в диспозиціях цих статей законодавець розкриває зміст поняття «втручання», позначаючи суспільно небезпечне діяння як (незаконний) вплив у будь-якій формі. Застосування системного способу тлумачення кримінального закону дозволяє зробити висновок, що під втручанням в діяльність судді також слід розуміти *вплив* у будь-якій формі на суддю. Більше того, використання терміну «вплив» краще співвідноситься із конституційно-правовими положеннями, які забезпечують незалежність та недоторканість суддів. Так, ст. 126 Конституції України вказує на те, що «вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється». Крім того, Верховний Суд України визначив у п. 11 постанови № 8 від 13.06.2007 «Про незалежність судової влади»: «Втручанням у діяльність судових органів слід розуміти *вплив* на суддю у будь-якій формі (прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо) з боку будь-якої особи з метою схилити його до вчинення чи невчинення певних процесуальних дій або ухвалення певного судового рішення. При цьому не має значення, за допомогою яких засобів, на якій стадії процесу та в діяльність суду якої інстанції здійснюється втручання»[185].

У своєму твердженні Верховний Суд України по-перше, визначається з тим, що термін «втручання» дорівнює за змістом терміну «вплив», по-друге, визначає типові способи, за допомогою яких може відбутися відповідне втручання.

У спеціальній літературі відображаються спроби знайти відмінність між цими поняттями. Так, Г.Є. Бершов у одній зі своїх публікацій зазначив, що екстраполюючи думки фахівців у галузі теорії держави і права на

площину дослідження правової активності судді як виразу його професійної діяльності та складової професійно-правової структури особистості, варто зазначити, що втручання у таку діяльність можливо виключно під час професійної активності, тобто при безпосередньому виконанні функцій суду. Поза такою ситуацією втручання в діяльність судді в принципі виключається. У зв'язку із цим, з метою універсалізації досліджуваної норми права в межах ст. 376 КК України вчений вважає за доцільне оперувати категорією «вплив на суддю», який у контексті зазначеної статті чиниться з метою втручання в його професійну діяльність... Крім того, Г.Є. Бершов зауважує, що поняття «втручання» відображає в більшій мірі вже певний результат, який хоча й виражається у діяльності – самочинна участь у судовому процесі, що проявляється у зміні звичайного перебігу подій, порядку й змісту діяльності судді. Проте, не в кожному випадку вчинення досліджуваного злочину спричиняє такий результат (наприклад, коли суддя не надав значення висловленим на його адресу погрозам чи шантажу й жодним чином не скоригував свою службову діяльність у зв'язку з ними). Натомість категорія «вплив» відображає певну цілеспрямовану дію, процес, а не результат, який, власне, і визнається законодавцем суспільно небезпечним через створення загрози втручання – загрози зміни законного порядку й змісту діяльності судді [20, с.259].

Варто підтримати наведену позицію і у сукупності із аргументами, наведеними вище, визнати, що термін «вплив...» краще відображає правову природу вчиненого посягання на діяльність суддів.

Додатковим підтвердженням правильності таких думок є й пропозиції розробників проєкту нового Кримінального кодексу України, які у ст. 8.1.5. проєкту пропонують встановити відповідальність за «Незаконний вплив на суддю», сформулювавши диспозицію статті наступним чином: «Особа, яка здійснила незаконний вплив на суддю (чи його близьку людину) у зв'язку із здійсненням правосуддя, - ...» [128].

Наступним питанням є те, що конкретно охоплюється поняттям «втручання в будь-якій формі в діяльність судді...». Перш за все варто помітити відмінність у формулюванням чинного КК України та положень ст. 126 Конституції. КК України говорить про форми втручання (впливу), натомість Конституція України пише про способи впливу. Враховуючи те, що термін «форма» діяння у доктрині кримінального права вживається здебільшого для позначення активної чи пасивної форми діяння як ознаки кримінального правопорушення або діяння як ознаки об'єктивної сторони складу, тобто має достатньо визначений зміст, що не збігається із тим змістом, який вкладає у цей термін законодавець у диспозиції ч.1 ст. 376 КК України, вважаємо за доцільне запропонувати змінити його на термін «спосіб». Враховуючи те, що ст. 126 Конституції України зазначає про заборону впливу у будь-який спосіб, а також те, що доктрина кримінального права також має цілком чітке уявлення про зміст цієї ознаки об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, використання його у аналізованій диспозиції видається цілком обґрунтованим.

Враховуючи наведені вище міркування щодо термінологічного апарату ст. 376 КК України, вважаємо доцільним назву ст. 376 викласти у редакції «Вплив на суддю», а у диспозиції цієї норми використати конструкцію, запозичену дослівно з ст. 126 Конституції України: «Вплив у будь-який спосіб на суддю ...».

Тепер перейдемо до встановлення змісту конкретних способів (форм за термінологією чинного КК України) впливу на суддю. Орієнтиром в цьому є вже згадане рішення Верховного Суду України, який вважає, що такими можуть бути: прохання, вимога, вказівка, погроза, підкуп, насильство, критика судді в засобах масової інформації до вирішення справи у зв'язку з її розглядом тощо [185].

Очевидно, що використання деяких з перерахованих способів становитиме собою інший, відмінний від зазначеного у ст. 376 КК України, склад кримінального правопорушення, але детальніше питання

співвідношення між відповідними складами будуть розглянуті у наступному розділі дисертації. Тут же варто зупинитися на загальній характеристиці відповідних способів (форм) впливу.

Така характеристика досить вичерпно проведена у роботах Г.Є. Бершова та Є.О. Буніна. Крім того, Є.М. Блажівський відзначав також, що об'єктивну сторону втручання у діяльність судді, на його думку, правильно визначати як вчинення незаконних дій, які унеможливають або істотно утруднюють виконання суддею своїх службових повноважень [26, с.185].

Не вдаючись до повторення наведених у науці положень, відзначимо, що спосіб впливу на діяльність судді, як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ч.1 ст. 376 КК України, може бути справді будь-який, крім тих, за використання яких встановлено самостійну кримінальну відповідальність. Так, наприклад, з перерахованих Верховним Судом України способів (форм) впливу (втручання) не можуть бути кваліфіковані за ст. 376 КК України підкуп; погрози, зміст яких визначено у ст. 377 КК України, насильство у будь-якій формі, оскільки відповідальність на такі дії передбачена у ст. ст. 369, 377 та 379 КК України. Натомість інші способи впливу цілком здатні становити собою об'єктивну сторону відповідного складу.

Наприклад, погроза викраденням або позбавленням волі щодо судді, який не є головою або суддею Верховного Суду чи вищого спеціалізованого суду не охоплюється чинною редакцією ст. 346 КК України, не охоплюється погрозою у розумінні ст. 377 КК України, цілком може бути формою втручання у діяльність судді (способом впливу на суддю) і кваліфікуватися за ст. 376 КК України.

Окремі з рекомендованих судом форм втручання, такі, як, наприклад прохання, видається не досягає рівня необхідної суспільної небезпеки, що характерна для будь-якого кримінального правопорушення, оскільки не здатні істотним чином вплинути на волю судді, заподіяти шкоду його/її

недоторканості та незалежності. Це можна обґрунтувати із використанням таких аргументів:

а) ступінь впливу на волю особи прохання та вимагання вчинити певну дію або утриматись від її вчинення істотно відмінний. Якщо ми визнаємо вимогу вчинити певну дію достатньо суспільно небезпечним способом впливу на волю особи, то для прохання, яке істотно менше за інтенсивністю, такої суспільної небезпеки не буде;

б) при визначенні поняття підбурювача до вчинення кримінального правопорушення у ч. 4 ст. 27 КК України законодавець використовує конструкцію «умовляння», що за своїм значенням також позначає більш інтенсивний вплив на волю адресата звернення. Отже, якщо підбурюванням вважати умовляння, а не прохання, то й впливом на суддю вважати прохання немає підстав.

У спеціальній літературі при аналізі цього способу (форми) впливу на суддю, говориться здебільшого про прохання з боку представників місцевих органів державної влади, у тому числі правоохоронних органів, а також з боку близьких, друзів, знайомих. Іншими словами людей, які мають певний вплив на суддю, у зв'язку із чим відповідне прохання може мати більшу інтенсивність впливу на волю адресата. Більше того, наводиться приклад з практики Конституційного суду України, який у Рішенні від 19.05.1999 р. № 4-рп/99 у справі № 1-12/99 (справа про запити народних депутатів України), в абз. 5 п.3 мотивувальної частини зазначає, що звернення народного депутата України з вимогою, проханням, пропозицією до судів, голів судів або безпосередньо до суддів з питань здійснення правосуддя у тих чи інших конкретних справах є неприпустимим та розглядаються як втручання а діяльність судових органів [21, с.54-55]. Таким чином, наявність чи відсутність складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України фактично ставиться у залежність від обставин використання способу впливу, здатності прохання мати більше чи менше інтенсивний вплив на волю судді. В цьому є логіка, адже інтенсивність впливу на волю судді і є тією

ознакою, що дає можливість стверджувати про здатність конкретної події заподіювати шкоду об'єкту кримінально-правової охорони. При цьому єдиним виходом у такій невизначеній ситуації, по суті, залишається використання інституту малозначності діяння (ч.2 ст.11 КК України) при найширшому тлумаченні «будь-якої форми» у чинній редакції ст. 376 чи «будь-якого способу» у пропонованій цим дослідженням.

Аналогічно відбувається й з такими способами (формами) як вимога або вказівка. Очевидно, що жодних вимог або вказівок у вирішення правового спору на законних засадах ніхто судді давати не може. У літературі в основному йдеться про вказівки службових осіб вищестоящих судових органів чи того ж судового органу. Під вказівкою, при цьому, пропонують розуміти вимоги виконати або не виконувати певну дію, прийняти певне процесуальне рішення. Разом із тим не кожна вказівка може бути кваліфікована як втручання в діяльність судді... Лише така вказівка може розглядатись як вплив, яка, по-перше, за своїм змістом є незаконною, тобто не ґрунтується на нормах матеріального права та, по-друге, надана у непроцесуальній формі, тобто поза межами участі у відповідному провадженні, з використанням відносин службового підпорядкування чи підконтрольності [21, с.56]. Видається необхідним також нагадати про здатність вказівки чи вимоги як «суворої» форми прохання впливати на волю адресата, у аналізованому випадку судді. Звісно, що за інтенсивністю і вказівка, і вимога істотно більше за просте прохання, тому й здатність впливу на суддю в них різна. Проте, якщо суддя має належний «імунітет» від прохань всіх видів та інтенсивності, то здатність такого роду впливів на представника судової влади, має зводитись до нуля. Щодо виходу із цієї ситуації невизначеності, то пропозиція залишається тією самою: визнавати кримінально-протиправними будь-які прохання, вимоги чи вказівки, звернути до судді, а у разі їх нікчемності, застосувати інститут малозначності діяння.

Щодо критики судді в засобах масової інформації, то здатність її впливу на волю судді також неоднозначна. Реагуючи на таку неоднозначність, у літературі зазначається, що під критикою судді слід розуміти юридичну, політичну та іншу оцінку прийнятих (чи таких, що готуються) суддею рішень... Разом із тим, важливо звернути увагу й на ту обставину, що критерії розмежування виявлення права на свободу слова, незалежності преси, як ознак демократичної держави з одного боку та загрози незалежності суду, як однієї з фундаментальних засад громадянського суспільства – з іншого, є досить умовними. Позаяк в умовах суттєвого рівня корупції в органах судової влади, критику її діяльності у засобах масової інформації можливо розглядати й через призму реалізації громадського контролю за діяльністю державних органів. Через це, аналізований спосіб впливу на суддю підлягає безумовній конкретизації, або його криміналізація не становила інструмент тоталітаризму. Відтак вважаємо за доцільне обумовити криміналізацію критики діяльності суддів у засобах масової інформації її виключно політичним характером. Про останній можна вести мову в тих випадках, коли критика не ґрунтується на оцінці правильності (згідно чинного законодавства) застосування суддею норм матеріального та (або) процесуального права... Апелювання до політичної заангажованості судді має під собою однозначний підтекст – зловживання ним своїм службовим становищем. Звинувачення ж в останньому здатне суттєво вплинути на хід розгляду справи, спричинити до необґрунтованих масових соціальних протестів як проти судової системи взагалі, так і проти особи конкретного судді, зокрема... Таким чином, вважаємо будь-яку не обумовлену виключно правовою оцінкою критику діяльності судді суспільно небезпечними способами впливу на нього [21, с.56-57].

Видається, що обмеження змісту критики у ЗМІ не може мати визначального характеру для визначення такої критики способом впливу на суддю. У цьому контексті важливими видаються міркування Є.О. Буніна, який аналізуючи родові ознаки втручання, зокрема, зазначив, що втручання

повинно носити конкретний характер, тобто бути спрямованим на невиконання чи неналежне виконання процесуальних обов'язків або винесення певного неправосудного рішення щодо конкретної справи (провадження). Крім того, ця дія має визначену спрямованість, тобто полягає у впливі на свідомість і волю судді чи присяжного. Особливістю впливу особи є те, що у більшості випадків вона не паралізує волю потерпілого, який, як і раніше, залишається вільним у виборі своєї подальшої поведінки... Таким чином, втручання є формою впливу на свідомість і волю судді чи присяжного [33, с.194]. Отже, важливим є визначення мети такої критики. Якщо мета критики вплинути на діяльність судді із здійснення ним правосуддя, остання є способом втручання, якщо ж ні, то й не буде, напевно, необхідних ознак суб'єктивної сторони і все вчинене не можна буде кваліфікувати за ст. 376 КК України.

У ч.2 ст. 376 КК України як кваліфікуюча ознака зазначено вчинення дій, зазначених у ч. 1 ст. 376 КК, з використанням свого службового становища. Наявність такої кваліфікуючої ознаки, вчинення дій, які полягають у наданні вказівок, вимог чи прохань, які входять у коло повноважень відповідної службової особи. Таким чином, загальне розуміння впливу (втручання у діяльність), відповідальність за яке передбачене ч.1 ст. 376 КК України не охоплює надання вказівок, вимог, прохань визначених службовим становищем суб'єкта і потребують кваліфікації вчиненого за ч.2 цієї статті. Як зазначається у спеціальній літературі, вчинення злочинів з використанням свого службового становища може відбуватися як шляхом безпосереднього зловживання обумовленими посадою повноваженнями шляхом їх використання як інструменту заподіяння істотної шкоди поставлених під кримінально-правову охорону суспільним відносинам (а також їх перевищення), так і опосередковано – через використання неформальних можливостей, які так чи інакше обумовлені соціальною значимістю посади, яку обіймає винний... Відтак, вплив на суддю, присяжного (втручання у їх діяльність) шляхом використання свого

службового становища можливий шляхом: а) незаконного обмеження судді, присяжного в правах, можливостях реалізації його законних інтересів з безпосереднім використанням службових повноважень та з визначеною в ч.1 ст. 376 КК метою та погрози такого обмеження; б) використання можливостей, пов'язаних з посадою винного як службової особи, тобто свого неформального соціального статусу «впливової особи», який, разом з тим, обумовлений службовим становищем [21, с.57-58]. При цьому діяння, визначені у п. а) цілком кореспондують із зазначеною нами вище можливістю вчинення впливу у змішаній, активно-пасивній формі.

Підсумовуючи наведене вище, вважаємо необхідним викласти диспозиції частин першої та другої ст. 376 КК України у такій редакції

«Стаття 376 Вплив на суддю

1. Вплив на суддю у будь-який інший спосіб, ніж передбачено у статтях 377-379 цього Кодексу, у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя - карається...

2. Ті самі діяння, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, - карається...

Примітка. Під суддею у цій статті та статтях 377, 377-1, 378 та 379 КК України слід розуміти суддю, присяжного та їх близьких родичів та членів сім'ї».

Наступними видами формальних за конструкцією об'єктивної сторони складами кримінальних правопорушень, які посягають на діяльність суддів в Україні, є два подібних склади, які, як видається, варто розглянути разом. Йдеться про ч.1 ст. 346 «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» та ч.1 ст. 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного» КК України.

Потреба розгляду цих посягань разом обумовлена подібністю їх об'єктивних сторін, а також тим, що ми вважаємо безпідставним включення до переліку потерпілих у ст. 346 Голови чи суддів Верховного суду чи вищих

спеціалізованих судів. Нами вище доведено, що відповідальність за погрозу або насильство щодо судді повинна наставати за ст. 377 КК України, оскільки посягання у даному разі відбувається не на відносини, які забезпечують порядок управління, а на відносини, пов'язані із здійсненням правосуддя.

З'ясуємо, що слід розуміти під погрозою у відповідних складах. Так, у спеціальній кримінально-правій літературі, яка присвячується загальним питанням поняття погрози у кримінальному праві, цілком обґрунтовано зазначається, що погроза здійснює вплив на психіку іншої людини шляхом повідомлення їй певної інформації з метою примушування до певних дій (бездіяльності), збудження почуття страху або спричинення психічної травми [210, с.31; 14; 84; 91, с.263-272]. Окремі вчені намагають запропонувати універсальне визначення погрози у кримінальному праві. Так, наприклад, погроза – це суспільно небезпечна дія, яка полягає у передачі від одного суб'єкта до іншого (необов'язково потерпілого) вербальним чи невербальним способом інформації з обіцянкою (дійсною або удаваною) заподіяти у майбутньому конкретну визначену кримінальним законом шкоду охоронюваним законом суспільним відносинам з метою залякування, якщо були достатні підстави допускати можливість реалізації такої обіцянки [90, с.20, 127; 107, с.134-140]. Інколи погрозу визначають набагато простіше та влучніше – погроза означає обіцянку заподіяти яке-небудь зло [167, с.139].

Наявність того чи іншого визначення поняття погрози цінне тим, що воно містить істотні ознаки, які характерні для явища, що позначається цим поняттям. Аналіз наведених та багатьох інших визначень поняття погрози у кримінальному праві, дає підстави для висновку, що будь-яка погроза, у тому числі й та, яка передбачена у ст. ст. 346 та 377 КК України, повинна мати у своєму змісті наступні ознаки:

- 1) це фактична передача інформації від однієї особи до іншої;
- 2) змістом цієї інформації є обіцянка заподіяти особі шкоду;
- 3) метою здійснення передачі такої інформації є спонування до певної поведінки або залякування, порушення особистої безпеки;

4) обіцяна у погрозі шкода має бути реальною, такою, що може бути заподіяна у дійсності.

Щодо останньої з ознак, у спеціальній літературі, та й у практиці виникають дискусії відносно її обов'язковості для складів, передбачених у ст. ст. 346 та 377 КК України. Так, Р. Максимович небезпідставно зазначає, що лише за вчинення трьох злочинів відповідальність може наставати за наявності підстав побоюватися вчинення відповідної погрози (ст. ст. 129, 195, 266 КК України). Причому в злочинах, відповідальність за які передбачена у ст. ст. 129, 195 КК України, як помітив автор, підстави побоюватись мають бути реальними. Далі вчений зауважує, що у низці випадків погроза вбивством є кримінально караною і за відсутності підстав побоюватися. Зокрема у ст. ст. 280, 345, 345-1, 346, 350, 377, 386, 398, 405 КК... Автор при цьому робить припущення, що оскільки «спільним знаменником» складів злочинів, які передбачені у цих статтях, є спеціальний потерпілий, то саме з метою забезпечення посиленого кримінально-правового захисту відповідних осіб, які виконують службові, професійні функції або сприяють здійсненню правосуддя, є така регламентація цього питання [142, с.163].

Дозволимо собі не погодитись із висловленими міркуваннями, практична реалізація яких істотно розширить межі кримінально караної поведінки. Нам видається біль аргументованою позиція тих авторів, які обґрунтовують те, що реальність погрози – ознака яка іманентна цьому поняттю щодо будь-якого складу, де воно застосоване. Так, ми вважаємо, що реальність погрози належить до її обов'язкових ознак. На підтвердження цієї позиції, наведемо аргументи О. Хармцова, який зазначив, що реальність погрози є саме об'єктивною ознакою, яка характеризує погрозу як кримінально-каране діяння. Той факт, що потерпілий усвідомлював чи не усвідомлював дії винної особи, не виключає протиправності та суспільної небезпеки самої погрози. Достатньо того, що можливість та ймовірність реалізації погрози впливає з тих обставин, які винний доводить або робить спробу довести до відома потерпілого [210, с.35].

Для забезпечення правої визначеності у цьому питанні, диспозицію статей 346 та 377 КК України (як і інших, в яких законодавець використовує термін погроза) слід доповнити словами «за наявності реальних підстав побоюватись її реалізації».

Будь-яка погроза у кримінальному праві характеризується такими властивостями, як зміст та інтенсивність. При цьому змістом погрози є той вид, тип шкоди, який особа обіцяє заподіяти потерпілому, а інтенсивністю – ступінь заподіяння шкоди в межах одного типу її змісту [205, с.99-110].

Подібність аналізованих складів з об'єктивної сторони є змістовною, однак термінологічно зміст погрози як прояву діяння у відповідних складах відрізняється.

Рис. 2.1.3.

ч.1 ст. 346 КК України	ч.1 ст. 377 КК України
Погроза вбивством, заподіянням шкоди здоров'ю, знищенням або пошкодженням майна, а також викраденням або позбавленням волі щодо ... Голови чи судді ... Верховного Суду чи вищих спеціалізованих судів..., а також щодо їх близьких родичів, вчинена у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю	Погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя

Аналіз змісту погрози у ч.1 ст. 346 та ч.1 ст. 377 КК України, виявив, що текстуально збігаються погрози вбивством та знищенням або пошкодженням майна. Щодо інших типів шкоди, текстуально їх позначення не збігається. Так, щодо Голови та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів (ст. 346) карається погроза заподіянням шкоди здоров'ю, а також викраденням або позбавленням волі. У той же час, щодо інших суддів кримінально караною є погроза насильством.

На наше глибоке переконання, кримінально-правове розуміння насильства охоплює собою ті його прояви, які визначені змістом погрози у ст.

346 КК України: заподіяння шкоди здоров'ю, викрадення потерпілого або позбавлення його волі. Це переконання ґрунтується на результатах спеціальних досліджень та загально визнаних положеннях кримінально-правової доктрини. Так, Тлумачний словник Особливої частини кримінального законодавства України дає таке визначення поняття «наси́льство»: це фізичний вплив на організм потерпілого, що полягає в нанесенні удару, позбавлення чи обмеження особистої свободи, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості чи навіть смерті [163, с.73-74]. У дисертації, яка присвячувалась визначенню насильства як наскрізного кримінально-правового поняття, зазначається, що насильство – це протиправний умисний фізичний вплив на фізичну цілісність та (або) особисту свободу іншої істоти, що здійснюється шляхом діяння, незалежно від того, чи воно усвідомлюється адресатом, та спричиняє чи може спричинити фізичну (людині чи хребетній тварині) та (або) психічну шкоду (людині) [164, с.6]. Таким чином, задля усунення термінологічних неузгодженостей у тих статтях КК України, в яких встановлено відповідальність за вчинення погрози до так званих спеціальних потерпілих, положення диспозицій, що її відображають варто сформулювати так: «1. Погроза вбивством, іншим насильством, знищенням або пошкодженням майна щодо судді... за наявності реальних підстав побоюватись її реалізації, - ...».

Серед складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною суддів в Україні, є чотири, які за конструкцією об'єктивної сторони належать до матеріальних. Тобто їх об'єктивна сторона містить не лише суспільно небезпечне діяння, а й суспільно небезпечний наслідок, і, вочевидь, причиновий зв'язок між діянням та наслідком. До таких складів належать:

- ч.3 ст. 346 КК – умисне заподіяння особам, зазначеним у частині першій цієї статті, тяжких тілесних ушкоджень у зв'язку з їх державною або громадською діяльністю;

- ч.3 ст. 377 КК – умисне заподіяння судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя;

- ч.1 ст. 378 КК – умисне знищення або пошкодження майна, що належить судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя;

- ч.2 ст. 378 КК – ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки.

Щодо природи співвідношення складів, закріплених у ст. ст. 346 та 377 КК України та шляхів вирішення цієї проблеми ми вже висловлювалися вище, тому тут лише нагадаємо, що відстоюємо позицію про потребу «перенесення» всіх суддів, які здійснюють правосуддя, у якості спеціального потерпілого до складу, закріпленого у ст. 377 КК України. Однак, і в одному, і у другому матеріальному складі, визначеному у ч. 3 ст. ст. 346 та 377 КК України конститутивною ознакою виступає заподіяння потерпілій особі тяжкого тілесного ушкодження. Щодо ознак цього виду тілесного ушкодження, то вони повністю співпадають із ознаками, які визначені для цього виду ушкодження у ч.1 ст.121 КК України, загальноновизнані у судовій практиці та належно описані у кримінально-правовій доктрині [106].

Щодо другої пари кримінальних правопорушень, то вони виступають спеціальними видами знищення та пошкодження майна, відповідальність за звичайний вид якого передбачено у ст. 194 КК України [77]. Тут варто зауважити, що норми ст. 378 КК є у одному ряду із іншими нормами кримінального права, спрямованими на охорону майна спеціальних видів потерпілих осіб від посягань у зв'язку із їх професійною, громадською чи службовою діяльністю [158, с.55-60; 177, с.42-45; 207, с.41-42]. Ці норми, зокрема, передбачені у ст. ст. 347 «Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника державної виконавчої служби чи приватного виконавця»; 347-1 «Умисне знищення або

пошкодження майна журналіста»; 352 «Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок»; 399 «Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи» КК України.

Практично всі ці норми сформульовані ідентично і спільними ознаками є те, що у основному складі кримінального правопорушення кримінальна протиправність посягання на майно спеціальних потерпілих не пов'язана із вартістю заподіяної шкоди, як це має місце у загальному складі, передбаченому у ст. 194 КК України. У складі, передбаченому у ст. 378 КК та інших статтях, що містять спеціальні норми, кримінальна відповідальність пов'язується із спеціальним статусом потерпілої особи та мотивом вчинення умисного зниження та пошкодження майна, що належить таким особам – саме вони тут виступатимуть криміноутворюючими ознаками. Їх наявність обумовлює також зміну статусу відносин власності як безпосереднього об'єкта посягання. З основного безпосереднього у складі, передбаченого ст. 194 КК, відносини власності перетворюються на додатковий обов'язковий об'єкт у ст. 379 КК, пропускаючи на перше місце відносини із забезпечення правосуддя.

Кваліфіковані види умисного знищення чи пошкодження майна судді, які й інших видів спеціальних потерпілих у різних статтях Особливої частини КК України фактично співпадають. Законодавець вважає, що відповідні дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі, що спричинили загибель людей чи інші тяжкі наслідки – практично у всіх випадках є належними ознаками, які здатні істотно вплинути на ступінь суспільної небезпеки вчиненого і виступати як ознаки, які кваліфікують кримінальне правопорушення.

Винятком при цьому є конструкція кваліфікованих складів умисного знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи. По-перше, ця стаття містить три частини. У ч.2 ст. 399 КК відповідальність встановлено за відповідні дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим

загальнонебезпечним способом, або якщо вони заподіяли шкоду в особливо великих розмірах. У ч.3 цієї статті кваліфікуючими ознаками виступають спричинення загибелі людей, завдання їм тяжких тілесних ушкоджень чи настання інших тяжких наслідків.

Така непослідовність законодавця впливає й на визначення змісту кваліфікуючих ознак складу кримінального правопорушення, який є безпосереднім предметом цього дослідження. Так, щодо використання під час знищення або пошкодження майна підпалу, вибуху або іншого загальнонебезпечного способу, загибелі людей – у спеціальній літературі в цілому досягнуто згоди стосовно змісту цих ознак [78, с.650-659; 150, с.275-276], то щодо поняття «інші тяжкі наслідки», яке є типово оціночним, такої згоди немає.

Проблема полягає у тому, чи заподіяння великої чи особливо великої шкоди саме власності (майнової шкоди) охоплюється поняттям «інші тяжкі наслідки», чи це поняття охоплює лише шкоду, однопорядкову «спричиненню загибелі людей» - шкоду життю чи здоров'ю потерпілої особи.

Наука кримінального права містить аргументи як на користь першої, так і на користь другою позиції. Законодавець достатньо часто у КК України для позначення суспільно-небезпечних наслідків використовує конструкції «загибель людей чи інші тяжкі наслідки». Так, за підрахунками О.О. Дудорова та Р.О. Мовчана така конструкція в Особливій частині КК використана тридцять три рази. Автори стверджують, що у таких випадках питання про зміст «інших тяжких наслідків» має вирішуватись правозастосовувачем з урахуванням багатьох чинників, серед яких визначальним, на їх думку, має бути логіко-граматичне (в тому числі логіко-синтаксичне) тлумачення тексту кримінального закону [93, с.164]. Автори пропонують декілька варіантів такого тлумачення і стосовно норми, яка є предметом нашого дослідження, зазначають таке: таке конструювання, виходячи з його логіко-граматичного тлумачення, дозволяє припустити, що законодавець відніс всі інші наслідки, які йдуть після розділового сполучника

«або», до умовної «сфери впливу» наслідків у вигляді «загибелі людей». Якби законодавець мав намір охопити поняття «інші тяжкі наслідки» не лише спричинення шкоди здоров'ю людини, а і настання наслідків іншого характеру (майнова шкода, шкода довіллю тощо), між усіма іншими наслідками, вказаними у статті (частині статті) КК, і логіко-граматичною конструкцією «загибель людей чи інші тяжкі наслідки» було б вжито не розділовий сполучник «або», а кому, а вже між наслідками у вигляді «загибелі людей» та «іншими тяжкими наслідками» був би використаний сполучник «або» («чи»). За такого підходу можна було б стверджувати, що поняття «інші тяжкі наслідки» є: або взагалі відносно самостійними і, відповідно, може охоплювати собою будь-які наслідки залежно від оцінки правозастосовувача, яка спирається на зміст та місцезнаходження відповідної кримінально-правової заборони; або пов'язане щонайменше не лише із «загибеллю людини», а і з іншими наслідками, зазначеними в диспозиції відповідної кримінально-правової норми. За умови застосування другого з виділених нами варіантів переконуємось у зворотному та маємо пов'язувати «інші тяжкі наслідки» виключно із «загибеллю людей» [93, с.165].

Не заперечуючи важливість логіко-граматичного тлумачення і його результатів, відзначимо, що використання методу системного тлумачення приводить нас до таких висновків. Підстави стверджувати зв'язок «інших тяжких наслідків» тільки із «загибеллю людей», є у тих випадках, коли заподіяння майнової шкоди, становить собою самостійний вектор розвитку диференціації кримінальної відповідальності. Так, наприклад, у базовій нормі, передбаченій у ст. 194 КК, наявність основного складу пов'язана із заподіянням шкоди у великих розмірах, а серед кваліфікуючих ознак у ч.2 поряд із «іншими тяжкими наслідками» є вказівка на майнову шкоду в особливо великих розмірах. За такої ситуації вкладати в зміст «інших тяжких наслідків» заподіяння майнової шкоди не логічно. Натомість практично у всіх статтях про умисне знищення чи пошкодження майна спеціального потерпілого відсутня диференціація відповідальності залежно від заподіяння

майнової шкоди різного розміру. У такому разі невключення цього виду шкоди до змісту поняття «інші тяжкі наслідки» позбавляє правозастосовувача можливості фактичного урахування її наявності для оцінки ступеня суспільної небезпеки вчиненого. Додатковим підтвердженням того, що у ч.2 ст. 378 КК України змістом «інших тяжких наслідків» охоплюється заподіяння іншої, крім шкоди життю та здоров'ю, шкоди служить конструкція згаданої тут ст. 399 КК, яка також міститься у розділі про кримінальні правопорушення проти правосуддя і стосується спеціального потерпілого. Не пов'язуючи у основному складі шкоду захиснику чи представнику особи із вартістю знищеного або пошкодженого майна, диференціюючи відповідальність у ч.2 ст. 399 законодавець вказує на заподіяння шкоди в особливо великих розмірах, а «інші тяжкі наслідки» у ч.3 ст. 399 КК розташовує у одному логічному ряді із спричиненням загибелі людей та завданням їм тяжких тілесних ушкоджень. З цього можна зробити висновок про те, що у разі, якщо законодавець вважає за потрібне виділити заподіяння майнової шкоди із поняття «інші тяжкі наслідки», він використовує законодавчі конструкції, які прямо про це свідчать. У разі використання такого способу викладу кваліфікуючих ознак, як це зроблено у ч.2 ст. 378 КК України, підстав пов'язувати зміст «інших тяжких наслідків» виключно із заподіянням шкоди життю або здоров'ю потерпілого немає.

Ця позиція перегукується із вже наявними у кримінально-правовій науці і судовій практиці [121, с.241-249]. У контексті наведеного, щоправда, варто підтримати й таку висловлену позицію: не зовсім логічним та виваженим вбачається позиція законодавця щодо включення до кваліфікаційних ознак ... одночасно ознак, які характеризуються завданням шкоди майну та завданням шкоди життю та здоров'ю людей, за що передбачені однакові міри покарання. Таким чином, законодавець на терези кримінальної відповідальності розміщує зовсім різні, неоднакові (неоднопорядкові) суспільні відносини, на які здійснюється посягання... Це є недопустимим явищем [155, с.106].

Враховуючи наведене вище, вважаємо за доцільне диспозиції відповідних частин ст. 378 КК України викласти у такій редакції:

«Стаття 378 Умисне знищення або пошкодження майна судді

1. Умисне знищення або пошкодження майна судді, у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя, -

крається...

2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі що заподіяли шкоду у особливо великих розмірах, -

карається...

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, що спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається...»

Наступна група складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні виокремлена нами за конструкцією об'єктивної сторони, яка містить альтернативні ознаки, які дають можливість віднести ці склади як до формальних, так і до матеріальних.

Першими варто розглянути найбільш суспільно небезпечні посягання на суддів, відповідальність за які передбачена у ст. ст. 112 та 379 КК України і які полягають у посяганні на життя відповідних потерпілих. Вище у цій дисертації ми вже звертали увагу на те, що вказівка у диспозиції ст. 112 КК України на Голову та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів України на нашу думку не правильно відображає те коло суспільних відносин, які підлягають охороні кримінально-правовими нормами розділу I Особливої частини КК України, відтак ми пропонуємо виключити цих потерпілих з диспозиції ст. 112, а вчинене посягання на життя судді будь-якого рівня та суду кваліфікувати за ст. 379 КК України.

Питанням кримінальної відповідальності за посягання на життя спеціальних потерпілих у теорії кримінального права присвячено достатньо ґрунтовних праць [112, с.160-163; 118, с.453-462; 130, с.44-47; 173, с.70-71;

194, с.204-208; 199, с.211-214]. Тому ми зупинимося лише на спірних проблемах.

Об'єктивна сторона аналізованого кримінального правопорушення сформульована у диспозиції статті як вбивство або замах на вбивство судді... Це дає підстави для висновку про те, що конструкція, використана у назві кримінального правопорушення, «посягання на життя» має своїм змістом саме ці діяння. Це дає підстави окремим вченим стверджувати, що склад посягання на життя... є формальним, тобто у зв'язку з важливістю об'єкта кримінально-правової охорони, цей злочин оголошується закінченим ще на стадії замаху [195, с.3]. Думається, що з цією позицією можна не погодитись, адже незалежно від того, як у диспозиції статті Особливої частини КК викладене відповідне діяння (у ст. 112 КК вказано на посягання на життя, а у ст. 379 КК на вбивство або замах на вбивство), змістом конструкції «посягання на життя» є вчинення альтернативно або замаху – формальний склад кримінального правопорушення, або вбивства – матеріальний склад кримінального правопорушення. Тому ми й віднесли ці склади до змішаних формально-матеріальних складів.

Щодо з'ясування змісту понять, якими позначається об'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 379 КК України, то на перший погляд така операція не викликає складнощів. Дійсно, поняття вбивства визначено у диспозиції ч.1 ст. 115 КК України, а поняття замаху у ч.1 ст. 15 КК України. Цими поняттями зазвичай і користуються при тлумаченні ознак складу, визначеного у ст.379 КК.

Однак, видається необхідним виловитися щодо окремих аспектів, які можуть викликати складність при тлумаченні об'єктивної сторони посягання на життя судді. По-перше, термін «вбивство» використовується не лише у ст. 115 КК України, а й у ст. 119 – вбивство через необережність. Логічна термінологічна помилка, які допустив законодавець при конструюванні статей 115 та 119 КК України не повинна впливати на з'ясування змісту інших норм, де використаний термін «вбивство». Беззаперечним видається

розуміння вбивства як умисного протиправного заподіяння смерті іншій людині. Саме у такому розумінні і варто використовувати це поняття.

По-друге, використання для позначення об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення терміну «замах на...» і тлумачення його відповідно до змісту ст. 15 КК України містить у собі логічну суперечність. Відповідно до ч.1 ст. 15 КК України замахом на кримінальне правопорушення є вчинення особою з прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини цього Кодексу, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі. Тобто це різновид незакінченого кримінального правопорушення. Однак, якщо цей термін вжито у диспозиції статті Особливої частини КК України, говорити про недоведення кримінального правопорушення до кінця немає підстав, адже відповідно до ч.1 ст. 13 КК України кримінальне правопорушення, яке містить усі ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК є закінченим. Тобто, замах на вбивство судді відповідно до ст. 379 КК – це закінчене кримінальне правопорушення із формальним складом, що прямо суперечить положенням ст. 15 КК України.

Враховуючи наведене, вважаємо безпідставним та суперечливим використання терміну «замах» для позначення ознак об'єктивної сторони складів кримінального правопорушення, у тому числі й у ст. 379 КК України.

З цієї ситуації, як видається, є декілька виходів. По-перше, можна спробувати замінити термін замах на синонім, який не визначений у Загальній частині КК як вид незакінченого кримінального правопорушення. Перше, що приходить на думку, це використання терміну «спроба». У такому разі диспозиція ст. 379 КК України мала би наступний вигляд: «Вбивство або спроба вбивства судді...». Однак така заміна, як видається, потребує додаткової аргументації у частині обґрунтування правильності використання терміну «спроба». Першим же значенням в українській мові слова «спроба»

є намагання зробити щось при відсутності впевненості в досягненні успіху [197]. Така семантична конотація цього слова ставить під сумнів правильність його використання безпосередньо у тексті КК.

По друге, можна використати конструкцію, яка застосована законодавцем при конструюванні об'єктивної сторони складу правопорушення, передбаченого ст. 112 КК України – посягання на життя без вказівки у диспозиції на зміст цього поняття. У такому разі розкриття змісту конструкції «посягання на життя» буде «передане» юридичній науці та судовій практиці, що, враховуючи зрозумілість цього поняття не викличе складнощів та різночитань. Наука та судова практика є більш гнучкими у частині використання термінології та поясненні її змісту.

Враховуючи наведене вище, вважаємо за доцільне диспозицію ст. 379 КК України вкласти у такій редакції:

«Стаття 379. Посягання на життя судді

Посягання на життя судді у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя, - карається...»

Наступним змішаним складом кримінального правопорушення, пов'язаного з охороною діяльності суддів в Україні, є склад, передбачений ч.2 ст. 376 КК: ті самі дії, якщо вони перешкодили запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила, або вчинені особою з використанням свого службового становища. Щодо другою кваліфікуючої ознаки, ми вже висловилися вище. Тут же зосередимось на ознаці «якщо вони перешкодили запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила». Нам видається, ця кваліфікуюча ознака є штучною і такою, що не повинна міститися у складі відповідного кримінального правопорушення. Аргументами на користь того, що цю ознаку варто виключити з ч.2 ст. 376 КК України можуть бути, зокрема, такі:

1) серед проаналізованих нами вироків за останні більш ніж 10 років, у жодній справі, яка розглядалася судами за ст. 376 КК України, немає проваджень за ч.2 ст. 376 КК України за цією кваліфікуючою ознакою;

2) ст. 376 КК України визначає заборону впливу на суддю у будь-який спосіб незалежно від виду провадження, під час якого здійснюється судочинство. Ця ж кваліфікуюча ознака фактично обмежує сферу кримінально-правової охорони лише кримінальним провадженням;

3) запобігання кримінальним правопорушенням, а також і затримання осіб, які їх вчинили, не належать до функцій суду, вплив на який становить собою кримінальне правопорушення, передбачене ст.376 КК України. Цей наслідок лежить не у сфері здійснення правосуддя, а у площині правоохоронної функції, яку суд не виконує. Видається, що така кваліфікуюча ознака є рудиментом радянської системи права, яка помилково опинилася у структурі відповідного складу кримінального правопорушення;

4) у зв'язку з наведеним вище, складно уявити собі ситуацію, щоб діяння у формі впливу на суддю у будь-який спосіб призвело до спотворення відправлення ним правосуддя, а це, своєю чергою, стало причиною перешкоджання запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила.

Враховуючи наведене вище, пропонуємо виключити з ч.2 ст. 376 КК України кваліфікуючу ознаку «якщо вони перешкодили запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила».

Останньою парою складів кримінальних правопорушень, які за конструкцією об'єктивної сторони можна віднести до змішаних формально-матеріальних, є кримінальні правопорушення, передбачені ч.2 ст. 346 та ч. 2 ст. 377 КК України. Повертаючись до вже обґрунтованого положення про потребу виключення «Голови та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів України» з переліку потерпілих у ст. 346 КК України та кваліфікації посягання на їх недоторканість та здоров'я лише за ст. 377 КК

України, зосередимо свою увагу на останньому з цих двох складів кримінальних правопорушень.

Ч.2 ст. 377 КК України передбачає відповідальність за умисне заподіяння судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя.

Відповідне посягання піддавалося аналізу у спеціальній літературі [37, с.161-164; 105, с.145-151; 147, с.120-126; 175, с.69-73; 183, с.123-130], у цій же частині дисертації, ми звернемо увагу на таке.

Першим, що кидається у вічі у цій нормі, є те, що у одній частині статті Особливої частини КК України передбачено відповідальність за істотно відмінні за ступенем тяжкості насильницькі дії, які названі у ч.2 ст. 377 так само як і самостійні кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 126, 125 та 122 КК України.

З одного боку, ця конструкція є цілком типовою для складів кримінальних правопорушень, які полягають у насильстві над спеціальними потерпілими у зв'язку з їх професійною, громадською чи службовою діяльністю. Вона використана, зокрема, у ч.2 ст. 345; ч.2 ст. 345-1; ч.2 ст. 346; ч.2 ст. 398 КК України. Щоправда, у ст. 346 КК змінений порядок вказання на ступінь насильства, а у ст. 398 щодо захисника чи представника особи – пропущено заподіяння побоїв.

Законодавець, об'єднуючи у одну частину насильство різної інтенсивності, швидше за все вважав, що надмірна диференціація кримінальної відповідальності за насильницькі дії щодо спеціальних потерпілих не буде виправданим кроком, оскільки головне тут не інтенсивність насильства, а факт його застосування до спеціального потерпілого з певних мотивів.

Поряд із тим, передбачення настільки різних видів насильницьких у одній структурній частини КК України з єдиною санкцією саме у такій формі системно невиправдано. Якщо законодавець не має наміру диференціювати

відповідальність за заподіяння насильства судді у зв'язку із здійсненням ним правосуддя, то й використовувати засоби диференціації кримінальної відповідальності за насильство різної інтенсивності, напевно не варто. Для цього існує понятійним апарат, використання якого якраз і нівелює потребу такого диференціювання – родове поняття.

Враховуючи наведене вище, вважаємо за доцільне диспозицію ч.2 ст. 377 КК України викласти у такій редакції:

«2. Застосування до судді насильства у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя, -
карається...».

При цьому ступінь насильства, який буде охоплюватися ч.2 ст. 377 КК у такій редакції визначатиметься верхньою межею санкції цієї норми. Її потрібно зробити більшою за верхню межу санкції норми, визначеної у ч.2 ст. 122 КК України. За таких умов, заподіяння судді побоїв, легкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження охоплюватиметься ч.2 ст. 377 та додаткової кваліфікації не потребуватиме. Водночас ми уникнемо використання засобів диференціації кримінальної відповідальності у тому випадку, коли така не диференційована.

У підрозділі, присвяченому розгляду об'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, є потреба розглянути ще одне питання. Системний аналіз ознак подібних складів кримінальних правопорушень, які пов'язані із охороною службової, професійної чи громадської діяльності певних категорій осіб, виявив певну прогалину, над заповненням якої варто поміркувати.

Так, кримінально-правова охорона певних спеціальних потерпілих, до яких належать судді, захисники та представники особи, працівники правоохоронних органів, представники влади, державні та громадські діячі та журналісти мають приблизно однаковий режим кримінально-правової охорони. Кримінальне законодавство України встановлює спеціальні норми, спрямовані на охорону їх життя (ст. ст. 112, 348, 348-1, 379, 400 КК та ін.),

безпеку, тілесну недоторканість та здоров'я (ст. ст. 345, 345-1, 346, 350, 377, 398 КК тощо), безсторонність та незалежність (ст. ст. 171, 343, 344, 376, 397 КК тощо), власність (ст. ст. 347, 347-1, 352, 378, 399 КК тощо). Крім того, щодо окремих потерпілих встановлено спеціальну відповідальність за посягання на особисту свободу. Так, КК України містить ст. 349 «Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника» та ст. 349-1 «Захоплення журналіста як заручника». Щодо судді або присяжного спеціальної норми про захоплення їх як заручника розділ XVIII Особливої частини КК України не містить. Звісно, захоплення судді як заручника і з певною «натяжкою» присяжного, можна кваліфікувати за ст. 349 КК України. Однак при цьому ми визнаємо, що особа, яка вчинила правопорушення, заподіяла шкоду не відносинам правосуддя, а авторитету органів державної влади. Це не відповідає дійсності. Якби законодавець не розрізняв ці два об'єкти, то КК не містив би норм, які є предметом цієї дисертації, оскільки поведінку, яка ними передбачена і вчиняється стосовно судді у зв'язку із здійсненням правосуддя, можна було б кваліфікувати за відповідними статтями з розділу XV Особливої частини КК України.

Будучи послідовним і визнаючи потребу виокремлення судді як самостійного потерпілого, посягання на блага якого у зв'язку із здійсненням ним правосуддя, потребуватиме кваліфікації вчиненого за нормами розділу про кримінальні правопорушення проти правосуддя. Враховуючи наведене, вважаємо доцільним доповнити КК України самостійною статтею про кримінальну відповідальність за захоплення судді як заручника у такій редакції:

«Стаття 377-1. Захоплення судді як заручника

Захоплення або тримання судді як заручника з метою спонукання державної чи іншої установи, підприємства, організації або службової особи вчинити або утриматися від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника -

караються позбавленням волі від восьми до п'ятнадцяти років»

2.2. Суб'єктивні ознаки складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні

Здійснення правильної кримінально-правової кваліфікації, без якої неможлива належна реалізація завдань кримінального закону, вимагає врахування усіх ознак складів відповідних кримінальних правопорушень, у тому числі їх суб'єктивних ознак. Традиційно в теорії кримінального права поняттям «суб'єктивні ознаки» об'єднують ознаки суб'єкта та суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення.

Почнемо з аналізу ознак суб'єкта складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні. В усіх складах кримінальних правопорушень, які насамперед спрямовані на забезпечення кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні, тобто в складах кримінальних правопорушень, передбачених статтями 376, 377, 378, 379, а також ст. ст. 112, 346 КК України, суб'єкт загальний – фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до КК України може наставати кримінальна відповідальність. Цей перелік ознак суб'єкта кримінального правопорушення закріплений законодавцем в ч. 1 ст. 18 КК України, а їх сукупність є необхідною для констатації наявності складу будь-якого кримінального правопорушення. Відтак, відсутність принаймні однієї із перелічених у ч. 1 ст. 18 КК України ознак суб'єкта кримінального правопорушення свідчить про відсутність складу кримінального правопорушення та унеможливорює притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Такі ознаки суб'єкта кримінального правопорушення як фізична особа та осудна особа однаково тлумачаться для усіх складів кримінальних правопорушень, у тому числі тих, що полягають в посяганні на діяльність судді, відтак їхній аналіз в межах цього дослідження не видається доцільним.

Особливу увагу при здійсненні кримінально-правової кваліфікації слід звернути на вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність за те чи інше кримінальне правопорушення, пов'язане з охороною діяльності суддів.

З 16-річного віку може наставати кримінальна відповідальність за:

- втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України);
- погрозу щодо судді, народного засідателя чи присяжного (ч. 1 ст. 377 КК України), щодо державного чи громадського діяча (ч. 1 ст. 346 КК України);
- умисне заподіяння відповідним потерпілим побоїв та легких тілесних ушкоджень, а щодо державного чи громадського діяча – ще вчинення інших насильницьких дій (ч. 2 ст. 377 та ч. 2 ст. 346 КК України);
- а також за основний склад умисного знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ч. 1 ст. 378 КК України).

Щодо умисного середньої тяжкості (ч. 2 ст. 377, ч. 2 ст. 346 КК України) та тяжкого тілесного ушкодження щодо судді, народного засідателя чи присяжного і щодо державного чи громадського діяча (ч. 3 ст. 377, ч. 3 ст. 346 КК України), кваліфікованого складу умисного знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного (ч. 2 ст. 378 КК України), а також посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, державного чи громадського діяча (статті 379, 112 КК України) – вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, у цих складах кримінальних правопорушень понижений. Відповідно до ч. 2 ст. 22 КК України, кримінальній відповідальності за перелічені кримінальні правопорушення підлягають особи із досягненням ними 14-річного віку.

Привертає увагу той факт, що в ч. 2 ст. 377 та ч. 2 ст. 346 КК України законодавець передбачив різні форми кримінальних правопорушень, за частину з яких кримінальна відповідальність може наставати з 16-річного віку, а за частину – з 14-річного. Загалом наявність у чинному КК України таких непослідовностей, коли суб'єктом навіть одного і того самого

кримінального правопорушення у різних його формах є різні за віком особи, відзначено в одному з підручників [122, с.141]. Відтак, слід особливо уважно підходити до встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за ту чи іншу форму кримінального правопорушення, при кваліфікації діяння особи за ч. 2 ст. 377 чи ч. 2 ст. 346 КК України. За умисне заподіяння відповідним спеціальним потерпілим побоїв чи легких тілесних ушкоджень (а щодо державного чи громадського діяча, їх близьких родичів – також вчинення інших насильницьких дій) кримінальній відповідальності можуть підлягати особи, яким до їх вчинення виповнилося 16 років, а за умисне заподіяння цим потерпілим середньої тяжкості тілесних ушкоджень – 14 років.

Варто відзначити, що встановлення законодавцем певного віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, не є довільним, а обумовлюється тим, що у психічно здорової людини здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними виникає лише при досягненні певного віку [122, с.140]. У свою чергу, в теорії кримінального права виокремлюють певні критерії, які покладено в основу зниження віку кримінальної відповідальності за визначений перелік кримінальних правопорушень:

1) рівень розумового розвитку, свідомості особи, який свідчить про можливість вже в чотирнадцять років усвідомлювати фактичні об'єктивні ознаки та суспільну небезпечність кримінальних правопорушень, перелічених у ч. 2 ст. 22 КК України;

2) значна поширеність більшості з цих кримінальних правопорушень серед підлітків;

3) значна суспільна небезпечність (тяжкість) більшості з цих кримінальних правопорушень [124, с.141].

Як слушно зауважує Г.Є. Бершов, проблема визначення віку кримінальної відповідальності традиційно відноситься до розряду тих, вирішення яких перебуває у міждисциплінарній площині знань. Остання передбачає інтеграцію надбань психологічної, нейро-фізіологічної, медичної,

педагогічної, соціологічної наук під єдиним знаменником, який зорієнтований на визначення можливості індивіда усвідомлювати фактичний характер і соціально-правове значення своїх діянь, нести за них юридичну відповідальність [18, с. 159].

Загалом науковці вважають обраний законодавцем диференційований підхід до вирішення питання віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за правопорушення, пов'язані з охороною діяльності суддів, обґрунтованим. Так, О.В. Мандро вважає, що чотирнадцятирічний вік у відповідних кримінальних правопорушеннях визначено обґрунтовано і говорити про підвищення нижчої межі до віку 16 років немає підстав [144, с.140]. В.В. Мульченко аргументує це тим, що при вчиненні таких кримінальних правопорушень поряд із спричиненням шкоди суспільним відносинам, що забезпечують здійснення правосуддя, заподіюється шкода й суспільним відносинам, що забезпечують життя та здоров'я носія судової влади як людини. У зв'язку з цим, на переконання науковця, не виникає сумнівів у тому, що особа 14-річного віку здатна усвідомлювати суспільну небезпечність і протиправність умисного посягання на такі найвищі абсолютні соціальні цінності, як життя і здоров'я людини, хоча при цьому вона може й не в повній мірі розуміти суспільну небезпечність посягання на правосуддя [159, с.154]. Є.О. Бунін відзначає, що підтримує рішення законодавця щодо визнання суб'єктом злочину, передбаченого ст. 376 КК України, особи, яка досягла шістнадцятирічного віку, в той час, як за окремі, найбільш суспільно небезпечні діяння, пов'язані зі впливом на суддю, закріплений знижений вік кримінальної відповідальності (приміром, частини 2 та 3 ст. 377, ч. 2 ст. 378, ст. 379 КК України). Пояснює науковець свою позицію тим, що при втручанні в діяльність судових органів особа повинна усвідомлювати, що здійснює вплив на суддю (присяжного чи народного засідателя) всупереч чинному законодавству, а розуміння особою такого елемента державного механізму як судові органи, їх соціально-правових функцій вимагає достатньо високого рівня знань [32, с.122].

Обґрунтованість встановленого законодавцем віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за те чи інше кримінальне правопорушення, що посягає на діяльність судді, відзначають і науковці, які досліджували окремі склади аналізованої групи посягань. Так, Г.Є. Бершов, який досліджував втручання в діяльність судових органів, стверджує, що законодавчо визначена мінімальна 16-річна вікова межа суб'єкту злочину, передбаченого ст. 376 КК України (загального суб'єкту) є науково обґрунтованою, аргументуючи це тим, що розуміння особою такого елементу державного механізму як судові органи, їх соціально-правових функцій та значення для розвитку громадянського суспільства вимагає достатньо високого рівня знань організації соціальних взаємодій не лише на рівні мікросоціальних груп, а на макрорівні, який передбачає володіння інформації про відносини типу «людина – суспільство – держава». Доступність для адекватного сприйняття такої інформації, на думку автора, можливе не раніше ніж з 16-річного віку, що зумовлено, як отриманням мінімального обсягу вказаних знань зі шкільного курсу «Основи правознавства» чи інших джерел, так і здатністю їх засвоєння, відтворення [18, с.160-161]. В.В. Кудрявцев, який досліджував посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК України), вважає, що чотирнадцятирічний вік для цього складу злочину визначено обґрунтовано і говорити про підвищення нижчої межі до віку 16 років немає підстав [131, с.124]. Т.С. Лосич відзначає, що встановлення пониженого віку кримінальної відповідальності у складах злочинів, передбачених ч. 2 (тільки у разі заподіяння потерпілому середньої тяжкості тілесних ушкоджень) та ч. 3 ст. 377 КК України, є науково обґрунтованим, враховуючи те, що за умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК України) та умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК України) як за злочини проти життя та здоров'я особи встановлюється понижений вік кримінальної відповідальності, а також те, що сам законодавець визначив злочини, передбачені ч. 2 та ч. 3 ст. 377 КК

України більш тяжкими за злочини проти життя та здоров'я особи з аналогічними наслідками для потерпілого [137, с.86-87].

Водночас щодо окремих із аналізованих кримінальних правопорушень в науці висловлюється критика законодавчого підходу щодо встановлення пониженого віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Так, О.С. Сотула вважає, що встановлення зниженого віку кримінальної відповідальності за посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України) є недоцільним, оскільки в 14-річному віці особа не може у повному обсязі усвідомлювати великої суспільної небезпеки та протиправності цього злочину у зв'язку зі складністю об'єктивної та суб'єктивної сторони, складністю цілей посягання на життя державного чи громадського діяча [195, с.13]. А.В. Семенюк-Прибатень обґрунтовує необхідність встановлення 16-річного віку кримінальної відповідальності за усі види знищення чи пошкодження майна (передбачені і загальною, і спеціальними нормами) [191, с.5, 14]. Підтримує позицію щодо підвищення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 378 КК України, також Л.М. Палюх, яка вважає обґрунтованими аргументи В.А. Горбунова, що в таких випадках встановлення віку, з якого може наставати відповідальність, з 14 років не повністю відповідає принципу суб'єктивного ставлення у вину, адже відповідальність особи за цей злочин у віці з 14-ти до 16-ти років пояснюється можливістю її усвідомлення додаткового безпосереднього об'єкта злочину, а не основного, як це вимагає принцип суб'єктивного ставлення у провину [171, с.387, 389; 81, с.115]. Так, В.А. Горбунов зазначає, що в умисному злочині суб'єкт має розуміти характер вчинюваного діяння і в загальних рисах усвідомлювати, на яку сферу суспільних відносин він посягає; у наведеному ж випадку такої здатності суб'єкт може не мати, що виключає можливість умисного ставлення до вчиненого [81, с.115]. Керуючись аналогічним підходом, Л.М. Палюх висловлює пропозицію про доцільність підвищення до 16 років віку, з якого може наставати кримінальна

відповідальність, також за злочини, передбачені ч.ч. 2, 3 ст. 377 та ст. 379 КК України [171, с.389]. Зазначені пропозиції та наведена науковцями аргументація викликає певні застереження. Видається, що у випадку вчинення певних діянь щодо спеціального потерпілого саме з відповідним мотивом – у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя – свідчить про те, що суб'єкт принаймні в загальних рисах усвідомлює, що посягає на суспільні відносини, пов'язані зі здійсненням правосуддя, а не лише на життя, здоров'я чи власність відповідного потерпілого. Якщо такого мотиву встановлено не буде, то кримінальна відповідальність в будь-якому разі не може наставати за спеціальними нормами, передбаченими статтями 377-379 КК України. В такому разі застосуванню підлягають відповідні загальні норми, закріплені у Розділах II «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» або VI «Кримінальні правопорушення проти власності» Особливої частини КК України.

Таким чином, загалом підтримуємо позицію тих науковців, які вважають диференційований підхід законодавця до встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за правопорушення, пов'язані з охороною діяльності суддів, обґрунтованим. Вважаємо, що питання щодо встановлення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність за те чи інше посягання, не може вирішуватися лише на підставі кримінально-правового аналізу певного складу кримінального правопорушення чи групи кримінальних правопорушень. Воно потребує комплексного дослідження із врахуванням наукових напрацювань у різних сферах знань (зокрема, кримінально-правової науки, кримінології, психології, педагогіки та інших наук). Як слушно відзначає В.В. Аніщук, встановлення мінімальної календарної вікової межі для кримінальної відповідальності має бути соціально та кримінологічно обґрунтованим [9, с.173]. Зважаючи на це, не вважаємо за доцільне висловлювати пропозиції щодо внесення змін до законодавства в цій частині.

Вище ми встановили, що суб'єкт у складах кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, загальний. Водночас варто відзначити, що на практиці такі кримінальні правопорушення, як правило, вчиняються особами, які мають певний зв'язок із судовим провадженням. Так, за слушним застереженням Є.О. Буніна, суспільні відносини, що мають місце у разі здійснення правосуддя, припускають наявність у особи, що посягає на них, певного правового статусу (обвинувачуваний, підсудний, позивач, відповідач, правопорушник, тощо; або особа, що має близький зв'язок з нею – родич або близький, знайомий тощо) [32, с.124]. На те ж звертає увагу і В.В. Мульченко, зазначаючи, що, виходячи з того, що відповідні кримінальні правопорушення вчиняються у зв'язку з виконанням потерпілим діяльності, пов'язаної зі здійсненням правосуддя, суб'єкти цих кримінальних правопорушень можуть мати певні особливості, які зумовлені передусім відносинами, що виникають у сфері судочинства. Саме тому суб'єктами таких кримінальних правопорушень найчастіше виступають учасники судового процесу. Водночас, науковець робить обґрунтоване застереження, що визнання цього факту не дає достатніх підстав для введення спеціального суб'єкта цих кримінальних правопорушень, бо наділення особи, окрім загальних ознак суб'єкта, ще й додатковими ознаками, по-перше, не впливає на можливість бути виконавцем цих кримінальних правопорушень, а по-друге, призведе до необґрунтованого звуження кола осіб, які мають нести кримінальну відповідальність за їх вчинення [159, с.155-156]. Відтак, суб'єктами аналізованих кримінальних правопорушень можуть бути будь-які особи, які наділені загальними ознаками суб'єкта кримінального правопорушення, а не лише учасники судового процесу. Процесуальний статус відповідної особи (чи його відсутність) не впливає на її можливість нести кримінальну відповідальність за такі кримінальні правопорушення.

Той факт, що найчастіше кримінальні правопорушення, які пов'язані з охороною діяльності суддів, вчиняються учасниками судового провадження,

але можуть вчинятися також іншими особами, підтверджується і аналізом судової практики. У більшості випадків засудження особи за статтею (частиною статті) КК України про ту чи іншу форму посягання на діяльність судді обвинуваченим справді виступає учасник судового процесу, найчастіше підозрюваний або обвинувачений (підсудний) у кримінальному провадженні. Наведемо кілька прикладів.

Вироком Київського районного суду м. Одеси від 10 квітня 2020 р. у справі № 521/3571/19 підсудного засуджено за ч. 1 ст. 377 КК України за погрозу вбивством, насильством щодо судді, його близьких родичів у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Згідно з цим вироком, така погроза була ним усно висловлена під час оголошення відносно нього обвинувального вироку суддею у скоєнні серії злочинів, передбачених ч. 2 ст. 186, ч. 2 ст. 187 КК України [53].

Вироком Рівненського міського суду Рівненської області від 11 лютого 2021 р. у справі № 569/16670/19 підсудного засуджено за ч. 1 ст. 377 КК України за погрозу знищення майна щодо судді, у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Відповідно до цього вироку, погрозу «Побачиш, коли я вийду, то буде горіти твій автомобіль» було висловлено після оголошення суддею ухвали про продовження підсудному запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, в рамках розгляду кримінального провадження № 12017180180000988 по обвинуваченню підсудного за ч. 2 ст. 190 КК України [64].

Вироком Московського районного суду м. Харкова від 11 лютого 2011 р. у справі № 1473/2011 підсудного засуджено за погрозу насильством щодо судді, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, за ч. 1 ст. 377 КК України. Відповідно до встановлених обставин, погрози спричинення тілесних ушкоджень судді після свого звільнення з місць позбавлення волі, які супроводжувалися нанесенням ударів по стаціонарному металевому огороженні, виказав особі, який був підсудним по кримінальній справі за обвинуваченням по ст. 15, ст. 186 ч. 3 КК України,

після проголошення вироку та закриття судового засідання по даній кримінальній справі. Ці погрози підсудний виказав особі з мотивів помсти, у зв'язку з постановленням останнім обвинувального вироку відносно нього [58].

Вироком Долинського районного суду Івано-Франківської області від 23 жовтня 2023 р. у справі № 352/247/22 підсудного засуджено за вчинення кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачено ч. 1 ст. 263, ст. 379 КК України, оскільки він діючи умисно придбав, носив та зберігав боєприпаси без передбаченого законом дозволу та вчинив замах на вбивство судді Богородчанського районного суду Івано-Франківської області у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Відповідно до встановлених у вирoku обставин, підсудний вчинив ці кримінальні правопорушення, оскільки до суду було скеровано обвинувальний акт у кримінальному провадженні № 12017090200000794 від 12.11.2017 за обвинуваченням підсудного у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 185, ч. 2 ст. 289, ч. 2 ст. 28, ч. 3 ст. 15, ч. 2 ст. 194, ч. 1 ст. 129 КК України, та інших осіб у вчиненні цих та інших злочинів. Зазначена кримінальна справа № 348/587/19 перебувала за розгляді Богородчанського районного суду. Судовий розгляд у справі проводився під головуванням судді. Будучи раніше неодноразово судимим, підсудний розумів, що за вчинення тяжких злочинів йому не уникнути покарання у вигляді реального позбавлення волі на тривалий строк, а тому, будучи невдоволеним ходом судового розгляду, з метою затягування судового процесу, відтермінування винесення вироку та покарання у вигляді позбавлення волі, а також з метою подальшого залякування суддів, які б повинні були розглядати кримінальну справу у майбутньому, підсудний вирішив фізично усунути суддю Богородчанського районного суду від виконання функцій по здійсненню правосуддя, тобто вбити його. З цією метою підсудний за попередньою змовою в групі із невстановленою особою прибули та перевезли заздалегідь заготовлене знаряддя скоєння злочину –

бойову гранату Ф1 до місця проживання судді, де закріпили корпус гранати до задалегідь заготовленої платформи перед гаражними воротами, замаскували його, помістивши в рукав сорочки, а кільце запобіжної чеки закріпили до гаражних ролетів, для детонації при відкритті гаражу. Однак, при відкритті гаражних ролетів даний вибуховий пристрій, через незалежні від волі підсудного та невстановленої особи причини, не детонував, був виявлений потерпілим та вчасно знешкоджений спеціалістами вибухотехніками [49].

У всіх наведених прикладах з судової практики відповідні кримінальні правопорушення, пов'язані з охороною діяльності суддів, були вчинені учасником кримінального провадження: підозрюваним або обвинуваченим (підсудним). Таких вироків найбільше. Проте можна відшукати також випадки вчинення таких кримінальних правопорушень іншими учасниками судового провадження, зокрема, потерпілим, позивачем, особою, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Так, у вирокі Артемівського районного суду м. Луганська від 10 січня 2013 р. у справі № 1/434/92/13 погрозу вбивством, насильством щодо судді у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ч. 1 ст. 377 КК України), висловив суб'єкт, який був визнаний *потерпілим* у кримінальній справі за обвинуваченням іншої особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 122 КК України [42].

Вироком Солом'янського районного суду м. Києва від 12 листопада 2019 р. у справі № 760/7663/18 підсудного засуджено за ч. 1 ст. 376 КК України за втручання в діяльність судді з метою перешкодити виконанню нею службових обов'язків. Це кримінальне правопорушення підсудний вчинив в ході відкритого судового засідання, у якому приймав участь в якості *позивача*, через те, що отримав відмову колегії суддів Апеляційного суду м. Києва, під головуванням судді у задоволенні поданого ним клопотання [66].

Згідно з вироком Тячівського районного суду Закарпатської області від 6 жовтня 2017 р. у справі № 305/1693/16-к, погрозу судді фізичним насильством (ч. 1 ст. 377 КК України) висловив підсудний під час розгляду суддею Рахівського районного суду *справи про вчинення ним адміністративного правопорушення*, передбаченого ч. 2 ст. 173-2 КУпАП [71].

Відповідно до вироку Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 8 червня 2015 р. у справі № 189/884/15-к, втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків (ч. 1 ст. 376 КК України) вчинив підсудний, будучи обізнаним, що відносно нього в провадженні судді Покровського районного суду Дніпропетровської області знаходиться *справа № 189/530/15-п про адміністративне правопорушення* за ч. 1 ст. 130 КУпАП [62]. Варто згадати, що зазначений вирок було скасовано вироком Апеляційного суду Дніпропетровської області від 5 листопада 2015 р. у справі № 189/884/15-к, але лише в частині призначеного покарання. В іншій частині вирок суду залишено без зміни [41].

В Єдиному державному реєстрі судових рішень можна відшукати також приклади вчинення аналізованих кримінальних правопорушень особами, які взагалі не є учасниками того чи іншого судового процесу. Як правило, такі особи є родичами останніх. Наведемо ці випадки із судової практики.

Відповідно до вироку Авдіївського міського суду Донецької області від 19 січня 2012 р. у справі № 1/501/12/2012, легкі тілесні ушкодження судді у зв'язку з її діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ч. 2 ст. 377 КК України), були нанесені *матір'ю обвинуваченого* у вчиненні злочину, передбаченого ст. 309 ч. 2 КК України. Зокрема, приводом нанесення судді ушкоджень стало намагання матері з'ясувати у судді причини, через яку не привозять в суд її сина, щодо якого було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою [39]. Вироком Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 12 вересня 2018 р. у справі № 344/15814/16-к за ч. 1

ст. 377 КК України за погрозу вбивством щодо судді Івано-Франківського міського суду у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя, засуджено *батька обвинуваченого* у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 187 КК України [69]. Вироком Луганського районного суду Житомирської області від 20 вересня 2018 р. у справі № 279/4968/17 за погрозу вбивством та умисне заподіяння легких тілесних ушкоджень судді у зв'язку з її діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, за ч. 2 ст. 377 КК України засуджено *рідного брата обвинуваченого* у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 289 КК України [57].

Вироком Бородянського районного суду Київської області від 19 червня 2012 р. у справі № 1006/3678/12 підсудного було засуджено за ч. 1 ст. 376 КК України за втручання у формі неконкретизованої погрози в діяльність судді з метою добитися винесення неправосудного рішення. Зокрема, вимога до судді винести рішення по справах на користь позивачок, а в іншому випадку розмова з нею буде інакшою, була висловлена, оскільки в провадженні цієї судді Ірпінського міського суду Київської області перебували на розгляді цивільна справа за позовом матері його колишньої дружини до ТОВ "Облбудінвест", а також направлена до Ірпінського міського суду на новий розгляд цивільна справа за позовом його колишньої дружини до ТОВ "Облбудінвест" [43]. Тобто, в наведеному прикладі кримінальне правопорушення було вчинено *колишнім чоловіком та зятем позивачок*.

Вироком Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 4 березня 2013 р. у справі № 1306/8262/2012 за погрозу вбивством та застосуванням насильства щодо судді у зв'язку з її діяльністю, пов'язаною із здійснення правосуддя, за ч.1 ст.377 КК України засуджено підсудного, який є *родичем відповідача у цивільній справі* [50].

Згідно з ухвалою Великолепетиського районного суду Херсонської області від 7 листопада 2013 р. у справі № 649/977/13-к, підсудний скоїв у стані неосудності суспільно небезпечне діяння у формі погрози насильством щодо судді, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною із здійснення правосуддя (ч. 1

ст. 377 КК України), а саме у зв'язку із тим, що суддя засудив до 2 років позбавлення волі співмешканця його рідної сестри [44]. Тобто, у цьому кримінальному провадженні суспільно небезпечне діяння вчинив *рідний брат співмешканки обвинуваченого*.

Перейдемо до аналізу ознак суб'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні. Ознаками суб'єктивної сторони, які мають кримінально-правове значення для кваліфікації розглядуваної групи кримінальних правопорушень, є вина, мета та мотив вчинення кримінального правопорушення.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони усіх без винятку складів кримінальних правопорушень є вина. Відсутність вини свідчить про відсутність складу кримінального правопорушення, а відтак – підстави кримінальної відповідальності. Саме з цієї ознаки і розпочнемо аналіз суб'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів. Законодавче визначення вини міститься у ст. 23 КК України, відповідно до якої виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої КК України, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності. У свою чергу, умисел поділяється на прямий і непрямий (ч. 1 ст. 24 КК України), а необережність – на кримінальну протиправну самовпевненість та кримінальну протиправну недбалість (ч. 1 ст. 25 КК України). Прямий і непрямий умисел, кримінальна протиправна самовпевненість та кримінальна протиправна недбалість є видами вини.

В науці кримінального права абсолютно обґрунтовано зазначається, що ті склади кримінальних правопорушень, пов'язані з охороною діяльності суддів в Україні, які є формальними за конструкцією їхньої об'єктивної сторони, характеризуються виною у виді прямого умислу.

Загалом на цю особливість умислу у кримінальних правопорушеннях з формальним складом звернено увагу в одному з підручників, у якому наголошується, що такі кримінальні правопорушення можуть бути вчинені

тільки з прямим умислом. При цьому, зазначається, що в цих складах кримінальних правопорушень наслідки лежать за межами необхідних ознак об'єктивної сторони, а отже, і складу кримінального правопорушення. Тому суб'єкт не може бажати їх настання. Інтелектуальна ознака умислу в цих випадках містить лише усвідомлення суспільно небезпечного характеру свого діяння, ставлення до наслідків тут не виникає та й не може виникнути. А вольова ознака умислу обмежується бажанням вчинити конкретну дію чи бездіяльність [124, с.159-160].

За слушним застереженням Т.С. Лосич, враховуючи особливість кримінальних правопорушень із формальним складом та неможливість застосування до них формули умислу чи необережності у такому вигляді, як вона застосовується до кримінальних правопорушень із матеріальним складом, вольове ставлення переноситься виключно на діяння [136, с.337]. Відтак, проаналізувавши точки зору вчених щодо форми та виду вини в кримінальних правопорушеннях з формальним складом, авторка дійшла до висновку про можливість існування у них вини лише у виді прямого умислу. Вчена зазначає, що бажання як ознака умислу в таких кримінальних правопорушеннях належить лише до суспільно небезпечного діяння. Умисел полягає в усвідомленні особою факту вчинення діяння, передбаченого кримінальним законом, та його суспільної небезпеки і в бажанні його вчинити [136, с.337].

І.В. Нижник також наголошує, що в кримінальних правопорушеннях з формальним складом вирішальне значення має вольове ставлення не до наслідків, а до самого діяння, його соціальної характеристики. Як додатковий аргумент того, що умисел у таких кримінальних правопорушеннях може бути лише прямим, зазначає, що свідомо й добровільно вчинювані діяння завжди бажані для особи, яка їх вчинює [166, с.247].

Водночас варто згадати про те, що хоч позиція щодо можливості вини лише у виді прямого умислу в кримінальних правопорушеннях з формальним складом є найбільш поширеною в науці кримінального права, але вона не є

єдиною. Деякі автори допускають існування в таких кримінальних правопорушеннях також вини у виді непрямого умислу. Наприклад, М.Г. Арманов зазначає, що вид умислу має визначатися в залежності від психічного ставлення до шкоди, що заподіюється об'єкту кримінального правопорушення, незалежно від конструкції складу кримінального правопорушення. На думку науковця, саме шкода, заподіювана об'єкту кримінального правопорушення, і є тими суспільно небезпечними наслідками, ставлення до яких є вирішальним [12] Проте погоджуємося з Є.О. Буніним, що аргументи дослідників щодо можливості непрямого умислу у кримінальних правопорушеннях з формальним складом є недостатньо переконливими [32, с.138].

Таким чином, вина у кримінальних правопорушеннях з формальним складом можлива лише у виді прямого умислу, зміст якого становить усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння (дії або бездіяльності) (інтелектуальна ознака) і бажання вчинити це діяння (вольова ознака).

Л.М. Палюх також відзначила вину у виді прямого умислу як спільну рису всіх кримінальних правопорушень проти правосуддя, що вчиняються шляхом протиправного впливу на суддів, учасників судочинства, осіб, які покликані сприяти судочинству або надавати правову допомогу, з формальним складом [171, с.390].

Щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, такими є:

- втручання в діяльність судових органів (ч. 1 ст. 376 КК України), а також кваліфікований склад цього кримінального правопорушення в разі вчинення його особою з використанням свого службового становища (ч. 2 ст. 376 КК України);

- погроза щодо судді, народного засідателя чи присяжного (ч. 1 ст. 377 КК України) та

- погроза щодо державного чи громадського діяча (ч. 1 ст. 346 КК України).

Науковці, які досліджували ці склади кримінальних правопорушень, також вказують на вину у виді прямого умислу. Так, Є.М. Блажівський відзначає, що кримінальні правопорушення, які встановлюють відповідальність за втручання в діяльність за чинним КК України, можуть бути вчинені лише з прямим умислом [24, с.10]. Щодо втручання в діяльність судових органів (ч. 1 ст. 376 КК України), вчений зазначає, що його інтелектуальний момент характеризується усвідомленням суспільної небезпеки втручання в діяльність судових органів, а вольовий – бажанням вчинити це діяння [25, с.161].

Г.Є. Бершов також доводить, що злочин, передбачений ч. 1 ст. 376 КК України, може бути вчинено виключно з прямим умислом [19, с.11]. При цьому, науковець детально описує інтелектуальну та вольову ознаки прямого умислу в цьому складі кримінального правопорушення. Зокрема, щодо інтелектуальної ознаки, автор зазначає, що винний, впливаючи на суддю (втручаючись в його діяльність), має усвідомлювати такі обставини:

1) фактичний характер діяння, що означає розуміння (усвідомлення):
по-перше, способу впливу (втручання),
по-друге, статусу адресата впливу (втручання);
по-третє, факту розуміння суддею характеру й значення незаконного впливу на нього;

а якщо вплив на суддю здійснюється службовою особою (ч. 2 ст. 376 КК України), то ще усвідомлення факту використання свого службового становища;

2) соціально-правове значення свого діяння, що означає розуміння його протиправного характеру.

Щодо вольової ознаки умислу при вчиненні втручання в діяльність судових органів (ч. 1 ст. 376 КК України), то вона виявляється у бажанні винного вчинити заходи впливу на суддю. Тут автор ще раз наголошує, що,

враховуючи формальну конструкцію цього складу злочину, вольові ознаки умислу винного обмежуються виключно бажанням вчинити діяння [23, с.253-254].

На те, що втручання в діяльність судді з метою перешкодити здійсненню правосуддя характеризується лише прямим умислом, вказує і А.Г. Мартіросян. Науковець зазначає, що злочинець повинен усвідомлювати, що він втручається в діяльність судді щодо здійснення правосуддя та бажає перешкодити його здійсненню [151, с.11].

Є.О. Бунін також робить висновок, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 376 КК України, може характеризуватися виною лише у виді прямого умислу. Науковець аргументує свою позицію тим, що умисні кримінальні правопорушення з формальним складом можуть бути скоєні лише з прямим умислом. Як додатковий аргумент згадує також і про домінуючу у науковій літературі позицію, згідно з якою, якщо мета є обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, то воно може бути вчинене лише з прямим умислом [32, с.138-139].

Т.С. Лосич зазначає, що погроза вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ч. 1 ст. 377 КК України), будучи злочином з формальним складом, також скоюється тільки умисно, незважаючи на те, що його об'єктивна сторона не передбачає, в жодному випадку, наявність суспільно небезпечних наслідків [139, с.120; 135, с.105]. Щодо виду умислу в цьому складі кримінального правопорушення, авторка акцентує увагу на тому, що діяння, передбачене ч. 1 ст. 377 КК України, вчиняється лише з прямим умислом [134, с.10].

В.В. Мульченко також зазначає, що погроза щодо судді (ч. 1 ст. 377 КК України), яка є злочином з формальним складом, може бути вчинена лише з прямим умислом. Як стверджує науковець, можливість вчинення цього злочину з непрямым умислом повністю виключається, оскільки особа не

може одночасно вчиняти діяння і допускати його [159, с.139]. На те, що суб'єктивна сторона складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 377 КК України, зважаючи на його формальний склад, характеризується виною лише у виді прямого умислу, вказує також О.В. Мандро [144, с.150].

Таким чином, ті кримінальні правопорушення, пов'язані з охороною діяльності суддів, склад яких формальний (ч. 1 ст. 346; ч. 1 ст. 376, а також ч. 2 цієї статті за ознакою вчинення відповідних дій особою з використанням свого службового становища; ч. 1 ст. 377 КК України) характеризуються виною лише у виді прямого умислу.

Тут варто звернути увагу на особливості психічного ставлення суб'єкта до таких суспільно небезпечних наслідків як перешкоджання запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила, яке є однією із кваліфікуючих ознак у ч. 2 ст. 376 КК України. Ставлення винного до цих наслідків може виражатися як в умисній, так і в необережній формі вини. Такий підхід є одностайним в науці кримінального права і не викликає застережень. Так, Г.Є. Бершов доводить, що злочин, передбачений ч. 2 ст. 376 КК України може бути вчинено як в цілому з прямим умислом, так і зі змішаною формою вини, що зумовлено можливістю необережного ставлення до суспільно небезпечних наслідків у виді перешкоджання запобіганню кримінальному правопорушенню чи затриманню особи, яка його вчинила [19, с.11]. А.Г. Мартіросян також зазначає, що до наслідків втручання винний може ставитися як умисно, так і з необережності [151, с.11]. Такий підхід відображено і в підручниках та науково-практичних коментарях [97, с.34-35; 129, с.855].

Очевидно, кримінальні правопорушення з усіченим складом, в яких суспільно небезпечні наслідки так само не є ознакою їхньої об'єктивної сторони, як і в кримінальних правопорушеннях з формальним складом, також можуть бути вчинені лише з прямим умислом. Відповідно, посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК України), а також

посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України) у формі замаху на вбивство відповідних спеціальних потерпілих може бути вчинене виключно з прямим умислом. Додатковим аргументом є законодавче визначення замаху на кримінальне правопорушення у ч. 1 ст. 15 КК України як вчинення особою з *прямим умислом* діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення кримінального правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК України, якщо при цьому кримінальне правопорушення не було доведено до кінця з причин, що не залежали від її волі.

Значно більш дискусійним є питання щодо виду вини в кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з охороною діяльності суддів, з матеріальним складом. Науковці, які досліджували такі склади кримінальних правопорушень, так і не змогли дійти консенсусу з цього питання. Багато дослідників допускають можливість як прямого, так і непрямого умислу в цих кримінальних правопорушеннях.

Так, Т.С. Лосич відзначає, що в складах кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 та ч. 3 ст. 377 КК України, тобто при заподіянні судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам побоїв, легких, середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, ставлення до суспільно небезпечних наслідків, що настали, може характеризуватися як прямим, так і непрямим умислом. Як зазначає вчена, винна особа не тільки усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння (дії чи бездіяльності), передбачає його суспільно небезпечні наслідки, але й бажає і прагне їх настання або свідомо допускає [135, с.109].

А.Г. Мартіросян також зазначає, що за ч. 2 та 3 ст. 377 КК України психічне ставлення винного до заподіяння побоїв і тілесних ушкоджень може виявлятися як у прямому, так і в непрямому умислі [152, с.130]. Висновок щодо вини у виді прямого чи непрямого умислу науковець робить і при аналізі суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 378 КК

України (умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного) [152, с.138]. Крім того, на думку науковця, закінчене вбивство при вчиненні посягання на життя, передбаченого ст. 379 КК України, може бути вчинене як із прямим, так і з непрямим умислом, оскільки винний може вчиняти вбивство не тільки з метою протидії законній діяльності потерпілого, а й із мотивів помсти за неї, коли настання наслідку у вигляді смерті він може і не бажати, а лише свідомо припускати. Науковець вважає, що наявність спеціальної мети або мотиву не виключає можливості здійснення даного злочину з непрямим умислом [152, с.152-153].

Допускає можливість вчинення аналізованих кримінальних правопорушень з непрямим умислом і В.В. Мульченко. Відтак, науковець звертає увагу на те, що в злочинах проти недоторканності суддів із матеріальним складом (частини 2 та 3 ст. 377, ст. 378 (окрім умисного знищення чи пошкодження майна потерпілого, що спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки) та ст. 379 КК України у формі вбивства потерпілого) вольовий момент полягає в бажанні настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді побоїв, тілесних ушкоджень відповідного ступеню тяжкості, знищення або пошкодження майна, смерті потерпілого, а, у випадку вчинення зазначених злочинів із непрямим умислом, вольовий момент такого умислу передбачає, що особа хоча й не бажає, але свідомо припускає настання вказаних наслідків [159, с.143].

Викликає застереження те, що в наведених вище висновках та аргументації науковці чомусь віднесли умисне заподіяння судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам *побоїв* у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ч. 2 ст. 377 КК України) до кримінальних правопорушень з матеріальним складом. Так, у п. 3.1 Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6 визначено: «Побої не становлять особливого виду ушкоджень. Вони характеризуються заподіянням багаторазових ударів. Якщо

після побоїв на тілі потерпілого залишились ушкодження, їх оцінюють за ступенем тяжкості, виходячи із звичайних ознак. Якщо побої не залишили після себе ніяких об'єктивних слідів, судово-медичний експерт відмічає скарги потерпілого, вказує, що об'єктивних ознак ушкоджень не виявлено і не встановлює ступеня тяжкості тілесних ушкоджень» [182]. Таким чином, побої не тягнуть за собою суспільно небезпечних наслідків, а тому за конструкцією їхньої об'єктивної сторони є кримінальним правопорушенням з формальним складом. Відтак, кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 377 КК України у формі заподіяння відповідним потерпілим побоїв характеризується виною лише у виді прямого умислу.

Так само виною лише у виді прямого умислу характеризується і нанесення державному чи громадському діячу, а також їх близьким родичам побоїв чи вчинення інших насильницьких дій (ч. 2 ст. 346 КК України), яке в названих формах також є кримінальним правопорушенням з формальним складом.

Наведемо ще декілька думок науковців, які обґрунтовують можливість як прямого, так і непрямого умислу в кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з охороною діяльності суддів, з матеріальним складом.

Зокрема, О.В. Мандро також робить висновок, що заподіяння тілесних ушкоджень при вчиненні злочину, передбаченого ст. 377 КК України, знищення чи пошкодження майна, передбачене ст. 378 КК України, а також посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у формі вбивства цих потерпілих (ст. 379 КК України) можуть вчинятися як з прямим, так і з непрямым умислом [144, с.151]. Для обґрунтування своєї позиції автор використовує аргументацію І.І. Давидович, яка досліджувала склади кримінальних правопорушень, що передбачають аналогічні посягання на інших спеціальних потерпілих – працівника правоохоронного органу, службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 348; ч. 2-4 ст. 345 та ч. 2, 3 ст. 350; ч. 1 ст. 347 та ч. 1 ст. 352 КК України). Зокрема, вчена вважає, що заподіяння смерті, шкоди

здоров'ю потерпілого, знищення чи пошкодження його майна не є для винного самоціллю. Не варто ототожнювати мету перешкоджання законній діяльності особи (або зміни її характеру) з метою позбавлення цієї особи життя чи завдання їй тілесних ушкоджень. Досягти того кінцевого результату, який і є метою, в окремих випадках можна, не бажаючи настання смерті, шкоди здоров'ю або настання майнових збитків. Тим більше, реалізуючи мотив помсти за колишню діяльність представника влади, громадськості, винний може діяти з непрямим умислом щодо заподіяння смерті або тілесних ушкоджень потерпілому або щодо знищення чи пошкодження його майна [85, с.115].

Щодо посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів (ст. 379 КК України), В.В. Кудрявцев дійшов до висновку, що цей злочин загалом характеризується умисною формою вини щодо посягання на інтереси правосуддя та на життя осіб, які є носіями судової влади, або їхніх близьких родичів у зв'язку із здійсненням правосуддя. При цьому, науковець зазначає, що психічне ставлення суб'єкта злочину щодо посягання на інтереси правосуддя може характеризуватися лише прямим умислом, а щодо посягання на життя осіб – носіїв судової влади, а також їх близьких родичів, то суб'єктивна сторона може характеризуватися як прямим, так і непрямим умислом щодо злочинних наслідків [132, с.66].

Підхід, відповідно до якого посягання на життя так званих спеціальних потерпілих у зв'язку з їхньою діяльністю може вчинятися також і з непрямим умислом, знайшов своє відображення і в одній з постанов Верховного Суду. Так, у постанові Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25 січня 2023 р. у справі № 156/948/20 міститься такий висновок щодо суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 348 КК України («Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця»): «Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується умисною формою вини. Винний усвідомлює, що посягає на

життя працівника правоохоронного органу або інших осіб, визначених в диспозиції статті 348 КК, передбачає настання смерті названих осіб внаслідок своїх дій і бажає або свідомо допускає їх настання» [180].

Водночас в науці кримінального права можна відшукати позиції щодо можливості виключно прямого умислу в розглядуваних складах кримінальних правопорушень. Зокрема, такий підхід висвітлено в одному з науково-практичних коментарів Кримінального кодексу України, в якому зазначено, що суб'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 377, 378 та 379, а також ст. 112 і 346 КК України характеризується прямим умислом (виняток – ч. 2 ст. 378 КК України стосовно таких наслідків, як загибель людей чи інші тяжкі наслідки, щодо яких ставлення винної особи характеризується необережною формою вини) [165, с.340, 1066, 1206-1209].

О.С. Сотула робить висновок, що посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України) може здійснюватись тільки з прямим умислом. Інтелектуальний момент умислу при посяганні на життя державного чи громадського діяча включає в себе усвідомлення об'єкту злочину, характеру дій, а також суспільної небезпеки та протиправності такого посягання. Вольовий момент полягає, перш за все, у бажанні вчинити вбивство державного чи громадського діяча. А з цього, стверджує автор, можна зробити висновок, що вчинення посягання на життя державного чи громадського діяча з непрямим умислом неможливе [196, с.99-100].

В.І. Осадчий обґрунтовує можливість лише прямого умислу в тих складах кримінальних правопорушень, в диспозиції норм про які міститься пряма або опосередкована вказівка на зв'язок посягання з виконанням відповідним спеціальним потерпілим покладених на нього обов'язків. Як зазначає вчений, такий зв'язок виражено певними юридичними конструкціями («під час виконання службових обов'язків», «з метою перешкодити виконанню службових обов'язків», «у зв'язку з виконанням службових обов'язків», «у зв'язку з діяльністю»). Науковець стверджує, що

зазначені юридичні конструкції містять вказівку на мотив і мету, а їх наявність у відповідних кримінальних правопорушеннях свідчить, що дані посягання вчиняються лише з прямим умислом [167, с.154-155, 180-181]. У статтях 377-379, 112 та 346 КК України містяться відповідні конструкції: «у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя», «у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю».

С.В. Антонов, який досліджував посягання на діяльність службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, також вважає, що передбачені ст. 350, 352 КК України склади злочинів учиняються з прямим умислом. Науковець обґрунтовує це тим, що вжита в ч. 2, 3 ст. 350, ст. 352 КК України юридична конструкція «у зв'язку з їхньою службовою чи громадською діяльністю» вказує на прямий умисел при вчиненні цих злочинів. Зокрема, вчений пояснює: якщо особа вчиняє посягання на потерпілого саме у зв'язку зі службовою чи громадською діяльністю службової особи чи громадянина, то це означає що така особа невдоволена цією діяльністю (мотив злочину). Наявне невдоволення спонукає особу змінити діяльність службової особи чи громадянина для досягнення бажаного для неї результату (мета злочину). Діючи саме з такою метою, особа чинить прямо умисно. Інакше досягти бажаного для неї результату, на думку С.В. Антонова, вона не зможе [10, с.14].

В.А. Горбунов, який досліджував умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу (ст. 347 КК України), також дійшов до висновку, що вина в складі цього злочину характеризується прямим умислом. Зокрема, науковець зазначає, що для психічного ставлення до знищення (пошкодження) майна потерпілого як форми впливу на правомірну службову поведінку правоохоронця є характерним прагнення винного настання результату у виді майнової шкоди, усвідомлення останньої як необхідного засобу впливу на відносини правоохоронної діяльності [81, с.11].

Висновок про можливість виключно прямого умислу у складі злочину, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України, міститься і у постанові Касаційного

кримінального суду Верховного Суду від 3 лютого 2022 р. у справі № 750/4654/20: «Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України характеризується виною у формі *прямого умислу*. При цьому, інтелектуальна ознака прямого умислу полягає у тому, що суб'єкт усвідомлює фактичну сторону своїх дій, зокрема те, що він своєю протиправною поведінкою заподіює тілесні ушкодження працівнику правоохоронного органу, у зв'язку із виконанням останнім службових обов'язків, а вольова ознака передбачає наявність бажання на їх заподіяння та настання відповідних суспільно-небезпечних наслідків» [181]. Такий же висновок міститься і у постановках Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 22 лютого 2022 р. у справі № 591/7679/19 та від 25 січня 2023 р. у справі № 156/948/20: «Суб'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 345 КК, характеризується обов'язковою наявністю *прямого умислу* на заподіяння працівникові правоохоронного органу тілесних ушкоджень та мотиву: у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків» [179].

Видається, що спірність питання щодо можливого виду умислу в кримінальних правопорушеннях, передбачених ч. 2, 3 ст. 377, ч. 2, 3 ст. 346 (у формі заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості), ст. 378, а також статтями 379 та 112 (у випадку вчинення посягання у формі вбивства) КК України зумовлена тим, що умисел в таких кримінальних правопорушеннях часто буває неконкретизованим. З'ясуємо зміст цього різновиду умислу та спробуємо визначити, до якого із законодавчо виокремлених видів умислу (прямого чи непрямого) його слід відносити.

В.О. Навроцький відзначає, що для неконкретизованого умислу характерним є те, що винний точно не знає обсягу наслідків, які повинні настати в результаті кримінально протиправного посягання [162, с.122-123]. Більш детально описує цей різновид умислу у навчальному посібнику В.К. Грищук, який зазначає, що у випадку невизначеного (неконкретизованого) умислу суб'єкт під час вчинення кримінального правопорушення, передбачаючи можливість настання різних наслідків свого

діяння, не уявляє собі достатньо повно характер і величину заподіяваної шкоди. Наприклад, суб'єкт прагнув «добре дати», «провчити» потерпілого [82, с.303]. Справді, наносячи тілесне ушкодження судді чи іншому спеціальному потерпілому, визначеному у складах кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 і 3 ст. 377 та ч. 2 і 3 ст. 346 КК України, винний може не знати точно обсягу наслідків, які настануть в результаті його діяння, тобто не конкретизувати у свідомості, тілесні ушкодження якого саме ступеня тяжкості будуть заподіяні. Зрештою, інколи винний може і не достатньо повно уявляти характер таких наслідків – настануть тілесні ушкодження чи, можливо, навіть смерть потерпілого. Наприклад, бажаючи помститися судді, винний може бажати завдати потерпілому значної шкоди здоров'ю (середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень) і водночас допускати навіть настання його смерті. Така ж ситуація і з умисним знищенням чи пошкодженням майна у ст. 378 КК України. Бажаючи пошкодити майно судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, винна особа може не уявляти собі достатньо повно величину шкоди: наскільки майно пошкодиться, який саме буде розмір заподіяної шкоди, відбудеться значне пошкодження чи знищення відповідного майна. Таким чином, умисел при вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 або 3 ст. 377, ч. 2 або 3 ст. 346 (у формі заподіяння тілесних ушкоджень відповідного ступеня тяжкості), ст. 378 та статтями 379 і 112 (у формі вбивства відповідного потерпілого) КК України, може бути неконкретизованим.

На це звернула увагу і Л.М. Палюх, зазначивши, що винний, вчиняючи злочини, передбачені ст. ст. 377-379 КК України, має мету та (або) мотив, обумовлений правомірною діяльністю потерпілого; умислом винного охоплюється бажання вплинути на діяльність потерпілого або заподіяти йому шкоду з мотивів, обумовлених його діяльністю, водночас до самого виду шкоди, заподіяної потерпілому, того чи іншого виду, ступеня тяжкості винний може ставитися байдуже або в рівній мірі бажати настання кількох

альтернативних суспільно небезпечних наслідків. Відтак, вчена робить висновок, що умисел при вчиненні таких кримінальних правопорушень може бути неконкретизованим або альтернативним (який вона вважає різновидом неконкретизованого [171, с.398], хоч в теорії кримінального права його традиційно вважають різновидом визначеного (конкретизованого) умислу [82, с.303]). При цьому, авторка стверджує, що зазначеним різновидам умислу відповідає такий вид умислу як непрямий [171, с.398].

Останнє твердження Л.М. Палюх видається доволі дискусійним. Варто зазначити, що В.К. Грищук в навчальному посібнику не визначає, до якого із законодавчо визначених видів умислу – прямого чи непрямого – слід відносити невизначений (неконкретизований) умисел. В цьому посібнику є лише застереження про те, що різновиди прямого і непрямого умислу існують в їх межах і значення самостійних видів вини не мають [82, с.303]. Про те, що виокремлювані у науці кримінального права різновиди умислу (серед яких перелічений і неконкретизований) позбавлені самостійного характеру і є лише деталізацією прямого та непрямого умислу, зазначає у навчальному посібнику і О.О. Дудоров [122, с.199]. Водночас, різновидом прямого чи непрямого умислу є неконкретизований умисел у цьому посібнику також не визначається.

В.О. Навроцький теж не визначає, до якого із видів умислу належить такий різновид умислу, але допускає можливість готування і замаху при неконкретизованому умислі [162, с.122-124, 131]. Це вже ставить під сумнів твердження Л.М. Палюх, що неконкретизованому умислу відповідає такий вид умислу як непрямий [171, с.398]. Адже законодавець сам у ч. 1 ст. 15 КК України визначає, що замах можливий лише з прямим умислом. Відповідно, якщо вважати, що неконкретизований умисел є різновидом непрямого, слід було б зробити висновок про неможливість замаху при вчиненні кримінального правопорушення з неконкретизованим умислом. Однак, хоч в доктрині кримінального права й існують дискусії щодо правильної кваліфікації кримінального правопорушення у випадку вчинення готування

чи замаху з неконкретизованим умислом, проте науковці не заперечують можливості готування чи замаху в таких випадках.

Вважаємо, що цілком слушно особливості психічних процесів, в яких виявляється ставлення особи до вчинюваного нею діяння та його наслідків, при неконкретизованому умислі описав В.М. Бурдін. Вчений зазначив, що при так званому неконкретизованому умислі винний сприймає як неминучий лише мінімальний з можливих наслідків, саме він і є безпосередньо бажаним результатом його злочинної діяльності. Щодо ж до інших можливих наслідків у винного немає чіткого передбачення їх настання – вони сприймаються ним лише як потенційно реально можливі і допустимі в конкретній ситуації. Тобто, у таких випадках можна говорити про своєрідне розділення психічного ставлення винного до різних наслідків. До мінімально можливих наслідків, які сприймаються винним як неминучі і бажані, можна говорити про наявність прямого умислу, а щодо інших наслідків, вважає науковець, можна стверджувати про непрямий умисел [34, с.116].

Таким чином, умисел при вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2, 3 ст. 377, ч. 2, 3 ст. 346 (у формі заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості), ст. 378 та статтями 379 і 112 (у випадку вчинення посягання у формі вбивства) КК України, може бути неконкретизованим. Зважаючи на те, що цей різновид умислу фактично є своєрідним поєднанням прямого і непрямого умислу щодо різних наслідків (мінімально можливих, які є бажаними для винного, та інших, які винний сприймає як потенційно реально можливі і допустимі в конкретній ситуації), слід зробити висновок, що вид умислу при вчиненні аналізованих кримінальних правопорушень справді може бути не лише прямим, але й непрямим.

При цьому, ставлення до заподіяних тілесних ушкоджень того чи іншого ступеня тяжкості (ч. 2 чи 3 ст. 377 та ч. 2 чи 3 ст. 346 КК України) або вбивства (ст. 379 та ст. 112 КК України) може загалом виражатися в непрямому умислі, адже винний може прямо бажати лише, наприклад,

завдання удару чи побоїв, але свідомо припускати настання внаслідок цього тілесних ушкоджень, або прямо бажати заподіяння тілесних ушкоджень меншого ступеня тяжкості, хоча й допускати більш тяжкі, або ж бажати настання тілесних ушкоджень, але свідомо допускати настання смерті потерпілого. Відповідно, ті наслідки, які фактично настали та інкримінуються винному, в таких випадках охоплюватимуться його непрямым умислом.

Трохи інша ситуація має місце при умисному знищенні або пошкодженні майна судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 378 КК України). У цьому складі кримінального правопорушення законодавець не встановив мінімального розміру шкоди, із заподіянням якого має наставати кримінальна відповідальність за таке посягання. Відтак, відповідальність за ст. 378 КК України настає незалежно від розміру заподіяної шкоди (за винятком випадків малозначності діяння). Зважаючи на це, заподіяння певної, мінімально можливої при вчиненні винним конкретного діяння, шкоди завжди є бажаним для суб'єкта, хоч до заподіяння більш значної шкоди він може ставитися байдуже.

На це звертає увагу Л.М. Палюх, зазначаючи, що оскільки у цьому складі злочину не визначено мінімального розміру шкоди, що обумовлювала б наявність ознак складу злочину, і злочин наявний з моменту хоча б часткового незначного пошкодження майна (крім тих випадків, коли наявне малозначне діяння), то у будь-якому разі особа, вчиняючи злочин, бажає як мінімум настання цієї шкоди [171, с.394-395]. Погоджуємося з таким твердженням. Справді, хоча б часткове, мінімальне пошкодження майна завжди є бажаним для винного, тобто охоплюється його прямим умислом. Однак не можемо погодитися із висновком вченої про те, що в цьому складі кримінального правопорушення вина завжди є у виді прямого умислу. Зокрема, Л.М. Палюх використовує аргументи В.А. Горбунова про те, що оскільки в таких складах злочинів суспільно небезпечні наслідки виражені альтернативно – знищення або пошкодження, то в будь-якому випадку,

незалежно від стадії зруйнування майна, до суспільно небезпечних наслідків вина буде виступати у виді прямого умислу [171, с.395; 80, с.143]. Ось тут варто внести певні уточнення. Вина у виді прямого умислу в аналізованому складі кримінального правопорушення завжди є лише щодо тієї найменшої шкоди, яка сприймається винним як неминуча та бажана. Проте при неконкретизованому умислі винним може бути заподіяна і більш значна шкода, яку він хоч прямо і не бажав, але свідомо допускав. Відповідно, щодо цієї частини суспільно небезпечних наслідків вина вже виступатиме у виді непрямого умислу.

Таким чином, при знищенні або пошкодженні майна судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів (ст. 378 КК України) з неконкретизованим умислом, такий умисел завжди буде специфічним поєднанням прямого і непрямого умислу: щодо частини із наслідків, які усвідомлюються винним як неминучі і бажані, вина завжди виражається у прямому умислі, що ж до інших наслідків, які інкримінуються винному, його ставлення може виражатися в непрямому умислі. Тобто, при вчиненні цього кримінального правопорушення вина може виступати або у виді прямого умислу, або – при неконкретизованому умислі – поєднувати в собі прямий та непрямий умисел.

Досліджуючи вину в кримінальних правопорушеннях, пов'язаних з охороною діяльності суддів, варто проаналізувати також психічне ставлення до похідних наслідків (спричинення загибелі людей чи інших тяжких наслідків) в кваліфікованому складі кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 378 КК України.

В науково-практичних коментарях зазначається, що ставлення винної особи до цих додаткових наслідків характеризується лише необережною формою вини [165, с.1208]. Така ж позиція підтримується і в наукових працях. В.В. Мульченко зазначає, що в разі спричинення загибелі людей чи інших тяжких наслідків суб'єктивна сторона злочину виявляється у так званій «змішаній формі вини», оскільки психічне ставлення особи до відповідних

наслідків може характеризувалися тільки необережністю [159, с.144-145]. А.Г. Мартіросян також відзначає, що суб'єктивна сторона злочину за ч. 2 ст. 378 КК України характеризується лише необережною формою вини щодо таких додаткових наслідків, як загибель людей чи інші тяжкі наслідки [152, с.138]. Це твердження є справедливим у випадку тлумачення «тяжких наслідків» лише у площині заподіяння шкоди здоров'ю чи життю потерпілої особи. Якщо ж включати у коло наслідків заподіяння великої майнової шкоди, тоді ситуація може докорінно змінитися. Допустити ситуацію, коли до одного виду наслідків, які охоплюються оцінним поняттям, ставлення може бути необережним, а до іншого – умисним, не можна. Це стає додатковим аргументом на користь висловленої у попередньому підрозділі дисертації пропозиції про розділення наслідків за характером заподіяної шкоди у ч.2 та ч.3 ст. 378 КК України.

Суб'єктивна сторона усіх досліджуваних складів кримінальних правопорушень, крім вини, характеризується також метою або мотивом вчинення кримінального правопорушення.

Обов'язковою ознакою складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів» КК України, є мета перешкодити виконанню суддею службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення. Це означає, що відсутність відповідної мети унеможлиблює притягнення особи до кримінальної відповідальності саме за цією статтею КК України.

Щодо розуміння такої мети в зазначеній статті, варто звернутися до абз. 2 п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», в якому виконання службового обов'язку визначено як діяльність особи, яка входить до кола її повноважень [186]. Водночас в науці кримінального права висловлюють обґрунтовані застереження щодо того, що при втручанні в діяльність судді мова іде про мету перешкодити виконанню не будь-яких службових обов'язків, а лише тих, які пов'язані зі здійсненням правосуддя.

Зокрема, Є.О. Бунін робить висновок, що метою втручання у діяльність судових органів є протидія суду в досягненні тих завдань, які поставлені перед ним законом, а саме: перешкодити виконанню потерпілим обов'язків щодо здійснення правосуддя або добитися винесення неправосудного рішення [32, с.150]. При цьому, науковець наголошує, що під виконанням службових обов'язків, про які йдеться у ст. 376 КК України, слід розуміти лише виконання повноважень, пов'язаних зі здійсненням правосуддя, а не будь-яких інших [32, с.147].

А.Г. Мартіросян робить слушне застереження про необхідність розрізняти мету перешкоджання здійсненню правосуддя від намагання зупинити незаконні дії осіб, що здійснюють правосуддя. Відтак, особа, яка перешкоджає незаконній діяльності судді, не може бути притягнута до відповідальності за ст. 376 КК України [152, с.102-103]. Є.О. Бунін також наголошує, що виконання службових обов'язків повинно носити законний характер, а посягання, яке здійснюється у зв'язку з виконанням службового обов'язку, визнається злочинним лише якщо воно стосується вчинення потерпілим правомірних (законних) діянь, що входять до кола його повноважень [32, с.146-147]. Вчений обґрунтовує такий висновок конституційним положенням, передбаченим у ч. 2 ст. 19 Конституції України: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [117].

Л.М. Палюх відзначила недостатню чіткість законодавчого формулювання мети у ст. 376 КК України, оскільки службова діяльність судді може не стосуватися судочинства, і, відповідно, така діяльність не охороняється нормами, передбаченими у розділі XVIII Особливої частини КК України. Зважаючи на це, вчена пропонує сформулювати мету у складі злочину, передбаченому ст. 376 КК України, так: «з метою перешкодити всебічному, повному і об'єктивному розглядові справи, домогтися постановлення неправосудного рішення або іншим чином перешкодити

законному виконанню службових повноважень, безпосередньо пов'язаних із здійсненням судочинства» [171, с.400]. Г.Є. Бершов також обґрунтовує доцільність внесення змін до диспозиції ч. 1 ст. 376 КК України, спрямованих на деталізацію мети злочину, що, на переконання автора, має спростити процес кваліфікації та мінімізувати можливі зловживання дискреційними повноваженнями правозастосувачів [18, с.154].

Хоч ми цілком погоджуємося з наведеним вище тлумаченням мети в досліджуваному складі кримінального правопорушення, проте вважаємо запропоновані зміни не зовсім виправданими, зважаючи на доцільність економії тексту кримінального закону. Видається, що наявне законодавче формулювання мети у складі кримінального правопорушення, передбаченого у ст. 376 КК України, в цілому є зрозумілим як для наукової спільноти, так і для правозастосувачів, відтак необхідності розширювати формулювання мети у цьому складі немає. Якщо і стверджувати необхідність законодавчого удосконалення, то воно, як видається, повинно проходити у іншій площині, яка не пов'язана із законодавчою деталізацією мети кримінального правопорушення.

На ще один недолік законодавчого формулювання мети у складі кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України, звернув увагу Є.М. Блажівський. Так, вчений вважає законодавче формулювання невдалим, оскільки перше положення «перешкодити виконанню службових обов'язків» охоплює друге – «добитися прийняття незаконних рішень», адже до кола службових обов'язків якраз і входить прийняття законних рішень [25, с.157-158]. Погоджуємося із застереженням автора. Водночас такий недолік не перешкоджає застосуванню КК України, а радше покликаний спросити його, акцентувавши увагу правозастосовних органів на найважливішому із службових обов'язків судді.

Варто відзначити, що науковець взагалі вважає вказівку на мету в аналізованому складі кримінального правопорушення зайвою і пропонує власне формулювання диспозиції, в якому вказівка на мету не потрібна:

«умисне вчинення незаконних дій, які унеможливають або істотно утруднюють виконання (відповідними особами) своїх службових повноважень» [25, с.162]. Для аргументації такої ідеї науковець використовує міркування М.І. Хавронюка про те, що використання у КК України такої ознаки суб'єктивної сторони, як мета, в якості обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення, часто є недостатньо обґрунтованим і створює суттєві складнощі як для коментування кримінального закону, так і для його застосування. Встановлення мети і спрямованості діяння вимагає надзвичайного професіоналізму від органів дізнання, слідчих, прокурорів і суддів, оскільки за допомогою показань свідків, висновків експертів, речових доказів тощо переважно встановлюються лише певні об'єктивні фактичні дані, показання потерпілих є не у кожній справі, а показання підозрюваних, обвинувачених, підсудних часто є суперечливими і неправдивими. Зважаючи на це, Є.М. Блажівський погоджується з думкою М.І. Хавронюка, що не слід застосовувати ознаки мети у тих складах кримінальних правопорушень, де явної потреби у цьому немає. Виправданою слід визнати вказівку на мету у тих складах, де вона грає роль ознаки, за якою це кримінальне правопорушення відмежовується від іншого, менш тяжкого [25, с.158; 208, с.60-64].

Вважаємо зазначені аргументи цілком обґрунтованими. Тут варто відзначити, що розробники проекту КК України також вирішили відмовитися від мети як ознаки складу відповідного злочину у проекті. Так, диспозиція ст. 8.1.5 «Незаконний вплив на суддю» проекту КК України сформульована таким чином: «Особа, яка здійснила незаконний вплив на суддю (чи його близьку людину) у зв'язку зі здійсненням правосуддя» [128].

Видається, вказівка на зв'язок посягання з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя, в диспозиції ч. 1 ст. 376 КК України сприятиме уніфікації відповідних ознак суб'єктивної сторони в усіх складах кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, та полегшить правозастосування.

В диспозиціях статей 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного», 378 «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного», 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя», а також 346 «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» та 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» КК України прямої вказівки на мету або мотив вчинення кримінального правопорушення немає, але є вказівка на зв'язок посягання з діяльністю відповідного потерпілого (чи його близького родича). Так, у статтях 377-378 КК України законодавець зазначив «у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя», а в ст. 346 та 112 КК України – «у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю».

Для з'ясування змісту цих ознак складу кримінального правопорушення доцільно звернутися до постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», у п. 12 якої розкривається зміст такої кваліфікуючої ознаки умисного вбивства як «особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку» (п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України). Зокрема, Пленум роз'яснює, що відповідальність настає за п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України, якщо злочин вчинено з метою не допустити чи перепинити правомірну діяльність потерпілого у зв'язку з виконанням ним зазначеного обов'язку, змінити характер останньої, а так само з мотивів помсти за неї незалежно від часу, що минув з моменту виконання потерпілим своїх обов'язків до вбивства [186]. Зважаючи на однорідність законодавчого формулювання відповідної ознаки складу кримінального правопорушення в п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України та у статтях 112, 346, 377-379 КК України, при з'ясуванні її змісту в досліджуваних нами складах кримінальних правопорушень доцільно застосувати аналогію тлумачення кримінального закону. Відповідно, законодавче формулювання «у зв'язку з діяльністю» є вказівкою на мету (не допустити чи припинити

правомірну діяльність потерпілого або змінити характер останньої) або мотив вчинення кримінального правопорушення (помсти за таку діяльність).

У цьому аспекті погоджуємося з висловленою в науковій літературі думкою, що мотив і мета можуть бути обов'язковими ознаками складу кримінального правопорушення і тоді, коли вони прямо не вказані в тексті диспозиції [167, с.161]. Таким чином, хоч в диспозиціях статей 112, 346, 377-379 КК України прямої вказівки на мету або мотив вчинення кримінального правопорушення немає, останні є обов'язковими ознаками суб'єктивної сторони закріплених у цих статтях складів кримінальних правопорушень. Як наслідок, відсутність у вчиненому відповідної мети або мотиву виключає можливість інкримінування особі однієї із цих статей КК України. В такому випадку поведінку суб'єкта слід оцінювати як кримінальне правопорушення проти життя чи здоров'я особи або проти власності за відповідною статтею Розділу II або VI Особливої частини КК України в разі наявності у вчиненому усіх ознак відповідного складу кримінального правопорушення. При цьому, важливо зазначити, що для констатації наявності у вчиненому складу кримінального правопорушення, передбаченого однією із статей 112, 346, 377-379 КК України, необхідно альтернативно встановити або мету, або мотив вчинення кримінального правопорушення.

У зв'язку з наведеним, не можемо погодитися з позицією О.С. Сотули про те, що мотиви вчинення посягання на життя державного чи громадського діяча не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього складу злочину і не впливають на його кваліфікацію. Зокрема, вчений виокремлює такі мотиви, за якими може здійснюватися посягання на життя державного чи громадського діяча: мотиви психопатичного характеру, мотиви самоствердження, придання своїй діяльності особливої значущості, кар'єризм, політична конкуренція, помста за державну чи громадську діяльність, корисливі мотиви, релігійні тощо. В деяких випадках, зазначає автор, додатковим підсилюючим мотивом здійснення посягання на життя державного чи громадського діяча виступає тяга окремих людей до проявів

смерті (некрофілія) [196, с.106-107]. У випадку наявності багатьох з перелічених науковцем мотивів склад посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України) буде відсутній, адже вчинене посягання не буде пов'язаним з державною чи громадською діяльністю відповідного потерпілого. При цьому, науковець сам собі суперечить, адже трохи вище в роботі зазначає, що «одним з критеріїв, за яким відмежовують посягання на життя державного чи громадського діяча від інших споріднених, суміжних злочинів, є саме мотив», а також, що «мотив є тут саме тим елементом складу злочину, за яким і відмежовується звичайне вбивство на замовлення від вбивства державного чи громадського діяча» [196, с.100, 101].

Повернемося до характеристики мети та мотиву як ознак суб'єктивної сторони аналізованих складів кримінальних правопорушень (ст. ст. 112, 346, 377-379 КК України). Формулювання «у зв'язку з діяльністю» охоплює випадки, коли кримінальне правопорушення вчиняється як до, так і в процесі чи після її виконання. Зокрема, А.Г. Мартіросян відзначає, що словосполучення «у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя» охоплює випадки, коли злочин вчинюється до її виконання – з метою недопущення її; у процесі її виконання – з метою перешкоджання їй; після її виконання – з мотивів помсти за таку діяльність [152, с.131,140]. Тобто, кримінальне правопорушення може вчинятися у зв'язку з теперішнім, минулим чи майбутнім виконанням відповідним потерпілим (або його близьким родичем) своїх службових обов'язків. Якщо узагальнити та уточнити, то доходимо до висновку, що формулювання «у зв'язку з діяльністю» відповідного потерпілого у складах кримінальних правопорушень, передбачених статтями 112, 346, 377-379 КК України, може охоплювати випадки вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з:

- майбутньою діяльністю (до її виконання) – з метою не допустити правомірну діяльність потерпілого;

- теперішньою діяльністю (в процесі її виконання) – з метою припинити правомірну діяльність потерпілого або змінити характер останньої;
- минулою діяльністю (після її виконання) – з мотивів помсти за таку діяльність.

Тут варто звернути увагу на те, що складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів» КК України, не охоплюється втручання в діяльність судді з мотивів помсти за виконання ним службових обов'язків. Відтак, у цьому складі кримінального правопорушення незаконний вплив на потерпілого може бути спрямований лише на теперішню або майбутню діяльність. Як слушно відзначає А.Г. Мартіросян, такі дії винного, які вчиняються вже після здійснення правосуддя, кваліфікуються за ст. 376 КК України, якщо вони вчиняються не з помсти, а спрямовані на схиляння судді до зміни (призупинення, припинення, скасування, перегляду) прийнятого рішення у справі [152, с.103]. Якщо ж такої мети немає, а поведінка суб'єкта обумовлюється лише мотивом помсти за минулу діяльність потерпілого, склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України, відсутній.

Повертаючись до складів кримінальних правопорушень, передбачених статтями 112, 346, 377-379 КК України, варто згадати про те, що в доктрині трапляються думки про необхідність прямої вказівки на мету або мотив вчинення відповідних кримінальних правопорушень безпосередньо в тексті КК України. Наприклад, А.Г. Мартіросян висловлює пропозицію про доцільність конкретизувати мету у відповідних складах кримінальних правопорушень, закріпивши замість словосполучення «у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя» наступне: «з метою недопущення діяльності щодо здійснення правосуддя, перешкоджання їй або помсти за її здійснення» [152, с.131, 140]. Вважаємо, що таку рекомендацію не варто реалізовувати, зважаючи на такі аргументи. Формулювання «у зв'язку з діяльністю» є зрозумілим для правозастосувачів та не викликає

особливих труднощів при здійсненні кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень. Вище нами вже обґрунтовувалася недоцільність використання мети у тих складах кримінальних правопорушень, де явної потреби у цьому немає. Крім того, запропоноване науковцем розширення формулювання мети та мотиву вчинення кримінального правопорушення зробить конструкції аналізованих складів, деякі з яких є досить «об'ємними», ще більш громіздкими. Більше того, вносити подібні зміни в текст КК України варто лише системно – одночасно в усі склади кримінальних правопорушень, які містять формулювання «у зв'язку з їх діяльністю» так званих спеціальних потерпілих – а не лише в окремі з них.

В аспекті досліджуваної проблематики варто звернути увагу також на те, що у статтях 377-378 КК України мова іде виключно про діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя, а у ст. ст. 112 та 346 КК України формулювання ширше: «у зв'язку з їх державною чи громадською діяльністю». Щодо Голови чи судді Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів, які є державними діячами в цих складах кримінальних правопорушень, то слід вести мову про їх державну діяльність. Опосередкована вказівка на мету чи мотив вчинення кримінального правопорушення у ст. ст. 112 та 346 КК України сформульована достатньо широко, щоб максимально лаконічно охопити діяльність усіх потерпілих, які названі як державні діячі у цих складах кримінальних правопорушень. Відтак, державна діяльність в досліджуваних статтях у чинній редакції охоплює в тому числі діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя. Більше того, якщо потерпілим є Голова чи суддя Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів, то мову слід вести саме про їх діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя, адже складно собі уявити, якою ще державною діяльністю повинні займатися судді. Враховуючи такі міркування, варто згадати наведені нами міркування стосовно родового об'єкту відповідних посягань та підтримати висунуту пропозицію про виключення з числа

потерпілих у ст. 112 та 346 Голови та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів.

Крім того, невдалим видається конструкція «діяльність, пов'язана із здійсненням правосуддя». Складається враження, що правосуддя в Україні здійснює хтось інший, а судді та присяжні їм певним чином допомагають. Це очевидно не так. Тому, враховуючи положення ст. 124 Конституції України, пропонуємо у всіх аналізованих нормах користуватися конструкцією «у зв'язку зі здійсненням правосуддя» із описаним вище змістом.

Висновки до другого розділу.

Розгляд питань кримінально-правової характеристики складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні є центральним питанням дисертації, оскільки від його розв'язання залежить вирішення наступних проблем правозастосування.

Крім того, очевидно, що вирішення питання розуміння об'єкта складу кримінального правопорушення має важливе значення як для розв'язання теоретичних проблем кримінального права, так і для практики правозастосування. Саме тому роботі зроблено спробу вирішити цю проблему у межах інтегративного підходу, який би охоплював всі основні положення теорії об'єкта складу правопорушення. Так, звісно, найрозповсюдженішим та прийнятним у більшості досліджень, є підхід, згідно якого саме суспільні відносини становлять собою той феномен, якому вчиненням кримінального правопорушення заподіюється шкода. Конструкція суспільних відносин як об'єкта кримінального правопорушення отримала широке визнання тому, що, на нашу думку: 1) дає можливість структурно урахувати основні ознаки цього елемента складу правопорушення: потерпілого та предмет складу кримінального правопорушення; 2) дає можливість логічно та наочно продемонструвати механізм заподіяння шкоди об'єктові складу кримінального правопорушення; 3) може стати основою для

інтегративного підходу визначення об'єкта складу кримінального правопорушення.

Використання істотної ознаки поняття «кримінальні правопорушення проти правосуддя» – об'єкт кримінального правопорушення, і проведення на її основі природної класифікації, підтверджує зроблене у дисертації припущення про те, що кримінальні правопорушення, які є предметом цього дослідження і пов'язані із посяганням на діяльність суддів в Україні, з точки зору родового об'єкту посягання, посягають на правосуддя у власному, конституційному смислі цього терміна: реалізації судом судової влади шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур (ст. 1 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»).

У дисертації вихідним положенням щодо потерпілого, який є ключовою ознакою всіх розглядуваних посягань, є те, що відповідно до положень Конституції України та регулятивного законодавства, правосуддя в Україні здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних. Іншими словами, тільки ці категорії осіб, оскільки беруть безпосередню участь у суспільних відносинах зі здійснення правосуддя, можуть бути потерпілими у складах кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною суддів в Україні.

У роботі проведено класифікацію розглядуваних складів кримінальних правопорушень, із урахуванням основних, кваліфікованих та особливо кваліфікованих складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні, за конструкцією об'єктивної сторони. За її підсумками виокремлено 3 (три) формальних склади (ч.1 ст. 346; ч.1 ст. 376; ч.1 ст. 377 КК України); 4 (чотири) матеріальних склади (ч.3 ст. 346; ч.3 ст. 377; ч.ч. 1 та 2 ст. 378 КК України) та 5 (п'ять) змішаних формально-матеріальних складів (ст. 112, ч.2 ст. 346; ч.2 ст. 376; ч.2 ст. 377 та ст. 379 КК України) кримінальних правопорушень. Запропонована детальна характеристика ознак об'єктивної сторони складів відповідних кримінальних правопорушень.

У роботі звернуто увагу на те, що вказівка у диспозиціях ст. ст. 112 та 346 КК України на Голову та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів України не правильно відображає те коло суспільних відносин, які підлягають охороні кримінально-правовими нормами розділу I Особливої частини КК України, відтак ми пропонуємо виключити цих потерпілих з диспозицій цих статей, а вчинені посягання на життя, недоторканість та здоров'я судді будь-якого рівня та суду кваліфікувати за статтями КК України про кримінальні правопорушення проти правосуддя.

У підрозділі запропоновано низку змін до КК України, спрямованих на удосконалення правової регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані із охороною діяльності суддів в Україні

Аналіз ознак суб'єкта складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, свідчить, що суб'єкт у них загальний, а при кваліфікації того чи іншого кримінального правопорушення слід зважати на вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, оскільки у складах, передбачених частинами 2 статей 346 і 377 КК України (лише у формі умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження), частинами 3 статей 346 і 377, ч. 2 ст. 378 та статтями 112, 379 КК України він понижений і становить 14 років. На практиці такі кримінальні правопорушення найчастіше вчиняються підозрюваним або обвинуваченим у кримінальному провадженні, рідше – іншими учасниками судового провадження (зокрема, потерпілим, позивачем, особою, яка притягається до адміністративної відповідальності) або родичами таких осіб.

Також варто зазначити, що в ч. 2 ст. 376 КК України кваліфікуючою ознакою втручання в діяльність судді є вчинення відповідних дій «особою з використанням свого службового становища». Хоч прямої вказівки на службову особу як спеціального суб'єкта цього кримінального правопорушення в диспозиції ч. 2 ст. 376 КК України немає, але очевидно, що використати службове становище може лише та особа, яка таке становище займає, тобто службова особа. Законодавець визначає спеціального суб'єкта

кримінального правопорушення у ч. 2 ст. 18 КК України як фізичну осудну особу, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа. Відповідно, спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 376 КК України, в разі вчинення його особою з використанням свого службового становища є службова особа. Зважаючи на відсутність будь-яких вказівок щодо виду такої службової особи, це може бути будь-яка службова особа, визначення якої міститься у ч. ч. 3, 4 ст. 18 КК України.

Комплексне дослідження суб'єктивної сторони складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, дає можливість зробити такі висновки.

Ті кримінальні правопорушення, пов'язані з охороною діяльності суддів, склад яких *формальний або усічений*, характеризуються виною лише у виді прямого умислу. До них належать кримінальні правопорушення, передбачені:

- ч. 1 ст. 376 КК України (втручання в діяльність судових органів), а також ч. 2 цієї статті за ознакою вчинення відповідних дій особою з використанням свого службового становища;

- ч. 1 ст. 377 КК України (погроза щодо судді, народного засідателя чи присяжного) та ч. 1 ст. 346 КК України (погроза щодо державного чи громадського діяча);

- ч. 2 ст. 377 та ч. 2 ст. 346 КК України (*лише* в частині заподіяння відповідним потерпілим побоїв, а у ч. 2 ст. 346 – також вчинення інших насильницьких дій);

- ст. 379 та 112 КК України (*лише* у формі замаху на вбивство відповідних спеціальних потерпілих).

Психічне ставлення суб'єкта до таких суспільно небезпечних наслідків як перешкоджання запобіганню кримінальному правопорушенню чи

затриманню особи, яка його вчинила, у ч. 2 ст. 376 КК України може виражатися як в умисній, так і в необережній формі вини.

Щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, передбачених ч. 2, 3 ст. 377, ч. 2, 3 ст. 346 (у формі заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості), ст. 378 та статтями 379 і 112 (у випадку вчинення посягання у формі вбивства) КК України, тобто тих, які характеризуються *матеріальним складом*, умисел при їх вчиненні може бути неконкретизованим, який фактично є своєрідним поєднанням прямого і непрямого умислу в ставленні до різних наслідків. Зважаючи на це, вид умислу при вчиненні аналізованих кримінальних правопорушень може бути прямим або непрямим. При цьому, ставлення до заподіяних тілесних ушкоджень того чи іншого ступеня тяжкості (ч. 2 чи 3 ст. 377 та ч. 2 чи 3 ст. 346 КК України) або вбивства (ст. 379 та ст. 112 КК України) може загалом виражатися в непрямому умислі. При знищенні або пошкодженні майна судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів (ст. 378 КК України) вина може виступати або у виді прямого умислу, або – при неконкретизованому умислі – поєднувати в собі прямий та непрямий умисел.

Психічне ставлення до похідних наслідків в ч. 2 ст. 378 КК України (спричинення загибелі людей чи інших тяжких наслідків) характеризується необережною формою вини. Це твердження є справедливим у випадку тлумачення «тяжких наслідків» лише у площині заподіяння шкоди здоров'ю чи життю потерпілої особи. Якщо ж включати у коло наслідків заподіяння великої майнової шкоди, тоді ситуація може докорінно змінитися. Допустити ситуацію, коли до одного виду наслідків, які охоплюються оцінним поняттям, ставлення може бути необережним, а до іншого – умисним, не можна. Це стає додатковим аргументом на користь висловленої у попередньому підрозділі дисертації пропозиції про розділення наслідків за характером заподіяної шкоди у ч.2 та ч.3 ст. 378 КК України.

Суб'єктивна сторона усіх досліджуваних складів кримінальних правопорушень характеризується метою або мотивом вчинення

кримінального правопорушення. Обов'язковою ознакою втручання в діяльність судових органів (ст. 376 КК України) є мета перешкодити виконанню суддею службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення. Зважаючи на законодавчі недоліки її формулювання, а також складність встановлення і доведення на практиці, вважаємо слушною ідею відмовитися від мети як ознаки складу цього кримінального правопорушення, замінивши її вказівкою на зв'язок посягання з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя.

В диспозиціях ст. ст. 377-379, 346 та 112 КК України вказівка на мету або мотив вчинення кримінального правопорушення є опосередкованою – шляхом використання законодавцем формулювання «у зв'язку зі здійсненням правосуддя», яке означає мету (не допустити чи перепинити правомірну діяльність потерпілого або змінити характер останньої) або мотив вчинення кримінального правопорушення (помсти за таку діяльність). При цьому, аналізовані кримінальні правопорушення можуть вчинятися як у зв'язку з теперішньою діяльністю (з метою перепинити правомірну діяльність потерпілого або змінити характер останньої), так і майбутньою (з метою не допустити правомірну діяльність потерпілого) чи минулою (з мотивів помсти за таку діяльність) діяльністю відповідного потерпілого (або його близького родича зокрема).

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТІ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОСЯГАННЯМ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУДДІВ, В УКРАЇНІ

3.1. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, в Україні

Передумовою належного застосування норм про посягання на діяльність суддів на практиці, а відтак – реального забезпечення кримінально-правової охорони діяльності суддів, є правильна кваліфікація відповідних кримінальних правопорушень. А це, у свою чергу, зумовлює необхідність дослідження та наукового обґрунтування особливостей кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів.

Першою із статей Розділу XVIII Особливої частини КК України, яка забезпечує кримінально-правову охорону діяльності суддів, є ст. 376 «Втручання в діяльність судових органів». В основному складі кримінального правопорушення, передбаченого чинною редакцією цієї статті, встановлено кримінальну відповідальність за втручання в будь-якій формі в діяльність судді з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків або добитися винесення неправосудного рішення.

Суспільно небезпечне діяння у ст. 376 КК України може охоплювати вплив на суддю у будь-якій формі. Такий вплив може проявлятися і у вчиненні таких діянь, які передбачені як самостійні кримінальні правопорушення в інших статтях КК України. Так, незаконно впливати на суддю можна, зокрема, шляхом висловлення погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна, застосування різного роду фізичного насильства до судді або його близьких родичів, умисного знищення або пошкодження їхнього майна, тобто у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтями 377-379 КК України. В усіх таких випадках поведінка особи охоплюється одночасно як мінімум двома статтями КК України: ст. 376, яка передбачає втручання у будь-якій формі, не конкретизуючи останню, та

статтею 377, 378 або 379 КК України залежно від застосованого способу впливу. У зв'язку з цим виникає запитання щодо правильності кваліфікації поведінки суб'єкта в таких ситуаціях: яку із статей слід інкримінувати особі? Чи слід кваліфікувати її поведінку за сукупністю?

З цього приводу Л.М. Палюх відзначає: щодо співвідношення між собою норм, які передбачають відповідальність за втручання в діяльність судді та вчинення щодо цього, так званого спеціального, потерпілого погрози, насильства, умисного знищення чи пошкодження майна, науковці висловлюють різні позиції [171, с.361]. Наприклад, в одному з науково-практичних коментарів зазначено: у випадках, коли формою впливу на суддю є погроза або насильство, вчинене за наявності підстав, підлягає кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених статтями 376 і 377 [165, с.1200].

Реалізацію таких рекомендацій можна зустріти і у практиці. Так, перебуваючи в приміщенні Новоукраїнського районного суду у ОСОБА_3 виник раптовий умисел, на вчинення погроз судді з метою залякування останньої. Реалізуючи свій злочинний умисел, останній о 16 годині 08 хвилин попрямував до кабінету судді ОСОБА_5 . Підійшовши до дверей кабінету, ОСОБА_3 постукав у двері секретаря судового засідання ОСОБА_6 відчинивши двері побачила ОСОБА_3 , який перебував у коридорі та намагався увійти до кабінету. Однак перебуваючи на порозі дверей, які ведуть до кабінету секретаря судового засідання та суміжного з ним кабінету судді ОСОБА_5 , через відчинені двері помітив суддю ОСОБА_5 , яка перебувала на робочому місці у своєму службовому кабінеті та виконувала покладені на неї обов'язки по здійсненню правосуддя, а тому на ґрунті недовіри та наміру вплинути на винесення рішення по скарзі в його користь, ОСОБА_3 розпочав висловлювати в адресу судді погрози вбивством. Висловлюючись на адресу судді ОСОБА_5 , ОСОБА_3 вказав про намір застосувати вибуховий пристрій (гранату), оскільки був незадоволений тим, як суддя ОСОБА_5 здійснює правосуддя. Таким чином, ОСОБА_3 своїми умисними протиправними діями спричинив потерпілій душевне та психологічне хвилювання [48]. Зазначені

обставини були оцінені судом як сукупність кримінальних правопорушень, передбачених ч.1 ст. 376 та ч.1 ст. 377 КК України.

Натомість в іншому коментарі подається протилежна рекомендація щодо кваліфікації таких ситуацій: якщо такі злочини, як погроза або насильство (ст. 377 КК), знищення (пошкодження) майна (ст. 378 КК) або посягання на життя судді (ст. 379 КК) вчинюються як спосіб втручання в його діяльність і тим самим стають однією з форм такого втручання, вчинене слід кваліфікувати лише за статтями 377–379 КК. У цих випадках ст. 376 КК співвідноситься зі статтями 377–379 КК як загальна та спеціальні норми, тому при кваліфікації застосовується лише спеціальна норма, яка встановлює відповідальність за окремий (спеціальний) вид злочинного втручання в діяльність судових органів. Кваліфікація таких дій ще й за ст. 376 КК можлива лише за наявності реальної сукупності зазначених злочинів [129, с.854]. До такого ж висновку дійшла і Л.М. Палюх, яка зазначила: враховуючи те, що норми, передбачені ст. ст. 377, 378 КК України, є спеціальними видами втручання в діяльність судді, таке втручання може здійснюватися способами, крім зазначених у диспозиціях відповідних норм [171, с.343].

Зважаючи на наявність протилежних підходів до кваліфікації, варто з'ясувати, якого із них слід дотримуватися на практиці. Перший із описаних варіантів кваліфікації викликає застереження, адже пропонує кваліфікувати за двома статтями КК України поведінку, яка повністю охоплюється однією із них, а відтак порушує принцип *non bis in idem* (недопустимості подвійного інкримінування). Взагалі для здійснення правильної кримінально-правової кваліфікації, необхідно встановити тип співвідношення відповідних кримінально-правових норм. Вище ми вже встановили, що стаття 376 КК України охоплює будь-які незаконні форми втручання (впливу) в діяльність судді. Натомість у статтях 377-379 КК України встановлено кримінальну відповідальність за конкретні прямо визначені законодавцем форми такого втручання у діяльність судді:

- погрозу вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна (ч. 1 ст. 377 КК України);
- умисне заподіяння побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 377 КК України);
- умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження (ч. 3 ст. 377 КК України);
- умисне знищення або пошкодження майна (ст. 378 КК України);
- вбивство або замах на вбивство (ст. 379 КК України).

Це дає підстави для висновку, що норма ст. 376 КК України є загальною щодо норм, закріплених у статтях 377-379 КК України, адже в останніх конкретизоване суспільно небезпечне діяння. Такий же висновок про тип співвідношення між аналізованими нормами роблять і більшість науковців, які досліджували цю проблематику [97, с.33-34; 31, с.5; 144, с.90].

В науці кримінального права загальноновизнано, що у випадку конкуренції загальної і спеціальної кримінально-правових норм застосуванню підлягає спеціальна норма. Відповідно, у випадку здійснення такого втручання у діяльність судді, яке передбачене як самостійне кримінальне правопорушення у статтях 377-379 КК України, скоєне слід кваліфікувати лише за відповідною частиною ст. 377, 378 чи 379 КК України. Додатково інкримінувати винному ще й ст. 376 КК України не потрібно, оскільки це матиме наслідком порушення принципу недопустимості подвійного інкримінування. Кваліфікувати скоєне за ст. 376 КК України слід в тих випадках, коли втручання у діяльність судді здійснюється в такій формі, яка не охоплюється жодною із норм статей 377-379 КК України. Адже загальна норма відіграє роль резервної – служить для застосування у тих випадках, які не підпадають під спеціальні [162, с.270].

У ст. 377 «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного» передбачено кілька основних складів кримінальних правопорушень. Так, в різних частинах цієї статті встановлено кримінальну відповідальність за вчинення таких діянь щодо судді, народного засідателя чи

присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя:

- погрози вбивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна (ч. 1 ст. 377 КК України);

- умисне заподіяння цим потерпілим побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ч. 2 ст. 377 КК України);

- умисне заподіяння їм тяжкого тілесного ушкодження (ч. 3 ст. 377 КК України).

Таким чином, зазначені норми є спеціальними щодо відповідних норм Розділу II Особливої частини КК України, які встановлюють кримінальну відповідальність за вчинення відповідних діянь щодо будь-якої особи, умовно кажучи – щодо загального потерпілого (ст. ст. 121, 122, 125, 126, 129 КК України). Тут варто зауважити, що норми ст. 377 КК України виокремлені з відповідних загальних не лише за ознакою потерпілого, яким може бути лише суддя, народний засідатель чи присяжний, а також їх близькі родичі, а також за мотивом вчинення кримінального правопорушення – у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Тому в кожному кримінальному провадженні потрібно ретельно з'ясувати мотив вчиненого діяння. Кваліфікувати відповідні погрози або насильство щодо судді або його близьких родичів за тією чи іншою частиною ст. 377 КК України можна лише за умови встановлення, що вони вчинені у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя.

Щодо особливостей кваліфікації відповідних кримінальних правопорушень, варто відзначити, що насильству щодо судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів (тобто, заподіяння їм побоїв, легких, середньої тяжкості чи тяжких тілесних ушкоджень, які передбачені ч. 2 та 3 ст. 377 КК України) може передувати погроза його застосування, яка передбачена як самостійне кримінальне правопорушення у ч. 1 ст. 377 КК України.

Щодо таких ситуацій Верховний Суд у Постанові Касаційного кримінального суду від 11 липня 2019 р. у справі № 688/1521/17 наголосив на такому: «... у разі коли особою спочатку вчиняється менш суспільно небезпечне діяння, а потім більш суспільно небезпечне однорідне посягання і вчинене охоплюється єдиним умислом, це свідчить про розвиток суспільно небезпечної поведінки особи і вчинене підлягає кваліфікації як одиничне більш суспільно небезпечне кримінальне правопорушення. Реальна сукупність однорідних (менш суспільно небезпечного та більш суспільно небезпечного) кримінальних правопорушень має місце лише тоді, коли щодо кожного з них існував відокремлений в часі умисел» [178]. Зважаючи на це, Верховний Суд сформулював такий висновок щодо застосування норм ст. 345 КК України (яка передбачає аналогічні кримінальні правопорушення щодо працівника правоохоронного органу): «Опір, погроза насильством або насильство застосовані до представника правоохоронного органу, що об'єднані єдиним умислом, вчинені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого (потерпілих), є випадком переростання менш небезпечного кримінального правопорушення в більш небезпечне, утворює одне кримінально-карне діяння, а тому дії винної особи слід кваліфікувати лише за ст. 345 КК України і не потребують додаткової кваліфікації за ч. 2 ст. 342 (опір працівникові правоохоронного органу під час виконання ним службових обов'язків), ч. 1 ст. 345 (погроза насильством щодо працівника правоохоронного органу у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків) КК України» [178].

Таким чином, погроза вбивством чи насильством та насильство, застосовані до судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, що об'єднані єдиним умислом, вчинені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого, підлягає кваліфікації лише за ч. 2 або 3 ст. 377 КК України (залежно від інтенсивності застосованого насильства) або за ст. 379 КК України (якщо погроза вбивством чи насильством передувала посяганням на життя відповідного потерпілого). В

такій ситуації має місце переростання менш небезпечного кримінального правопорушення в більш суспільно небезпечне однорідне посягання. Відтак, додатково інкримінувати винному ще й погрозу вбивством чи насильством, тобто ч. 1 ст. 377 КК України, не потрібно.

Аналогічно варто вирішувати питання кваліфікації і у випадку погрози знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (яка передбачена як самостійне кримінальне правопорушення у ч. 1 ст. 377 КК України), та наступного умисного знищення або пошкодження відповідного майна. Якщо знищення чи пошкодження майна здійснюється безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого та об'єднані єдиним умислом із висловленою погрозою, вчинене слід кваліфікувати лише за відповідною частиною ст. 378 «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного» КК України, тобто інкримінувати винному лише більш суспільно небезпечне однорідне посягання.

Варто також відзначити, що кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо окремих суддів у зв'язку з їх діяльністю встановлена також у ст. 346 «Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча» КК України. Адже серед переліку державних діячів у цій статті вказано Голову чи суддю Верховного Суду чи вищих спеціалізованих судів. Крім того, потерпілими у цій статті названі також їх близькі родичі. В частині зазначених потерпілих норми відповідних частин ст. 377 КК України співвідносяться із відповідними частинами ст. 346 КК України як загальна та спеціальна кримінально-правові норми. Зокрема, ч. 1 ст. 346 КК України в частині встановлення відповідальності за погрозу вбивством, заподіянням шкоди здоров'ю, знищенням або пошкодженням майна щодо Голови чи судді Верховного Суду чи вищих спеціалізованих судів, а також щодо їх близьких родичів, вчинену у зв'язку з їх державною діяльністю, є спеціальною нормою щодо ч. 1 ст. 377 КК України. У ч. 2 ст. 346 КК України встановлено

відповідальність за, зокрема, умисне заподіяння цим потерпілим середньої тяжкості тілесних ушкоджень чи легких тілесних ушкоджень, нанесення побоїв, а в ч. 3 – за умисне заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень у зв'язку з їх державною діяльністю, відтак у цій частині вони є спеціальними нормами щодо ч. 2 і 3 ст. 377 КК України відповідно. Це пояснюється тим, що в ст. 346 КК України прямо вказано, конкретизовано, які саме судді – лише Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів (та тільки їхні близькі родичі) – є потерпілими в передбачених у ній складах кримінальних правопорушень. Зважаючи на такий тип співвідношення відповідних норм, погроза або насильство щодо Голови чи судді Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів, а також щодо їх близьких родичів, вчинені у зв'язку з їх державною діяльністю, слід кваліфікувати лише за відповідною частиною ст. 346 КК України (залежно від того, висловлена погроза чи застосоване насильство, а також від інтенсивності такого насильства).

Щодо ст. 378 КК України, вона передбачає спеціальний вид умисного знищення або пошкодження майна, кримінальна відповідальність за які встановлена у ст. 194 «Умисне знищення або пошкодження майна» КК України. Норми ст. 378 КК України виділені із відповідних загальних за ознаками так званого спеціального потерпілого (яким може бути лише суддя, народний засідатель чи присяжний або їх близькі родичі) та мотиву вчинення кримінального правопорушення (у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя). Тому, як і у випадку кваліфікації скоєного за ст. 377 КК України, при інкримінуванні особі відповідної частини ст. 378 КК України слід ретельно з'ясовувати мотив вчиненого діяння.

Варто звернути увагу також на те, що, на відміну від ч. 1 ст. 194 КК України (в якій обов'язковим суспільно небезпечним наслідком визначено шкоду у великих розмірах), у ст. 378 КК України законодавець не встановлює мінімального розміру шкоди, яка повинна бути заподіяна знищенням чи пошкодженням майна судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам. Тому інкримінувати винному відповідну частину ст. 378

КК України можна незалежно від розміру заподіяної шкоди. Водночас така конструкція норми ч. 1 ст. 378 КК України робить можливим звернення до положення ч. 2 ст. 11 КК України про малозначність діяння.

У ст. 379 «Посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя» КК України встановлено кримінальну відповідальність за вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Слід звернути увагу на те, що, як і у випадку з погрозою або насильством, кримінальна відповідальність за посягання на життя окремих суддів у зв'язку з їх діяльністю встановлена також у ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» КК України. Мова іде про Голову чи суддю Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів. В цій частині відповідні норми співвідносяться як загальна (ст. 379 КК України) та спеціальна (ст. 112 КК України), адже остання уточнює, конкретизує потерпілого від кримінального правопорушення. Зважаючи на таке співвідношення відповідних норм, посягання на життя Голови чи судді Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів у зв'язку з їх державною діяльністю слід кваліфікувати лише за ст. 112 КК України. Водночас їхні близькі родичі не вказані як потерпілі у ст. 112 КК України, а тому вбивство або замах на вбивство близьких родичів будь-якого судді (у тому числі Голови чи судді Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів) у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя, кваліфікується за ст. 379 КК України.

Варто відзначити, що у п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України встановлено кримінальну відповідальність за умисне вбивство особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку, тобто передбачено загальну норму щодо норми ст. 379 КК України. У зв'язку з цим, в абз. 5 п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 «Про судову практику в справах про злочини проти життя

та здоров'я особи» міститься така рекомендація: «Умисне вбивство або замах на вбивство державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, захисника чи представника особи або їх близьких родичів, начальника військової служби чи іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби, представника іноземної держави або іншої особи, яка має міжнародний захист, за наявності відповідних підстав належить кваліфікувати тільки за статтями 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ст. 443 КК» [186]. Тобто, Пленум Верховного Суду України рекомендує кваліфікувати умисне вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів за наявності відповідних підстав лише за ст. 379 КК України. Застережень щодо обґрунтованості цієї рекомендації не виникає. Однак привертає увагу той факт, що, на відміну від ст. 115 КК України, у ст. 379 КК України законодавець не передбачив кваліфікуючих ознак.

Досліджуючи спеціальні норми, І.З. Сень як недолік їхнього конструювання відзначила те, що чимало спеціальних норм в чинному КК України характеризуються відсутністю будь-яких кваліфікуючих ознак, незважаючи на наявність таких у статті, яка містить загальну норму [193, с.187].

Зважаючи на такий недолік, Пленум Верховного Суду України дав рекомендацію кваліфікувати умисне вбивство відповідних спеціальних потерпілих чи замах на нього, коли вони вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України, додатково і за відповідними пунктами цієї статті [186]. Видається, що таку кваліфікацію за сукупністю не можна визнати обґрунтованою, зважаючи на принцип недопустимості подвійного інкримінування. І.З. Сень, проаналізувавши позиції науковців щодо кваліфікації таких випадків, дійшла до висновку про необхідність кваліфікації вбивства або замаху на вбивство державного чи громадського

діяча (ст. 112 КК України), працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України), журналіста (ст. 348-1 КК України), судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 379 КК України), захисника чи представника особи (ст. 400 КК України), представника іноземної держави (ст. 443 КК України) лише за відповідними статтями, незалежно від наявності інших кваліфікуючих ознак, передбачених ч. 2 ст. 115 КК України [193, с.160-162; 192, с.219-220] Підтримуємо зазначений підхід. Відтак, навіть якщо у скоєному і наявні інші кваліфікуючі ознаки, передбачені ч. 2 ст. 115 КК України, крім п. 8 (наприклад, близький родич судді є малолітньою дитиною або вбивство судді вчиняється з особливою жорстокістю), вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, належить кваліфікувати лише за ст. 379 КК України.

Підтримується зазначений підхід і в судовій практиці. Так, у вироку Долинського районного суду Івано-Франківської області від 23 жовтня 2023 р. у справі № 352/247/22 діяння ОСОБИ_5 кваліфіковано за сукупністю кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 263 та ст. 379 КК України. Відповідно до встановлених у цьому кримінальному провадженні обставин, ОСОБА_5, діючи умисно, *за попередньою змовою в групі із невстановленою особою*, у невстановлений спосіб прибули та перевезли заздалегідь заготовлене знаряддя скоєння злочину – бойову гранату Ф1 до місця проживання судді ОСОБА_9 – будинку АДРЕСА_2, де закріпили корпус гранати до заздалегідь заготовленої платформи перед гаражними воротами, замаскували його, помістивши в рукав сорочки, а кільце запобіжної чеки закріпили до гаражних ролетів, для детонації при відкритті гаражу. Також у вироку зазначено, що через злочинні дії ОСОБА_5, здійснені проти нього *надзвичайно небезпечним способом*, суддя зазнав сильного стресу, який полягає не тільки в переживанні за своє життя, але й за життя та здоров'я дружини та доньки, які знаходилися в будинку; також могли постраждати й

сусіди – через наближеність проживання до його будинку [49]. Відтак, з вироку чітко простежується, що посягання на життя (замах на вбивство) судді було вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, та за попередньою змовою групою осіб, тобто за наявності кваліфікуючих ознак, передбачених пунктами 5 та 12 ч. 2 ст. 115 КК України. Однак суд кваліфікував діяння ОСОБИ_5 у цій частині лише за ст. 379 КК України без додаткового інкримінування замаху на відповідні пункти ч. 2 ст. 115 КК України.

3.2 Відповідальність за кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні

Наявність у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) статей, які встановлюють кримінальну відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні (криміналізація), є лише першим кроком у правовому забезпеченні охорони цієї складової правосуддя. Наступним, не менш важливим кроком у створенні комплексу заходів із досягнення у державі ситуації, при якій правосуддю і його суб'єктам нічого не загрожує, є встановлення належних та адекватних санкцій за посягання на діяльність суддів, реалізація яких матиме запобіжний та потрібний каральний ефект (пеналізація). Застосування санкцій кримінально-правових норм про охорону діяльності суддів в Україні становитиме кримінальну відповідальність за відповідні посягання і об'єктивується у основних її формах. Лише поєднання цих двох процесів – криміналізації та пеналізації, дасть можливість створити належну правову передумову ефективній протидії певному виду злочинності. Саме тому, питання реалізації кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні, заслуговують на прискіпливу увагу.

Проблемам саме відповідальності за кримінальні правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні, у науці кримінального

права, увага приділена недостатня. Поряд із тим, кримінально-правова наука містить положення, які можуть лягти у основу дослідження відповідних проблем. Йдеться, насамперед, про докторські дисертації Л.М. Палюх та М.В. Шепітька, присвячені комплексному висвітленню кримінальних правопорушень проти правосуддя [172; 214]. Питання реалізації кримінальної відповідальності за посягання на суддів у зв'язку із їх діяльністю також були предметом кандидатських дисертацій Є.О. Буніна та О.В. Мандро. Крім того, проблеми конструювання санкцій кримінально-правових норм про посягання на суддів та застосування відповідних покарань за такі кримінальні правопорушення були предметом досліджень Г.Є. Бершова та Р.В. Кархута. В основу висновків, наведених у цій частині дисертації лягли також напрацювання теорії пеналізації, викладеної у роботах Р.Ш. Бабанли та Ю.А. Пономаренка [176; 15].

Метою цієї частини роботи є визначення форм та змісту кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні, їх нормативного відображення та практичного втілення.

Якщо виходити з того, що систему норм, спрямованих на кримінально-правову охорону діяльності суддів в Україні становлять собою положення ст. ст. 376, 377-379 та чинні редакції ст. ст. 112 та 346 КК України, то основний фокус уваги повинен бути спрямований на санкції цих кримінально-правових норм. Їх умовне відокремлення від диспозиції дасть нам такі показники:

Ст. 376 КК Втручання у діяльність судових органів містить у ч.1 за критерієм розміру штрафу як основного покарання нетяжкий злочин, який потенційно може тягнути за собою покарання у таких видах та розмірах:

- штраф від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- виправні роботи на строк до двох років;
- пробаційний нагляд до трьох років.

Ч. 2 цієї статті також містить нетяжкий злочин, але вже за критерієм наявності покарання у виді позбавлення волі, і тягне за собою можливість призначення:

- позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років;
- пробаційний нагляд на строк до п'яти років;
- позбавлення волі на строк до трьох років.

Щодо кримінального правопорушення, передбаченого ст. 377 КК Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного, то аналіз санкцій відповідних норм дає підстави для висновку про те, що у трьох частинах цієї статті встановлено відповідальність за нетяжкий, тяжкий та особливо тяжкий злочини відповідно. Стаття у різних частинах містить посягання, які є самостійними кримінальними правопорушеннями, якщо вони вчинені не щодо так званого спеціального потерпілого. Так, за вчинення посягання, передбаченого у ч.1 цієї статті можливе застосування:

- виправних робіт на строк до двох років;
- пробаційного нагляду на строк до трьох років;
- обмеження волі на строк до трьох років;
- позбавлення волі на той самий строк.

Посягання, передбачене ч.2 ст. 377 КК України потенційно здатне потягнути для винної особи правообмеження, визначені такими покараннями:

- обмеженням волі на строк до п'яти років;
- позбавленням волі на строк до шести років.

Найтяжча шкода здоров'ю судді здатна потягнути для винної особи покарання у виді позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років.

За умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, законодавець формулює такі санкції. Основний склад:

- пробаційний нагляд на строк до п'яти років;

- позбавлення волі на строк до п'яти років.

У другій частині ст. 378 КК України міститься кваліфікований склад, наявність у діях винної особи якого тягне за собою можливість призначення лише одного виду покарання – позбавлення волі строком від шести до п'ятнадцяти років.

І, нарешті, посягання, пов'язані із позбавленням життя судді з мотивів, пов'язаних із його професійною діяльністю: ст. ст. 112 та 379 КК України. В обидвох нормах основним покарання визначено альтернативно або позбавлення волі на певний строк, або довічне позбавлення волі. Санкція ст. 112 КК України кумулятивна і передбачає додаткове необов'язкове покарання – конфіскація майна. Цього додаткового покарання у санкції ст. 379 КК немає, що цілком логічно, враховуючи положення ч.2 ст. 59 КК України. Різним є також нижня межа санкції у частині позбавлення волі: у ст. 112 КК України – від 10 до 15 років; у ст. 379 КК України – від 8 до 15 років.

Аналіз наведених санкцій, як видається, передбачає три основні складові: 1) адекватність та пропорційність видів та розмірів покарань, установлених у санкціях, характерові та ступеню суспільної небезпеки відповідного кримінального правопорушення; 2) урахування системно-правових зв'язків, які виникають між кримінально-правовими нормами у частині їх санкцій, адже норми про відповідальність за посягання на діяльність суддів, не є унікальними та ізольованими; 3) практика використання судами України можливостей кримінально-правового впливу, що закладено у сконструйованих законодавцем санкціях аналізованих кримінально-правових норм.

Подібний підхід не є новим для кримінально-правової науки та частково вже застосовувався у дослідженнях [22, с.84].

При аналізі сконструйованих законодавцем санкцій у ст. 376 КК України до 28 березня 2024 року відбувалося це співпадіння одного з альтернативних основних покарань – арешту, і за видом, і за розміром. Зрозуміло, що такої ситуації у основному та кваліфікованому складі бути не

повинно, тому, як видається, покарання у виді арешту з санкції ч.2 ст. 376 КК України варто було виключити. Законодавець, щоправда, поступив більш кардинально і виключив таке покарання як арешт стосовно всіх кримінальних правопорушень, які вчиняються не військовослужбовцями, замінивши його у потрібних випадках на пробаційний нагляд відповідного строку.

Крім того, санкції цих статей не передбачають додаткових покарань, що негативно може відобразитися на реалізації принципу індивідуалізації кримінальної відповідальності. У разі вчинення втручання у діяльність судді особою з використанням свого службового становища необхідно створити санкцію, яка може передбачати покарання у виді позбавлення волі як основного, так і позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю як додаткового. Створення при цьому кумулятивної санкції, здається адекватніше відображатиме вчинене посягання.

Нетиповим для кримінального права, але типовим для конструювання однотипних статей КК, є об'єднання у одній структурній частині статті очевидно різних за ступенем тяжкості посягань і визначення для них однієї санкції. Не впевнений, що логічним буде залишати таку ситуацію без реагування. Якщо законодавець для всіх потерпілих, які не наділені кримінально-значимими ознаками встановив диференціацію кримінальної відповідальності за заподіяння різних видів тілесних ушкоджень, то чому така диференціація повинна ігноруватися щодо спеціального потерпілого, яким виступає суддя? Заради справедливості варто зазначити, що такий прийом конструювання диспозицій про насильство щодо спеціального потерпілого використано у ст. ст. 345, 345-1, 346, 350, 398 КК України і є швидше характерною особливістю відповідних статей КК, аніж винятком із загального правила. На поверхні лежить пропозиція про дотримання загального критерія диференціації відповідальності і розділення ч.2 ст. 377 на дві самостійні частини: легке тілесне ушкодження і середньої тяжкості тілесне ушкодження, кожна з яких матиме свою санкцію, сконструйовану відповідно до визначеного рівня суспільної небезпеки посягання. Іншим

прийомом може бути виключення відповідних спеціальних норм з розділів про кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та журналістів та проти правосуддя із одночасним уведенням у кваліфіковані склади загальних норм про посягання на здоров'я особи відповідних ознак, які кваліфікують чи особливо кваліфікують кримінальне правопорушення.

Другий варіант, який до речі використано й у проєкті КК України [128], видається більш виправданим та таким, що здатний забезпечити більш системно узгоджену кримінально-правову регламентацію відповідальності за посягання на здоров'я спеціальних потерпілих. Однак, враховуючи те, що його реалізація вимагатиме системного перегляду положень усього КК України, реалізувати його невідкладно не видається можливим. Тому залишимо це концептуально вірне вирішення багатьох проблем, які виникали при розгляді питань кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні, для реалізації у межах кодифікаційного процесу, який зараз відбувається в Україні. У цій роботі ми намагалися вирішити проблеми «точково», у спосіб, який не складно буде реалізувати негайно за наявності на те політичної волі.

Враховуючи наведене, варто перейти до аналізу системно-правових питань узгодженості санкцій за посягання на діяльність суддів. При цьому варто пам'ятати, що такий аналіз залежатиме від виду норми, санкцію якої ми розглядатимемо. Насамперед звернемо увагу на норму, передбачену у ст. 376 КК України «Втручання в діяльність судових органів». На відміну від інших статей КК, які місять склади правопорушень про посягання на діяльність суддів, вона не має класичного співвідношення «загальна-спеціальна норми» із статтями розділу II Особливої частини КК України, оскільки втручання у діяльність просто фізичної особи за загальним правилом не є кримінально-караним. Таким чином, аналізована норма не перебуває у вертикальних зв'язках підпорядкування. Натомість між цією нормою та іншими, аналогічними, легко встановлюються горизонтальні зв'язки координації. Такі

зв'язки виникають між нормою, закріпленою у ст. 376 КК України та нормами, визначеними у ст. ст. 343, 344, 397 КК України щодо втручання у діяльність таких спеціальних потерпілих, як працівник правоохоронного органу, судовий експерт, працівники державної виконавчої служби, приватний виконавець, державний діяч, захисник чи представник особи. Якщо порівняти санкції відповідних норми, то можна зробити такий висновок:

- ці санкції між собою неузгоджені;
- мінімальна межа покарання за основний склад у всіх нормах є штраф, найвища вона у санкції ст. 376 КК щодо суддів;
- основні склади у ст. 343 та 397 КК місять проступки з найбільш суворим покарання у виді обмеження волі на строк до трьох років;
- найбільш суворе покарання за вчинення основного складу втручання міститься у ст. 344 КК – позбавлення волі до двох років;

У спеціальній літературі системним проблемам співвідношення санкцій цих норм оцінка не дається, однак, містяться протилежні пропозиції: зберегти наявний рівень репресії, збільшивши її інтенсивність та збільшити інтенсивність репресії [22, с.90], перебачивши покарання у виді позбавлення волі для основного складу втручання у діяльність судових органів [101, с.121-122].

Видається, що з'ясувати адекватність рівня та інтенсивності репресії за те чи інше посягання можна шляхом аналізу практики її застосування. Але до цієї складової дослідження повернемося дещо пізніше.

Щодо інших норм про посягання на діяльність суддів, варто нагадати, що вони є спеціальними відносно норм, розміщених у розділах II та VI Особливої частини КК України і встановлюють відповідальність за посягання на життя, здоров'я та власність будь-якої людини. Враховуючи це, основною тенденцією зміни рівня та інтенсивності репресії відносно загальних норм, має бути їх збільшення.

Аналіз санкцій відповідних норм засвічує, що ця тенденція дотримана практично у всіх варіантах вертикального співвідношення підпорядкування. Відомою є проблема неадекватно низької нижньої межі санкції за посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною з здійсненням правосуддя (ст. 379 КК України) відносно санкції норми про кваліфіковане умисне вбивство. Така ситуація багато в чому обумовлює неправомірні, на нашу думку, рекомендації вищих судових інстанцій щодо кваліфікації вчиненого за сукупністю статей про загальну та спеціальну норми. Так, наприклад, п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 року «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» містить положення про те, що «... коли умисне вбивство зазначених осіб чи замах на нього вчинені за інших обтяжуючих обставин, передбачених ч.2 ст. 115 КК, дії винної особи додатково кваліфікуються із за відповідними пунктами цієї статті» [186]. Виконання цієї рекомендації призведе до надміру кримінально-правової репресії та невиправданої сукупності кримінальних правопорушень.

При розв'язанні цієї ситуації, варто, видається, виходити з того, що спеціальні норми, які містяться у ст. ст. 379 та 112 КК України, містять склади кримінальних правопорушень, об'єктивна сторона яких сформульована із використанням конструкції «посягання на життя», яка як закінчене кримінальне правопорушення визначає не лише вбивство відповідного потерпілого, але й замах на вбивство. Законодавець, очевидно із урахуванням положень ч.3 ст. 68 КК України задля можливості індивідуалізації покарання, повинен був знизити нижню межу позбавлення волі. Отже, це не помилка, яка повинна долатися правозастосовувачем за допомогою штучної сукупності, а свідомо застосований засіб диференціації кримінальної відповідальності. Враховуючи наведене, вважаємо, що ідеальної сукупності загальної та спеціальної кримінально-правової норми про посягання на життя судді не може бути за жодних умов. Це додаткове підтвердження висновків, зроблених у попередньому розділі дисертації.

Дослідження горизонтальних зв'язків координації посягань, передбачених ст. ст. 377-379 КК України, дає підстави для таких висновків:

- санкції норм про ці кримінальні правопорушення не узгоджені із аналогічними нормами, які встановлюють відповідальність за посягання на інших потерпілих і логічно пояснити наявні відмінності складно, або взагалі неможливо;

- санкції норм про аналогічні посягання містять як різний перелік видів покарань, які можуть бути застосовані, так і різні їх розміри. При цьому закономірностей встановити не вдалося;

- виходом із цієї ситуації могло б стати узгодження всієї системи санкцій у спеціальних нормах однієї групи посягань (наприклад, умисного знищення або пошкодження майна спеціального потерпілого), або ж, більш обґрунтована пропозиція про виключення необґрунтованих спеціальних норм з КК України із одночасним введенням належних ознак, що кваліфікують склади кримінальних правопорушень у загальних нормах.

Тепер перейдемо до емпіричного рівня дослідження і спробуємо відшукати закономірності у фактичній реалізації кримінальної відповідальності за посягання на діяльність судді в Україні.

Нами було проаналізовано більшість доступних вироків, які містяться у Єдиному державному реєстрі судових рішень – всього 37. Щодо кримінальних правопорушень, відносно яких ці вирокі було постановлено, то розподіл виглядає таким чином: за ст. 376 КК – 5 вироків; ст. 377 КК – 30 вироків; ст. ст. 378 та 379 КК – по одному.

Більш менш презентабельно виглядатиме узагальнення практики призначення покарання лише за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 377 КК України «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного», оскільки в інших випадках ми маємо справу лише з поодинокими рішеннями, які здатні відобразити лише одну закономірність – відсутність відповідних вироків.

Переходячи до аналізу практики призначення покарання за посягання на недоторканість та здоров'я судді (всього 30 справ), варто наголосити, що потерпілими у всіх цих справах були власне судді. Зі всіх проваджень, лише у одному випадку обвинуваченого було виправдано і у одному випадку до особи було застосовано примусові заходи медичного характеру, а отже у 27 випадках постановлено обвинувальні вироки (90%). Примітно, що у двох третинах випадків (20 з 30) суд призначив покарання у виді позбавлення волі. Середньо арифметичне значення строку покарання у виді позбавлення волі становить 1,9 роки.

У п'яти випадках суд призначив покарання у виді арешту із середнім строком у 4,4 місяці. У трьох випадках, відповідно, суд постановив засудити обвинуваченого до різних строків обмеження волі (1 рік – 1; 2 роки – 2 вироки).

Таким чином, зі всіх, передбачених у ст. 377 КК видів покарань, судді призначали:

- позбавлення волі у 66 % випадків;
- арешт у 16 % випадків;
- обмеження волі – 10 % випадків;
- інше – 8%.

Аналіз розмірів покарань свідчить про збалансованість таких розмірів, визначених у санкції. Так, наприклад щодо позбавлення волі, середній показник призначеного покарання практично дорівнює середньому показнику визначеного у санкції розміру покарання цього виду. Це, видається, ідеальний варіант відповідності встановленого виду та розміру покарання практиці його застосування.

Примітним є також досить низький показник застосування практики звільнення від відбування покарання з випробуванням щодо посягань на діяльність судді. Щодо кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 376, 378 та 379 КК України ця форма кримінальної відповідальності взагалі не застосовувалася. Щодо посягання, передбаченого ст. 377 КК України – таке

звільнення застосоване у 9-ти вироках, що становить 30 % випадків. Цей показник є меншим, ніж середній по всіх видах кримінальних правопорушень в Україні.

Висновки до третього розділу.

Науковий аналіз застосування кримінального законодавства, яке регулює питання кримінально-правової охорони суддів в Україні, дав можливість констатувати цілу низку проблем, які потребують свого вирішення.

Так, дослідження особливостей кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, дало змогу зробити такі висновки:

- зважаючи на співвідношення ст. 376, з одного боку, та ст. ст. 377-379 КК України, з іншого, як загальної та спеціальних кримінально-правових норм, втручання у діяльність судді, яке передбачене як самостійне кримінальне правопорушення у статтях 377-379 КК України, підлягає кваліфікації лише за відповідною частиною ст. 377, 378 чи 379 КК України; відтак, ст. 376 КК України підлягає застосуванню в тих випадках, коли втручання у діяльність судді здійснюється в такій формі, яка не охоплюється жодною із норм статей 377-379 КК України;

- погроза вбивством чи насильством та насильство, застосовані до судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів, що об'єднані єдиним умислом, вчинені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого, є випадком переростання менш небезпечного кримінального правопорушення в більш суспільно небезпечне однорідне посягання та підлягає кваліфікації лише за ч. 2 чи 3 ст. 377 або за ст. 379 КК України (залежно від інтенсивності застосованого насильства);

- погроза знищенням чи пошкодженням майна щодо судді, народного засідателя чи присяжного, а також щодо їх близьких родичів у зв'язку з їх

діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, та наступне умисне знищення або пошкодження відповідного майна, що об'єднані єдиним умислом, здійснені безпосередньо після погрози вчинити такі дії відносно одного й того ж потерпілого, підлягає кваліфікації лише за відповідною частиною ст. 378 КК України;

- погрозу або насильство щодо Голови чи судді Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів, а також їх близьких родичів, вчинені у зв'язку з їх державною діяльністю, слід кваліфікувати лише за відповідною частиною ст. 346 КК України як за спеціальними нормами щодо відповідних частин ст. 377 КК України;

- відсутність у ч. 1 ст. 378 КК України мінімального розміру шкоди, необхідного для кваліфікації скоєного за цією статтею, свідчить про можливість застосування положення ч. 2 ст. 11 КК України про малозначність діяння при здійсненні кримінально-правової оцінки умисного знищення або пошкодження майна, що належить судді, народному засідателю чи присяжному або їх близьким родичам, у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя;

- посягання на життя Голови чи судді Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів у зв'язку з їх державною діяльністю слід кваліфікувати лише за ст. 112 КК України як за спеціальною нормою щодо ст. 379 КК України; водночас вбивство або замах на вбивство їхніх близьких родичів у зв'язку з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя, кваліфікується за ст. 379 КК України;

- вбивство або замах на вбивство судді, народного засідателя чи присяжного або їх близьких родичів у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, належить кваліфікувати лише за ст. 379 КК України, навіть якщо у скоєному наявні інші кваліфікуючі ознаки, передбачені ч. 2 ст. 115 КК України, крім п. 8.

Підсумовуючи наукову розробку проблем кримінальної відповідальності за посягання на діяльність суддів в Україні, відзначимо, що

аналіз пеналізації посягань на діяльність суддів в Україні дає можливість стверджувати залежність рівня та інтенсивності репресії від виду норм, в яких закріплені відповідні санкції. Законодавець надає правозастосовувачу досить широкий арсенал інструментів кримінально-правового впливу на осіб, яких визнано винними у посяганні на суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя. Урахування зв'язків підпорядкування та координації, вертикальних та горизонтальних, дає можливість виявити неузгодженість санкцій за подібні (аналогічні) кримінальні правопорушення. Цю ситуацію можна виправити у два основних способи: 1) точковими змінами кримінального законодавства, спрямованими на системне узгодження відповідних санкцій; 2) зміною підходу до формування кримінального законодавства в цілому, виключенням необґрунтованих спеціальних норм та використання інших засобів диференціації кримінальної відповідальності.

Практика застосування кримінального законодавства дає можливість перевірити адекватність санкцій лише щодо одного посягання, визначеного у ст. 377 КК України «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного». Емпіричне дослідження дає підстави для висновку про в цілому адекватну відповідну санкцію. Поряд із тим, введення до складу санкції цієї норми такого основного покарання, як пробаційний нагляд, потребуватиме додаткових досліджень емпіричного матеріалу як тільки він з'явиться.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблем кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні підтвердило актуальність теми дисертації, яка була відображена у вступі до роботи.

Незважаючи на досить вагомий науковий доробок, який є в українській науці кримінального права щодо аналізу теоретичних та прикладних аспектів притягнення до кримінальної відповідальності за посягання на діяльність суддів, об'єктивно існує низка проблем, щодо яких доктриною не вироблено єдиних підходів. Це, зокрема, проблеми встановлення змісту родового об'єкта посягань на правосуддя, їх видових та безпосередніх об'єктів. Особливо на цей процес впливає проведена конституційна реформа, яка, як видається, здатна істотно вплинути на розуміння проблем об'єкта кримінальних правопорушень проти правосуддя. Вирішення потребує також пов'язана із наведеним вище проблем класифікації кримінальних правопорушень проти правосуддя, обрання правильних критеріїв її проведення та обґрунтування результатів. У цьому контексті цікавим є розв'язання проблеми віднесення суддів Конституційного Суду України до кола потерпілих від посягання, передбаченого ст. 376 КК України. Крім того, проблемними також є практично всі питання, пов'язані із формулюванням ознак відповідних кримінальних правопорушень, що входять у групу посягань на діяльність суддів в Україні. У цій роботі до такої групи віднесено кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 112, 346, 376, 377-379 КК України. Характер співвідношення між нормами, які закріплені у цих статтях, також потребує свого з'ясування та належного висвітлення. Немає єдності вчених і у підходах щодо правил кримінально-правової кваліфікації аналізованих посягань та їх караності.

Незважаючи на досить скромну статистику та судову практику у справах щодо кримінальних правопорушень, які є предметом цієї дисертації,

не можна стверджувати її одноманітність та сталість підходів до вирішення спірних питань, що також обумовлює відсутність єдності у підходах вчених.

Аналіз наукових джерел та судової практики не виявив проблем, які зовсім не були предметом розгляду представників науки кримінального права. Однак, застосування системного підходу до висвітлення змісту об'єктивних та суб'єктивних ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, дав можливість поглянути на багато проблем під новим кутом зору, виявити розбіжності та суперечності, які ще не були предметом аналізу у науці кримінального права.

Компаративістська частина дисертації зосереджена не на досвіді відомих широкому загалу правових систем, а на з'ясуванні підходів до кримінально-правової охорони суддів у тих державах, які обіймають найвищі сходинки у відомому рейтингу за Індексом верховенства права. Основним висновком з цього дослідження стало те, що у жодному із проаналізованих кримінальних законів держав ЄС із найвищим Індексом верховенства права у сфері кримінальної юстиції немає окремих норм про посягання на діяльність виключно судді: суддя в них або взагалі прямо не виокремлюється як потерпілий, або може прямо зазначатися в певній статті кримінального закону, але поряд з іншими спеціальними потерпілими. Такий підхід в цілому відповідає сучасним тенденціям розвитку кримінально-правового регулювання як у світі, так і в Україні. Варто відзначити, що розробники проєкту нового Кримінального кодексу України намагаються мінімізувати у ньому кількість спеціальних кримінально-правових норм. Так, хоч у проєкті КК України і виокремлено Книгу восьму «Кримінальні правопорушення проти правосуддя», проте розробники пропонують передбачити у ній лише одну норму про посягання на діяльність судді – ст. 8.1.5 «Незаконний вплив на суддю», за якою каратиметься незаконний вплив на суддю (чи його близьку людину) у зв'язку зі здійсненням правосуддя. Ми підтримуємо цей підхід як такий, що здатний забезпечити більш системну узгоджену кримінально-правову регламентацію відповідальності за посягання на життя, здоров'я та

майно спеціальних потерпілих. Однак, враховуючи те, що його реалізація вимагатиме системного перегляду положень усього КК України, реалізувати його невідкладно не видається можливим. Тому залишимо це концептуально вірне вирішення багатьох проблем, які виникали при розгляді питань кримінально-правової охорони діяльності суддів в Україні, для реалізації у межах кодифікаційного процесу, який зараз відбувається в Україні. У цій роботі ми намагалися вирішити проблеми «точково», у спосіб, який не складно буде реалізувати негайно за наявності на те політичної волі.

Прискіпливий аналіз ознак складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні, дав можливість висунути та обґрунтувати низку важливих положень, урахування чи реалізація яких, як видається, здатна підвищити ефективність кримінально-правової охорони суддів в Україні:

1) обираючи серед різних концепцій об'єкта складу кримінального правопорушення концепцію «об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини», ми виходили з того, що це: а) дає можливість структурно урахувати основні ознаки цього елемента складу правопорушення: потерпілого та предмет складу кримінального правопорушення; б) дає можливість логічно та наочно продемонструвати механізм заподіяння шкоди об'єктові складу кримінального правопорушення; в) може стати основою для інтегративного підходу визначення об'єкта складу кримінального правопорушення. Так, наприклад, охоронювані кримінальним законом соціальні блага, цінності, людина, особа, соціально значимі інтереси – все це органічно вписується у загальновизнану структуру суспільних відносин і не перебуває у суперечності із останньою, а отже також може визнаватися об'єктом складу, але не окремо, як самостійний феномен, а як складова суспільних відносин. Їх предмет, суб'єкт або прояв соціального зв'язку. Тісно пов'язані із явищем суспільних відносин також правовідносини – адже це ніщо інше як урегульовані правом суспільні відносини; неможливо уявити також порядок суспільних відносин чи правопорядок без феномену

суспільних відносин, адже перші два поняття це певні форми організації суспільних відносин;

2) використання істотної ознаки поняття «кримінальні правопорушення проти правосуддя» - видовий об'єкт кримінального правопорушення – дає можливість провести класифікацію відповідних кримінальних правопорушень, передбачених Розділом XVIII Особливої частини КК України і стверджувати, що кримінальні правопорушення, які є предметом цього дослідження і пов'язані із посяганням на діяльність суддів в Україні, з точки зору родового об'єкту посягання, посягають на правосуддя у власному, конституційному смислі цього терміна: реалізації судом судової влади шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур (ст. 1 Закону України «Про судоустрій та статус суддів»);

3) виходячи з положень теорії кримінального права стосовно безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення та різновидів його структурних елементів, у дисертації робиться висновок, що правосуддя на рівні із життям, здоров'ям та особистою безпекою людини, входять у структуру безпосередніх об'єктів складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 112 та 346 КК України як додатковий обов'язковий безпосередній об'єкт у разі, якщо державну діяльність Голови та суддів Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів розглядати у контексті здійснення ними правосуддя, а отже пропонується виключити з переліку потерпілих державних діячів у складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 112 та 346 КК України Голову та суддів Верховного Суду або вищих спеціалізованих судів;

4) у дисертації обґрунтовується, що Голова та судді Конституційного Суду України не є потерпілими від кримінальних правопорушень, склади яких закріплені у ст. ст. 376, 377-379 КК України. Щодо складів кримінальних правопорушень, передбачених у ст. ст. 112 та 346 КК України, то вказані категорії осіб передбачені серед спеціальних потерпілих «державних діячів»,

що враховуючи нашу попередню пропозицію виключити з цих статей згадку про інших суддів, не суперечить підтримуваному підходу;

5) аналіз потерпілих у складах кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів, дав можливість запропонувати уніфікувати всі їх види у примітці до ст. 376 КК України, зазначивши, що під суддею у цій статті та статтях 377, 377-1, 378 та 379 КК України слід розуміти суддю, присяжного, їх близьких родичів та членів сім'ї. Такий підхід дає можливість: а) усунути суперечність КК та регулятивного законодавства; б) уніфікувати підходи до поняття потерпілого у складах розглядуваних кримінальних правопорушень та в) скоротити диспозиції статей без втрати правової визначеності закріплених у них складів кримінальних правопорушень;

б) з точки зору форми суспільно небезпечного діяння, втручання в діяльність (вплив) суддів може мати як активну, так і змішану форми. Крім того, враховуючи те, що термін «форма» діяння у доктрині кримінального права вживається здебільшого для позначення активної чи пасивної форми діяння як ознаки кримінального правопорушення або діяння як ознаки об'єктивної сторони складу, тобто має достатньо визначений зміст, що не збігається із тим змістом, який вкладає у цей термін законодавець у диспозиції ч.1 ст. 376 КК України, вважаємо за доцільне запропонувати змінити його на термін «спосіб». А термін «втручання» на конституційно-правовий термін «вплив». Урахування позитивного зарубіжного досвіду та наведеного вище, дозволило запропонувати у дисертації визначення основного складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 376 КК України як «вплив на суддю у будь-який інший спосіб, ніж передбачено у статтях 377-379 цього Кодексу, у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя»;

7) аналіз ознак такого кримінально-правових понять, як погроза та насильство, дав можливість запропонувати формулювання складів, передбачених у ч.1 та ч.2 ст. 377 із використанням цих понять, уникнувши при цьому зайвої деталізації, однак із урахуванням певних особливостей. Так,

у ч.1 ст. 377 КК України повинна бути відображена підстава відповідальності за погрозу вбивством, іншим насильством, знищенням або пошкодженням майна щодо судді у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя за наявності реальних підстав побоюватись її реалізації. Відповідальність же за реалізацію цих погроз відповідно до запропонованої у дисертації моделі наставатиме за ч.2 ст. 377 КК – насильство щодо судді; ч.3 ст. 377 КК – заподіяння йому тяжких тілесних ушкоджень; ст. 379 – посягання на його життя; 378 – умисне знищення або пошкодження його майна. Посягання на особисту свободу судді, яке також є проявом насильства, залежно від обставин, може бути кваліфіковане або за ч.2 ст. 377 КК, або за запропованою до включення у КК України ст. 377-1 «Захоплення судді як заручника»;

8) з метою розв'язання суперечок, які точаться у науці кримінального права щодо визначення змісту оцінного поняття «інші тяжкі наслідки», принаймні, щодо кримінального правопорушення, передбаченого у ч.2 ст. 378 КК України, у роботі запропоновано у кваліфікованому складі цього правопорушення виокремити заподіяння шкоди у особливо великих розмірах, а наслідки для життя та здоров'я потерпілого перенести у особливо кваліфікований склад;

9) будучи послідовним і визнаючи потребу виокремлення судді як самостійного потерпілого, посягання на блага якого у зв'язку із здійсненням ним правосуддя, потребуватиме кваліфікації вчиненого за нормами розділу про кримінальні правопорушення проти правосуддя. Враховуючи наведене, вважаємо доцільним доповнити КК України самостійною статтею про кримінальну відповідальність за захоплення судді як заручника;

10) аналіз ознак суб'єкта складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, свідчить, що суб'єкт у них загальний, а при кваліфікації того чи іншого кримінального правопорушення слід зважати на вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність, оскільки у складах, передбачених частинами 2 статей 346 і 377 КК України (лише у формі умисного середньої тяжкості тілесного ушкодження),

частинами 3 статей 346 і 377, ч. 2 ст. 378 та статтями 112, 379 КК України він понижений і становить 14 років. На практиці такі кримінальні правопорушення найчастіше вчиняються підозрюваним або обвинуваченим у кримінальному провадженні, рідше – іншими учасниками судового провадження (зокрема, потерпілим, позивачем, особою, яка притягається до адміністративної відповідальності) або родичами таких осіб;

11) у дисертації детально досліджено форми, види та зміст вини щодо всіх різновидів складів кримінальних правопорушень, пов'язаних із охороною діяльності суддів в Україні. Зважаючи на законодавчі недоліки її формулювання, а також складність встановлення і доведення на практиці, вважаємо слушною ідею відмовитися від мети як ознаки складу цього кримінального правопорушення, замінивши її вказівкою на зв'язок посягання з діяльністю судді, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Видається, вказівка на зв'язок посягання з діяльністю судді зі здійснення правосуддя, в диспозиції ч. 1 ст. 376 та інших аналізованих статтях КК України сприятиме уніфікації відповідних ознак суб'єктивної сторони в усіх складах кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів, та полегшить правозастосування;

Аналіз проблем застосування положень чинного законодавства до випадків посягань на діяльність суддів в Україні додатково підтвердив потребу удосконалення положень законодавства. Крім того, вирішуючи питання кримінально-правової кваліфікації посягань на діяльність суддів в Україні, варто враховувати характер співвідношення кримінально-правових норм, передбачених у ст. ст. 112, 346, 376, 377-379 КК України як між собою, так і з іншими нормами. Правильне визначення типу такого співвідношення дасть можливість провести кримінально-правову оцінку вчиненого без порушень засад та принципів кримінально-правової кваліфікації.

У роботі проведено також аналіз санкцій статей про склади кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні через призму: 1) адекватності та пропорційності видів та розмірів

покарань, установлених у санкціях, характерові та ступеню суспільної небезпеки відповідного кримінального правопорушення; 2) урахування системно-правових зв'язків, які виникають між кримінально-правовими нормами у частині їх санкцій, адже норми про відповідальність за посягання на діяльність суддів, не є унікальними та ізольованими; 3) практики використання судами України можливостей кримінально-правового впливу, що закладено у сконструйованих законодавцем санкціях аналізованих кримінально-правових норм. Цей аналіз дав можливість констатувати залежність рівня та інтенсивності репресії від виду норм, в яких закріплені відповідні санкції. Законодавець надає правозастосовувачу досить широкий арсенал інструментів кримінально-правового впливу на осіб, яких визнано винними у посяганні на суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя. Урахування зв'язків підпорядкування та координації, вертикальних та горизонтальних, дає можливість виявити неузгодженість санкцій за подібні (аналогічні) кримінальні правопорушення.

У підсумку дослідження запропоновано до Кримінального кодексу України внести наступні зміни та доповнення:

1) з диспозиції ч.1 ст. 112 та ч.1 ст. 346 КК виключити слова «або Верховного Суду, або вищих спеціалізованих судів»;

2) назву та диспозиції статті 376 КК України викласти у такій редакції:

«Стаття 376. Вплив на суддю

1. Вплив на суддю у будь-який інший спосіб, ніж передбачено у статтях 377-379 цього Кодексу, у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя - карається...

2. Ті самі діяння, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища, - карається...

Примітка. Під суддею у цій статті та статтях 377, 377-1, 378 та 379 цього Кодексу слід розуміти суддю, присяжного та їх близьких родичів та членів сім'ї»;

3) диспозиції статті 377 КК України викласти у такій редакції:

«Стаття 377. Погроза або насильство щодо судді

1. Погроза вбивством, іншим насильством, знищенням або пошкодженням майна щодо судді у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя за наявності реальних підстав побоюватись її реалізації, -

карається...

2. Застосування до судді насильства у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя, -

карається...

3. Заподіяння судді тяжкого тілесного ушкодження у зв'язку зі здійсненням правосуддя, -

карається...»;

4) диспозиції статті 378 КК України викласти у такій редакції:

«Стаття 378. Умисне знищення або пошкодження майна судді

1. Умисне знищення або пошкодження майна судді, у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя, -

карається...

2. Ті самі дії, вчинені шляхом підпалу, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом, або такі що заподіяли шкоду у особливо великих розмірах, -

карається...

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, що спричинили загибель людей або інші тяжкі наслідки, -

карається...»;

5) диспозицію статті 379 КК України викласти у такій редакції:

«Стаття 379. Посягання на життя судді

Посягання на життя судді у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя, -

карається...»

б) доповнити КК України ст. 377-1 такого змісту:

«Стаття 377-1. Захоплення судді як заручника

Захоплення або тримання судді як заручника з метою спонукання державної чи іншої установи, підприємства, організації або службової особи вчинити або утриматися від вчинення будь-якої дії як умови звільнення заручника -

караються позбавленням волі від восьми до п'ятнадцяти років»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Countries Scored by Criminal Justice. 2023. *WJP Rule of Law Index* : веб-сайт. 2023. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2023/Criminal%20Justice/ranking> (дата звернення: 13.11.2023).
2. Criminal Code : 39/1889; amendments up to 433/2021 included / Translation from Finnish, Ministry of Justice, Finland. URL: https://finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039_20210433.pdf (дата звернення: 19.11.2023).
3. Criminal Code : Act of 3 March 1881. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/f3/Netherlands_CC_am2012_en.pdf (дата звернення: 16.12.2023).
4. Penal Code : Consolidated version as at 30 April 2021. *Global-Regulation* : веб-сайт. URL: <https://www.global-regulation.com/translation/luxembourg/116070729/penal-code.html> (дата звернення: 16.12.2023).
5. Penal Code : RT I 2001, 61, 364, passed 06.06.2001; in force from 01.11.2023. *Riigi Teataja* : веб-сайт. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/509112023001/consolide/current> (дата звернення: 27.11.2023).
6. Straffeloven : LBK nr 1360 af 28/09/2022. URL: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1360#idecbd797d-e4a9-4f64-b248-9ba7bbf244b8> (дата звернення: 19.11.2023).
7. Strafgesetzbuch. URL: <https://www.jusline.at/gesetz/stgb> (дата звернення: 19.11.2023).
8. The Swedish Criminal Code. URL: <https://www.government.se/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf> (дата звернення: 19.11.2023).

9. Аніщук В. Вплив віку суб'єкта злочину на кримінальну відповідальність. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 172-175.
10. Антонов С.В. Кримінальна відповідальність за посягання на діяльність службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 350, 352 КК України) : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2010. 23 с.
11. Антонюк Н.О. Кримінально-правова охорона власності: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 514 с.
12. Арманов М.Г. Окремі питання визначення вини у злочинах з формальним складом. *Правове життя сучасної України* : матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу, м. Одеса, 20-21 квітня 2012 р. Т. 2. Одеса : Фенікс, 2012. URL: <https://hdl.handle.net/11300/22669> (дата звернення: 02.12.2023).
13. Ахмедов В.А. Об'єкт злочинів проти правосуддя як однак з підстав їх класифікації: сучасні теоретичні підходи і практичне значення. *Часопис Київського університету права*. 2018. №2. С. 276-279.
14. Бабанли Р.Ш. Погроза вбивством: значення та місце у системі кримінального права України. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Київ, 2008. 18 с.
15. Бабанли Р.Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернігів: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
16. Базов В. Деякі питання конституційно-правового регулювання судової влади в Україні. *Право України*. 2011. №4. С. 53-58.
17. Бершов Г.Є. Історія розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за втручання у діяльність судових органів (XI-XIX ст.). *Вісник ХНУВС*. 2012. №3(58). С. 50-59.
18. Бершов Г.Є. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2013. 218 с.

19. Бершов Г.Є. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність судових органів : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2013. 18 с.

20. Бершов Г.Є. Кримінально-правова характеристика втручання як ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 376 КК України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. №3. С. 257-260.

21. Бершов Г.Є. Кримінально-правова характеристика форм та способів втручання в діяльність судових органів. *Форум права*. 2013. №1. С. 53-59.

22. Бершов Г.Є. Покарання за втручання у діяльність судових органів. *Вісник ХНУВС*. 2012. № 4(59). Ч.1. С. 83-90.

23. Бершов Г.Є. Характеристика форм та змісту вини при вчиненні втручання в діяльність судових органів. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2013. № 14. С. 252-255.

24. Блажівський Є.М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 19 с.

25. Блажівський Є.М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2010. 234 с.

26. Блажівський Є.М. Об'єктивна сторона складів злочинів, які встановлюють відповідальність за втручання у діяльність за чинним КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2009. № 4. С. 178-188.

27. Бойко А.В. Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Київ, 2013. 21 с.

28. Бокоч І. До проблеми визначення видового об'єкта злочинів проти правосуддя, що вчиняються працівниками правоохоронних органів під

час провадження досудового розслідування. *Часопис Київського університету права*. 2012. №2. С. 307-310.

29. Бориславський Р.А. Диференціація кримінальної відповідальності за знищення та пошкодження майна у статтях Особливої частини КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. Вип.1. С. 233-240.

30. Бунін Є. Об'єкт злочинів проти правосуддя. *Юридичний вісник*. 2014. №3 С. 332-337.

31. Бунін Є.О. Втручання в діяльність судових органів за Кримінальним кодексом України: аналіз складу злочину та питання кваліфікації : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2015. 20 с.

32. Бунін Є.О. Втручання в діяльність судових органів за Кримінальним кодексом України: аналіз складу злочину та питання кваліфікації : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2015. 259 с.

33. Бунін Є.О. Втручання як обов'язкова ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 376 КК України. *Право і суспільство*. 2015. №2. С. 190-197.

34. Бурдін В.М. Спірні питання стадії замаху в окремих видах злочинів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2013. № 4. С. 107-120.

35. Вакулик О.О. Особливості родового об'єкта злочинів проти правосуддя. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 6. Том 2. С. 183-187.

36. Валькова Є.В. Особливості визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 344-348.

37. Вербицька Н.В. Відмежування погрози або насильства щодо захисника чи представника особи від суміжних складів злочинів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. №3. С. 161-164.

38. Вербицька Н.В. Кримінально-правова характеристика погрози або насильства щодо захисника або представника особи. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Київ, 2019. 19 с.

39. Вирок Авдіївського міського суду Донецької області (приговор Авдеевского городского суда Донецкой области) від 19 січня 2012 р. у справі № 1/501/12/2012. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/20974965> (дата звернення: 02.12.2023).

40. Вирок Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпропетровська від 09.10.20 справа № 201/3175/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92098412> (дата звернення: 02.12.2023).

41. Вирок Апеляційного суду Дніпропетровської області від 5 листопада 2015 р. у справі № 189/884/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/47717420> (дата звернення: 02.12.2023).

42. Вирок Артемівського районного суду м. Луганська (приговор Артемовского районного суда города Луганска) від 10 січня 2013 р. у справі № 1/434/92/13. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/28555814> (дата звернення: 02.12.2023).

43. Вирок Бородянського районного суду Київської області від 19 червня 2012 р. у справі № 1006/3678/12. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/24885853> (дата звернення: 02.12.2023).

44. Вирок Великопетиського районного суду Херсонської області від 07.11.13 справа № 649/977/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35283777> (дата звернення: 02.12.2023).

45. Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 13.01.17 справа № 473/2979/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64037739> (дата звернення: 02.12.2023).

46. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 20.01.22 справа № 754/17745/21. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/102612284> (дата звернення: 02.12.2023).

47. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 30.11.18 справа № 755/3570/13-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/78241916> (дата звернення: 02.12.2023).

48. Вирок Добровеличківського районного суду Кіровоградської області від 06.06.23 справа № 396/419/20. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/111393759> (дата звернення: 02.12.2023).

49. Вирок Долинського районного суду Івано-Франківської області від 23 жовтня 2023 р. у справі № 352/247/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/114346432> (дата звернення: 11.11.2023).

50. Вирок Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 4 березня 2013 р. у справі № 1306/8262/2012. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/29722621> (дата звернення: 02.12.2023).

51. Вирок Збаразького районного суду Тернопільської області від 17.07.17 справа № 598/1686/15-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/67761666> (дата звернення: 02.12.2023).

52. Вирок Київського районного суду м. Одеса від 25.06.10 справа № 1-502/2010. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/76407075> (рос.) (дата звернення: 02.12.2023).

53. Вирок Київського районного суду м. Одеси від 10 квітня 2020 р. у справі № 521/3571/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/88729038> (дата звернення: 02.12.2023).

54. Вирок Ковпаківського районного суду м. Суми від 27.05.20 справа № 591/2809/19. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/89500345> (дата звернення: 02.12.2023).

55. Вирок Ленінського районного суду м. Харкова від 09.09.13 справа № 642/6930/13-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/33537899> (дата звернення: 02.12.2023).

56. Вирок Липоводолинського районного суду Сумської області від 23.02.16 справа № 585/2286/15-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/56054424> (дата звернення: 02.12.2023).

57. Вирок Лугинського районного суду Житомирської області від 20 вересня 2018 р. у справі № 279/4968/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/76576881> (дата звернення: 02.12.2023).

58. Вирок Московського районного суду м. Харкова від 11 лютого 2011 р. у справі № 1473/2011. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/14340664> (дата звернення: 02.12.2023).

59. Вирок Недригайлівського районного суду Сумської області від 29.12.20 справа № 585/2859/20. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/93958636> (дата звернення: 02.12.2023).

60. Вирок Новоселицького районного суду Чернівецької області від 14.07.20 справа № 720/2182/18. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/90385870> (дата звернення: 02.12.2023).

61. Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області від 22.11.16 справа № 509/4744/15-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/63075587> (дата звернення: 02.12.2023).

62. Вирок Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 8 червня 2015 р. у справі № 189/884/15-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/47717420> (дата звернення: 02.12.2023).

63. Вирок Петрівського районного суду Кіровоградської області від 29.11.12 справа №: 1120/1562/12. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/27937989> (дата звернення: 02.12.2023).

64. Вирок Рівненського міського суду Рівненської області від 11 лютого 2021 р. у справі № 569/16670/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/94959069> (дата звернення: 02.12.2023).

65. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 20.05.14 справа №760/1290/14-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/38825060> (дата звернення: 02.12.2023).

66. Вирок Солом'янського районного суду м. Києва від 12 листопада 2019 р. у справі № 760/7663/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/85603512> (дата звернення: 02.12.2023).

67. Вирок Суворовського районного суду від 03.03.11 справа №1-162/11. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/14036607> (дата звернення: 02.12.2023).

68. Вирок Суворовського райсуду м. Херсона від 01.04.11 справа №1-163/11. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/14687132> (дата звернення: 02.12.2023).

69. Вирок Тисменицького районного суду Івано-Франківської області від 12 вересня 2018 р. у справі № 344/15814/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/76394760> (дата звернення: 02.12.2023).

70. Вирок Тячівського районного суду Закарпатської області від 09.09.14 справа № 305/823/14-к. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/41636805> (дата звернення: 02.12.2023).

71. Вирок Тячівського районного суду Закарпатської області від 6 жовтня 2017 р. у справі № 305/1693/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/69378907> (дата звернення: 02.12.2023).

72. Вирок Херсонського міського суду Херсонської області від 13.12.18 справа №665/18/16-к <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79028091> (дата звернення: 02.12.2023).

73. Вирок Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 29.06.17 справа № 589/1879/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/67519319> (дата звернення: 02.12.2023).

74. Вирок Ялтинського міського суду Автономної Республіки Крим від 15.05.13 справа № 121/3247/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/31201991> (дата звернення: 02.12.2023).

75. Владимиренко С.В. Кримінально-правова характеристика погрози або насильства щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Київ, 2015. 20 с.

76. Воронцов А.В. Родовий об'єкт злочинів проти правосуддя: шляхи удосконалення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. №2. С. 41-44.

77. Газдайка-Василишин І.Б. Некорисливі злочини проти власності: Монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2012. 212 с.

78. Газдайка-Василишин І.Б., Татаров О.Ю. Умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом: проблеми кваліфікації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Випуск 65. С. 650-659.

79. Гальцова В.В., Володіна О.О. Про деякі проблеми кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження майна за кримінальним законодавством України. *The VII International Scientific and Practical Conference «Theoretical methods and improvement of science», December 12 – 14, Bordeaux, France*. С. 99-102.

80. Горбунов В.А. Кримінальна відповідальність за знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2012. 218 с.

81. Горбунов В.А. Кримінальна відповідальність за знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2012. 20 с.
82. Грищук В.К. Кримінальне право України. Загальна частина : навчальний посібник. Львів, 2019. 666 с.
83. Грищук В.К., Палюх Л.М. До питання про об'єкт кримінальних правопорушень проти правосуддя за кримінальним правом України. Університетські записки. 2021. №5 (83). С. 104-115.
84. Гуртовенко О.Л. Психічне насильство у кримінальному праві України. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Одеса, 2008. 17 с.
85. Давидович І.І. Кримінально-правова охорона представників влади і громадськості, які охороняють правопорядок : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 253 с.
86. Данилюк В. Сучасні ознаки предмета кримінальних правопорушень проти власності. *Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XIV міжнародної науково-практичної конференції 31.10.2022 року*. Одеса: ОДУВС, 2022. С. 38-39.
87. Демидова Л.М. Майно як предмет злочину. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. №3. С. 265-275.
88. Дідик С.Є., Кархут Р.В. Особливості кваліфікації втручання в діяльність судових органів за законодавством Республіки Польща. *Журнал Науковий огляд*. 2018. №2 (45). С. 1-21.
89. Дідик С.С. Родовий об'єкт злочинів проти правосуддя (проблеми визначення). *Часопис Київського університету права*. 2011. №4. С. 318-320.
90. Дімітров М.К. Погроза за кримінальним правом України. Дисертація ... доктора філософії. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2020. 244 с.

91. Довгань-Бочкова Н.В. Окремі проблеми визначення змісту погрози як способу вчинення злочинів за чинним КК України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2014. №1. С. 263-272.

92. Дудоров О.О. Ризак Я.В. Проблемні питання вимагання неправомірної вигоди при вчиненні підкупу службової особи юридичної особи приватного права. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. №1. С. 180-191.

93. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правове поняття «інші тяжкі наслідки»: проблеми тлумачення та вдосконалення законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 162-170.

94. Заліско О.І. Правосуддя в Україні як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 236 с.

95. Залялова І.М. До питання про відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу. *Право і безпека*. 2005 № 4'4. С. 64-67.

96. Залялова І.М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Київ: Академія адвокатури, 2007. 20 с.

97. Злочини проти правосуддя : навчальний посібник / за заг. ред. В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків : Національна юридична академія України, 2011. 155 с.

98. Карне законодавство ФРН : збірка перекладів. Київ : ВАІТЕ, 2016. 408 с.

99. Карпова Н.Ю. Кваліфікація злочинів проти правосуддя. Курс лекцій: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 180 с.

100. Кархут Р. До питання відмежування втручання в діяльність судових органів від суміжних злочинів за законодавством Республіки Польща. *National law journal: theory and practice*. 2016 August. С. 158-160.

101. Кархут Р.В. Загальна характеристика покарань за втручання в діяльність судових органів: досвід Республіки Польща. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. №4. С. 118-122.

102. Кархут Р.В. Особливості об'єкта злочину за втручання в діяльність органів судової влади Республіки Польща. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Випуск 5. Том.2. С. 97-100.

103. Кархут Р.В. Стан наукової розробки питань відповідальності за втручання в діяльність судових органів в Україні та Республіки Польща. *Право і суспільство*. 2017. №3 частина 2. С. 181-187.

104. Катеринчук К. Здоров'я як додатковий безпосередній об'єкт складу злочину. *Право України*. 2017. №7. С. 133-137.

105. Катеринчук К. Специфіка об'єктивної сторони окремих складів злочинів при посягання на здоров'я особи. *Право України*. 2017. №6. С. 145-151.

106. Катеринчук К.В. Кримінально-правова охорона здоров'я особи: доктринальні, законодавчі та правозастосовні проблеми: Дисертація ... доктора юридичних наук. Ірпінь, 2019. 519 с.

107. Кваша О.О. Об'єктивні ознаки погрози щодо судді, народного засідателя чи присяжного, передбачені у ст. 377 Кримінального кодексу України. *Часопис Київського університету права*. 2006. №3. С. 134-140.

108. Кваша О.О. Охорона конституційного принципу незалежності суддів кримінально-правовими засобами. *Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики: До 10-річчя Конституції України і 15-ї річниці незалежності України. Збірник наукових статей*. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, 2006. С. 278-282.

109. Кваша О.О. Поняття злочинів проти правосуддя. *Правова держава: зб. наук. праць*. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. Вип. 16. С. 376–382.

110. Кваша О.О. Принцип незалежності суддів як гарантія протидії порушенням прав людини в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2009. №2. С. 229-233.

111. Кваша О.О. Проблеми кримінальної відповідальності за втручання в діяльність судових органів. *Проблеми пенітенціарної теорії та практики*. Випуск 10. Київ: КЮІ КНУВС, 2005. С. 228-236.

112. Кияшко О.О. Потерпілі від посягання на життя державного чи громадського діяча: проблеми визначення. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. №2. С. 160-163.

113. Книженко О.О., Крайник Г.С. Щодо внеску Василя Яковича Тація у дослідження об'єкта злочину. Теорія і практика правознавства. 2015 . Вип. 2(9) С.1-13. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/63844/59326>

114. Книженко С.О. Способи втручання в діяльність судових органів. *Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики. тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 29 жовт. 2021 р.) Харків : ХНУВС, 2021. С. 169-171.

115. Колодяжний М.Г. Втручання в діяльність судових органів: кримінологічне дослідження. Харків: Право, 2024. 288 с.

116. Комарницький М.М. Кримінально-правова охорона осіб чи їх близьких родичів у зв'язку з виконанням ними свого службового чи громадського обов'язку. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Київ, 2017. 20 с.

117. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 20.01.2024).

118. Копанчук В.О. Кримінально-правова охорона життя і діяльності осіб, які здійснюють публічні повноваження з охорони правопорядку. *Університетські наукові записки*. 2013. №3 (47). С. 453-462.

119. Копанчук В.О. Кримінально-правова охорона життя осіб у зв'язку з виконанням спеціальних повноважень (ст. ст. 348, 379, 400 КК України). Автореферат дисертації ... кандидата юридичних осіб. Київ, 2015. 20 с.
120. Коржанський М.Й. Предмет і об'єкт злочину: монографія. Донецьк: Юридична академія МВС; Ліра ЛТД, 2005. 252 с.
121. Крайник Г. Щодо змісту понять «загибель людей» та «інші тяжкі наслідки» як обтяжуючих обставин, зазначених у ч. 2 ст. 272 КК України. *Вісник Академії правових наук*, 2011. №2 [65]. С.241-249.
122. Кримінальне право : навчальний посібник / О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк ; за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
123. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. 2-ге вид., переробл. та допов. К.: Атіка, 2008. 712 с.
124. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю.В. Баулін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків : Право, 2010. 456 с.
125. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків : Право, 2010. 608 с.
126. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2015. 680 с.
127. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 11.11.2023).
128. Кримінальний кодекс України : контрольний текст проєкту (станом на 25.02.2024 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/02/26/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-25-02-2024.pdf> (дата звернення: 28.02.2024).

129. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. Харків : Право, 2013. Т. 2. 1040 с.

130. Кудрявцев В. Проблеми визначення об'єктів посягання на життя носіїв судової влади (ст. 379 КК). *Право України*. 2004. №9. С. 44-47.

131. Кудрявцев В.В. Кримінально-правова охорона життя носіїв судової влади за кримінальним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2006. 205 с.

132. Кудрявцев В.В. Ознаки суб'єктивної сторони посягання на життя носіїв судової влади або їхніх близьких родичів у зв'язку зі здійсненням правосуддя. *Часопис Київського університету права*. 2004. № 3. С. 61-67.

133. Лосич Т. Кримінальна відповідальність за вчинення або погрози вчинення насильницьких злочинів щодо суддів та інших державних службовців у нормах сучасного кримінального права Чехії та Словаччини. *Юридична Україна*. 2015. №10-12. С. 146-155.

134. Лосич Т.С. Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2017. 16 с.

135. Лосич Т.С. Кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Кривий Ріг, 2017. 192 с.

136. Лосич Т.С. Окремі питання встановлення вини у злочинах з формальним складом. *Правова реформа в сучасних умовах: досягнення і перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26 лютого 2016 р. Київ : Нац. авіац. ун-т., 2016. С. 336-338.

137. Лосич Т.С. Особливості суб'єкта злочину за «погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного» (ст. 377 Кримінального кодексу України). *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2016. № 2 (56). С. 83-89.

138. Лосич Т.С. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного. *Право. UA*. 2015. №4. С. 120-126.

139. Лосич Т.С. Суб'єктивна сторона у складі «Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного» (ст. 377 Кримінального кодексу України). *Наше право*. 2016. № 3. С. 118-123.

140. Лосич Т.С. Сучасні міжнародно-правові стандарти кримінальної відповідальності за вчинення або погрозу вчинення насильства щодо судді та інших представників системи юстиції. *Часопис Київського університету права*. 2016. №1 С. 305-311.

141. Мазур А.П. Правосуддя як об'єкт кримінально-правової охорони. *Університетські наукові записки*. 2012. №4 (44). С. 364-368.

142. Максимович Р.Л. Поняття «погроза» в Кримінальному кодексі України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія Юридична*. 2017. С. 157-166.

143. Мандро О.В. Визначення предмету злочину в статті 378 Кримінального кодексу України. *Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції 23. Травня 2014 року*. Харків, 2014. С. 85-87.

144. Мандро О.В. Кримінальна відповідальність за злочини, що посягають на життя та здоров'я судді, народного засідателя чи присяжного : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2014. 280 с.

145. Мандро О.В. Кримінальна відповідальність за злочини, що посягають на життя та здоров'я судді, народного засідателя чи присяжного. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2014. 22 с.

146. Мандро О.В. Потерпілі у насильницьких злочинах проти правосуддя (ст. ст. 377-379 Кримінального кодексу України). *Митна справа*. 2014. №1 (91). Частина 2, книга 2. С. 203-208.

147. Мар'єнко Л.М. Особливості механізму індивідуальної злочинної поведінки, передбаченої ст. 377 КК України: кримінологічний аналіз. *Право. UA*. 2021. №2. С. 120-126.

148. Марін О.К. Родовий об'єкт та система кримінальних правопорушень проти правосуддя в результаті конституційної реформи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №1. С. 220-226.

149. Мартишко М.В. Кримінально-правова характеристика умисного знищення чи пошкодження майна. Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія Право. 2023. Випуск 76: частина 2. С. 138-142.

150. Мартишко М.В. Особливості кримінальної відповідальності за умисне знищення чи пошкодження чужого майна загальнонебезпечним способом. *Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського університету*, 2023. С.275-276.

151. Мартіросян А.Г. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2011. 19 с.

152. Мартіросян А.Г. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Луцьк, 2011. 211 с.

153. Мартіросян А.Г. Погроза щодо судді, народного засідателя чи присяжного як форма протиправного втручання у діяльність осіб, які здійснюють правосуддя. *Держава і право*. Випуск 48. С. 488-493.

154. Масловський Р.Є. Кострицький В.В. «Шантаж» як форма об'єктивної сторони кримінального правопорушення пов'язаного з втручанням в діяльність судових органів. *Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 25 листопада 2022 року*. Одеса: ОЛУВС, 2022. С. 79-82.

155. Миронюк С.А. Кваліфікуючі ознаки умисного знищення або пошкодження майна за законодавством України. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби*. 2015. Вип.1. С.102-107.

156. Мірошниченко С.С. Злочини проти правосуддя: теоретичні і прикладні проблеми запобігання та протидії. Автореферат дисертації ... доктора юридичних наук. Київ, 2012. 40 с.

157. Мірошниченко С.С. Злочини проти правосуддя: теорія та практика протидії. Київ: ПАТ «ПВК «Десна», 2012. 432 с.

158. Монартович О.І. Проблеми кваліфікації деяких злочинів, об'єктивна сторона яких характеризується знищенням або пошкодженням майна. *Європейські перспективи*. 2013. №11. С. 55-60.

159. Мульченко В.В. Кримінально-правова охорона недоторканності суддів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2014. 240 с.

160. Мульченко В.В. Кримінально-правова охорона недоторканності суддів в Україні. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Харків: Науково-дослідний інститут вивчення проблем протидії злочинності імені академіка В.В. Сташиса, 2014 С. 22 с.

161. Навроцький В.О. Злочини проти правосуддя. Лекції для студентів юридичного факультету. Львів: Юридичний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка, 1997. 48 с.

162. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 512 с.

163. Навроцький В.О., Тростюк З.А. Тлумачний словник (Особливої частини кримінального законодавства України). Львів: Юридичний факультет Львівського державного університету імені Івана Франка, 1997. 142 с.

164. Наконечна Л.А. Насильство як наскрізне кримінально-правове поняття. Автореферат дисертації ... кандидата юридичних наук. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 21 с.

165. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.
166. Нижник І.В. Структура змісту умислу та її особливості в злочинах із формальним складом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 247-249. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-4/66>.
167. Осадчий В.І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія. Київ : Атіка, 2004. 336 с.
168. Отчак Н.Я. Об'єктивна сторона втручання в діяльність судових органів. *Університетські наукові записки*. 2015. №55. С. 153-160.
169. Палюх Л.М. До питання про родовий об'єкт злочинів проти правосуддя. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2008. №3. С. 1-9.
170. Палюх Л.М. Класифікація злочинів проти правосуддя. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №2. С. 176-181.
171. Палюх Л.М. Кримінальна відповідальність за злочини проти правосуддя : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 744 с.
172. Палюх Л.М. Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення проти правосуддя. Автореферат дисертації ... доктора юридичних наук. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2021. 44 с.
173. Плисюк Н.М. Про окремі питання кваліфікації кримінальних правопорушень проти життя людини. *Збірник тез XXVI щорічної звітної наукової конференції науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова: Управлінські та правові засади забезпечення розвитку України як європейської держави (мю Хмельницький, 12.03.2022 року)*. Хмельницький, 2022. С. 70-71.
174. Плукар В.В., Отчак Н.Я. Підстави криміналізації втручання у діяльність судових органів. *Університетські наукові записки*. 2015. №2 (54). С. 171-177.

175. Пономаренко О.В. Особливості кваліфікації погрози або насильства щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Випуск 6. С. 69-73.

176. Пономаренко Ю.А. Загальна теорія визначення караності кримінальних правопорушень: Монографія. Харків: Право, 2020. 720 с.

177. Попіль В.І., Сакун А.В. Проблемні питання кваліфікації умисного знищення або пошкодження майна. *Правничий вісник Університету «Крок»*. 2011. Вип.7. С. 42-45.

178. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 11 липня 2019 р. у справі № 688/1521/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83084333> (дата звернення: 11.11.2023).

179. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 22 лютого 2022 р. у справі № 591/7679/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103886595> (дата звернення: 15.01.2024).

180. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25 січня 2023 р. у справі № 156/948/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108710757> (дата звернення: 15.01.2024).

181. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 3 лютого 2022 р. у справі № 750/4654/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103132870> (дата звернення: 20.01.2024).

182. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95> (дата звернення: 20.01.2024).

183. Притула В.В. Відмежування погрози або насильства щодо державного діяча (ст. 346 КК України) від інших суміжних з ним злочинів за

кримінальним законодавством України. *Європейські перспективи*. 2013. №13. С. 123-130.

184. Про міжнародний комерційний арбітраж. Закон України від 24.02.1994 року №4002-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12#Text> (дата звернення: 11.11.2023).

185. Про незалежність судової влади : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 13 червня 2007 р. № 8. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07> (дата звернення: 05.11.2023).

186. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03> (дата звернення: 11.11.2023).

187. Про судоустрій і статус суддів. Закон України № 1402-VIII від 02.06.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 11.11.2023).

188. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 07.07.2010 року № 2453-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17#Text> (дата звернення: 11.11.2023).

189. Про третейські суди. Закон України від 11.05.2004 року №1701-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15#Text>. (дата звернення: 11.11.2023).

190. Рішення Конституційного Суду України від 10.01.2008 р. URL: <http://ccu.gov.ua:8080/uk/doccatalog/list?currDir=9947> . (дата звернення: 11.11.2023).

191. Семенюк-Прибатень А.В. Кримінально-правова характеристика знищення та пошкодження майна за кримінальним кодексом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2016. 19 с.

192. Сень І. Спеціальні норми в постановах Пленуму Верховного Суду України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9 (271). С. 217-222.

193. Сень І.З. Спеціальні норми у кримінальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2020. 268 с.
194. Сотула О.С. «Спеціальні» вбивства та інші злочини, пов'язані з посяганням на життя. *Право і суспільство*. 2015. №6. Частина 2. С. 204-208.
195. Сотула О.С. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 22 с.
196. Сотула О.С. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 201 с.
197. Спроба. Словник UA. Портал української мови та культури. URL: <https://slovyk.ua/index.php?sword=%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B0> (дата звернення: 11.11.2023).
198. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину у кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.
199. Терещенко К.П. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України). *Матеріали всеукраїнського саміту приватних детективів (м. Дніпро 30.11.2017)*. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 211-214.
200. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. Випуск 62. С. 1.100-1.111.
201. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. Випуск 63. С. 475-488.
202. Теслюк Д.Ю. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 713-717.

203. Теслюк Д.Ю. Правосуддя як родовий об'єкт кримінально-правової охорони суддів. *VII (XX) Львівський форум кримінальної юстиції «30 років розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуте і що втрачене?»: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції (16-17 вересня 2021 року)*. Львів: ЛьВДУВС, 2022. С.180-184.

204. Теслюк Д. Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування* : збірник тез наук.-практ. семінару, 01 грудня 2023 р. Львів : ЛьВДУВС, 2023. С. 99-104.

205. Тютюгін В.І., Гродецький Ю.В. Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного: коментар до ст. 377 КК України. *Проблеми законності*. 2010. №112. С. 99-110.

206. Ухвала Великопетиського районного суду Херсонської області від 7 листопада 2013 р. у справі № 649/977/13-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/35283777> (дата звернення: 02.12.2023).

207. Фріс І.П. Умисне знищення або пошкодження майна нотаріуса чи помічника нотаріуса. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2014. Випуск 28. Том 3. С. 41-42.

208. Хавронюк М.І. Дещо про мету, мотив і спрямованість суспільно небезпечного діяння. *Життя і право*. 2004. № 4. С. 60-64.

209. Хавронюк М.І. Компаративний метод у сучасному кримінально-правовому дослідженні: мета застосування. *Право.іа*. 2017. № 1. С. 5-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2017_1_3 (дата звернення: 13.11.2023).

210. Храмов О.М. Погроза в кримінальному праві України (питання теорії та практики). *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. Вип. 39. С. 29-37.

211. Шепітько М. Кримінально-правовий підхід до розуміння поняття правосуддя. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. №3 (82). С. 126-133.
212. Шепітько М.В. Злочини у сфері правосуддя: еволюція поглядів та наукові підходи до формування засобів протидії. Харків: Право, 2018. 408 с.
213. Шепітько М.В. Кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве показання: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2011. 246 с.
214. Шепітько М.В. Теоретико-методологічні засади формування системи протидії злочинам у сфері правосуддя. Автореферат дисертації ... доктора юридичних наук. Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2018. 43 с.
215. Яковлева В.С. Запобігання втручанню у діяльність судових органів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*, 2022. Випуск 74: частина 2. С. 119-123.
216. Яковлева В.С. Втручання в діяльність судових органів в Україні: оцінка сучасного стану. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Вип.40 С. 126-131.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

**Наукові праці, в яких опубліковані
основні наукові результати дисертації**

1. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. Випуск 62. С. 1.100-1.111. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.62.1.100-1.111>.

2. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2023. Випуск 63. С. 4.75-4.88. DOI: <https://doi.org/10.15330/apiclu.63.4.75-4.88>.

3. Теслюк Д.Ю. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 713-717. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/174>.

**Наукові праці, які засвідчують
апробацію матеріалів дисертації**

4. Теслюк Д.Ю. Правосуддя як родовий об'єкт кримінально-правової охорони суддів. *VII (XX) Львівський форум кримінальної юстиції «30 років розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуте і що втрачене?»: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції (16-17 вересня 2021 року)*. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С.180-184.

5. Теслюк Д. Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування* : збірник тез наук.-практ. семінару, 01 грудня 2023 р. Львів : ЛьвДУВС, 2023. С. 99-104.

**Аналіз вироків судів України
за посягання на діяльність суддів**

№	Вихідні дані вироку	Фабула справи	Кваліфікація	Покарання
1.	<p>Суворовський районний суд від 03.03.11 справа №1-162/11 https://reyestr.court.gov.ua/Review/14036607</p>	<p>Органами досудового слідства підсудний ОСОБА_1 обвинувачується в тому, що він в період часу з 10 січня 2005 року по 19 жовтня 2006 року під час розгляду в Новокаховському міському суді цивільних справ, в яких він виступав позивачем, представником позивача, відповідачем, порушуючи ст.ст. 126, 129 Конституції України, відповідно до яких вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється, судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону, шляхом подання до Новокаховського міського суду, що знаходиться за адресою: Херсонська область, м. Нова Каховка, пр. Дніпровський, 1-а звернень з письмовими вказівками, вимогами, рекомендаціями не процесуального характеру, а також шляхом критики у засобах масової інформації умисно здійснював втручання в діяльність голови Новокаховського міського суду ОСОБА_3, суддів місцевого Новокаховського міського суду ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_26, ОСОБА_6 з метою перешкодження виконання ними своїх службових обов'язків, а також добитись винесення неправосудних рішень.</p>	Ч.1 ст. 376 КК України	Виправданий
2.	<p>Київський районний суд м. Одеси від 10.04.20 справа № 521/3571/19 https://reyestr.court.gov.ua/Review/88729038</p>	<p>Так, 15.01.2019 року о 19 годині 00 хвилин обвинувачений ОСОБА_5, знаходячись в залі судових засідань №7 Малиновського районного суду м. Одеси, в спеціально відведеному місці для осіб, щодо яких обраний запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, під час оголошення відносно нього обвинувального вироку суддею ОСОБА_6 у скоєнні серії злочинів передбачених ч.2 ст.186, ч.2 ст.187 КК України, упевнившись, що відео- та аудіо фіксація судового засідання закінчена, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій та соціальний статус судді, а також його дії пов'язані із здійсненням правосуддя, з метою перешкодити виконанню службових обов'язків, переслідуючи прямий умисел,</p>	Ч.1 ст. 377 КК України	покарання у вигляді арешту строком на 4 (чотири) місяці.

		спрямований на погрозу вбивством та застосуванням насильства, щодо судді та його близьких родичів, на ґрунті особистих неприязних відносин, безпосередньо, усно висловив погрозу вбивством та застосування насильства відносно судді ОСОБА_6 та його близьких родичів у зв'язку з виконанням суддею діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя.		
3.	Ковпаківський районний суд м. Суми від 27.05.20 справа № 591/2809/19 https://reyestr.court.gov.ua/Review/89500345	Головуючим суддею Зарічного районного суду м. Суми ОСОБА_9 о 13 год. 37 хв. розпочато судове засідання та у ході якого запропоновано обвинуваченому ОСОБА_5 використати своє право на ознайомлення з матеріалами провадження, які досліджувались у відсутність обвинуваченого. Проте обвинувачений ОСОБА_5 відмовився ознайомлюватися та висловив своє небажання проводити подальший судовий розгляд. Суддя ОСОБА_9 продовжив подальший розгляд справи, на що обвинувачений ОСОБА_5 близько 13 год. 40 хв. поведив себе агресивно, на підвищених тонах почав висловлюватися нецензурною лайкою на адресу судді Зарічного районного суду м. Суми ОСОБА_9 та висловив погрозу фізичною розправою йому та його сім'ї. У подальшому, на підтвердження своїх погроз, обвинувачений ОСОБА_5 почав наносити удари ногами по стіні та склу спеціально відведеного місця для осіб щодо яких обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою, в якому перебував, при цьому постійно нецензурно виражався та продовжував висловлювати очевидні та не приховані погрози фізичною розправою відносно судді ОСОБА_9 та його сім'ї у зв'язку з виконанням суддею своїх службових обов'язків, пов'язаних із здійсненням правосуддя. Зокрема, ОСОБА_5 вказував судді ОСОБА_9, щоб той замислився про свою дружину та пообіцяв «натравити малоліток». Сприймаючи погрози ОСОБА_5 як реальні та побоюючись за своє життя та життя своєї сім'ї, суддя ОСОБА_9 зупинив судове засідання та звернувся з відповідною заявою до органів поліції.	ч.1 ст. 377 КК України (у сукупності з ч.2 ст. 186 КК)	2 роки позбавлення волі (остаточне 4 роки 6 місяців позбавлення волі за сукупністю злочинів)
4.	Недригайлівський районний	Реалізуючи свій злочинний намір ОСОБА_4, усвідомлюючи протиправність своїх дій, поводячи себе безпідставно	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді позбавлення

	<p>суд Сумської області від 29.12.20 справа № 585/2859/20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/93958636</p>	<p>агресивно, проявляючи зухвалість, використовуючи ненормативну лексику, зневажливо відмовився відповідати на питання головуючого судді, висловив образи в його адресу та погрозу вчинити відносно нього насильство, заявивши, що суддя ОСОБА_5 живе і ходє, лише доки він «сидить» (перебуває під вартою), вказавши, що наступного разу його будуть судити за тяжкі тілесні ушкодження, маючи на увазі, що їх особисто заподіє головуючому судді. Продовжуючи свої злочинні дії, у ході даного судового розгляду, під час обговорення питання щодо потреби у проведенні судової психіатричної експертизи, ОСОБА_4, неодноразово перебивши суддю ОСОБА_5 під час звернення до нього, відкрито проявляючи неповагу до суду, повторно висловив образи та погрозу вчинення відносно головуючого судді фізичного насильства у разі прийняття останнім рішення про призначення стаціонарної судової психіатричної експертизи. При цьому ОСОБА_4 заявив, що помістить суддю ОСОБА_5 в таке місце, звідки останній ніколи не зможе вибратися самостійно, та ніхто йому не зможе допомогти.</p>		<p>волі строком 1 (один) рік остаточно за сукупністю вироків 2 (два) роки позбавлення волі</p>
5.	<p>Рівненський міський суд Рівненської області від 11.02.21 справа № 569/16670/19 https://reyestr.court.gov.ua/Review/94959069</p>	<p>15 травня 2019 року, близько 13 год. 20 хв., ОСОБА_4, перебуваючи у спеціально відведеному місці для осіб, щодо яких обрано запобіжний захід тримання під вартою, у приміщенні зали судових засідань на першому поверсі Рівненського районного суду Рівненської області, що знаходиться по вул. Дубенська, 25-б в м. Рівне, після оголошення судде. ОСОБА_6 ухвали про продовження ОСОБА_4 запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, в рамках розгляду кримінального провадження № 12017180180000988 по обвинуваченню ОСОБА_4 за ч. 2 ст. 190 КК України, в присутності учасників судового провадження, будучи незадоволеним вказаним судовим рішенням, переслідуючи прямий умисел, з мотивів помсти, всупереч встановленим нормам суспільної поведінки та моралі, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій та те, що перед ним знаходиться суддя, бажаючи настання</p>	<p>ч.1 ст. 377 КК України</p>	<p>покарання у виді трьох місяців арешту</p>

		наслідків, на ґрунті особистих неприязних відносин, умисно висловив погрозу знищення майна на адресу судді ОСОБА_6 , сказавши: «Побачиш, коли я вийду, то буде горіти твій автомобіль», і таким чином довів погрозу знищення майна до відома судді, у зв'язку з виконанням цим суддею діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя.		
6.	Дніпровський районний суд м. Києва від 20.01.22 справа № 754/17745/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/102612284	14 вересня 2021 року близько 08 години 40 хвилин ОСОБА_3 , перебуваючи за місцем свого мешкання, а саме за адресою: АДРЕСА_1 , будучи не згодним з рішенням судді Деснянського районного суду міста Києва ОСОБА_5 у справі №754/14957/20 від 14 січня 2021 року, усвідомлюючи статус судді, пов'язаний із здійсненням нею правосуддя та маючи на меті помститися за винесення нею вказаного рішення, за допомогою всесвітньої комп'ютерної мережі інтернет, надіслав у приватні повідомлення офіційної сторінки Деснянського районного суду міста Києва у соціальній мережі «Facebook» повідомлення з наступним змістом: « ОСОБА_6 редкая мразь я тебя встречу возле подъезда мразь!», « ОСОБА_5 редкая мразь взяточница не вызвала меня в суд и не дала право на засчиту по делу 754/14957/20 кровью тебе выльется мразь здохнешь», «За стовор с юристом с центра занятости ответишь», «Получишь гранату», «Смерть ОСОБА_7 и юриста с центра занятости в течении 3х месяцев вас уничтожу выслежу», «Сволочь Татьяна Анатольевна сяду но отомщу! Кровь за кровь», тим самим висловив погрозу вбивством щодо судді Деснянського районного суду міста Києва ОСОБА_5 .	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді 1 (одного) року позбавлення волі (звільнено від відбування на підставі ст. 75 КК)
7.	Добровеличківський районний суд Кіровоградської області від 06.06.23 справа № 396/419/20 https://reyestr.court.gov.ua/	Перебуваючи в приміщенні Новоукраїнського районного суду ОСОБА_3 виник раптовий умисел, на вчинення погроз судді з метою залякування останньої. Реалізуючи свій злочинний умисел, останній о 16 годині 08 хвилин попрямував до кабінету судді ОСОБА_5 . Підійшовши до дверей кабінету, ОСОБА_3 постукав у двері секретаря судового засідання ОСОБА_6 відчинивши двері побачила ОСОБА_3 , який перебував у коридорі та намагався	ч.1 ст. 376; ч.1 ст. 377 КК України	за ч.1 ст.376 КК України у виді 4 (чотирьох) місяців арешту; за ч.1 ст. 377 КК України у виді 1 (одного)

	Review/111393759	<p>увійти до кабінету. Однак перебуваючи на порозі дверей, які ведуть до кабінету секретаря судового засідання та суміжного з ним кабінету судді ОСОБА_5, через відчинені двері помітив суддю ОСОБА_5, яка перебувала на робочому місці у своєму службовому кабінеті та виконувала покладені на неї обов'язки по здійсненню правосуддя, а тому на ґрунті недовіри та наміру вплинути на винесення рішення по скарзі в його користь, ОСОБА_3 розпочав висловлювати в адресу судді погрози вбивством. Висловлюючись на адресу судді ОСОБА_5, ОСОБА_3 вказав про намір застосувати вибуховий пристрій (гранату), оскільки був незадоволений тим, як суддя ОСОБА_5 здійснює правосуддя. Таким чином, ОСОБА_3 своїми умисними протиправними діями спричинив потерпілій душевне та психологічне хвилювання.</p>		<p>року позбавлення волі; У відповідності до ч.1 ст.70 КК України шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточно призначити ОСОБА_3 покарання у виді 1 (одного) року позбавлення волі</p>
8.	<p>Долинського районного суду Івано-Франківської області від 23.10.23 справа №: 352/247/22 https://reyestr.court.gov.ua/Review/114346432</p>	<p>Будучи раніше неодноразово судимим, ОСОБА_5 розумів, що за вчинення тяжких злочинів йому не уникнути покарання у вигляді реального позбавлення волі на тривалий строк, а тому, будучи невдоволеним ходом судового розгляду, з метою затягування судового процесу, відтермінування винесення вироку та покарання у вигляді позбавлення волі, а також з метою подальшого залякування суддів, які б повинні були розглядати кримінальну справу у майбутньому, ОСОБА_5, достовірно усвідомлюючи, що діяльність судді ОСОБА_9 щодо судового розгляду вищевказаної кримінальної справи пов'язана із здійсненням правосуддя та має законний характер, результати судового розгляду та прийняття відповідних процесуальних рішень залежать безпосередньо від судді, вирішив фізично усунути суддю Богородчанського районного суду ОСОБА_9 від виконання функцій по здійсненню правосуддя, тобто вбити його. Реалізуючи свій злочинний умисел, направлений на вчинення вбивства судді у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, ОСОБА_5 підшукав</p>	<p>ч.1 ст. 263; ст.379 КК України</p>	<p>за ч.1 ст.263 КК України у вигляді позбавленні волі на строк 5 (п'ять) років; за ст.379 КК України у вигляді позбавлення волі на строк 10 (десять) років; На підставі ст.70 КК України, шляхом поглинання менш суворого покарання більш суворим, остаточно покарання ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ 1,</p>

	<p>невстановлену особу, яку схилив до вчинення цього злочину разом із ним та у подальшому, діючи умисно, спільно з невідомою особою, почали готуватись до вчинення злочину. З цією метою ОСОБА_5, спільно з невідомою особою, діючи за передньою змовою групою осіб, протягом липня-початку серпня 2020 року, шляхом таємного слідкування за суддею ОСОБА_9, встановили автомобіль, на якому той пересувався, місце його проживання, шляхи підходу до нього й відходу, вивчили розпорядок дня судді та його побутові звички.</p> <p>Отримавши необхідні дані, ОСОБА_5, продовжуючи втілювати свій злочинний умисел, розробив план вбивства ОСОБА_9, відповідно до якого, діючи умисно, на початку серпня 2020 року в невідомому місці, незаконно придбав бойову гранату Ф1, споряджену уніфікованим запалом типу УЗРГМ, яку переніс, заховав у невідомому місці, де незаконно її зберігав до слушного моменту для скоєння злочину.</p> <p>У ніч на 10.08.2020. ОСОБА_5, доводячи до кінця свій злочинний умисел, направлений на вчинення умисного вбивства судді у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, діючи умисно, за попередньою змовою в групі із невідомою особою, у невідомий спосіб прибули та перевезли заздалегідь заготовлене знаряддя скоєння злочину - бойову гранату Ф1 до місця проживання судді ОСОБА_9 - будинку АДРЕСА_2, де усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи суспільно небезпечні наслідки та бажаючи їх настання, закріпили корпус гранати до заздалегідь заготовленої платформи перед гаражними воротами, замаскували його, помістивши в рукав сорочки, а кільце запобіжної чеки закріпили до гаражних ролетів, для детонації при відкритті гаражу.</p> <p>Після цього, виконавши всі дії, які вважали необхідними для доведення до кінця свого злочинного плану, направлено на вчинення умисного вбивства судді</p>	<p>визначити у вигляді позбавленні волі на строк 10 (десять) років</p>
--	--	--

		ОСОБА_10, ОСОБА_5 та невстановлена особа з місця скоєння злочину зникли. Однак, при відкритті гаражних ролетів вранці 10.08.2020, даний вибуховий пристрій, через незалежні від волі ОСОБА_5 та невстановленої особи причини, не детонував, був виявлений потерпілим та вчасно знешкоджений спеціалістами вибухотехніками.		
9.	Бородянський районний суд Київської області від 19.06.12 справа № 1006/3678/12 https://reyestr.court.gov.ua/Review/24885853	15 березня 2012 року, приблизно о 19-й годині, в м.Ірпені Київської області на перехресті вулиць 8-Березня та Ніжинської підсудний ОСОБА_1, дочекавшись, коли суддя ОСОБА_4 буде повертатися з роботи додому, та зустрівши її, представився сином ОСОБА_2 і заявив ОСОБА_4, що вона повинна винести рішення по вказаних справах на користь позивачок, а в іншому випадку розмова з нею буде інакшою, цим самим вчинивши втручання в діяльність судді, висловивши на її адресу неконкретизовану погрозу. Після цього ОСОБА_1 сів за кермо автомобіля "Мерседес", реєстраційний номер НОМЕР_1, та уїхав з місця події. Вказані дії ОСОБА_1 суддя ОСОБА_4 реально сприйняла як погрози на свою адресу та втручання в її діяльність як судді, вчинене у зв'язку з її службовою діяльністю по здійсненню правосуддя, з метою добитися винесення неправосудного рішення, у зв'язку з чим того ж вечора звернулася до прокуратури міста Ірпеня з відповідною заявою.	ч.1 ст. 376 КК України	покарання у виді штрафу в розмірі 800 (вісімсот) гривень
10.	Павлоградський міськрайонний суд Дніпропетровської області від 08.06.15 справа № 189/884/15-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/47717420	Будучи обізнаним, що відносно нього в провадженні судді Покровського районного суду Дніпропетровської області ОСОБА_5 знаходиться справа № 189/530/15-п про адміністративне правопорушення за ч.1 ст.130 КУпАП, у нього раптово виник злочинний умисел на втручання в діяльність судді з метою добитися не прийняття нею будь-якого рішення по зазначеній вище справі про адміністративне правопорушення. Реалізуючи зазначений злочинний умисел, в цей же день та в тому ж місці, за допомогою стаціонарного телефону 5-61-90 ОСОБА_4 подзвонив на номер 2-11-18 в приймальню Покровського районного суду Дніпропетровської області та в розмові з архіваріусом ОСОБА_6 переказав в грубій	ч.1 ст. 376 КК України	покарання у вигляді виправних робіт за місцем роботи строком один рік з утриманням 10 відсотків із суми заробітку в дохід держави

		<p>нецензурній формі судді Покровського районного суду Дніпропетровської області ОСОБА_5 , щоб вона не виносила ніякого рішення по справі про адміністративне правопорушення відносно нього, висловивши при цьому на її адресу неконкретизовану погрозу фізичної розправи.</p> <p>Після закінчення розмови, архіваріус ОСОБА_6 переказала її зміст судді ОСОБА_5 , як того вимагав ОСОБА_4 . В свою чергу суддя ОСОБА_5 реально сприйняла вказані погрози ОСОБА_4 на свою адресу, як втручання в діяльність судді, вчинене у зв'язку з її службовою діяльністю по здійсненню правосуддя.</p>		
11.	<p>Колегія суддів судової палати з кримінальних справ Апеляційного суду Дніпропетровської області від 05.11.15 справа № 189/884/15-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/53181215</p>	<p>Фабула та сама, що у 10.</p>	<p>ч.1 ст. 376 КК України</p>	<p>арешт строком на 2 місяці (збільшили покарання)</p>
12.	<p>Солом'янський районний суд м. Києва від 12.11.19 справа № 760/7663/18 https://reyestr.court.gov.ua/Review/85603512</p>	<p>Обвинувачений ОСОБА_4 22.01.2018, приблизно о 13.05 год., перебуваючи в приміщенні залу судового засідання № 1104 Апеляційного суду м. Києва по вул. Солом'янській, 2-а у м. Києві, в ході відкритого судового засідання, у якому приймав участь в якості позивача, отримавши відмову колегії суддів Апеляційного суду м. Києва, під головуванням судді ОСОБА_7 , у задоволенні поданого ним клопотання, не погоджуючись з вказаним рішенням Апеляційного суду м. Києва, реалізуючи умисел, направлений на втручання в діяльність головуючої судді ОСОБА_7 з метою перешкодити виконанню нею службових обов'язків, о 13.12 год.,</p>	<p>ч.1 ст. 376 КК України</p>	<p>арешт на строк шість місяців</p>

		підійшов до столу, за яким перебували судді, кинув паперовий пакет з порошкоподібною речовиною білого кольору, який заздалегідь підготував і утримував в руці, у голову суддю ОСОБА_7, удар яким прийшовся у ліву частину голови судді ОСОБА_7, оглушивши останню на деякий час. Від удару пакет розірвався, з нього висипалась порошкоподібна речовина білого кольору, потрапивши на волосся і одяг судді, на стіл зі справою. Вказаними умисними діями ОСОБА_4 порушив звичайний режим роботи суддів, вчинив втручання в діяльність судді з метою перешкодити виконанню нею службових обов'язків.		
13.	Київський районний суд м. Одеса від 25.06.10 справа № 1-502/2010 https://reyestr.court.gov.ua/Review/76407075 (рос.)	30.12.2009 года в 12 часов 15 минут, осуждённый ОСОБА_2 находясь в зале судебного заседания № 7 Малиновского районного суда г. Одессы, по адресу г. Одесса, ул. В. Стуса 1А, в присутствии участников процесса, действуя умышленно, проявляя явное неуважение к обществу, грубо нарушая порядок судебного заседания, беспричинно из хулиганских побуждений, выражался нецензурной бранью в адрес председательствующего по делу судьи Малиновского районного суда г. Одессы Гарского А.В. На замечания и предложения председательствующего судьи прекратить противоправные действия подсудимый ОСОБА_2 не реагировал, кроме того, действуя умышленно, из побуждений мести, угрожал убийством и физической расправой председательствующему по делу судье Малиновского районного суда г. Одессы Гарскому А.В. Действия подсудимого ОСОБА_2 продолжались в течение 5 минут, после чего он был удалён конвойной службой из зала суда.	ч.1 ст. 296; ч.1 ст. 377 КК України	ч.1 ст. 296 обмеження волі строком на три роки; ч.1 ст. 377 два роки позбавлення волі; на підставі ст. 70 КК шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим, остаточне покарання 2 (два) роки позбавлення волі
14.	Московський районний суд м. Харкова від 11.02.11 справа № 1473/2011 https://reyestr.court.gov.ua/Review/14340664	01.04.2010. близько 10 год. 10 хв. ОСОБА_2, будучи підсудним по кримінальній справі за обвинуваченням по ст. 15, ст. 186 ч. 3 <u>КК України</u> , перебуваючи в стаціонарному металевому огороженні приміщення залу судових засідань № 2, на 2-му поверсі Богодухівського районного суду, Харківської області, розташованого на майдані Кірова, 27, у м. Богодухові, Харківської області, діючи з прямим	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді двох років позбавлення волі (у порядку ст. 71 остаточне покарання у виді 5 (п'яти) років і 6 (шести)

		умислом, після проголошення вироку та закриття судового засідання по даній кримінальній справі, виказав погрози про вчинення фізичної розправи на адресу судді Богодухівського районного суду Харківської області ОСОБА_3, погрожуючи спричиненням тілесних ушкоджень судді після свого звільнення з місць позбавлення волі, супроводжував ці дії нанесенням ударів по стаціонарному металевому огороженні. Ці погрози ОСОБА_2 виказав ОСОБА_3 з мотивів помсти, у зв'язку з постановленням останнім обвинувального вироку відносно нього.		місяців позбавлення волі)
15.	Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області від 31.03.11 справа №1-383/11 https://reyestr.court.gov.ua/Review/14738880	7 грудня 2010 року головою Збаразького районного суду ОСОБА_2, на підставі матеріалів, які надійшли із Збаразького ВДА1 УМВСУ в Тернопільській області про притягнення до адміністративної відповідальності ОСОБА_1 за ч.1 ст. 130 КУпАП, винесено постанову, якою ОСОБА_1 визнано винним у вчиненні правопорушення, передбаченого ч.1 ст.130 КУпАП та накладено адміністративне стягнення у виді позбавлення права керування всіма видами транспортних засобів строком на один рік. Будучи ображеним на ОСОБА_2, підсудний ОСОБА_1 8 грудня 2010 року о 11 годині 40 хвилин, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, із свого домашнього телефону зателефонував на робочий телефон голови Збаразького районного суду ОСОБА_2, якому в розмові висловив погрози, що «знищить» його шляхом підриву адміністративного будинку районного суду за те, що він позбавив його прав керування транспортними засобами. Погрози ОСОБА_1, ОСОБА_2 сприйняв як реальні, тому звернувся з заявою в УСБ України в Тернопільській області	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді 2 (два) років позбавлення волі (звільнено від відбування на підставі ст. 75 КК)
16.	Суворовський райсуд м. Херсона від 01.04.11 справа №1-163/11 https://reyestr.court.gov.ua/	30.03.2010 р. в першій половині дня ОСОБА_1 у приміщенні довідково - інформаційної служби Дніпровського райсуду м. Херсона за адресою : АДРЕСА_2 умисно з метою впливу на суддю ОСОБА_13 в присутності помічника судді ОСОБА_6 виказав судовому розпоряднику ОСОБА_4 на адресу судді ОСОБА_13 погрозу завдання їй тілесних	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у вигляді одного року шести місяців позбавлення волі (звільнено від

	Review/14687132	ушкодженъ шляхом виплескування в обличчя сірчаної кислоти. Дізнавшись про це, суддя ОСОБА_13 сприйняла погрозу реально і була вимушена заявити самовідвід у вказаній вище цивільній справі.		відбування покарання на підставі ст. 75 КК)
17.	Авдеевский городской суд Донецкой области від 19.01.12 справа 1/501/12/2012 https://reyestr.court.gov.ua/Review/20974965 (рос.)	Подсудимая ОСОБА_2 органом досудебного следствия обвиняется в том, что 15 октября 2009 года в период времени с 08 часов до 08 часов 30 мину прибыла в помещение Ясиноватского гор районного суда Донецкой области, расположенного по адресу: Донецкая область, г.Ясиноватая, ул.Заводская, 90, с целью выяснения у судьи этого суда Жаботинской С.В. причины, по которой не привозят в суд ее сына ОСОБА_3, в отношении которого избрана мера пресечения в виде содержания под стражей, и уголовное дело в отношении которого по обвинению в совершении преступления, предусмотренного ст.309 ч.2 УК Украины, находилось в производстве судьи Жаботинской С.В., о чем было достоверно известно ОСОБА_2 Примерно в 08 часов 30 минут ОСОБА_2 вошла в служебный кабинет № 10 помещения Ясиноватского горрайонного суда Донецкой области, расположенного по указанному выше адресу, в котором находилась судья Жаботинская С.В. и спросила у судьи, по какой причине в суд не доставили ее сына ОСОБА_3, на что судья Жаботинская С.В. потребовала, чтобы ОСОБА_2 покинула ее рабочий кабинет, так как она занята. В этот момент ОСОБА_2, действуя умышленно, с целью причинения телесных повреждений ОСОБА_4 в связи с ее деятельностью, связанной с осуществлением правосудия, достоверно зная, что ОСОБА_4 является судьей Ясиноватского горрайонного суда Донецкой области, взяла лежавший на рабочем столе ОСОБА_4 блокнот и нанесла им удар судье Жаботинской С.В. в область лица, чем причинила последней ссадину и кровоподтек на верхнем веке правого глаза, который согласно заключения судебно-медицинской экспертизы № 76/336 от 31.11.2009г. относятся к легким телесным повреждениям.	ч.2 ст. 377 КК України	покарання у виді 1 (один) рік позбавлення волі (звільнена від відбування на підставі ст. 75 КК)

18.	<p>Петрівський районний суд Кіровоградської області від 29.11.12 справа №: 1120/1562/12 https://reyestr.court.gov.ua/Review/27937989</p>	<p>28.06.2012 року підсудний переслідуючи прямий умисел, спрямований на порушення особистої безпеки судді Джанкойського міськрайонного суду АР Крим ОСОБА_5, усвідомлюючи суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачаючи суспільно-небезпечні наслідки і бажаючи їх настання на ґрунті особистих неприязних відносин, з метою помсти, у зв'язку з винесенням 27.10.2011 року обвинувального вироку суддею ОСОБА_5 стосовно нього, за яким він засуджений до 7 років позбавлення волі з конфіскацією S частини майна, перебуваючи, в приміщенні гуртожитку для засуджених Петрівської виправної колонії № 49 УДПтСУ в Кіровоградській області, яка розташована за адресою: вул. Польова 1 с. Новий Стародуб Петрівського району Кіровоградської області, власноручно написав листа, точний час і місце не встановлено, в якому виклав погрози вбивством, фізичною розправою судді Джанкойського міськрайонного суду АР Крим ОСОБА_5 та членам її сім'ї. 06.07.2012 року вклав до конверта та відправив поштою, кинувши його до поштової скриньки на території Петрівської ВК №49 УДПтСУ в Кіровоградській області. Вищевказаний лист із погрозами, суддя Джанкойського міськрайонного суду АР Крим ОСОБА_5 отримала 11.07.2012 року, та ознайомившись зі змістом, сприйняла погрози реально.</p>	ч.1 ст. 377 КК України	покарання: 1(один) рік позбавлення волі. У порядку ст. 71 остаточне покарання 7 (сім) років позбавлення волі
19.	<p>Артемовский районный суд города Луганска від 10.01.2013 справа № 1/434/92/13 https://reyestr.court.gov.ua/Review/28555814</p>	<p>В производстве судьи Ленинского районного суда г города Луганска ОСОБА_2 находилось уголовное дело по обвинению ОСОБА_3, в совершении преступления, предусмотренного ч. 1 ст. 122 УК Украины, потерпевшим по которому признан ОСОБА_1 В ходе рассмотрения указанного уголовного дела, у ОСОБА_1 возник преступный умысел, направленный на угрозу убийством и насилием в отношении председательствующего судьи по вышеуказанному уголовному делу, с целью повлиять на последнюю, что бы потерпевшая вынесла по указанному делу обвинительный приговор в отношении ОСОБА_3 Реализуя свой преступный</p>	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді арешту на 5 (п'ять) місяців

	<p>умысел, 23 марта 2012 года, примерно в 08 часов 40 минут, ОСОБА_1 прибыл в помещение Ленинского районного суда города Луганска, расположенного по адресу город Луганск, улица Новоселова, 2. В указанном здании суда подсудимый был остановлен сотрудником ОСБСМ «Грифон» ОСОБА_4, по причине того, что ОСОБА_1 находился в состоянии алкогольного опьянения. ОСОБА_1, продолжая преследовать свой преступный умысел, осознавал, что пройти к судье ОСОБА_2 он не сможет, при этом понимал, что его слова будут доведены до ведома судьи через других лиц, действуя противоправно, умышленно высказал в адрес ОСОБА_2 угрозы убийством и насилием, которые последняя восприняла реально, так как они были связаны с её профессиональной деятельностью по осуществлению правосудия, а именно с рассмотрением ею уголовного дела по обвинению ОСОБА_3 по ст. 122 ч. 1 УК Украины, по которому ОСОБА_1 признан потерпевшим. Впоследствии судья ОСОБА_2, опасаясь за свое здоровье и жизнь, заявила самоотвод по уголовному делу по обвинению ОСОБА_3 по ст. 122 ч. 1 УК Украины.</p> <p>Указанное уголовное дело после самоотвода судьи ОСОБА_2 принято к рассмотрению судьей Ленинского районного суда города Луганска ОСОБА_13.</p> <p>ОСОБА_1, продолжая свои преступные действия, направленные на осуществление угроз убийством и насилием в отношении председательствующего судьи Ленинского районного суда города Луганска по вышеуказанному уголовному делу, с целью повлиять на судью ОСОБА_13, что бы последний вынес обвинительный приговор в отношении ОСОБА_3 04 сентября 2012 года, примерно в 16 часов 10 минут, находясь в состоянии алкогольного опьянения, прибыл в помещение служебного кабинета № 2 судьи Ленинского районного суда города Луганска ОСОБА_13, расположенного на втором этаже вышеуказанного административного здания.</p> <p>расположенного по адресу город Луганск,</p>		
--	---	--	--

		улиця Новоселова, 2, где стал требовать от судьи Ленинского районного суда города Луганска ОСОБА_13, что бы тот вынес обвинительный приговор в отношении ОСОБА_3, после того, как судья ОСОБА_13 сообщил ОСОБА_1, что он будет рассматривать дело объективно и по результатам рассмотрения примет по указанному уголовному делу законное решение, ОСОБА_1, действуя противоправно, умышленно высказал в адрес судьи ОСОБА_13 угрозы убийством и насилием, которые последний воспринял реально, так как они были связаны с его профессиональной деятельностью по осуществлению правосудия.		
20.	Дрогобицький міськрайонний суд Львівської області від 04.03.13 справа № 1306/8262/2012 https://reyestr.court.gov.ua/Review/29722621	27 вересня 2011 року, приблизно о 17 год. 10 хв., ОСОБА_3, перебуваючи у приміщення Стрийського міськрайонного суду, що за адресою: м.Стрий, вул.Валова,12, після оголошення головуючою суддею Стрийського міськрайонного суду Львівської області ОСОБА_8, про видалення суду до нарадчої кімнати для розгляду клопотання представника відповідача про відвід судді, заявленого у цивільній справі за позовом ОСОБА_4 до ОСОБА_5 та Добрівлянської сільської ради про визнання недійсним державного акта та визнання права власності, являючись родичем відповідача ОСОБА_5, діючи умисно, з мотивів помсти, після того як суд зробив зауваження ОСОБА_3 при перебуванні його у судовому засіданні під час слухання вказаної цивільної справи, будучи у коридорі 1-го поверху, почав перешкоджати пройти судді ОСОБА_8 у нарадчу кімнату суду, перегородивши їй дорогу, ставши перед нею. Після цього, ОСОБА_3 реалізуючи свій умисел на вчинення злочину почав висловлювати на адресу судді ОСОБА_8 погрози вбивством та про застосування насильства, у присутності секретаря судових засідань ОСОБА_6, заявивши про те, що в цей день вона сміється вдруге і в останній раз, що розправиться з нею.	ч.1 ст. 377 КК України	покарання - два роки обмеження волі (звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК)
21.	Ялтинський міський суд Автономної Республіки	14 січня 2013 року колегією суддів Ялтинського міського суду під головуванням судді ОСОБА_4 було оголошено вирок ОСОБА_3 у вчиненні	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у вигляді 1 року позбавлення

	Крим від 15.05.13 справа № 121/3247/13-к https://reestr.court.gov.ua/Review/31201991	злочину, передбаченого ч.3 ст.152 Кримінального Кодексу України і призначено покарання у вигляді 7 років 6 місяців позбавлення волі, з відбуттям покарання в кримінально-виконавчий установі. 18.02.2013 року ОСОБА_3 під час свого знаходження під вартою в Симферопольському слідчому ізоляторі №15 АР Крим за адресою: м. Сімферополь, вул. Бульвар Леніна, буд.4, написав та надіслав через адміністрацію ССІ№15 листа адресованого судді Ялтинського міського суду ОСОБА_4, в якому він висловлює свою позицію про свою невинуватість в злочині, за який він був засуджений, а також висловлював ОСОБА_4 погрози вбивством, виражені дослівно так: «...но Вам буде набагато гірше. Я Вас дістану із під землі та знищу...».		волі (на підставі ст. 71 КК остаточне покарання 7 років 7 місяців)
22.	Ленінський районний суд м. Харкова від 09.09.13 справа № 642/6930/13-к https://reestr.court.gov.ua/Review/33537899	ОСОБА_1 пред'явлено обвинувачення в тому, що він 28 травня 2013 року близько 13-40 год. зателефонував на телефон з номером абонента НОМЕР_1, який знаходиться у користуванні судді Держинського районного суду м. Харкова ОСОБА_2, де слухавку підняла секретар судового засідання ОСОБА_4, приставившись знайомим судді ОСОБА_1, попрохав передати слухавку судді. В ході телефонної розмови з суддею ОСОБА_1 пояснив, що він є обвинуваченим по справі, яка знаходиться на розгляді у неї, та попрохав надати консультацію, на що отримав відмову. Після чого слухавку телефону було передано секретарю судового засідання ОСОБА_4 з метою повідомлення ОСОБА_1 дати проведення підготовчого судового засідання по його справі. В ході телефонної розмови з ОСОБА_4 ОСОБА_1 в грубій формі, використовуючи нецензурну лайку, усно пообіцяв застосувати фізичне насильство, аж до вбивства, відносно судді Держинського районного суду м. Харкова ОСОБА_2, з метою недопущення осудження його по кримінальному провадженню, направленому до суду з обвинувальним актом відносно нього за ч. 1 ст. 296 КК України.	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у вигляді 1(одного) року обмеження волі (звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК)
23.	Великолепетиський	Великолепетиський міжрайонний прокурор звернулася до суду з	ч.1 ст. 377 КК України	госпіталізації до

<p>районний суд Херсонської області від 07.11.13 справа № 649/977/13-к https://reestr.court.gov.ua/Review/35283777</p>	<p>клопотанням про застосування відносно ОСОБА_4 примусових заходів медичного характеру, обґрунтовуючи його тим, що ОСОБА_4 18.08.2013 року приблизно в 02 год. 00 хв. перебуваючи біля будинку № 66 на вулиці Українська, в смт. Верхній Рогачик Верхньорогачицького району Херсонської області, погрожував застосуванням фізичного насильства, що супроводжувалось у словесних погрозах та вчиненні фізичної розправи в майбутньому відносно судді Верхньорогачицького районного суду Херсонської області Загрунний В.Г., у зв'язку із здійсненням останнім правосуддя, а саме у зв'язку із тим, що суддя Загрунний В.Г. 15.08.2013 засудив до 2 років позбавлення волі співмешканця рідної сестри ОСОБА_4 - ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_6. Таким чином своїми умисними діями ОСОБА_4 скоїв кримінальне правопорушення передбачене ч. 1 ст. 377 КК України - погроза насильством, щодо судді, у зв'язку з діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя. Вина підозрюваного ОСОБА_4 у вчиненні даного кримінального правопорушення підтверджується зібраними у кримінальному провадженні доказами, а саме: протоколом огляду місця події, протоколом допиту потерпілого ОСОБА_6, протоколом допиту свідка ОСОБА_7, іншими матеріалами кримінального провадження. Проте у ході досудового розслідування встановлено, що згідно висновку стаціонарної судово - психіатричної експертизи №544 від 09.10.2013 року ОСОБА_4 страждає хронічним психічним захворюванням в формі пропфшизофренії. В період часу, який цікавить слідство, 18.08.2013 року він знаходився у вказаному хворобливому стані, тоді він не міг віддавати собі звіт в своїх діях і керувати ними. ОСОБА_4 потребує в застосуванні примусових заходів медичного характеру - госпіталізації до психіатричного закладу із посиленням наглядом, протипоказань до такого лікування у нього не має. У клопотанні прокурор просить суд застосувати до ОСОБА_4, ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженця</p>	<p>психіатричного закладу із посиленням наглядом</p>
--	---	--

		ІНФОРМАЦІЯ_2, українця, громадянина України, ІНФОРМАЦІЯ_3, не одруженого, раніше не судимого, не працюючого, не депутата, зареєстрованого за адресою: ІНФОРМАЦІЯ_7, проживаючого за адресою: ІНФОРМАЦІЯ_8, примусових заходів медичного характеру у вигляді госпіталізації до психіатричного закладу із посиленням наглядом - Херсонської обласної психіатричної лікарні, про що йому оголосити.		
24.	Солом`янський районний суд м. Києва від 20.05.14 справа №760/1290/14-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/38825060	Суд визнав доведеним, що 24.12.2013 за результатами розгляду колегією суддів судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду м. Києва у складі головуючого-судді ОСОБА_7, суддів ОСОБА_8 та ОСОБА_9, апеляційної скарги засудженого ОСОБА_5 на вирок Солом`янського районного суду м. Києва від 11.06.2013, яким його було засуджено за ст. 71, ч. 3 ст.187 КК України до 8 років 8 місяців позбавлення волі з конфіскацією майна, належного йому на праві власності, винесено ухвалу від 24.12.2013 про залишення вироку Солом`янського районного суду м. Києва від 11.06.2013 відносно ОСОБА_5 та ОСОБА_10 без змін, а апеляційні скарги обвинувачених без задоволення. В цей же день, тобто 24.12.2013 ОСОБА_5, будучи не згодним з рішенням колегії суддів Апеляційного суду м. Києва, усвідомлюючи статус суддів, пов`язаний зі здійсненням ними правосуддя та маючи на меті помститися за винесення вказаного рішення суддям Апеляційного суду м. Києва ОСОБА_7, ОСОБА_8 та ОСОБА_9, приблизно о 14 годині 15 хвилин, знаходячись в залі судового засідання № 308, розташованого в приміщенні Апеляційного суду міста Києва по вул. Солом`янська, 2-А в м. Києві, після оголошення ухвали суду, надав через секретаря судового засідання письмову заяву, з проханням передати її колегії суддів, наступного змісту «Я Дрига Николай Викт. Заявляю. через 9 лет я займусь самосудом и все будут довольны я вас буду аплакивать», у якій висловив погрозу вбивством щодо суддів Апеляційного суду м. Києва ОСОБА_7,	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді позбавлення волі строком на 3 (три) роки (на підставі ст. 71 КК остаточне покарання 8 років позбавлення волі з конфіскацією)

		ОСОБА_8 та ОСОБА_9 після відбуття ним покарання.		
25.	Тячівський районний суд Закарпатської області від 09.09.14 справа № 305/823/14-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/41636805	ОСОБА_4 13 березня 2014 року, близько 10.00 год., в м. Рахів Закарпатської області по вул. Карпатській, в приміщенні залу судових засідань Рахівського районного суду, під час технічної перерви в судовому засіданні з розгляду кримінального провадження про його обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 125 ч.1 КК України, яка була оголошена головуючим у зв'язку з вчиненням дій обвинуваченого, що виражалися в проявленні зневаги до суду та встановлених у суді правил, у присутності учасників судового провадження, діючи умисно, з мотивів помсти судді Рахівського районного суду ОСОБА_7 за винесені ним в минулому обвинувальні вироки, схопив двома руками в область плеча та грудей за мантию судді головуючого у кримінальному провадженні суддю Рахівського районного суду ОСОБА_7, після чого висловив усну погрозу знищення його майна шляхом підпалу житлового будинку, розташованого в АДРЕСА 2.	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді позбавлення волі строком на один рік (на підставі ст. 71 КК остаточне покарання 1 рік 1 місяць позбавлення волі)
26.	Липоводолинський районний суд Сумської області від 23.02.16 справа № 585/2286/15-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/56054424	17 червня 2015 року обвинувачені ОСОБА_5 та ОСОБА_6 були доставлені до Роменського міськрайонного суду Сумської області, розташованого в м. Ромни, по вул. Соборній, 12, о 10 год. 30 хв. до зали судових засідань №2, де було розпочато судові засідання по розгляду кримінального провадження відносно вказаних вище двох осіб по їх обвинуваченню у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст.187 ч.3 КК України, яке розглядалося колегією суддів під головуванням судді Роменського міськрайонного суду Сумської області ОСОБА_7. Обвинувачені ОСОБА_5 і ОСОБА_6 на момент судового засідання були поміщені до спеціально відведеного місця для осіб, відносно яких обраний запобіжний захід у виді тримання під вартою в залі судового засідання № 2. 17 червня 2015 року об 11 год. 43 хв. обвинувачений ОСОБА_5, знаходячись в залі судових засідань № 2 Роменського міськрайонного суду Сумської області, у спеціально відведеному місці для осіб,	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді позбавлення волі на строк три роки (на підставі ст. 72 КК України остаточне покарання 8 років 6 місяців з конфіскацією)

		щодо яких обраний запобіжний захід у виді тримання під вартою, розташованого за адресою АДРЕСА_2 , на неодноразові зауваження судді Роменського міськрайонного суду ОСОБА_7 про припинення порушення порядку в судовому засіданні, почав ображати останню нецензурною лайкою, у зв'язку з чим колегія суддів постановила ухвалу суду про видалення ОСОБА_5 із зали судового засідання за порушення порядку в залі судового засідання. Після оголошення ухвали суду про видалення ОСОБА_5 із зали судового засідання головуєчою колегії суддів, суддею Роменського міськрайонного суду Сумської області ОСОБА_7 , ОСОБА_5 , безпосередньо, усно висловив погрозу вбивством на адресу судді Роменського міськрайонного суду Сумської області ОСОБА_7 у зв'язку із її діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, сказавши «ти живеш, поки я вийду», і таким чином довів погрозу вбивством до відома потерпілої.		
27.	Овідіопольський районний суд Одеської області від 22.11.16 справа № 509/4744/15-к https://reestr.court.gov.ua/Review/63075587	11.03.2015 року, о 19:10 годині, ОСОБА_5 , знаходячись в залі судового засідання № 2 Білгород-Дністровського міськрайонного суду Одеської області, розташованого за адресою: Одеська область, м. Білгород-Дністровський, вул. Енгельса, 27, усно, у зв'язку з її діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, викрикнула судді ОСОБА_6 погрозу вбивством, довівши таку погрозу до відома останньої.	ч.1 ст. 377 КК України	покарання 1 (один) рік 6 (шість) місяців позбавлення волі (звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК)
28.	Вознесенський міськрайонний суд Миколаївської області від 13.01.17 справа № 473/2979/16-к https://reestr.court.gov.ua/Review/64037739	02 вересня 2016 року біля 13 годин 25 хвилин обвинувачений ОСОБА_8 на законних підставах перебував у приміщенні службового кабінету №15 Новоодеського районного суду Миколаївської області за адресою: Миколаївська область, місто Нова Одеса, вулиця Центральна, 190. Після отримання від судді Новоодеського районного суду Миколаївської області ОСОБА_6 резолютивної частини ухвали про відмову в задоволенні скарги на бездіяльність слідчого, обвинувачений ОСОБА_8 , діючи умисно, з мотивів помсти, почав висловлювати на адресу судді ОСОБА_6	ч.2 ст. 377 КК України	покарання в виді 03 /трьох/ років позбавлення волі (звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК)

		<p>образи та безпідставно звинувачувати її в зацікавленості при винесенні ухвали. Після того, як суддя ОСОБА_6 зробила зауваження обвинуваченому ОСОБА_8, останній реалізуючи свій умисел направлений на вчинення злочину, усвідомлюючи, що він вчиняє злочин відносно судді під час здійснення нею правосуддя, почав висловлювати на адресу судді ОСОБА_6 погрози у присутності помічника судді ОСОБА_9. Після чого обвинувачений ОСОБА_8 приблизився до робочого столу судді ОСОБА_6, та протягнув руку з метою забрати написану ним розписку про отримання копії ухвали слідчого судді. На це, суддя ОСОБА_6 спробувала завадити обвинуваченому ОСОБА_8 незаконно заволодіти документом, прикривши його своєю правою рукою, на що обвинувачений ОСОБА_8, діючи умисно, наніс удар своєю правою рукою в праву руку судді ОСОБА_6, внаслідок чого спричинив останній легке тілесне ушкодження в вигляді синця на внутрішній поверхні правого передпліччя в нижній третині.</p>		
29.	<p>Шосткинський міськрайонний суд Сумської області від 29.06.17 справа № 589/1879/17 https://reyestr.court.gov.ua/Review/67519319</p>	<p>09.04.2017р. близько 20.00 год. ОСОБА_4, знаходячись в стані алкогольного сп'яніння, перебуваючи біля кіоску, що розташований в районі буд. №116 по вул. Калініна в м. Шостка побачив суддю Глухівського міськрайонного суду Сумської області ОСОБА_6, якому почав висловлювати претензії з приводу винесення ухвал про дозвіл на проведення обшуків за місцем його реєстрації та мешкання, та, маючи умисел на погрозу вбивством та насильством щодо судді у зв'язку з діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя почав висловлювати на адресу ОСОБА_6 погрози фізичної розправи. Продовжуючи свої злочинні дії направлені на реальну погрозу вбивством та фізичною розправою щодо ОСОБА_6, ОСОБА_4 дістав з кишені свого верхнього одягу ніж, та продовжив висловлювати на адресу ОСОБА_6 погрози вбивством та насильством щодо останнього із застосуванням зазначеного ножа, який тримав у руці та висловлював наміри застосувати вказаний ніж. Виходячи з</p>	<p>ч.1 ст. 377; ч.2 ст. 377 КК України</p>	<p>за ч.1 ст. 377 КК України у виді 4 (чотирьох) місяців арешту; за ч.2 ст. 377 КК України у виді 1 (одного) року обмеження волі. На підставі ч.1 ст.70 КК України за сукупністю злочинів шляхом поглинення менш суворого покарання більш суворим остаточно</p>

		<p>обстановки, яка склалась, поведінки, жестів та рухів ОСОБА_4, демонстрації ножа та намірів його застосування ОСОБА_6, сприймав погрози щодо вбивства та насильства як реальні погрози, побоюючись за своє життя та здоров'я, відійшов до буд. АДРЕСА_3 та повідомив до правоохоронних органів. В той момент коли ОСОБА_6 перебував біля вищезазначеного будинку, ОСОБА_4, не зупиняючись на досягнутому, продовжуючи реалізацію свого злочинного умислу направлено на погрозу вбивством та насильством, щодо судді у зв'язку з діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя підійшов до ОСОБА_6 та продовжив висловлювати словесні погрози щодо вбивства та застосування насильства відносно нього, які ОСОБА_6 сприяв як реальні погрози, побоюючись за своє життя та здоров'я. Під час висловлювання своїх претензій ОСОБА_4, маючи умисел на спричинення ОСОБА_6 тілесних ушкоджень, у зв'язку з його діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя завдав останньому один умисний удар ногою в область голені лівої ноги, спричинивши тілесні ушкодження у вигляді синцю на передньо-внутрішній поверхні лівої голені, які згідно з висновком судово-медичної експертизи №66 від 11.04.2017р. кваліфіковані як легкі тілесні ушкодження.</p>		<p>призначити ОСОБА_4 покарання у виді обмеження волі строком на 1 (один) рік.</p>
30.	<p>Збараський районний суд Тернопільської області від 17.07.17 справа № 598/1686/15-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/67761666</p>	<p>Згідно обвинувального акту 16 січня 2015 року приблизно о 15 годині ОСОБА_7 за попередньою змовою із ОСОБА_10 та нестановленими слідством особами прибули до приміщення Кременецького районного суду, де на території, безпосередньо перед входом в суд поклали задалегідь приготовлені чотири автомобільні шини, які ОСОБА_10 потім підпалив, вимагаючи, щоб суддя ОСОБА_4 вийшла на подвір'я. Отримавши відмову від неї, ОСОБА_7 разом із ОСОБА_10 та нестановленими слідством особами, незважаючи на вказівки працівників міліції пройшли в кабінет судді ОСОБА_4.. Перебуваючи в кабінеті вони висловлювали образливі слова на адресу судді з використанням нецензурної лайки вимагаючи написати заяву про звільнення</p>	<p>ч.1 ст. 343; ч.2 ст. 377 КК України</p>	<p>377 – виправданий Ч.1 ст. 343 - покарання у виді штрафу в розмірі 100 (ста) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян</p>

		<p>із займаної посади. В цей час, на вимогу працівника судової міліції «Грифон» ОСОБА_5 про припинення незаконних хуліганських дій, ОСОБА_7 разом із іншими невстановленими особами підійшли до ОСОБА_5, який представився працівником правоохоронного органу та перебував у форменному одязі, завели йому руки за спину та вивели із кабінету судді, де ОСОБА_7 наніс йому удар головою в ніс та вкусив за вухо, чим спричинив легкі тілесні ушкодження. Надалі ОСОБА_7 спільно з невстановленими слідством особами в кабінеті судді ОСОБА_4 отримали законну вимогу працівника судової міліції «Грифон» ОСОБА_6 про припинення правопорушення та залишення службового кабінету і всупереч цьому, з метою здійснення опору працівнику міліції під час виконання покладених на нього обов'язків, підійшли до ОСОБА_6, взявши його за руки притиснули до стіни, чим спричинили йому фізичну біль та перешкодили у виконанні ним своїх службових обов'язків. В цей час ОСОБА_10 разом із невстановленими слідством особами підійшли до судді ОСОБА_4, застосовуючи фізичну силу, взяли її за руки та проти волі останньої, спричинюючи фізичну біль, без верхнього одягу вивели суддю ОСОБА_4 на подвір'я суду, де ображаючи її вимагали написати заяву про звільнення. Отримавши відмову, застосовуючи фізичну силу ОСОБА_10 на інші невстановлені особи взяли суддю ОСОБА_4 за руки та ноги, долаючи фізичний опір, спричиняючи фізичний біль, кинули в сміттевий бак, закрили кришку та впродовж 10 секунд наносили сильні удари ззовні по контейнеру. В подальшому ОСОБА_7 вигукнув, щоб інші співучасники привели до контейнеру голову суду ОСОБА_9 і надалі ОСОБА_10 разом із іншими невстановленими особами, застосувавши фізичну силу кинули і його в сміттевий бак.</p>		
31.	Тячівський районний суд Закарпатсько ї області від	23 травня 2016 року близько 16 години, в АДРЕСА_2 в приміщенні залу судових засідань Рахівського районного суду №2, під час розгляду суддею Рахівського районного суду ОСОБА_7 справи про	ч.1 ст. 377 КК України	два роки позбавлення волі (на підставі ст. 71 КК

	<p>06.10.17 справа № № 305/1693/ 16-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/69378907</p>	<p>вчинення ОСОБА_5 адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 173-2 КУпАП, останній перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, виражаючи зневагу до суду та встановлених у суді правил, в присутності учасників судового провадження, почав поводити себе зухвало, агресивно та висловлювати в адресу учасників процесу, а саме: ОСОБА_8, ОСОБА_9, ОСОБА_10 та головуючого судді ОСОБА_7 нецензурні слова, та продовжуючи свої дії, ОСОБА_5 діючи умисно, почав погрожувати судді ОСОБА_7 фізичним насильством та з метою реалізації своїх погроз намагався нанести йому удар господарською сумкою, яку тримав у руках, однак його протиправні дії були припинені працівником поліції ОСОБА_10.</p>		<p>остаточне покарання 2 роки 1 місяць позбавлення волі)</p>
32.	<p>Тисменицький районний суд Івано-Франківської області від 12.09.18 справа № 344/15814/16-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/76394760</p>	<p>17 жовтня 2016 року о 15 год. 30 хв. у приміщенні залу судових засідань № 5 Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області, що знаходиться по вул. Грюнвальдська, 11 в м. Івано-Франківську, розпочалось судове засідання під головуванням судді ОСОБА_8 по розгляду заяви обвинуваченого ОСОБА_4, який обвинувачувався у вчиненні злочину, передбаченого ч.2 ст.187 КК України, про відвід судді Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області ОСОБА_9 від розгляду кримінального провадження по суті. Близько 16 год. суддя ОСОБА_8 проголосила прийняте нею рішення, згідно якого відмовила у задоволенні заяви обвинуваченого ОСОБА_4 про відвід судді. Після проголошення судового рішення батько обвинуваченого ОСОБА_4 ОСОБА_4, діючи умисно, на ґрунті особистих неприязних стосунків, які раптово виникли після проголошення судового рішення, яке було, на його думку, постановлене всупереч інтересам його сина, з мотивів помсти за прийняте рішення, несподівано направився до судді ОСОБА_8 та, незважаючи на встановлений порядок проведення судового засідання, всупереч встановленим нормам суспільної поведінки та моралі, усно у присутності учасників судового провадження, проявляючи ознаки злоби на обличчі, висловив погрозу вбивством на адресу</p>	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді обмеження волі на строк два роки (звільнено від відбування покарання на підставі ст. 75 КК)

		судді Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області ОСОБА_8 , супроводжуючи свою погрозу нецензурними словами, у зв'язку з виконанням суддею діяльності, пов'язаної із здійсненням правосуддя.		
33.	Лугинський районний суд Житомирської області від 20.09.18 справа № 279/4968/17 https://reyestr.court.gov.ua/Review/76576881	Під час оголошення суддею ОСОБА_9 , ухвали якою було продовжено застосування запобіжного заходу у виді тримання під вартою обвинуваченому ОСОБА_8 , ОСОБА_6 почав виражатися грубою нецензурною лайкою в сторону судді ОСОБА_9 та викрикував в її адресу погрози вбивством та фізичною розправою, за що був видалений о 12 год. 41 хв. 31 сек. із зали судових засідань командиром відділення конвойної служби ГУНП в Житомирській області, старшим сержантом поліції ОСОБА_5 , посвідчення ЖТП №002433, який згідно наказу №253 Коростенського ВП ГУНП в Житомирській області від 28.09.2017 «Про призначення конвою по охороні та конвоюванню затриманих, заарештованих і взятих під варту осіб по Житомирській області (з) та до УВП №8 м. Житомир до Коростенського міськрайонного суду, і у зворотньому напрямку здійснював конвоювання затриманих взятих під варту осіб, одним з яких був ОСОБА_8 рідний брат обвинуваченого ОСОБА_6 . В подальшому коли судовий розгляд було завершено та суддя Коростенського міськрайонного суду Житомирської області ОСОБА_9 виходила із приміщення зали судових засідань № 2 Коростенського міськрайонного суду Житомирської області та направлялась в бік свого робочого кабінету, ОСОБА_6 , намагаючись реалізувати свій злочинний умисел, перебуваючи в холі на другому поверсі вказаного суду, а саме неподалік від виходу/входу із зали судових засідань № 2, продовжував викрикувати погрози вбивством та фізичною розправою судді ОСОБА_9 та здійснив спробу нападу на неї, в ході якого наніс один удар кулаком руки в область правої кисті ОСОБА_9 в результаті чого остання отримала тілесне ушкодження у вигляді: синця по тильній поверхні правої кисті в проекції основи першого пальця; подряпини по тильній	ч.2 ст. 342; ч.2 ст. 377 КК України	за ч.2 ст. 342 КК України 1 (один) рік позбавлення волі; за ч.2 ст. 377 КК України 3 (три) роки позбавлення волі; На підставі ч. 4 ст.70 КК України, остаточно визначити покарання за сукупністю злочинів призначити ОСОБА_6 три роки позбавлення волі (на підставі ст. 71 КК остаточно покарання 5 років позбавлення волі)

		поверхні першого фалангового суглобу другого пальця правої кисти, які, відповідно до висновку експерта № 263 від 04.10.2017, відносяться до легких тілесних ушкоджень.		
34.	Дніпровський районний суд м. Києва від 30.11.18 справа № 755/3570/13-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/78241916	З цією метою (влаштувати діяння, яке приверне увагу до її проблеми) 02.04.12 приблизно о 15.20-15.25 год. годині, вона приїхала в Деснянський районний суд. Була обурена на суддю ОСОБА_8, оскільки вона не мала постійного джерела прибутку, так як Деснянський центр зайнятості зняв її з обліку, так і не підшукавши їй роботу, яка б її влаштовувала і відповідала спеціальності й досвіду, суддя відмовила в її позові та справа не була своєчасно направлена до апеляційної інстанції. Коли, зайшла до кабінету, то не мала намірів бити потерпілу (суддю, яка розглядала її справу в місцевому суді та відмовила у позові), а тільки потрясла суддю за одяг, насправді сказала що вона «девка продажна». Потім мала намір «поляскати» потерпілу по щокам. Коли вона смикала потерпілу, остання вирішила, що потрібно викликати охоронця. Потерпіла сиділа за робочим столом та намагалась дотягнутися до кнопки виклику охорони. І тоді підсудна пішла в її робочу зону, так як у неї по плану далі було «плескати її по щокам», що вона і почали реалізовувати, а саме зі спини ляскати останню по щокам, але і це бажання реалізувати у повній мірі не вдалося, тому що зі спини це було неможливо. У цей же час, потерпіла стала кликати на поміч, прибігла інша суддя, але вона підсудну не відтягувала, оскільки робоча зона судді дуже маленька, там не було куди відтягувати і тоді вже і не треба було відтягувати, оскільки, коли інша суддя (свідок) прийшла, ОСОБА_6 зрозуміла що про це дізнались, осягнула те, що вона зробила шоу і хтось побачив, що вона власне дебоширить, з огляду на що вона перестала взагалі торкатися потерпілої.	ч.2 ст. 377 КК України	покарання у виді позбавлення волі на строк 3 (три) роки (звільнення від відбування за законом савченко)
35.	Новоселицький районний суд Чернівецької	ОСОБА_4 04 квітня 2018 року близько 17 години 00 хвилин перебуваючи в залі судових засідань Новодністровського міського суду, куди його було доставлено в якості обвинуваченого для проведення	ч.1 ст. 345; ч.1 ст. 377 КК України	за ст.345 ч.1 КК України два роки

	<p>області від 14.07.20 справа № 720/2182/18 https://reyestr.court.gov.ua/Review/90385870</p>	<p>судового розгляду кримінального провадження №12017260230000139 від 19.10.2017 року за ч.2 ст.187 КК України, діючи умисно, почав ображати прокурора Кельмененької місцевої прокуратури ОСОБА_6 нецензурною лайкою та висловлював йому погрози вбивством та погрози насильством. Крім того, ОСОБА_4 04 квітня 2018 року близько 17 години 00 хвилин перебуваючи в залі судових засідань Новодністровського міського суду під час проведення судового засідання у кримінальному провадженні №12017260230000139 від 19.10.2017 року за ч.2 ст.187 КК України почав висловлювати претензії з приводу оголошення вироку та ображати головуючого по справі суддю ОСОБА_7 нецензурною лайкою, при цьому безпосередньо усно у погрозливому тоні викрикував їй погрози вбивством та погрози насильством у зв'язку із її діяльністю пов'язаною із здійсненням правосуддя.</p>		<p>позбавлення волі за ст.377 ч.1 КК України два роки шість місяців позбавлення волі. На підставі ч.1 ст.70 КК України у виді двох років шести місяців позбавлення волі. (остаточне покарання на підставі ст. 71 КК 10 років позбавлення волі з конфіскацією)</p>
36.	<p>Херсонський міський суд Херсонської області від 13.12.18 справа №665/18/16-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/79028091</p>	<p>ОСОБА_7 11 вересня 2015 року близько 15.00 години, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись в громадському місці біля квартирного будинку АДРЕСА_2, під час справляння природних потреб, побачив ОСОБА_10, з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжувалось винятковим цинізмом - демонстративною зневагою щодо норм моральності, а саме ображав ОСОБА_10 грубою нецензурною лайкою та оголив та демонстрував статеві органи останній і присутнім особам. Крім того, ОСОБА_7, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, близько 21.00 години 11 вересня 2015 року, прибув на подвір'я будинку, який на праві власності належить ОСОБА_11, доньці голови суду ОСОБА_9, розташованого в АДРЕСА_3, де побачивши собаку білої масті, з хуліганських мотивів, з метою знущання над твариною, що відноситься до хребетних, із застосуванням жорстоких методів, що виразились у нанесенні удару бетонної плити, заподіяв собаці, що перебувала на подвір'ї будинку</p>	<p>ч.2 ст. 378; ч.3 ст. 185; ч.1 ст. 299; ч.1 ст. 296 КК України</p>	<p>по ч.2 ст. 378 КК України 6 років позбавлення волі; по ч.3 ст. 185 КК України 3 роки позбавлення волі; по ч.1 ст. 299 КК України 1 рік позбавлення волі; по ч.1 ст. 296 КК України 6 місяців арешту. На підставі ст. 70 КК</p>

		<p>ушкодження лобної і носової кістки, які згідно із довідкою Чаплинської державної лабораторії ветеринарної медицини від 15.09.2015 являються травмами несумісними з життям, внаслідок чого собака загинула.</p> <p>Крім того, ОСОБА_7, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, близько 21.00 години 11 вересня 2015 року, прибувши на подвір'я будинку АДРЕСА_3, з корисливих спонукань, з метою скоєння крадіжки чужого майна та нетрудового збагачення, шляхом пошкодження вікна, проник до будинку, звідки таємно викрав настінний вентилятор «Dospel», вартість якого згідно із висновком експерта № 3689 від 16.09.2015 становить 230 грн., а також електричної сковорідки «Afik», вартістю 692,70 грн. згідно із висновком експерта № 3689, які належать ОСОБА_9 на праві приватної власності, після чого викраденим розпорядився на власний розсуд, чим заподіяв потерпілому матеріальних збитків на загальну суму 922,7 грн.</p> <p>Крім того, ОСОБА_7, близько 21 години 11 вересня 2015 року, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, маючи намір на умисне знищення та пошкодження майна, що належить судді, будучи обізнаним, що будинок належить родині судді, через вікно, проник до приміщення житлового будинку, який розташований за адресою: АДРЕСА_1 та на праві власності належить ОСОБА_8, донці голови Чаплинського районного суду ОСОБА_9, здійснив підпал будинку.</p>		<p><u>України</u> шляхом часткового складання покарань остаточно призначити покарання у вигляді 6 років 6 місяців позбавлення волі (звільнено від відбування покарання за законом Савченко)</p>
37.	<p>Амур-Нижньодніпровський районний суд міста Дніпропетровська від 09.10.2015 року, справа № 201/3175/15-к</p> <p>https://reyestr.court.gov.ua/Review/92098412</p>	<p>Так, ОСОБА_8 знаходячись в залі судового засідання № 1, на першому поверсі Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська, розташованого за адресою: м. Дніпропетровськ, вул. Паторжинського, буд. 18-А, дістав своєю правою рукою зі спортивної сумки чорного кольору розмірами близько 50x30 см., яка знаходилась на лавочці поряд з ним в спеціально відведеному місці для утримання обвинувачених в цьому ж залі судового засідання, металеву нерозкриту консервну банку, виготовлену з металу сірого кольору, висотою 50 мм., у поперечному перетині круглої форми,</p>	ч.1 ст. 377 КК України	покарання у виді арешту строком на 6 (шість) місяців (остаточне покарання за ст. 70 КК 4 роки позбавлення волі)

		<p>діаметром 85 мм., назва продукту «Консервы рыбные Килька», та діючи умисно, усвідомлюючи свої дії, бажаючи довести до кінця свій злочинний умисел, спрямований на доведення погрози насильством відносно судді Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська ОСОБА_6, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачаючи їх негативні наслідки і бажаючи заподіяти тілесні ушкодження потерпілому, стоячи в повний зріст, замахнувся своєю правою рукою, в якій тримав зазначену вище металеву консервну банку, і намагався кинути її у професійного суддю Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська ОСОБА_6, який виходив з зали судових засідань і відкривши двері знаходився у дверному отворі.</p> <p>Незважаючи на дії начальника Роти конвойної служби міліції ОСОБА_10, який своїми діями намагався припинити злочинну діяльність ОСОБА_8, останній, знаходячись у тому ж місці і в той же час, доводячи свій злочинний умисел до кінця, зробив крок назад та вбік від начальника Роти конвойної служби міліції ОСОБА_10, та вдруге замахнувшись своєю правою рукою, у якій тримав зазначену вище нерозкриту металеву консервну банку, усвідомлюючи свої дії, висловлюючись нецензурною лайкою, реалізував свій злочинний умисел щодо погрози насильством відносно професійного судді Жовтневого районного суду міста Дніпропетровська ОСОБА_6, кинув її безпосередньо у бік останнього, який в цей час виходив з зали судових засідань і знаходився в дверному отворі спиною до ОСОБА_8, відкриваючи двері зали судових засідань, таким чином довів погрозу до відома потерпілого шляхом вчинення певних фізичних дій.</p>		
--	--	--	--	--

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

Львівського державного університету

внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Ольга БАЛИНСЬКА**АКТ**29.01.2024

Львів

№ 10

**Про впровадження результатів дисертації
Теслюка Дмитра Юрійовича на тему
«Кримінально-правова охорона діяльності
суддів в Україні» в освітній процес ЛьвДУВС**

Уклала експертна комісія з виявлення, узагальнення та впровадження позитивного досвіду роботи у складі:

- начальника відділу забезпечення якості освіти та методичної роботи кандидата юридичних наук, доцента Руслана СТРОЦЬКОГО;
- начальника відділу організації наукової роботи кандидата юридичних наук майора поліції Людмили ПАВЛИК;
- декана факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, професора підполковника поліції Руслана ШЕХАВЦОВА;
- завідувача кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 ІПФПНП ЛьвДУВС кандидата юридичних наук, доцента Ірини ГАЗДАЙКИ-ВАСИЛИШИН;
- директора загальної бібліотеки Ірини КРАВЕЦЬ.

Комісія відповідно до наказу ЛьвДУВС наказу по університету від 16 серпня 2023 року № 270 розглянула й узагальнила матеріали дисертації, поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право», та наукові праці аспіранта кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ Теслюка Дмитра Юрійовича на тему «Кримінально-правова охорона діяльності суддів в Україні».

Проаналізовано основні результати дисертації Теслюка Д.Ю., зокрема наукові праці, в яких опубліковані теоретичні положення дисертації:

1. Теслюк Д.Ю. Правосуддя як родовий об'єкт кримінально-правової охорони суддів. // VII (XX) Львівський форум кримінальної юстиції «30 років

розбудови Української державності та кримінальна юстиція як її базовий компонент: чого досягнуто і що втрачене?»: матеріали VII Львівського форуму кримінальної юстиції»: збірник матеріалів науково-практичної конференції (16-17 вересня 2021 року). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 180-184.

2. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за правопорушення, пов'язані з посяганням на діяльність суддів в Україні. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2023. Випуск 62. С. 1.100 – 1.111. <https://doi.org/10.15330/apiclu.62.1.100-1.111>

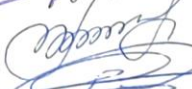

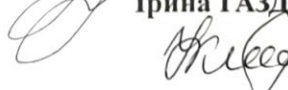

3. Теслюк Д.Ю. Відповідальність за посягання на діяльність суддів за законодавством окремих держав Європейського Союзу. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». 2023. Випуск 63. С. 4.75 – 4.88. <https://doi.org/10.15330/apiclu.63.4.75-4.88>

4. Теслюк Д.Ю. Особливості кваліфікації кримінальних правопорушень, пов'язаних з посяганням на діяльність суддів, в Україні. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. 2023. № 11. С. 713-717. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-11/174>

5. Теслюк Д.Ю. Суб'єкт складів кримінальних правопорушень, пов'язаних з охороною діяльності суддів в Україні. *Процесуальне та криміналістичне забезпечення досудового розслідування: тези доповідей учасників науково-практичного семінару (01 грудня 2023 року) / упор. А.Я. Хитра*. Львів: ЛьвДУВС. 2023. С.

На основі проведеного аналізу комісія зробила висновок, що наукові праці Теслюка Д.Ю. містять науково обґрунтовані теоретичні положення і практичні рекомендації, що дає підстави запровадити їх для використання в освітньому процесі Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація» та «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства», під час підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів ступенів вищої освіти «бакалавр» та «магістр».

Члени комісії:

 Руслан СТРОЦЬКИЙ
 Людмила ПАВЛИК
 Руслан ШЕХАВЦОВ
 Ірина ГАЗДАЙКА-ВАСИЛИШИН
 Ірина КРАВЕЦЬ